Justinas Lelešius-Grafas

Partizanų kapeliono DIENORAŠTIS

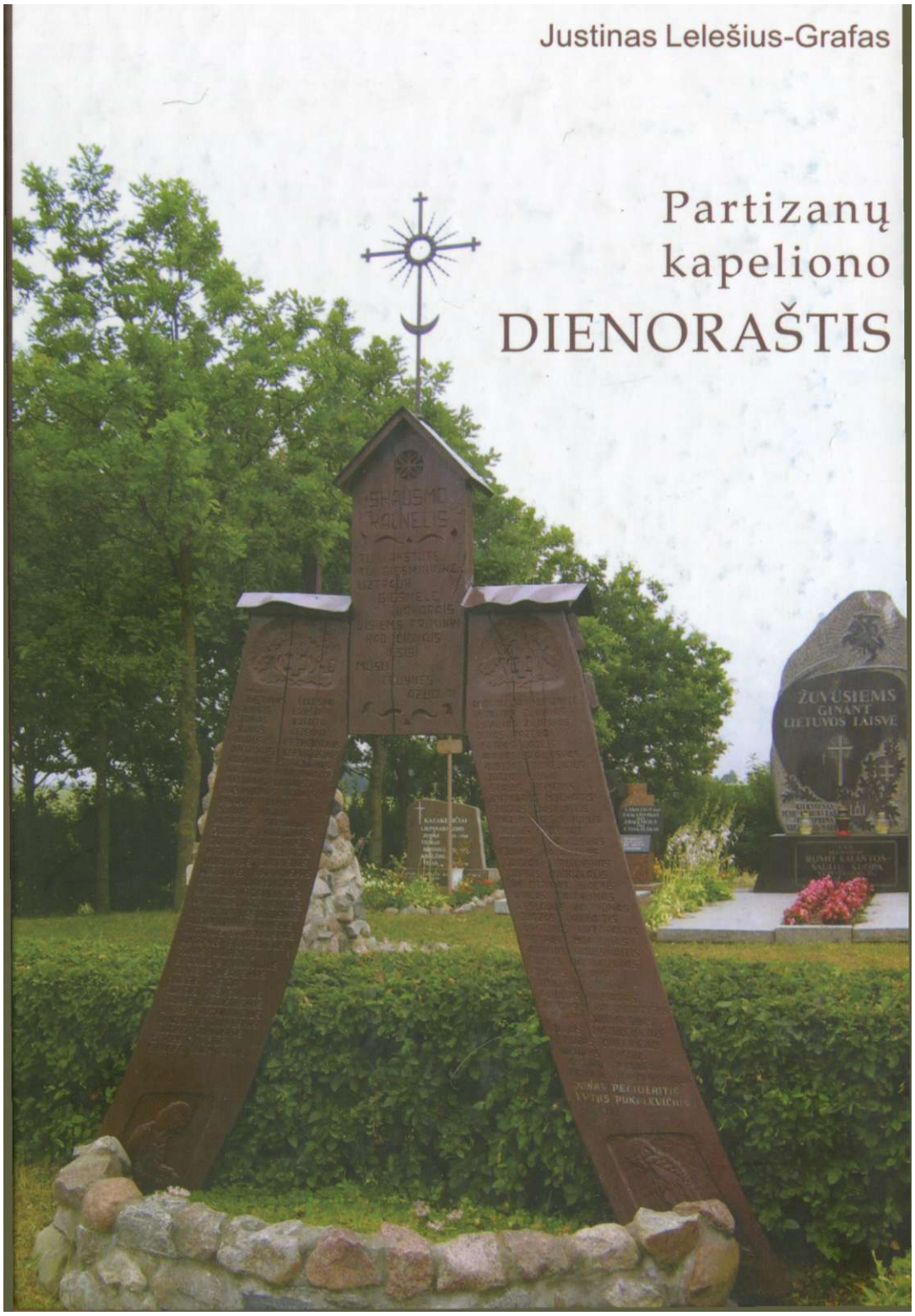

Justinas Lelešius-Grafas

Partizanų kapeliono DIENORAŠTIS

Kaunas 2006

UDK 947.45.083(093)
Le-165

Redaktorius Kęstutis Kasparas

© *Kunigas Justinas Lelešius: neišdavęs Dievo ir Tėvynės.*
Algis Kašėta, 2006
© *Partizanų kapeliono palikimas. Paaiškinimai.*
Kęstutis Kasparas, 2006

Nuotraukos iš Kauno Tremties ir Rezistencijos muziejaus fondų

Viršelio nuotraukoje — Veiverių Skausmo kalnelis — 75 partizanų amžino poilsio vieta

ISBN 9986-541-21-2

Vincas Butvydas

ir jo trys dukros

Audronė • Lee • Kristina

Žmonos ir Motinos

Žaukoja šią knygą

A.A.

Vilties Butvydienės

šviesiam prisiminimui pagerbti

KUNIGAS JUSTINAS LELEŠIUS: NEIŠDAVĘS DIEVO IR TĖVYNĖS

Realistinė politika vadovaujasi dienos interesais.
Idealistinė — principais.
Iš Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto atsišaukimo

Mielas skaitytojau, tavo rankose autentiškas ir vertingas partizaninio karo Lietuvoje liudijimas - laisvės kovotojo kunigo Justino Lelešiaus-Grafo dienoraštis.

Užrašuose atskleidžiama laisvės kovotojų gyvenimo kasdienybė - organizaciniai reikalai, santykiai su gyventojais, priešo veikimas ir partizanų kovų būdai, nurodomos šiame kare pasitaikančios blogybės. Atvirai kalbama apie savo dvasinius išgyvenimus, kurie paženklinti sąmoningos aukos ir neišvengiamos žūties žyme. Akivaizdu, kad ištverti tokią įtampą padėjo autoriaus pasaulėjauta, kuri persmelkta meile kenčiančiai Tėvynei ir giliu tikėjimu - didžiausia atspara tame smurto, kraujo ir neteisybės pasaulyje.

Kaip kunigas ir partizanų kapelionas ypač uoliai rūpinosi kovotojų dvasine savijauta. Dirbdamas tarp Suvalkijos partizanų pastoracinį darbą su didžiausiu entuziazmu lankė jų dalinius stiprindamas jų dvasią, akcentuodamas pareigą Tėvynei, kovos ir aukos prasmę.

J. Lelešius tikėjo, kad per kovų ir kančių žaizdrą perėjusi Lietuva sugebės sukurti tobulesnę Valstybę, nors svajones apie būsimą Lietuvą sudrumsdavo abejonės: „Mums laikas dabar, kol dar nėra vėlu, ruošti tautą būsimiems įvykiams, nepriklausomam gyvenimui, kad vėl Lietuvoje neįsiliepsnotų partijų kova, kad visoki karjeristai, valstybės turto eikvotojai ir vagys neuzurpuotų tėvynės vairo į savo niekšingas rankas. (...) O kad suprastų visiems amžiams tauta, dėl ko mes kraują liejome! Kad negrįžtų į tas pačias klaidas vėl Lietuva, bet aš bijau... bijau, kad pralietas laisvės kovotojų

kraujas praeis veltui; lietuvis vėl nesupras lietuvio, nelaimingieji vėl kentės vargus, turtuoliai vėl atstums vargšą, miestietis vėl nepažins kaimiečio, kuris tą kraštą gynė ir savo kraują liejo, bažnyčios vėl liks tuščios, Aukščiausiajam nieks negiedos himnų už išlaisvinimą, o smuklėse vėl pasigirs girtų dainos ir triukšmas".

Kiek totalitarinis valdymas nužmogins visuomenę, pažeis tautinę savimonę ir pačios asmenybės formavimosi pagrindus, J. Lelešiui buvo sunku numatyti - vargu ar jis tikėjosi, kad tiek metų užsitęs sovietinė okupacija. Telieka skaitytojui spręsti, kaip skiriasi šiandieninė mūsų visuomenė nuo partizanų regėtos Lietuvos vizijos.

Algis Kašėta

PARTIZANŲ KAPELIONO PALIKIMAS

Justinas Lelešius gimė 1917 m. Navasodų k., Javaravo (vėliau Igliškėlių) vls., Marijampolės aps. 1943 m. baigė Vilkaviškio kunigų seminariją. Dirbo Vištyčio, Gražiškių parapijose, o 1945 m. paskirtas kunigu vikaru į Lankeliškių parapiją, Vilkaviškio aps. Dalyvavo pogrindžio veikloje, besikuriančios Tauro apygardos spaudos, laikraščio „Laisvės žvalgas" leidime. 1945 m. pabaigoje MGB informatoriaus buvo išduotas, suimtas, bet neturint pakankamai įkalčių verbuotas dirbti informatoriumi. Paleistas iš MGB pasitraukė į pogrindį ir įstojo į partizanų gretas. Partizanauti pradėjo Žalgirio rinktinėje, kapelionu, o 1946 m. balandžio 20 d. Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 13 nuo kovo 1 d. paskirtas Tauro apygardos kapelionu, slapyvardžiu Krivaitis. Buvo drąsus, energingas ir valdingas, uoliai vykdė kapeliono pareigas. 1946 m. liepos 10 d. slapyvardį Krivaitis pakeitė į Grafą. Aktyviai dalyvavo apygardos vadovybės atkūrime po Mykolo Jono žūties, uoliai vykdė štabo pavedimus. Rugpjūčio 15 d. apdovanotas juostele "Už uolumą".

Tauro apygardos kapelionas Justinas Lelešius-Krivaitis, Grafas. 1946m. kovas

Žuvo 1947 m. rugsėjo 24 d. išduotame Birutės rinktinės štabo bunkeryje Veiverių k. kartu su kitais penkiais štabo pareigūnais bei pareigūnais.

1947 m. lapkričio 4 d. apdovanotas (po mirties) juostele „Už narsumą", o 1950 m. rugpjūčio 7 d. - II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi. 1998 m.

Lietuvos respublikos Krašto apsaugos ministro įsakymu suteiktas majoro laipsnis.

1947 m. rugsėjo 24 d. okupantų kareiviams ir MGB puolant partizanų slėptuvę, ten buvę kovotojai stengėsi sunaikinti esamus dokumentus, tačiau dalies nespėjo. Taip į priešo rankas pateko ir dalis Justino Lelešiaus užrašų, kuriuos galima pavadinti dienoraščiu. Jie buvo rašyti ant pailgų, mėlyno popieriaus lakštų, ranka. Užrašai neturi pradžios: trūksta pirmosios dalies - prasideda nuo „1946-12-01 (antrosios dalies)". Nėra ir pabaigos, tačiau neaišku, ar jie nutrūksta dėl to, kad nebuvo užbaigti rašyti, ar dėl to, kad pabaiga sunaikinta.

Dienoraščiu užrašus leidžia pavadinti chronologiška įvykių seka. Tauro apygardos kapelionas, štabo narys kunigas Justinas Lelešius-Grafas nuosekliai pasakoja apie apygardos štabo ir atskirų jo padalinių veiklą, fiksuoja žūtis, apmąsto gyvenimo ir kovos prasmę. Dienoraštis prasideda nuo 1946 m. balandžio 19 d. įvykių - pirmųjų partizanavimo dienų, kurios nustatomos pagal Žalvario žūties datą. 1946 m. gruodžio 1 d. ir 1947 m. sausio 10 d. nurodytos paantraštėje, matyt, buvo šios dalies užrašymo pradžia. Užrašai baigiasi apie 1947 m. rugpjūčio mėn.

Pastaroji data nustatoma pagal Raišupio įvykius (liepos 30 d.), kur tarp žuvusių partizanų buvo ir Justino brolis Viktoras Lelešius-Jovaras. Rugpjūčio mėn. J. Lelešius-Grafas praleido Geležinio Vilko rinktinės 2-oje kuopoje, o rugsėjį perėjo į Birutės rinktinės dislokacijos vietas. Be 1947 m. įvykių, dienraštyje minimi ir 1945-1946 m. atsitikimai, kuriuos pasakoja kapelionui partizanai (Šilavoto, Būdnykų kautynės, pirmojo Tauro apygardos štabo žlugimo aplinkybės ir pan.), arba jis pats prisimena (pasitraukimo į partizanus priežastis ir pan.).

Kadangi dienoraščio tekstas yra vientisas, vienodos rašysenos, ant nepatogių nešiojimui lapų, pasirašytas Grafo (bet ne Krivaičio) slapyvardžiu galima daryti prielaidą, kad užrašai buvo parašyti 1947 m. rugpjūčio-rugsėjo mėn. Veiverių k. Birutės rinktinės štabo slėptuvėje ir, gal būt, dar rašomi žūties metu. Tokių užrašų atsiradimo dingstis buvo ta, kad tuo metu Tauro apygardos štabas intensyviai ruošė įvairią medžiagą perdavimui į Vakarus. Apie tai liudija Juozo Daumanto „Partizanai už geležinės uždangos", kurie buvo parengti naudojantis „iš krašto atsivežta medžiaga". Kai kurie tapatūs epizodai apie 1945 m. įvykius įrodo, kad Birutės rinktinės vadas Juozas

Lukša-Skirmantas (Juozas Daumantas) ir kapelionas Justinas Lelešius-Grafas naudojosi tuo pačiu informacijos šaltiniu, t.y. kalbėjosi su tais pačiais kovotojais. Tačiau Grafo užrašų nebuvo spėta perduoti įgaliotiniams į Vakarus.

Nepaisant to, kad užrašai nefiksuoja padieniui įvykių seką, kaip įprasta dienoraščiams, tačiau nuoseklumas, įvykių bei minimų kovotojų tikslumas leidžia neabejoti pasakojimo tikrumu. Tai liudija fenomenalią autoriaus atmintį, sugebėjimą pastebėti smulkmenas ir atmintyje ilgą laiką išsaugoti emocinį įspūdį. Tuo pat metu, skaitant dienoraštį, reikia turėti galvoje dvi svarbias ypatybes. Pirmiausia tai asmeniniai užrašai ir pastabos, visiškai neredaguoti, todėl kai kurie išsireiškimai ar mintys, gal būt, niekada neišvystų dienos šviesos, išlikus autoriui gyvam. Antra, tai partizano dienoraštis su visomis tokiam žanrui būdingomis savybėmis, iš kurių pagrindinį vaidmenį vaidina konspiracija. Jame mes nerasime jokios vadinamosios „operatyvinės informacijos", galinčios pakenkti vienam ar kitam asmeniui to meto kovos sąlygomis. Tai, kad autorius nemini nei konkrečių vietovių, rėmėjų pavardžių ar vykdytų partizanų operacijų smulkmenų, liudija apie autoriaus atsakomybę prieš tuos žmones, kuriems tokie užrašai galėtų pakenkti, jeigu pakliūtų priešui į rankas. Aišku, kad likus autoriui gyvam, šie užrašai būtų tapę medžiaga išsamesniems prisiminimams. To meto sąlygomis daugiau nebuvo galima.

Dienoraščio tekstas surastas buvusio KGB archyvo (dabar Lietuvos ypatingasis) fonduose ir pirmą kartą paskelbtas 1994 m. leidinyje „Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas. Dienoraščiai", kurį 5000 egzempliorių tiražu išleido Lietuvos politinių ir kalinių tremtinių sąjungos Istorijos sekcija Kaune. Dienoraštį spaudai parengė ir paaiškinimus parašė istorikė Dalia Kuodytė, įvade buvo išspausdinti ir autoriaus giminaičio Vytauto Lelešiaus prisiminimai.

Dienoraščio tekstas išspausdintas be pakeitimų ir stiliaus taisymų, tik kai kur sutvarkius skyrybą. Antrojoje laidoje irgi jokių pakeitimų, išskyrus korektūrinių klaidų ištaisymą, nepadaryta. Todėl kai kurios dienoraščio vietos ar sakiniai atrodo literatūriškai netaisyklingi ir kalbos stiliaus požiūriu netgi nevartotini, tačiau visuma priimtina kaip originali dokumentika.

Justinas Lelešius nebuvo profesionalus rašytojas, todėl reikalauti iš dienoraščio kokio tai literatūrinio tobulumo ar žodžio aiškumo negalima.

Dienoraštis buvo parašytas per trumpą laiką, jame nėra netgi jokių autoriaus redakcinių taisymų, ir tai, savaime, atsiliepia stiliui, kūrinio formai. Tačiau literatūrine prasme dienoraščių negalima nuvertinti - atvirkščiai, kai kurie epizodai pasiekia tokių aukštumų, kurių gali pavydėti bet kuris rašytojas. Joks šiuolaikinis romanas apie partizanus niekada neprilygo ir neprilygs tam emociniam įspūdžiui, kurį sugebėjo perteikti savo kūrinyje Justinas Lelešius - partizanas Grafas.

Istorine prasme - tai reikšmingas paminklas, nors kaip šaltiniui pradedantis tyrinėtojas irgi galėtų pareikšti pastabų: perdaug literatūros ir per mažai istorijos. Tačiau šiandieniame žinojimo lygyje, tekstą aprūpinus komentarais dienoraštis kaip šaltinis suspindi nauja šviesa, kaip lietuviškas deimančiukas, krauju ir melais aptaškytoje KGB dokumentikos jūroje. Tik skaitant tokius šaltinius, kaip Grafo dienraštis, mes galime suprasti laisvės kovotojo mąstyseną, suvokti paties Pasipriešinimą esmę ir prasmę, patikslinti vienus ar kitus įvykius. Galiausiai tai puiki mokomoji priemonė, netgi daugiau ugdymo prasme, nes kai kurie dalykai (patriotizmas, pilietiškumas, humanizmas) nėra išmokstami, o yra pajuntami, intuicija užčiuopiami ar sekami pavyzdžiu.

Pirmosios laidos redaktorė pabrėžė, kad dienoraštis savo verte, tiriant ginkluotą pasipriešinimą stos į vieną gretą su A. Ramanausko-Vanago, J. Lukšos-Daumanto tekstais, nors ir būdamas mažesnės apimties. Šiandien tuo niekas neabejoja.

Daugelis kunigų teikė partizanams dvasinę pagalbą, tačiau kunigas Lelešius tapo vienintelis kovojantis partizanų kapelionas. Todėl pagerbiant jo ir visų žuvusiųjų atminimą jau antrą kartą išleidžiamas šis dienoraštis.

Kęstutis Kasparas

Nuoraše nuorašas

Visiškai slaptai

LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJŲ "T A U R O" A P Y G A R D A I

Į S A K Y M A S Nr. 13.

būstinė, 1946 met. balandžio mėn. 20 d.

Rikiuotės sritis

/ 1

Žalgirio Rinktinės Vadą Ž a l v a r į š.m. balandžio mėn. 19 d. kautynėse su NKVD-istais žuvusį didvyrio mirtimi, išbraukti iš Rinktinės asmeninės sudėties.

/ 2

Nuo š. m. balandžio mėn. 19 d. Žalgirio Rinktinės Vadu skiriu Geležinio Vilko Rinktinės Almo kuopos kovotoją Š a r ū n a . Ilgūnas

/ 3

Nuo š.m. kovo mėn. 1 dienos Apygardos kapelionu skiriu kovotoją kun. K r i v a i t į.

<···>

/ 7

Rinktinių Vadams kreipti įpatingą dėmesį į Taurę Apygardos veikimo statutą /// 21,40,47 ir48.Drausmės nuostatus / 3 Nusikaltimai e taip pat ir priesaikos tekstą. Įsakyti kuopų,būrių Vadams ir skyrių skyriininkams,kad jie atatinkamai supažindintų pats save ir kovotojus ir įsisąmonintų visą veikimo statutą.,e ypatingai su virš. išvardintais //.Atkreipiant kovotojų dėmesį į tai,kad kiekvienas drzertyravimas iš bailumo legalizavimasis ir gyve pasidavimas Vadovybės yra traktuojamas kaip organizacijos išdavimas,priesaikos laužymas.Yra baustinas kovotoje varde ir teisių atėmimu ir mirties bausme.

-÷ V a m p y r a s
APYGYRDOS VADAS

Nuorašas tikras: Š a r ū n a s
ADJUTANTAS

Nuoraše nuorašas tikras:

Nuoraše-nuorašas.

Viršiškai slaptai.

Lietuvos Laisvės Kovotojų Taurė Apygardai

Į S A K Y M A S Nr.25.

Būstinė,1946 m.liepos mėn.10 d.

Rikiuotės sritis.

<···>

§ 3.

Apygardos kapelione K r i v a i š i e slapyvardį,jam pačiam prašant pakeičiu į slapyvardį G r a f a s.

Pagr.Kapeliono rap.

<···>

Originalą /pas/. Žvejys
Apygardos Vadas

/pas/. Šarūnas
už Štabo Viršininką

Nuorašas tikras: Šarūnas
Adjutantas

Nuoraše-nuorašas tikras:

RnVadj

Nuorašo-nuorašas.

Viešiskai slaptai.

Lietuvos Laisvės Kovotojų Tauro Apygardai

Į S A K Y M A S Nr.262.

Būstinė,1946 m.rugpiūčio mėn.15 d.

Rikiuotės sritis.

§ 1.

BRANGŪS VADAI IR KOVOTOJAI .

Minėdami mūsų Apygardos organizacinio darbo metinę sukaktį ir turėdamas prieš akis šiuo trumpu laiketarpiu nudirbtus Apygardoje didėlius darbus ir sėkmingai vestą kovą su mūsų krašto pavergėjais bei Tėvynės išdavikais.

S v e i k i n u Jus,brangūs kovos draugai šios sukakties proga ir dėkoju visiems vadams,kovotojams ir rėmėjams už pasišventimą, pasiryžimą ir tinkamą pareigų atlikimą.

L i n k i u visiems sveikatos,drąsos ir ištvermės,iki galutinos pergalės,kad sekantį sukaktį švęsdume laisvoje ir Nepriklausomoje Tėvynėje.

§ 2.

Visiems Apygardos Štabo,Rinktinių,kuopų,būrių ir skyrių vadams ir pareigūnams už sąžiningai,garbingai atliktas pareigas ir ryžtingai vestą kovą prieš okupantus,taip pat ir visiems kovotojams šios sukakties proga reiškiu tarnybinę padėką.

<···>

§ 7.

Apygardos kapelioną G r a f ą už ypatingai uolų ir sąžiningą pareigų eėjimą Apygardos metinių sukakties proga apdovanoju juostele už Uolumą.

<···>

Originalą /pas/. Žvejys
Apygardos Vadas

/pas/. Šarūnas
už Štabo Viršininką

Nuorašas tikras: Šarūnas
Adjutantas

Nuorašo-nuorašas tikras:

RaVAdj

Tauro apygardos vadovybės įsakymų fragmentai, kuriuose minimas Justinas Lelešius-Krivaitis, Grafas. Faksimilės. Originalai Kauno Tremties ir Rezistencijos muziejuje.

PRISIMINIMAI APIE KUNIGĄ JUSTINĄ

Justinas Lelešius gimęs 1917 m. Navasodų kaime, Marijampolės apskrityje. Tėvas Juozas Lelešius buvo vedęs Draugeliūtę. Po antros dukros gimdymo ji mirė. Tėvas vedė antrą žmoną Magdaleną Abraitytę iš Mokolų kaimo. Pirmosios žmonos liko dvi dukros — Viktorija ir Magdalena. Antroji žmona pagimdė keturis sūnus: Juozą (1905 m.), Viktorą (1911 m.), Antaną (1914 m.) ir Justiną.

Justinas buvo paskiausias vaikas šeimoje. Justino tėvai gyveno pasiturinčiai, turėjo 40 ha ūkį.

Kaip iš savo vaikystės ir tėtės pasakojimų prisimenu, Justino tėvas, mano dėdė Juozas buvo labai malonus, ramus, tylus žmogus. Jis mano atmintyje išlikęs visada liūdnas, susimąstęs. Prisimenu, kaip kartą apie 1937 m. jis atvažiavo pas mus aplankyti savo jaunesnįjį brolį, mano tėtį. Išlipo iš vežimo, padavė man vadeles ir tyliai, maloniai paprašė - „Priimk, vaikeli, mano arkliuką."

Justino motina buvo smarki, darbšti, suvalkietiškai taupi, reikli moteris. Jeigu ką kam duodavo, pasverdavo ir mintyse, ir ant svarstyklių.

Pas Navasodų Lelešius buvo pradinė mokykla. Kai dabar teko kalbėti su jų dar vienu išlikusiu kaimynu, Lelešius jie prisimena labai gražiai. Lelešių

Lelešių šeima: tėvas Juozas, Justinas, motina Magdalena, Viktoras. Navasodai, apie 1941 m.

vyrai sutiktus kieme vaikus užkalbindavo, ką nors linksmo, nuotaikingo pasakydavo.

Kai Justinas baigė pradinę mokyklą, tėvai jį nuvežė į Marijampolės Marijonų gimnaziją. Apgyvendino su giminių vaikais išnuomotame bute. Viename kambaryje gyveno mergaitės, kitame - berniukai. Valgį gamindavo mano seserys arba teta. Šeimyna būdavo 6-8 moksleiviai.

Justinas buvęs linksmas, dainingas, mėgėjas „pamokslauti" ir pajuokauti, ambicingas. Į jų išnuomotą butelį (Degučiuose) įėjimas buvo per virtuvę. Po durimis grindyse - anga į rūsį. Šeimininkavo mano teta Julija. Kartą ruošdama vakarienę, beskubėdama pamiršo uždaryti rūsio dangtį. Kaip tik tada atėjo du Justino draugai ir abudu sukrito į rūsį. Justinas ilgai pyko ant tetos, manydamas, kad ta tyčia paspendė jo draugams spąstus.

Gera būdavo gyventi kelių šeimų jaunimui. Vienas kitą ir paguosdavo, ir paerzindavo.

Giminaitis Justinas mokėsi gerai. Baigusį šešias klases tėvai išleido į Vilkaviškio kunigų seminariją. Justino kurse buvę gal 6 klierikai. Mokslas čia trukdavo 8-erius metus. Kaip seminaristą, kurso draugai prisimena linksmą, nuoširdų, draugišką, mėgstantį dainuoti, geros iškalbos klieriką. Turėjo labai gerą atmintį, gražų, stiprų balsą. Buvo geras oratorius, mėgdavo gražiai išsakyti sentencijas ar savo mintis.

Justino tėvai, o ypač tėvas, buvo labai pamaldus, mėgdavo ne tik melstis, bet ir mielai bendraudavo su kunigija. Visokeriopai rėmė bažnyčią ir laikėsi jos nurodymų. Yra išlikęs senas dokumentas, kad Justino tėvas priklausė tuometinei Jėzaus kongregacijai.

Taigi ir tėvų, ir pačio Justino troškimai buvo įgyvendinti, pasirenkant dvasinę Vilkaviškio seminariją.

Justinas, būdamas seminarijos klierikas, atostogas praleisdavo gimtojoje Sasnavos parapijoje, Plutiškėse, Igliškėliuose. Būdamas šių bažnyčių žinioje, padėdavo vietos kunigams parengti vaikus pirmajai komunijai, dirbdavo organizacinį darbą su katalikiškomis jaunimo organizacijomis. Nuoširdžiai bendraudavo su vaikais ir jaunimu, visi jį labai mėgo. Su kaimo jaunimu linksmai dainuodavo lietuviškas dainas...

įšventintas kunigu, Justinas Lelešius dirbo Vištyčio, Gražiškių, Lankeliškių parapijose. Čia apie 3 mėnesius „stumdėsi" dviejų draugų Stalino ir Hitlerio fronto suvargę kariai. Nuo 1944 m. vasaros iki rudens

naktimis visa paprūsės padangė žėruodavo nuo kraupių gaisrų. Pagaliau raudonasis okupantas nugalėjo rudąjį ir iškart prasidėjo teroras.

1944 m. vasarą, dar frontui esant ties Prūsijos siena, Lietuvoje jau vyko didžiuliai areštai, kankinimai, prigrūsti rūsiai ne tik miestuose, bet ir kaimuose. Degino kaimus, gyvus žmones užkasdavo į žemę, kad prisipažintų nebūtus dalykus. Lietuva tapo siaubo ir lavonų kraštu.

Kaip ir daugelis kunigų, Justinas guodė, ramino, stiprino žmonių dvasią.

Jis dirbo Lankeliškių parapijoje. Vilkaviškio saugumas, pamatęs, kad kun. Justinas yra demokratiškas, kad žmonės, ypač jaunimas, juo pasitiki, pamanė, kad jis galėtų būti geras „bendradarbis", ir pradėjo jį verbuoti. Iš pradžių kvietėsi kun. Justiną slaptai. Draugiškai kalbėdavo, net stikliuku pavaišindavo, norėdavo „nuskaidrinti" jo protą „draugiškai" aiškindami, kad kito kelio jam nesą. Nesvarbu, kad jis užaugęs buožių šeimoje, nesvarbu, kad nepaklusnūs jo broliai Viktoras ir Antanas, nesvarbu jo pamokslai. Jie „garantavo" ir motinai, ir visai šeimai saugų gyvenimą. Vėliau pradėjo sulaikyti po dieną, po parą rūsiuose - naudojo ir fizinį smurtą, bet vis paleisdavo apsigalvoti. Vilkaviškyje gyvenantis Juozas Žaliabarštis prisimena: „Tuoj po karo dirbau zakristijonu Bartininkuose, pas kun. Sakavičių. Vieną dieną pas Sukacką (ten gyveno kun. B. Sakavičius) užėjo kun. J. Lelešius iš kaimyninės Lankeliškių parapijos. Jis pradėjo balsu aimanuoti, kad jį Vilkaviškio saugumas nori užverbuoti šnipinėti tikinčiuosius. Rodė mėlynes ant pirštų ir viso kūno. Skundėsi, kad NKVD žadėjo fiziškai susidoroti, jeigu neteiksiąs žinių. Po to tarė: „Aš kunigas, lietuvis, katalikas, Judu nebūsiu, šėtonui netarnausiu, už 30 sidabrinių savęs neparduosiu. Tegul mano kraują sugers Lietuvos žemė." Paskui abu kunigai išėjo į kitą kambarį, atliko išpažintį, pasimeldė."

Ir štai kun. Justinas palieka savo parapiją. Tai Visų Šventųjų dienos. Pasikinko savo Sartį ir su senute šeimininke Maryte paslapčia išvažiuoja. Įsideda būtinus kunigo atributus, keletą knygų, popieriaus ir, paslėpęs vežime po šienu, išvažiuoja. Juk neilgam: „Greitai, mėnesio pirmą dieną, vėliausiai - penkioliktą iš tikrųjų amerikonai lieps okupantams palikti Lietuvą," - galvojo tuo laiku Lietuvos kaimas ir ne tik kaimas. Žinoma, saugumas ieškos. Reikia slėptis. Aplinkiniais keliais nuo Vilkaviškio, pro Gižus, Šunskus pasiekia Dženčelaukos kaimą ir įsuka pas L. Z. Vežimą įstumia į kluoną, kad nematytų svetimo arklio, jį išveda į Puskelnius pas V.L.

Prasideda naujas „gyvenimas." Įsikuria mažyčiame nuošaliame kambarėlyje. Mažutis langas, žemos durys. Rytais atlieka kunigo pareigą - atlaiko šv. Mišias. O dieną! Dieną sėdėti, kad niekas nematytų, niekas negirdėtų. O tai Justinui yra sunkiausia - jis sangvinikas, linksmo būdo, mėgėjas bendrauti su žmonėmis, mėgėjas kalbėti. O kaimynai eina ir eina. Tai pasiskolinti, tai skerstuvių atneša, tai su naujienomis, tai vyrai „palaido" po burnelę išgerti. O tu savo kamaraitėje sėdėk ir tylėk kaip pelė. Iš pradžių dar skaitydavo, rašydavo. O čia baimė, kad neužeitų stribai, kad nedarytų kratos. Pairo nervai, neišlaikė. Pradėjo ir kaimynai matyti įnamį. Salimais gyveno kolūkio pirmininkas S. Ir jis suprato. Geras buvo žmogus, geri buvo kaimynai, bet žinia sklando kaip vėjo kuždesys apie karaliaus Tyro ausis.

Užsuka ir brolis Viktoras. Jį pradėjo persekioti. Jis jau miške. Jau palikęs gimtuosius namus Navasoduose. Parūpina broliui Justinui dokumentus - trijų mėnesių terminuotą pasą. Vis dažniau užeina stribai: tai paskolų pasirašyti, tai pyliavų kvitus patikrinti, tai „stuiką" užvaryti. Nors Justino kambariuko nelanko, bet Justinui ir patiems šeimininkams neramu. Prieš Kalėdas išveža Justiną į Pietariu kaimą, pas jo tetą A. Bet ten didesnis ūkis ir dar daugiau „svečių". Brolis Viktoras nuveda Justiną prie Sasnavos, pas G. Kaip tik stribai su garnizonu „košė" visą kaimą. Justiną rado, bet jo nepaėmė. Mat turėjo kažkokius dokumentus. Kai stribai ir kareiviai išvažiavo, Justinas bėgo per laukus pas K: „Juozeli, gelbėk!" Kai tik Justinas išėjo, sugrįžo stribai. Viską išvertė. Po pietų Justiną išvežė į Klevinę. Čia buvo mokykla. Daug žmonių. Viktoras išvedė pas senutę S. Ji viena gyveno savo menkoje trobelėje, sūnus tarnavo rusų kariuomenėje. Čia bus saugu. Nei stribai,

Viktoras Lelešius-Jovaras Lietuvos kariuomenėje

nei rusų kareiviai jokios kratos niekada nedarys. Ji buvo paliegusi ir pusiau akla, neturtinga, tai maistą paruošdavo kaimynai. Kun. Justino prie pirmos Komunijos parengta mergaitė jį nešdavo lauknešėlyje apkamšytą, kad neatšaltų ir kad niekas nepastebėtų.

„Kiek buvo baimės, - pasakoja buvusi mokytoja, dabar Vilkaviškyje gyvenanti pensininkė, - nešu lauknešėlyje šiltą maistą, o jei sutiks kas ir paklaus, ką ir kam čia neši? Eidavau linijom, ne keliu. Eidavau į Sasnavą parnešti Mišioms komunikatus. Vieną kartą, matyt, Justinas buvo nespėjęs pasislėpti. Kai pradariau duris, Justinas skubėjo slėptis užpečkyje. Nepaisant tokių gyvenimo sąlygų, kun. Justinas visada būdavo linksmas, mėgdavo pajuokauti."

Pradėjo sklandyti kalbos, kad pas S. kažkas slapstosi. Ir vėl vyresnis brolis veda Justiną atgal pas Z. Slapstytis darosi kasdien sunkiau. Vis dažniau vykdomi „kaimų košimai". Tai stribai ir ginkluoti kareiviai eina per sodybas ir ieško partizanų slėptuvių. Kai kur išlaužia grindis, kai kur ūkininkai turi numesti visą šalinę šieno. Po tokio katorginio, įtempto nervingo, skubaus darbo pusbrolis J. A. , gyvenantis prie Pilviškių, susirgo ir mirė.

Kun. Justinas vis dažniau susitinka su užeinančiais partizanais.

Kunigo Justino pradeda intensyviai ieškoti saugumas, stribai, kariuomenė. Nuolatinės kratos pas Justino gimines, ypač pas bendrapavardžius. Vis aštresni, skaudesni užsipuolimai - „banditas kunigas Lelešius - tavo giminaitis!" Aiškiname, kad daug yra Lelešių, kad ne visi giminės. Aiškus įrodymas - sesuo Marija Lelešiūtė ištekėjo už Lelešiaus. Tai argi giminės gali kurti šeimą. Pagaliau brolis Kazimieras nustebina visus: Veiveriuose yra stribas, pavarde Lelešius. Nežinau, ar tai buvo tiesa, kad buvo tokia pavarde stribas, ar brolis tik paskleidė nukreipiantį pro šalį tokį „argumentą." Tačiau brolis Kazimieras atleidžiamas iš mokytojo pareigų Kauno Jėzuitų gimnazijoje. Man studijuoti neleidžia. Su draugu V. K. išvažiuojame į Šilutę. Po 5-erių metų bastymosi tai čia, tai ten rektorius Čygas priima studijuoti. Kadrų viršininko nuolatiniai užklausimai apylinkės pirmininkui S. , ar nėra giminių banditų.

Kunigas Justinas jau nebegali apie Marijampolę slapstytis. Jo intensyviai ieško. Justinas stengiasi nesirodyti nepažįstamiems, tačiau vis dažniau pradeda lankytis nepažįstami asmenys ir vis nori su Justinu kalbėtis, pasimatyti. Ką gi daryti? Kur dingti? Kur slėptis? Jau greit pusė metų, kai slapstosi.

Kartą ateina pas Z., pas Justiną Tauro apygardos vadai. Iki paryčių kalbasi, sprendžia šią sunkią problemą: būti ar nebūti. Kelio atgal nėra. Eiti į mišką? Nekovoti ginklu, o būti partizanų kapelionu. Partizanams reikalinga dvasinė parama. Reikia ne tik sakramentų. „Kunige, tau nereikės kovoti, mes tavimi rūpinsimės, tave globosime, saugosime, būsi mūsų dvasios vadovas," - kalbėjo partizanai. - „Mes giname Tėvynę Lietuvą nuo okupantų. Kunigas Jonas Žvinys, kunigas Mackevičius buvo partizanų kovų vadai. Vyskupas V. Borisevičius, tavo giminaitis, jau sėdi kalėjime. Visi kunigai persekiojami, o kiek jų iššudyta: tų pačių Lankeliškių parapijos apylinkėje bolševikų žiauriausiai kankinti, nužudyti. Budavonėje trys kunigai: J. Petrikas, J. Dabrila, V. Balsys."

Justinas apsisprendžia. Apsisprendžia ir išeina kuo toliau iš savo tėviškės, nuo savo Lankeliškių parapijos. Tai buvo 1946 m. pavasaris.

Kunigą J. Lelešių įregistravo Veiverių bažnyčioje partizanų konfesorius kun. Boleslovas Čegelinas.

Nelengvas partizano kelias. Tačiau kun. Justinas randa sau stiprybės. Viduryje miško, prie pušelės pakabinus kryžių, laiko šv. Mišias partizanams. Pušų paunksmėje vyrai tyliai gieda „Marija, Marija..." Tyliai aidi kunigo pamokslo žodžiai kovingam ir labai varganam Lietuvos jaunimui. Kiekviena

Viktoro Lelešiaus-Jovaro žuvimo vieta Raišupio kaime

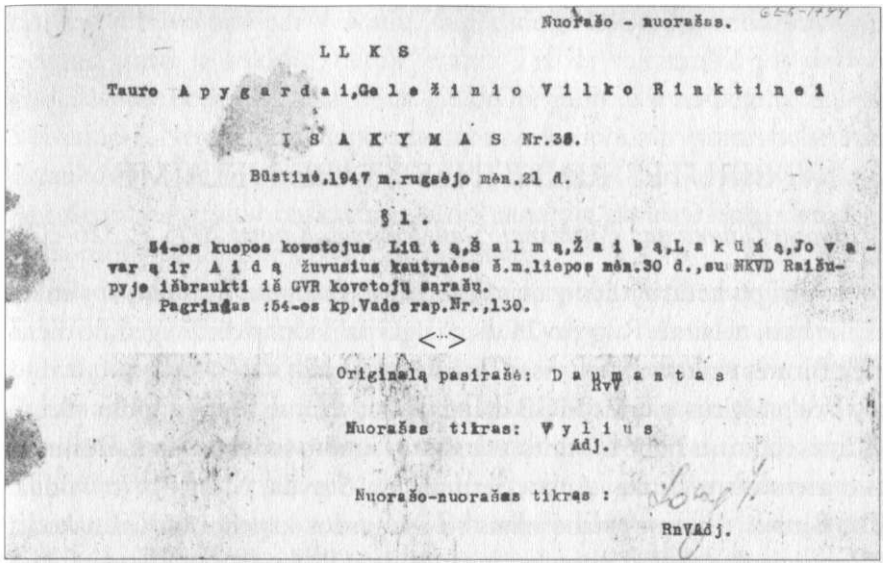

Nuorašo - nuorašas.

L L K S

Tauro A p y g a r d a i, G e l e ž i n i o V i l k o R i n k t i n e i

Į S A K Y M A S Nr.38.

Būstinė, 1947 m. rugsėjo mėn. 21 d.

§ 1.

54-os kuopos kovotojus Liū t ą, Š a l m ą, Ž a i b ą, L a k ū n ą, Jo v a - var ą ir A i d ą žuvusius kautynėse š.m. liepos mėn. 30 d., su NKVD Raišu- pyje išbraukti iš GVR kovotojų sąrašų.

Pagrindas: 54-os kp. Vado rap. Nr., 130.

<·>

Originalą pasirašė: D a u m a n t a s
RvV

Nuorašas tikras: V y l i u s
Adj.

Nuorašo-nuorašas tikras:
RnVAdj.

Geležinio Vilko rinktinės vado A. Varkalos-Daumanto 1947-09-21 įsakymo fragmentas, minintis 30 d. Raišupyje žuvusius partizanus. Faksimilė. Originalas Kauno Tremties ir Rezistencijos muziejuje.

proga kun. Justinas partizanams griežtai pabrėžia: nežudykite, negerkite. Kai kunigą Justiną nuvedė mirštančiam komunistui suteikti paskutinius sakramentus, žmonės sakė - jis bolševikas, o Justinas atsakė: „Jis žmogus ir ne mes jį teiskime, jį teis Dievas." Kun. Justinas pasirinko slapyvardį Grafas. Tai jo brolio Antano mėgstamas posakis: esu grafas San de Briego De Brieči iš Kantiabrijos kalnų. Visi Lelešiai mėgo humorą, visi pabuvo sovietų kalėjimuose, tremtyje, visi buvo persekiojami.

Išveža į Sibirą Justino motiną su sūnaus Juozo žmona ir dviem dukrom. Areštuojamas brolis Antanas, gyvenęs Kaune, už tai, kad tiekė partizanams rašomąjį popierių, technines priemones laikraštėlių dauginimui.

1947 m. liepos 30 d. Sasnavos valsčiuje, Raišupio kaime žuvo Jovaras - Justino vyresnysis brolis Viktoras Lelešius. Su juo kartu žuvo dar 5 partizanai.

Justinas tada laikėsi tarp Veiverių ir Kauno. Žinia apie brolio mirtį jį pasiekė po savaitės. Iš gausios šeimos jis likęs tik vienas, jauniausias, tačiau neilgam...

Vytautas Lelešius

BIRUTĖS RINKTINĖS ŠTABE NELAIMĖ

Juozas Daumantas. Partizanai. 5-asis leidimas. Kaunas 2005. P. 326-328.

Lygiai po keturių dienų anas, atrodžiusias saugias, birutėnų apylinkes ištiko baisi nelaimė. Rugsėjo 24 diena ilgai paliks kaip didžio gedulo diena tiek Birutės rinktinei, tiek visai Tauro apygardai.

Vos prašvitus, gausūs MGB daliniai pasipylė nuo Marijampolės plento Birutės rinktinės štabo būstinės, esančios Daunoro sodyboje, link. Būstinėje tuo metu buvo Grafas, Anbo, Šermukšnis, Survila, Montvila ir Vaidila. Tai Birutės rinktinės štabo elitas su apygardos kapelionu. Kažin kodėl likimui patiko, kad ši diena mums būtų kuo liūdniau prisimenama, kuo didesnėmis kraujo aukomis atžymėta... Grafas, Šermukšnis ir Vaidila šioje slėptuvėje negyveno, jie čia buvo šią dieną tik svečiai, nors šis svečiavimasis baigėsi tragiškai.

Keliolika emgiebistų, palandžioję apylinkėse, užsuko į Daunoro sodybą ir susimetė į pirkią. Jų elgsena buvo labai šalta. Atrodė, kad jie niekuo nesidomi. Aišku, jie turėjo tikslą suvyti partizanus į slėptuvę, kad kuo lengviau galėtų su jais apsidirbti, nes bolševikai jau buvo dešifravę slėptuvę. Ji buvo išrausta po žeme, vos metro ir 30 centimetrų aukščio, su 60 centimetrų žemės sluoksniu viršuje. Plotis siekė 2 metrus, o ilgis apie 3. Šioje požeminėje „dėžėje" nuolat laikydavosi 3-4 štabo kovotojai. Čia buvo dirbama, meldžiamasi, ilsimasi. Priekinėje dalyje buvo keletas lentynų „kanceliarijos" reikmenims, rašomajai mašinėlei „staliukas", šonuose ir gale buvo patys primityviausi įrengimai ginklams ir drabužiams sukabinti ar granatoms bei kitiems reikmenims sudėstyt. Priešakinė dalis buvo gerokai aprūkusi nuo visad bespingsinčios lempos, prie kurios nuolat tauškėjo rašomoji mašinėlė. Didelė rinktinės raštinės darbo dalis, įskaitant spaudos-informacijos, žvalgybos ir ūkio skyriaus reikalus, buvo atlikta kaip tik šioje slėptuvėje.

Slėptuvė buvo gana nesaugi. Vietinės sąlygos su gana aukštu vandens horizontu neleido jos iškasti tobulos. Visas slėptuvės įmantrumas buvo

tas, kad ji buvo prie pat Veiverių, taigi didoko bolševikų lizdo, kas ilgai neleido įtarti ją tokioje vietoje esant. Tyliais vakarais iš jos dažnai girdėdavome bolševikų rėkavimus, ginklų mėginimus ir traukiamas dainas Veiveriuose. Neretai vakarais pastebėdavome, kuriomis kryptimis bolševikai ištraukdavo medžioklėms, ar rytais stebėdavome, iš kur jie parsivilkdavo. Ant slėptuvės viršaus maskavimui buvo pastatyta vasarinė lentų virtuvė, į kurią mes mėgdavome išlįsti ir dienos metu.

Būstinę dešifravo atsitiktinai. Du stribai paryčiu grįžo iš mergų ir užsuko kaip tik į Daunoro sodybą pasivogti ko nors valgyti. Bekiaušiniaudami po bulvinę, kuri buvo visai prie slėptuvės, pro tuo laiku atvirą slėptuvės angą jie išgirdo rašomosios mašinėlės poškėjimą ir susidomėję, matyt, pastebėjo net ir pačią angą. Kaip tik tuo metu Survila skurdo ant jo vadovaujamo skyriaus tvarkytinų reikalų. Stribai, gerai apžiūrėję slėptuvę, nieko nedarę kuo tyliausiai pasitraukė ir viską atraportavo MGB būstinei. Slėptuvė dar keletą dienų buvo nepuolama, bet sekliai, atrodė, stebėjo, kada ji bus ganėtinai pilna.

Stribai buvo apžiūrėję, kad iš slėptuvės partizanai laikytis negalės, todėl dabar atvykę emgiebistai tyčia lūkuriavo kambaryje, kad partizanai, manydami, jog tai eilinis užėjimas, skubėtų sulįsti į slėptuvę. Taip ir buvo. Praslinkus pusantros valandos, aplink Daunoro sodybą pasipylė dideli papildomieji emgiebistų daliniai. Buvę kambaryje rusai išsivertė į kiemą. Dabar tik paaiškėjo anksčiau nujaučiama nelaimė.

Rusai sugriebė aštuonių dešimčių metų senuką šeimininką, atitempė prie slėptuvės ir įsakė ją atkasti. Šeimininkas dar bandė gintis, kad jokios slėptuvės nežinąs. Tačiau neilgai. Po kelių kietų smūgių jis turėjo griebtis kastuvo. Pradėjus žemę turkti, partizanai iš vidaus paleido SSV seriją. Toliau niekas nedrįso nei kasti, nei kitus versti tai daryti. Bolševikai skubiai nulupo nuo virtuvės lentas. Partizanų padėtis buvo beviltiška. Šeši prieš kelis šimtus galėjo tik karžygiškai numirti. Jie turėjo sutikti su paskutinių savo gyvenimo valandų mintimi ir pradėjo viduje naikinti dokumentus ir raštinės reikmenis. Sudegino visus dokumentus, sudaužė raštinės mašinėles ir kitas priemones, supjaustė batus ir kitką, kad priešas niekuo negalėtų pasinaudoti.

Bolševikai, negalėdami slėptuvės atkasti, pasiryžo ją paimti granatomis. Susigrupavę po kokį septynetą, jie prabėgdavo paskui vienas kitą pro slėptuvę ir ant jos viršaus numesdavo granatas. Po to visi sugriūdavo, o kulkosvaidininkai ilgomis serijomis kryžma ugnimi raižė virš slėptuvės,

kad kiekvienas bebandąs išlįsti partizanas jokiu būdu negalėtų išlikti gyvas. Iš slėptuvės vidaus veržėsi paskutinių partizanų gyvenimo valandų giesmių ir himno žodžiai, maišydamiesi su rusų keiksmais, komandomis ir grojančių kulkosvaidžių daina.

Po kiek laiko slėptuvės viršuje granatos pramušė skylę. Sukeltuose dulkių ir granatų dūmų kamuoliuose pasirodė iš slėptuvės vidaus Survila ir Vaidila. Tačiau jų automatų pradėtos serijos greit nutilo ir abu partizanai sukrito ant slėptuvės viršaus. Viduje palikę Grafas, Šermukšnis, Anbo ir Montvila susisprogdino granatomis. Dar gerą pusvalandį bolševikai mėtė granatomis į viršuje gulinčius lavonus ir į padarytą angą, vis neišdrįsdami artintis prie slėptuvės.

Tik po tokios pertraukos bolševikai įgrūdo šeimininką į slėptuvę. Jis turėjo išimti partizanų lavonų liekanas ir slėptuvėje esamą medžiagą. Bolševikai atpažinę, kad tai būta štabo slėptuvės, partizanų lavonus stengėsi nuplauti, prisiuvinėti paskiras kūno dalis, ypač prie veido, ir įkišti į surastas uniformas. Kelis kartus nufotografavę, lavonus nugabeno į Veiverių miestelį ir išmetė prie buvusios klebonijos vištininko. Prasidėjo „puota". Džiaugsmui rinkosi valsčiaus aktyvas. Bolševikų aktyvistai gaudė ir atvarinėjo įtariamus gyventojus ir, atvarę prie lavonų, mušdami reikalavo išduoti kritusių partizanų pavardes ir jų artimuosius, esančius laisvėje. Gi pažinti ir norinčiam buvo neįmanoma, nes du buvo visai perskeltomis galvomis. Ir tikri tėvai savo sūnų nebūtų pažinę.

Po mėnesio penkiese aplankėme šią šiurpumu grasančią vietovę. Buvusios virtuvės vietoje styrojo kulkų nugraužti stulpai ir lentgaliai, pūpsojo granatų netvarkingai suversta žemė, draikėsi kruvini popieriai, mėtėsi aprūdijusios rašomųjų mašinėlių dalys, batų ir drabužių likučiai... Viduje tie patys mirties liudininkai: granatų sučaižytos lentynos ir sienos, sumuštos lempos likučiai, sudegintų popierių pelenai, ginklų medinių dalių šipuliai, suplėšyti Vytis, Birutės rinktinės herbas ir skuduruose trynėsi gabalai rožančiaus, su kuriuo čia kiekvieną vakarą melsdavom Dangaus taikos...

Jie mokėjo pasiaukojamai dirbti ir kovoti, karštai melstis ir karžygiškai mirti...

Nuoraŝo- nuoraŝas.

L L K S

Tauro Apygardos, Geležinio Vilko Rinktinei

Į S A K Y M A S Nr.39.

Būstinė, 1947m. spalų mėn. 21d.

Rikiuotės Sritis.

§ 1.

Skelbiu žiniai ir vykdymui Tauro Apygardos Vado š.m. spalio mėn.10d. įsakymą Nr.32.

Rikiuotės sritis.

§ 1.

Apygardos Kapeliona G r a f ą, didvyriškai žuvusį kautynėse su NKVD dėl mūsų brangios tėvynės Laisvės ir Nepriklausomybės išbraukti iš Apygardos kovotojų asmeninės sudėties nuo š.m. rugsėjo mėn.24 d.

Pagr.: Apygardos Žvalgybos Skyriaus Viršininko rap. Nr.4.

§ 2.

Laikinai einamtį Birutės Rinktinės Vado pareigas A n t a n a s , didvyriškai žuvusį kautynėse su NKVD dėl mūsų brangios tėvynės Laisvės ir Nepriklausomybės, išbraukti iš Apygardos kovotojų asmeninės sudėties nuo š.m. rugsėjo mėn. 24d.

Pagr.: Apygardos Žvalgybos Skyriaus Viršininko rap. Nr.4.

<...>

Originalą pasirašė: Ž v e j y s
RpV

Nuoraŝas tikras: N a k t i s
Adj

Originalą pasirašė: D a u m a n t a s
RmV

Nuoraŝą pasirašė: V y l i u s
Adj

Nuoraŝo - nuoraŝas tikras:
RmVadj

Tauro apygardos vado A. Baltūsio-Žvejo 1947-10-21 įsakymas, minintis partizanų kapeliono Justino Lelešiaus-Grafo žūtį. Faksimilė. Originalas Kauno Tremties ir Rezistencijos muziejuje.

Veiverių Skausmo kalnelis. Tarp čia palaidotų žuvusių partizanų ilsisi partizanų kapeliono Justino Lelešiaus-Grafo palaikai

PARTIZANO GRAFO - KUNIGO JUSTINO LELEŠIAUS DIENORAŠTIS

1946 12 01 (antroji dalis)

- 1 -

Išaušo ūkanotas rytas. Partizanų stovykloje jaučiamas skubus pasiruošimas. Rinktinės vadas Žalvaris[1] man palieka visus tarnybinius raštus, nes, einant į kovą, visko gali būti. Stovykla lieka tuščia. Likome tik trise. Mes persikeliame į kitą vietą, į kurią turės atvykti ir visa kuopa. Nekantriai laukiame, kada pasigirs kulkosvaidžių daina. Lygiai dešimtą valandą užverda kova, mes sustojame ir klausomės tos didingos kulkosvaidžių dainos. Mintimis norime atspėti, kaip vyksta kova. Mūsų tautos amžiniems priešams tai teisėta bausmė už visus jų juodus darbus.

Staiga nutilo šūvių garsai. Vėl įsiviešpatavo kapų tyla. Tik nebyliai medžiai pačiose viršūnėse savo ošiančia muzika drumstė šią tylą.

- Kažin ar iš mūsų nėra aukų? - teiravausi savo draugus.

- Turėtų nebūti, - spėliodamas atsakė Meška[2].

Po geros valandos laiko grįžo ir mūsų vyrai. Pirmuosius apibėrėme klausimais, kaip vyko kova, ar aukų nėra, kiek žuvo stribų?

- Viskas gerai, tik žuvo rinktinės vadas Žalvaris, - trumpai atsakė vienas iš kovotojų.

- Sužeistas taip pat ir Tarzanas[3], - atsiliepė antrasis.

Kas kartas rinkosi vis daugiau vyrų. Jų veiduose nesimatė to linksmumo, kuris po laimingos kovos turėtų puošti jų skruostus: visų veiduose matėsi liūdesio šešėlis, nes žuvo vadas, kuris tiek gero padarė šitai rinktinei.

- Netekome brangaus vado, - jų tylų liūdesį kartojo tylus medžių šlamesys.

- Ar daug žuvo priešų? - paklausė Meška.

- Viso buvo tik septyni. Penki žuvo, vienas sužeistas pabėgo, o vieną paėmėme gyvą. Būtų nė Žalvaris nežuvęs, - aiškino Kazokas[4], - bet mes pagailėjome šito, kurį paėmėme gyvą. Mes galėjome visus likviduoti, kai jie buvo sustoję prie tos bolševikės lavono, bet mes tyčiomis atidengėme ugnį pro šalį, kad nežūtų Balandis[5], kuris nors buvo stribas, vienok mums dirbo. Po to stribai su enkavedistais sugulė, užėmė pozicijas ir prasidėjo kova. Žalvaris per daug užbėgo į priekį ir čia vienas stribas jį nukirto.

Po keletos minučių Vanagas[6], Girininkas[7], Vasaris[8] ir aš išėjome į kaimą surasti karsto. Pavyko greitai rasti. Parnešėme karstą, į kurį paguldėme Žalvarį.

Saulei leidžiantis įvyko laidotuvių ceremonijos. Tyliai atgiedojome Viešpaties Angelas, sukalbėjome už žuvusį vadą šv. Ražančiaus dalį. Dar keletą žodelių prabilau, atsisveikindamas su taip brangiu mūsų tėvynei žmogumi, kuris paaukojo savo gyvybę už kitus. Paskutinis atsisveikinimas. Visi pabučiavome jo sustingusias, šaltas lūpas. Užvožėme karstą. Daugiau jo nematysime. Visi sustojome arti karsto ir atidavėme žuvusiam vadui paskutinę pagarbą. Tyliai sugiedojome Lietuvos himną. Lėtais žingsniais slinkome miško takeliu. Atėjome į numatytą vietą. Kuopos vadai įleido į duobę savo vadą. Žemę saujomis bėrėme ant jojo karsto. Po keletos minučių jo karsto jau nesimato. Storas žemių sluoksnis jį atskyrė nuo mūsų.

Skirstomės mažesnėmis grupėmis švęsti Velykų švenčių. Tylus atsisveikinimas. Aš su dešimčia vyrų išvykstu link Šešupės.

Sekančią dieną sustojame kaime. Laimingai praleidžiame dieną, o vakare vėl tolyn. Velykas švenčiame vėl kaime. Atlaikau už Žalvarį šv. Mišias. Nuotaika pas mus puiki, pakilusi. Šventiška. Žmonės mus pavaišino su tikru lietuvišku vaišingumu. Vos tik po pietų stveriamės už ginklų, nes keliu pastebėjome dvi enkavedistų padvadas. Pasiruošiame, nes gal reikės kautis, tačiau pavojus praslenka: rusai nuvažiavo tolyn. Mes vėl linksmai leidžiame laiką. Vėl sutartinė, partizaniška daina aidi lietuviškoje gryčioje.

Slenka viena po kitos valandos. Saulė paskendo vakarų horizonte. Vėl atėjo naktis. Tai mūsų partizaniška diena, ir vėl žygis. Aplankom keletą gerų žmonių, kurie šventiškai mus vaišina, prašo, kad tik ilgiau su jais pasiliktume, bet laikas neleidžia su jais pasidalinti Tėvynės vargais, reikia žygiuoti tolyn. Nakties žygis ir šiandien buvo vargingas: truputį palijo, klimpsta, o mes tiesiog per laukus, per aptvinusius upelius, per pelkėtas vietas turėjome pražygiuoti.

Prižygiavome Šešupę. Mūsų gyvenime gana didelė kliūtis. Persikelsime pačiu nesudėtingiausiu būdu - perbridimu. Dar ankstyvas pavasaris, šalta. Skubame žygiuoti tolyn, nes pasijutome, kad gana šaltoka. Vos tik pradėjome žygiuoti, tuoj pradėjo mus lydėti jkyrus šuns lojimas, jam pritarė ir kiti kaimo šunes. Mūsų vyrai pradėjo pykti, nes mūsų gyvenime šunų lydėjimas šifruoja partizanų judėjimą. Nemalonių palydovų tuojau atsikratėme. Vėl slenkame tolyn nakties tamsumos apgaubti. Pradeda lynoti. Šiurpus vėjas kiaurai perpučia. Pagreitiname žygį, kad būtų šilčiau, nes kitos išeities nėra, o numatytą kelią turime iki švitimo pasiekti. Po kokios valandos kelio užeiname į vieną vienkiemį: ten turėjome rasti kitus mūsų draugus, kurie dviem dienom anksčiau buvo išvykę, o mūsų vyrai toliau nebežinojo kur eiti, nes nepažįstamos nė vienam vietovės. Mūsų nelaimei jie prieš pusvalandį iššygiavo toliau, nes manė, kad mes jau neatvyksime.

- Tai skandalas! - Nervinosi vienas, kitas. - Juk jie aiškiai žinojo, kad mes atvyksime.

- Blogiausia, kad vietovės nepažįstamos, - prabilo Vanagas.

- Jūs, vyrai, šituo keliu ir keliu tiesiog ir rasite, - aiškino šeimininkas.

Mes nusijuokėme.

- Matai, tėvuk, partizanai keliais žygiuodami netoli nueitų, - paaiškinau aš. - Mūsų keliai akies kryptimi, per laukus.

Išėjome. Pasukome truputį į šoną ir nutarėme dienavoti čia pat, nes į numatytą vietą nueiti iki švitimo nesuspėsime. Užeiname pas vieną žmogelį ir pasiliekame dienavoti.

- Vyručiai, eikite kur norite, tik pas mus nelikite! - nervinosi šeimininkė.

- Prašome atidaryti duris! - pareikalavome mes.

- Mes durų neatidarysime, - atkirto ji.

- Mesime granatą, o vis tiek mes įeisime.

Nenoriai atidarė duris. Įėjome į vidų.

- Ar svetimų žmonių nėra? - paklausė vyrai.

- Ne.

- Kiek yra jūsų žmonių?

- Aš, vyras, trys vaikai ir tarnaitė.

- Ar jūs sutinkate ar ne, mums tai visai nesvarbu, mes čia dienavosime, - paaiškinome mūsų įėjimo tikslą.

- Pas mus nėra vietos. Mes su jokiais partizanais neturime nieko bendro.

- Mes visiškai nereikalaujame, kad jūs turėtute su mumis kokius ryšius, o kad mes čia liekame dienavoti, tai grynai mūsų dalykas ir mes jūsų sutikimo neprašome. Jūsų iš namų neišleisime tol, kol mes neišeisime.

- Kur jūs norite, ten eikite, o pas mus nėra vietos, - atkirto šeimininkė.

- Vietos mums užteks, jūs tuo galite nesirūpinti, - atsakiau jai. - Tik gaila, kad lietuvių tarpe randasi tokių žmonių, kurie geriau išsižadėtų Tėvynės, tarnautų svetimiesiems, o kad tik būtų išsaugotas jų turtelis. Jeigu visi lietuviai taip lengvai išsižadėtų savo tėvynės kaip jūs, mes per amžius būtume priversti likti po svetima letena. Ar jūs manote, kad mes, palikdami gimtuosius namus, galvojome susikrauti aukso kalnus, mes priešingai - viską paliekame, kad tik iškovotume savo Tėvynei laisvės dienas. Aš manau, kad jūs laukiate tos valandos, kada Tėvynėje suskambės laisvės varpai, bet ar jums nebus baisus tų varpų skambėjimas, kurie praneš visai tautai išsilaisvinimo valandą, o kai nuo rankų ir kojų nukris vergovės pančiai, visa Lietuva džiaugsis, o jums bus gėda.

Šeimininkė susigėdusi nutilo. Ji Įtartinai apžvelgė visus kovotojus, kurių veiduose ruseno aiškus pyktis.

- Vyrai, ruoškitės gulti, vienas likite sargyboje, - kreipiausi į kovotojus.

Vyrai pamažu skirstėsi po kambarius, nes kiekvienas buvo labai pavargęs.

- Jūs paruoškite dešimtai valandai pusryčius, - eidamas gulti pasakiau šeimininkei, kuri dabar visą laiką tylėjo.

Nuėjau gulti. Vyrai jau miegojo. Atsiguliau į lovą ir, užmiršęs visus vargus, tuos sunkius partizanų kelius, kietai užmigau. Keletas valandų gilaus miego, pašalino nuovargį.

Atsikėliau. Vyrai jau buvo visi sukilę. Laukė tik manęs.

Šeimininkus radau jau kitokioje nuotaikoje. Mane lydėjusieji partizanai paaiškino, kad mes esame stribiteliai ir tik apsimetame partizanais.

Nuotaika mūsų visų pagerėjo. Šeimininkai parodė didelį vaišingumą. Diena prabėgo gana greitai. Pavakaryje išstudijavome žemėlapyje žygio kryptį ir, gerokai sutemus, iškeliavome.

Mūsų tikslas buvo susitikti su Vytauto rinktinės vadu ponu Vampyru[9]. Aš tuo pačiu norėjau pasimatyti su Apygardos pareigūnais. Nakties žygis pasirodė buvo trumpas - vos septyni kilometrai. Sustojome netoli tos

vietos, kur rytoj turėjome susitikti su Vytauto rinktinės vyrais. Čia tik per didelį vargą pavyko surasti mūsų vyrus, kurie buvo atsiskyrę ir išvykę dar anksčiau.

Šiandien diena prabėgo ypatingai linksmai. Mūsų vyrai gražiai padainavo.

Ir vėl pasiruošimas žygiui. Malda - ir išsiskubiname. Nors į numatytą vietą buvo ne toliau kaip kilometras, bet skubėjome.

Mažas nesusipratimas. Priėjome netoli sutartos vietos. Kažkas pasirodė mums įtartino.

- Kas eina? - sušuko pirma einanantieji vyrai.

Tuojau įtartini asmenys pradėjo trauktis. Aiškiai pastebėjome, kad vieni pasitraukė į sodą, o kiti sugulė dešinėje sodo pusėje. Mes paklausėme antrą kartą, bet atsakymo nebuvo.

Mes sugulėme ant žemės. Subraškėjo šautuvų spynos. Vėl ramu, tylu. Traukėmės į geresnes pozicijas, nes padėtis pasidarė dar neaiškesnė.

- Vyrai, atidarome ugnį, - kažkas prabilo.

- Kulkosvaidininkai, pagrokite, - vėl kažkas ragino.

- Reikia dalyką ištirti, gal savi, šitoje vietoje juk sutarta susitikti, - kalbėjau jiems.

Mes pasirinkome gerą poziciją. Du vyrai priartėjo ir patikrino, kad iš tikrųjų esama savų.

Įėjome į vidų. Kambaryje buvo apie trisdešimt vyrų. Nė vieno vyro nepažinau.

Ponas Vampyras pasikvietė Vasarį į kitą kambarį. Kažką jie kalbėjosi. Po to susipažinau su Vampyru. Mudu truputį dviese pasikalbėjome. Jis man nušvietė Vasario padėtį. Jis Vytauto rinktinėje buvo adjutantu, tenai padarė eilę skandalingų darbų ir, norėdamas išvengti bausmės, pasišalino iš tos rinktinės į Žalgirio rinktinę.

- Aš dabar pareikalavau, - aiškino Vampyras, - grąžinti iš mano rinktinės išneštus ginklus ir uniformą, bet jis atsisakė. Juk jis šiaip ar taip yra iš mano rinktinės dezertyravęs. Be to, jis įvairiais šmeižtais juodina mane ir mano rinktinę.

Vampyras pasišaukė ir Vasarį. Jis aiškinosi, kad nėra dezertyravęs, o uniforma jam yra asmeniškai dovanota vienos majoro žmonos. Ginklą galįs grąžinti, bet tik tuomet, kai įsigysiąs kitą.

Tauro apygardos kapelionas Justinas Lelešius-Grafas ir Vytauto rinktinės vadas Vytautas Gavėnas-Vampyras. 1946m. kovas

Vasaris kaltinamas susijaudino. Pasigirdo įtartinas šlamesys, tarsi, ieškotų ginklo, savo garbei apginti; aš tuo laiku pašviečiau „batareika". Mano mintį vienodai suprato ir Turklys, dabar pakeitęs slapyvardį į Kazokas[9] ir jis apšvietė Vasarį prožektoriumi, bet nieko įtartino nesimatė.

Greitai pradėjome skirstytis, nes visi reikalai atpuolė žuvus Žalvariui. Aš išvykau su Vytauto rinktinės vyrais. Mat, Vampyras žadėjo palydėti ligi apygardos, o man buvo įdomu pasimatyti su Broku, dabar pakeitęs slapyvardį Šarūnu[10]. Ir dar turėjau perduoti raportą dėl Žalgirio rinktinės vado Žalvario žuvimo.

Atsisveikinau su Žalgirio rinktinės vyrais, kurie mane lydėjo, palinkėjau laimingo žygio atgal, o aš iššygiavau toliau su Vytauto rinktinės vyrais. Kartu ėjau su Žveju", kuris sakėsi mane gerai pažįstąs, sakė, kad kartu mokėmės, bet aš jo iš balso nepažinau, tik po ilgesnio pasikalbėjimo prisiminiau, kad tai gerai man pažįstamas. Įdomu susitikti.

Nakties žygis buvo netolimas. Mūsų grupelėje buvo septyni vyrai. Sustojome dienavoti mūriniame name, kad užpuolimo atveju galėtume gintis ir su mažomis jėgomis. Rengėmės gulti, lauke jau brėško diena.

Atsistojau prie atviro lango, stipri, bet šaltoka oro srovė veržėsi pro atvirą langą į vidų. Atėjo dar prie manęs Žvejys. Truputį kalbėjomės. Mūsų draugai jau miegojo. Po gero pusvalandžio nuėjome į vidų miegoti, nes jautėmės pusėtinai po nakties žygio pavargę.

Sekantį vakarą Žvejys su kitais vyrais atsiskyrė, o aš su Vampyru ir dar dviem vyrais iššžygiavome link Marijampolės. Šis žygis mane labai privargino, nes labai didelėje tamsumoje, einant per laukus ir griovius tikrai varginantis žygis. Priartėjome plentą. Sustojome. Klausomės, dar nieko įtartino nesimato ir nesigirdi. Pereiname plentą. Pažvelgiu link miesto, kuris sukaustytas nakties tamsumos, ilgisi tos valandos, kada išauš jam laisvės diena, kada nukris vergovės pančiai, kada išauš išsilaisvinimo aušra.

Mudu su Vampyru palikome pakelyje mus lydėjusius vyrus, o mes nuėjome pas Broką Šarūną. Tyliai slinkome, nes pavojingas rajonas. Prėjome laimingai. Seimininkas mus įsileido į vidų, pakėlė Šarūną. Jis, kai tik mane pamatė, tuojau prabilo:

- Velnias čia tave atnešė.

- Aš pats atėjau.

- Tu čia, o aš palaikiau visai kitu. Sveikas. Seniai matėmės. Girdėjau, buvai areštuotas.

Mudu draugiškai pasibučiavome, nes jau kelintas mėnuo, kai nesimatėme.

- Girdėjau, kad ir pats buvai rimtame pavojuje, - paklausiau aš.

- Net baisu ir prisiminti[12]. Enkavedistai visur daro kratas, o aš su Šernu, dabartiniu Mykolu Jonu[13] sėdime ir laukiame, kada atsidarys bunkerio durelės. Likimas mūs jau išspręstas. Kai tik pradėjo kratą,

Du geri bičiuliai, pirmą kartą susitikę nelegaliame gyvenime: Tauro apygardos adjutantas Jonas Pileckis-Šarūnas ir apygardos kapelionas Justinas Lelešius-Grafas. 1946 m. kovas

kažkas pabeldė į bunkerio dureles, tai buvo aiškus ženklas, kad Vygando[14] esame išduoti, nes nurodyta ir į bunkerį įlindimo anga. Mes sėdime ir laukiame. Vilčių išsigelbėti jau nėra. Mes girdime, kaip enkavedistai aplinkui visur bado, ieško, o mes nė gyvi, nė mirę.

Tarnaitė, atėjusi į kluoną, garsiai kalba, kad areštavo kleboną[15] ir pulkininką[16], kad visur išvartė kambariuose ir niekam neleidžia išeiti iš klebonijos. Aš iškišu, tyliai pravėręs bunkerio dangtį, galvą ir jos klausiu ar nėra rusų. Ji parodo ženklą tylėti. Rusai vaikščioja po klojimą. Kieme ir už kluono eina sargybą, reiškia, pabėgti nėra jokios vilties. Sėdime ir laukiame. Slenka minutės taip pamažu. Mes klausomės, o enkavedistai nesiliauja, visur ieško, daro kratą. Taip išsėdime visą dieną. Ateina vakaras. Aš vėl iškišu galvą. Kluone nieko nesigirdi. Klausausi. Už kluono girdėti sargybinio žingsniai, kieme vaikščioja taip pat rusai. Uždarau bunkerio dangtį ir viską referuoju savo likimo draugui. Pasiryžtame naktį bėgti. Atsigulame. Trumpai užmiegame. Vidurnaktyje pabundame. Aš vėl išlendu iš bunkerio. Kluone nieko nesigirdi. Kieme kažkas vaikščioja. Klausausi, ar nieko nesigirdi už kluono. Tylu. Dar kartą atidžiai klausau - nieko įtartino nesigirdi. Grįžtu į bunkerį. Sugadiname rašomąją mašinėlę, sudraskome dokumentus ir vėl išlendu. Nieko nesigirdi. Išlenda ir Mykolas Jonas. Tyliai praveriame užpakalines kluono duris. Tylu.

- Tai nepavydėtinas momentas, - įsiterpiu aš.

- Išeiname tyliai iš kluono. Nieko nesigirdi. Slenkame tolyn. Nors du šimtus metrų laimingai nueitume išsigelbėję, bet kaip juos pasiekti? Lauke jau pradeda švisti, nors dar tamsoka, miglotas rytas dengia.

- Reikėjo bėgti, - nekantraudamas įsiterpiu.

- Bėgti, tai bėgti, bet, jei pastebės - baigta. Bet atsidavėme Dievo valiai ir slenkame tolyn. Žingsnis po žingsnio ir mes tolinamės nuo Skardupių. Jau atsitolinome apie šimtą metrų - niekas nepastebėjo. Einame tolyn. Jau pradeda ir švisti. Mes skubame tolyn ir tolyn. Laimingai pasprukome.

- Klausyk, Šarūnai, ar Vygandas galėjo žinoti, kad aš daviau rašomąją mašinėlę? - paklausiau jo.

- Žinoma, kad jis žinojo. Juk Apygardos štabo viršininkas, aišku, kad žinojo. Jeigu jis mus išdavė, tai nepagailėjo ir tavęs, jis apie tave jau žinojo, kad tu organizuoji pasyvius partizanų būrius.

- Dabar man aišku, be jokių spėliojimų, kas mane yra išdavęs[17].

- Bet jūs gal esate pavargę, eikite gulti, o rytoj pasikalbėsime įvairiais klausimais.

Iš pat ankstyvo ryto mane Šarūnas pabudino, nes jis norėjo atlikti išpažintį. Atlaikiau šv. Mišias. Po pusryčių ėmėmės darbo. Visas sunkumas - nėra Apygardos vado pono Mykolo Jono. Tačiau jo laukti negalime, nes Žalgirio rinktinei reikalinga paskirti naują rinktinės vadą. Ilgai galvojome, bet jokiu būdu nesuradome vyro, kuris šioms pareigoms būtų tinkamas.

- Tu geriau vyrus pažįsti, - kreipėsi Šarūnas.

- Man atrodo, kad Geležinio Vilko rinktinės Almo[18] kuopos Šarūnas[19] tiktų šioms pareigoms.

- Kas jis per vienas?

Tauro apygardos kapelionas Justinas Lelešius-Grafas, būdamas partizanu, pirmąsias pamaldas laiko už žuvusius laisvės kovotojus. Pamaldoms patarnauja apygardos adjutantas Jonas Pileckis-Šarūnas. 1946m. kovas

- Vyresnio puskarininko laipsniu baigė karo tarnybą, o prie vokiečių tarnavo policijoje vachmistro laipsnyje. Žmogus yra savas, organizatorius ir, man atrodo, Rinktinės vado pareigoms pilnai būtų tinkamas.

- Gerai.

Pravedėm per įsakymus Šarūną Žalgirio rinktinės vadu. Nuo šios dienos mane paskyrė Tauro Apygardos kapelionu[20], nes iki šio laiko ėjau tik Žalgirio rinktinėje kapeliono pareigas.

- Bet dabar turėsi vykti į Geležinio Vilko rinktinę ieškoti Šarūno ir jį pristatyti Žalgirio Rinktinės vadu.

Šiandien padarėme keletą nuotraukų, pasikalbėjome įvairiais klausimais ir, atėjus vakarui, aš iššžygiavau atgal.

Po keletos naktų žygio aš su Kazoko vyrais šiaip taip pasiekiau Sakalo kuopos[21] vyrus. Per ryšininkus juos radome.

Šioje Sakalo kuopoje ne viskas buvo idealu, daug nesklandumų reiškėsi šioje kuopoje, nes šios kuopos vadovybė ne visai tinkamai tvarkė materialines kuopos pajamas. Trūko sąžiningumo. Kovotojai buvo nepatenkinti savo vadovybe ir per tai nebuvo pavyzdingo ir darnaus susiklausymo. Tai didžiausia mūsų partizanų nelaimė, kai tie kovotojai dažnai savo nedrausmingumu kenkia visai organizacijai, o neretai net žemina patį partizanų vardą. Juk keletas partizanų savo netinkamu elgesiu pakenkė ne sau, bet didelei grupei, kuri žmonių akyse nustoja autoriteto ir pagarbos. O ką bekalbėti kokią žalą neša nesaikingas svaiginamųjų gėrimų vartojimas. Aš ne vieną kartą galvojau, kokių imtis priemonių, kad alkoholio nesaikingas vartojimas partizanų gyvenime būtų išrautas iš šaknų. Juk mūsų organizacijai kas kas, bet degtinė atnešė didžiausių nelaimių, pareikalavo iš mūsų didelių aukų, kurios krito vien dėl degtinės. Daug vyrų šiandien stovėtų su ginklu rankoje tautos sargyboje, jeigu degtinė iš jų rankų nebūtų išplėšusi ginklo. Kaip gaila, kad pačioje jaunystėje jie žuvo vien dėl to, kad nebuvo atsargūs.

Panašios negerovės reiškėsi ir šioje kuopoje. Daug nesklandumų ir stoka pasiaukojimo buvo jaučiama šios vadovybės vadovavime.

Mano laimei, po vienos dienos, kada rengiausi žygiuoti į Geležinio Vilko rinktinę, atėjo su keletu vyrų ir Šarūnas. Aš jam įteikiau skyriaus raštus. Jis nemažai nustebo.

Mudu keletą valandų vaikščiojom. Aš jam kaip naujai paskirtam rinktinės vadui, įrodinėjau, kad ypatingai reikėtų rinktinėje įgyvendinti drausmę, ugdyti sąžiningumą.

- Tokios grupės, kurios vadovaujasi savanaudiškumu, mūsų organizacijai kenkia, žemina patį Lietuvos partizanų vardą, ir jos atneša tik nuostolį visai mūsų organizacijai, - aiškinau jam.

- Žinoma, aš pats tai pilnai suprantu, kad nedrausmingumas tik kenkia mums patiems. Aš dėsiu visas pastangas įgyvendinti drausmę ir sąžiningumą, nes kitaip partizanai, užmiršę Tėvynės meilę, tampa savanaudiški, be idėjos.

Vakare po maldos keletą žodžių kalbėjau vyrams apie drausmę, apie tinkamą partizano elgimąsi.

- Esant čia trims kuopos vadams, pristatau Geležinio Vilko Almo kuopos kovotoją Šarūną jūsų rinktinės vadu. Jauskite, vyrai, pareigos šventumą, pilną paklusnybę vadovybei, kad galėtume įgyvendinti tai, ko

iš mūsų reikalauja organizacija. Prie šio darbo mus pašaukė Tėvynė, ta Tėvynė, kuri dabar raudonųjų surakinta grandinėmis. Mes darbais ir pasiaukojimu turime įrodyti Tėvynės meilę. Prie ginklo mus pašaukė Tėvynė ir mes tą ginklą padėsime tik tuomet, kai Tėvynė bus laisva. Kritusių kovoje partizanų kraujas mums uždeda pareigą kovoti ir vyti raudonuosius plėšikus iš mūsų protėvių žemės, - baigiau aš.

Sulaukus vakaro, keleto vyrų lydimas, išėjau iš miško. Dar gana šaltoka. Sugulėme pamiškėje. Vakarų fonas karts nuo karto geso, tamsėjo. Laukuose darėsi vis mažesnis matomumas. Žmonės, baigę savo dienos darbus, rinkosi į savo gryteles.

- Tik vienas partizanas neturi savo namų, į kuriuos galėtų sugrįžti, pailsėti, - tyliai sau vienas mąsčiau. - Tik jie vieni dažnai didelės tautos dalies lieka nesuprasti.

Kaime suloja vienišas šunelis. Ir vėl tylu. Laukuose nenuoramos pempės, ką tai tokio pajutę, savo šauksmais ardė vakaro ramybę.

- Kodėl tik ant mūsų pečių griuvo visas kryžiaus sunkumas? - skendau svajonėse. - Bet jeigu Lietuva bus išgelbėta tik per vargus ir kančias, tai vargas už tautos laimę nėra sunkus. Tik gaila tų aukų ir kančių, jeigu mes liksime nesuprasti ir neįvertinti.

- Vyrai, jau laikas eiti! Jau gana tamsu, - kažkas iš mūsų vyrų paragino žygiuoti.

Aš tarsi pabudau iš svajonių miego. Atsikėliau nuo rasotos žemės. Oras buvo be galo šiltas. Jaučiamas didelis nuovargis, nors dar visai nežygiavome. Tiesiai per laukus pradėjome žygiuoti. (...) kaip per vandenį rasotomis pievomis, kurias dengė bekylanti ūkana. Mes kaip nakties šešėliai slinkome žingsnis po žingsnio pirmyn. Priėjome kaimo[22] kapus.

- Šiuose kapuose yra palaidotas buvęs mūsų rinktinės vadas Spyglys[23] ir dar keturi kovotojai, - paaiškino man vienas iš kovotojų.

- Vienai minutei užsukime, vyrai, į kapus, - sustabdžiau vyrus.

Sukalbėjome amžiną atilsį šiems tautos sūnums, kritusiems už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę.

- Daug kartų jų papuoštus kapus stribiteliai išspardė, - prabilo vienas iš kovotojų.

- Koks žemumas, - galvojau aš. - Juk jiems žuvusieji jau nepavojingi. Jie (stribiteliai - *red. past.)* už savo juodus darbus bus atsakingi prieš visą

lietuvių tautą. Ateis valanda, kada visi išgamos bus tautos pasmerkti. Jie išsižadėjo savo Tėvynės, jie žudo tuos, kurie jaučia Tėvynės meilės pareigą. Kuo jie pasiteisins prieš tautą? Jų juodi darbai bus atidengti. Jie savo rankas sutepė brolių krauju. Ta kova prieš komunizmą mums būtų nesunki, jeigu visa tauta kovotų su mumis, bet yra išgamų, kurie už suplyšusį červoncą parduoda savo sąžinę, išsižada Tėvynės meilės ir, kaip išgamos, tarnauja amžiniems mūsų priešams. Ar būtų tiek išvežtųjų, ar kankintųsi žmonės kalėjimuose, jeigu svetimiesiems nedirbtų mūsų tautos išgamos. Ar užmirš tauta tas baisias, kruvinas aukas? Ar dovanos tautos parsidavėliams?

- Reiktų, papuošus kapus, užminuoti, - kažkas prabilo, - tokie išgamos rastų sau užmokestį.

Slinko laikas, mes palikome tylius kapus. Vieniši kapai, apsupti svyruoklėlių beržų, paliko sau vieni.

Po dviejų valandų žygio pasijutome nuvargę. Viename vienkiemyje sustojome pailsėti. Keletą minučių pasikalbėjome su mielais žmonėmis.

- Kada gi, vyručiai, šitas pragaras baigsis? - užklausė baltaplaukis senelis.

Jo akyse matėsi noras išgirsti, kad Lietuva bus tuojau laisva.

- Netruks prabėgti penki metai, tėvuk - ir mes vėl laisvi, - nusijuokė vienas iš mūsų vyrų.

- Oi, pražūsime visi, jeigu dar reiktų tiek laukti.

- Mes, tėvuk, tik juokaujame. Išauš išsilaisvinimo valanda, tik, žinoma, sunku pasakyti, kuomet. Vargsta visa tauta.

- Kad tik nebūtų tų sterbininkų, - neištardamas stribitelio žodžio, aimanavo senelis, - ko reiktų, jeigu visi lietuviai būtų lietuviais? Ir jums, vyručiai, nereiktų vargti. Tik per tuos mūsų šunis negalite gyventi.

Senelis pakilo ir atnešė papirosų.

- Rūkykite, vyručiai, jums nieko negaila.

- Ačiū, tėvuk, mes esame dėkingi už jūsų gerą žodį.

- Jeigu būčiau jaunesnis ir aš imčia į rankas kokią ružę ir vyčiau iš protėvių žemės.

Iš Žalgirio rinktinės perėjau į Vytauto rinktinę. Vienas dalykas krinta į akis tai - įgyvendinta drausmė. Dėka rinktinės vado pastangų, ši rinktinė stovi reikiamoje aukštumoje. Jeigu visos rinktinės būtų taip suorganizuotos, apygarda tikrai turėtų kuo pasidžiaugti.

Pradėjau darbą. Lankau vieną kuopą po kitos. Nusikalstamų darbų šioje rinktinėje nepastebėjau. Visi supranta organizacijos naudingumą ir tai organizacijai vyrai dirba pasišventę. Dėka organizuotumo, šioje rinktinėje labai mažai yra žuvusių.

Pirmiausia pradedu darbą su Giedruliu[24] ir jo vyrais. Malonu su tokiais žmonėmis, kaip Giedrulis; pilnas energijos, pasišventimo. Tai nenuilstamas kovotojas mūsų organizacijoje. Keletą dienų bevaikščiojant su juo, prabėgo, palikdamos tik malonius atsiminimus.

Perėjau pas kitus vyrus. Čia vienai dienai buvo sukviesta apie dvidešimt vyrų. Čia radau Sakalą[25] ir Ąžuolą[26] bei jų vyrus. Su Sakalu jau esu vaikščiojęs. Gana draugiškas ir malonus partizanas, turįs nemažą autoritetą savo krašto žmonių tarpe. Žmonės priima kaip svečius, kaip gimines. Jau didelis dalykas laimėti žmonių simpatijas ir priešingai - jeigu partizanai savo netaktiškumu tampa svetimi žmonėms, jau yra viena iš didžiausių mūsų gyvenimo nelaimių.

Prabėgo su šiais vyrais diena puikiausioje nuotaikoje, nes vyrai gana linksmo būdo ir dėl to nereikėjo nuobodžiauti.

Vakare, atsisveikindamas šiuos malonius vyrus, juos pagirdamas už sąžiningumą darbe, į juos kreipiausi keliais žodžiais:

- Vyrai, jauskite pareigos šauksmą ir toliau, nes tik per darbą, per vargus mes laimėsime laisvės dienas. Mus į šią organizaciją pašaukė Tėvynė - Tėvynė reikalauja iš mūsų tik vieno, būtent: atiduoti Tėvynei tai, ką ji mums davė. Kai Tėvynės žemės netrempė svetimieji, kai ji nebuvo persunkta brolių krauju, ji tuomet mums davė Laisvę. Kada tos Laisvės ji neteko, ji dabar reikalauja iš mūsų, kad mes jai suteiktume Laisvę, kurią mes suteiktume tik per kovą, per kruviną kovą.

Trumpas atsisveikinimas su vyrais. Juos palieku. Šiandien išvykstu link Paežerių. Mane lydi Vytis[27] ir dar keletas asmenų. Su jais vaikščioju keletą dienų. Turėjau gerą progą pasikalbėti su Vyčiu, nes, kai buvom

Klampučiuose, jis pas mane buvo atvykęs, kartu dirbau. Vieną vakarą su juo pasikalbėjau plačiau. Apie mūsų išdavimą.

- Kaip tau atrodo, kas mus galėjo išduoti? - pradėjau pasikalbėjimą.

- Sunku pasakyti. Juk aš labai maža turiu duomenų. Ir man be galo sunku spręsti.

- Mūsų tarpe dirbo vienas enkavedistas.

- Enkavedistas? - nustebo jis.

- Taip.

- Ir kas tai galėtų būti?

- Iš tardymo aš supratau, kad išdavikas turėjo viską gerai žinoti apie mūsų darbą. Juk išdavime nupasakotos net mažiausios smulkmenos.

- Ir tai buvo vienas iš mūsų tarpo?

-Taip, - patvirtinau jo nustebimą.

Keletą sekundžių mudu abu tylėjome, tarsi laukėme, gal koks paslaptingas balsas išsklaidys mūsų nežinojimą. Bet veltui - juo ilgiau tylėjome, juo ilgiau skendome tyloje.

Užsidegėme po papirosą. Mums nutrūko kalba. Abudu galvojome, kas galėjo būti tas išgama.

- O kaip, gal kapelionas ką nors įtariate? - nutraukė tylą Vytis.

- Aš kol kas nė vienam negaliu primesti net šešėlio įtarimo, bet patys faktai rodo, kad reikia vieną-kitą įtarti.

- Įdomu ką? - paklausė jis.

- Turiu žinių, kad vieną kartą pasyvus kovotojas Ąžuolas[28] yra iškalbėjęs, kad gaunąs nelegalios spaudos.

- Ir jis tikrai yra iškalbėjęs? - paklausė, lyg abejodamas Ąžuolo darbu, Vytis.

- Taip. Tuomet buvo smarkiai išgėręs. Ir aš manau, kad Klampučių bolševikų šunes iš kiekvienos progos rado medžiagos, kuo mane įskųsti.

- Reikėjo Ąžuolą griežtai perspėti, net pašalinti iš pačios organizacijos.

- Tas tiesa, bet aš apie jo šį nusikalstamą darbą sužinojau tik po savo arešto. Daugiausia aš galiu kaltinti pats save.

- Kaip tai?

- Labai paprastai: per maža buvo drausmės mano organizavime, per daug pasitikėjau vyrais. Net organizacijos paslaptis jiems dažnai patikėjau. Iš antros pusės - buvo visiškai menka žvalgyba. Žinoma, aš tą turiu kuo

pasiteisinti. Juk aš vienas per trumpą laiką galėjau viską sutvarkyti. Juk aš turėjau kuo nors pasitikėti, kitaip neįmanomas darbas, bet, visdėlto, reikėjo pravesti geresnę žvalgybą. Juk aš turėjau žinoti, su kuo bendrauju ir ką veikia mano kovotojai.

- Bet, jeigu nebūtų buvę šnipų, nebūtų įvykus ir ši katastrofa, - nusijuokė Vytis.

- Savaime aišku.

Abu skaniai nusijuokėme.

Ir vėl tyla.

- Šitas Ąžuolo išsikalbėjimas yra tik mažas siūlelis. Visa nelaimė glūdi tame, kad buvau smulkmeniškai išduotas.

- O kas tai galėjo padaryti?

Aš tylėjau ir galvojau.

- Man taip pat šitas dalykas svarbu, nes aš taip pat kartu dirbu.

- Kol kas negaliu nieko aiškaus pasakyti, bet manau, šitas dalykas vieną kartą paaiškės. Tik reikia kantrybės. Tuo reikalu aš manau vykti (...) į Lankeliškes ir ten, atrodo, pavyko man dalykas išsiaiškinti.

Taip mudviem bekalbant, mus užpuolė nakties glūduma. Draugai jau seniai miegojo. Nustojome ir mudu kalbėtis. Laikas slinko, užmigo Vytis. Galutinai ir aš sumerkiau nakties pilnas akis. Vienok miegas manęs neėmė. Per langą veržėsi auštančio ryto šviesa. Per atvirą langą skverbėsi tyli, tyli vyturėlio rytmetinė giesmė. Dar ilgai girdėjau jo čiulbesį, bet mieguistos akys užsimerkė ir aš užmigau.

Apie dešimtą valandą visi sukilome. Prieš mūsų akis stovėjo mažutis Paežerių ežeras. Iš vienos pusės supo krūmokšniai, kas teikė gana gražų gamtos vaizdą. Šiandien ežeras buvo ramus.

Vakare išsirengėme į kasdieninį žygį. Pakelyje užėjome pas mano gimines. Jie nemaža nustebo, pamatę mane su vyrais. Seniai jau buvau matęs - kaip norėtųsi vieną dienelę kartu praleisti, pasidalinti vargais, bet partizaninis gyvenimas priverčia visą užmiršti, išsižadėti savo asmeninių reikalų. Pora valandų prabėgo kaip viena minutė. Ir vėl turime išeiti.

- Nors vargingas partizano gyvenimas, - eidamas galvoju, - bet savotiškai įdomus. Ir liks malonus prisiminimas šio viso praleisto gyvenimo. Tai vargo mokykla, kuri užgrūdina visam gyvenimui. Juk gyvenimas tik tuomet yra malonus, kai jį puošia vargas.

- Čia gyvena vienas bolševikuojantis, - parodė vienas iš kovotojų.

- Kuo jis yra nusikaltęs? - paklausiau jo.

- Pas jį nuolatos atvažiuoja rusai, juos jis vaišina. Ir neabejotinai kalba mums žalingas kalbas.

Vyrai priėjo prie jo namų.

- Ar čia užeisime? - paklausiau.

- Perspėsime, kad su rusais nebendrautų.

- Atidarykite duris, - pareikalavo vyrai.

Nors matyti kambaryje šviesa, bet durų niekas neatidarė. Vyrai reikalavo griežtai, galutinai neteko kantrybės ir prievarta įsiveržė į vidų. Mat pas partizanus yra nusistatymas: kai neįsileidžia, tai per jėgą įeina, nes kitaip partizanai patys save juokui pasistatytų.

- Kodėl neatidarėte durų? - paklausė Vytis.

- Kad mes nežinojome kas, - išsigandusi atsakė tarnaitė.

- O kur šeimininkas?

- Serga. Rytoj važiuos į ligoninę.

- Gal persigėrė, besivaišindamas su rusais?

- O kas tamsta būsi? - paklausiau vieną vyruką, kurį radome besėdintį su tarnaite.

- Kaimynas.

- Tai merginėji, paukšteli, - nusijuokėme visi.

- Ne, aš tik taip atėjau.

- Jau dvylikta valanda, laikas namo, - įsiterpiau aš.

-Jam, mat, su mergomis smagiau, — juokėsi vienas iš kovotojų.

- Ar dažnai čia užeini?

- Užeinu.

- Tai gal manai ją vesti? - klausinėjo Vytis.

-Ne.

- Tai ko taip dažnai vaikščioji? Atsirado kavalierius. Eik namo ir gulk.

Vyrai griežtai perspėjo šeimininką, kad su rusais daugiau nebendrautų.

Išėjome. Kelyje turėjom skanių juokų, prisiminus tą vyruką. Tai nepavydėtina padėtis.

Prieš patį rytą užėjome dienavoti pas vieną stambų ūkininką, kuris buvo pilnas baimės, kad neužeitų rusai.

- Ar tamstos turtas yra brangesnis, ar mūsų gyvybė? - paklausiau jo.

Jis nieko neatsakė. Sulipome per langą, kad negirdėtų svetima šeimyna. Pasakiškai bailus. Matydami jo baimę, jj palikome ramybėje, o mes nuėjome gultis į saikas. Čia ypatingai patogu ir saugu.

Šeimininkė mus vaišino gana puikiai. Ji net neparodė baimės.

- Nebijote, ponia? - paklausiau jos.

- Ko čia bijosi. Vyras, tiesa, bijosi, bet aš visiškai nebijau, kaip bus jums, taip ir mums.

Apie vidurdienį užvažiavo du rusai. Mes net nežinojome. Aš tarsi nujausdamas, tuo momentu pasiėmiau „pistolmašinką". Rusams išvažiavus, atėjo šeimininkė ir pasakė, kad buvo du ivanai atvažiavę.

- Vaizdas liūdnas, - kalbėjo šeimininkė. - Taukuoti, apskurę, suplyšę ir tai vis kiekvienas savo dainą gieda: Rusija bagota, Rusijoje visko yra.

- O ar nenusigandote, ponia? - paklausiau jos.

- Ko čia bijoti? Rusai tik du, gi jūs - penki.

- Visai patriotiškai galvojate, ponia, - pagyriau ją.

- Mums kaip bus, taip bus gerai, svarbu, kad jūs nežūtute, nes dar daug Lietuva iš jūsų tikisi. Jūs ir taip daug vargstate, bet jūs nors žinote, už ką tas vargas, gi tie stribiteliai, suplyšę, nevalgę vargsta ir nežino už ką. Juk, kai Lietuva stosis, jiems jau ne gyvenimas. Ir dabar juos žmonės šunimis vadina, jų neapkenčia, o ką kalbėti, kai Lietuva bus laisva? Juos patys žmonės pirštais užbadys, juk beveik kiekvieną tie šunes apvogė, rusams skundžia...

Šeimininkei išėjus, kreipiausi į vyrus:

- Koks gilus tos moteriškės Tėvynės meilės jausmas. Kaip maža mūsų tautoje panašių žmonių. Jos žodžiai tarsi tampa darbais. Supranta, kad tautos laisvė yra brangesnė už turtus.

- Maža yra tokių žmonių, - pritarė vyrai.

Šį vakarą atsiskyriau su šitais vyrais. Perėjau į kitą grupę. Šitai kuopai vadovavo Diemedis[29]. Keletą dienų vaikščiojau su jo vyrais. Vieną naktį sustojome dienavoti pas vieną ryšininką. Ten susitikau su Perkūno rinktinės vadu ponu Auksučiu[30] ir jo adjutantu Grambuoliu[31]. Pradėjau klausinėti, kaip tvarkosi jo rinktinės vyrai, ar daug yra kuopų. Tas man buvo svarbu, nes, aplankęs Vytauto rinktinę, turėjau vykti į šitą Perkūno rinktinę.

Dienavodami praleidome laiką prie preferanso, nes vasaros dienos tokios ilgos, taip pabosta sėdėti kambaryje, kad nerimaudamas pradedi laukti vakaro, o tuomet vėl laisvas, kaip tas laukų paukštis.

Šį vakarą aš su Auksučiu perėjau į jo rinktinę, nes tenai turėjau reikalų pas vieną kunigą, kuris taip pat slapstėsi. Man buvo svarbu su juo pasikalbėti, gal jis sutiks dirbti pas mus. Aš mačiau gyvą reikalą, nes daugelis vyrų žūsta, jų dvasiniais reikalais niekas nesirūpina. Aš vienas visos apygardos greitu laiku aprūpinti nepajėgiu, o daugiau kunigų, išskyrus mane, partizanų tarpe nėra. Su viltimi artinausi prie to gyventojo, pas kurį slapstėsi minėtas kunigas, bet mano viltys žuvo. Atsakymas neigiamas:

- Aš mielai tam pritariu, bet dabar dar nepramatau reikalo.

- Bet klausyk, kolega, ar tuomet bus reikalas, kai Lietuva bus laisva? Tuomet ir taip kiekvienas kovotojas ras bažnyčią. Gi dabar, kada jie negali nueiti į tą bažnyčią, mes, kunigai, turime eiti jų ieškoti. Aš visiškai pas tave būčiau neatėjęs, jeigu tu legaliai galėtum gyventi, bet dabar taip tu, taip ir aš slapstomės. Ir tą slapstymosi laiką galima sunaudoti kilniam darbui. Tiesa, pavojai gresia kiekviename žingsnyje, bet artimo meilė verčia išsižadėti savęs.

- Tą aš pilnai suprantu, bet aš manau, kad dar neatėjo tam laikas.

- Iš antros pusės, partizanai savo tikėjimą, kaip teko patirti, išlaikė reikiamoje aukštumoje. Net pats pamaldumas jų tarpe yra gyvesnis, negu kad bus civiliniame gyvenime. To priežastis glūdi tame, kad mirties pavojus tyko kiekvienoje vietoje, kiekvieną valandą. Šio fakto akivaizdoje, partizanai eina patys į klebonijas ir ieško kunigų atlikti išpažinčiai, priimti Šv. Sakramentą. Toks jų lankymąsis į klebonijas pakenkia tik patiems kunigams. Dažnai juos kaltina, tardo, kad su partizanais turį ryšį. Geriau pasiaukoti vienam, dviem, negu daugelis būtų pastatyti į pavojų.

- Tas teisybė, - prabilo mano kolega, - bet aš... Aš taip staiga užkluptas nieko aiškaus negaliu pasakyti.

- Mes neverčiame, bet labai nuoširdžiai prašau prisidėti prie šio misionieriško darbo.

- Nežinau.

- Norėčiau gauti konkretų atsakymą - taip ar ne.

- Ne, - trumpai atsakė.

- O gal sutiktum tik laikinai pereiti į vieną rinktinę, ją aprūpintum dvasiniais reikalais ir vėl grįžtum į savo vietą? - pradėjau kalbą iš kitos pusės.

- Įdomu į kurią? - paklausė jis.

- Į Geležinio Vilko rinktinę, nes aš taip greitai nepramatau, kad galėčiau

į tą rinktinę nuvykti, o vis dėl to aš norėčiau, kad ir tie vyrai kaip galima greičiau būtų aplankyti.

- Ne, - trumpai atsakė.

- Nieko nepadarysi, bet aš tikėjausi.

Slinkome atgal. Perėjome plentą. Kelionė darėsi gana varginga, nes man iki kraujų nugraužė batai koją. Atsisėdau ant rasotos žolės, nes toliau eiti jau negalėjau. Nusiaviau batus ir nešuosi. Bet nauja bėda: nepratęs basas vaikščioti. Kojų padus pradėjo badyti kaip ylomis.

- Ar dar toli? - nekantraudamas paklausiau Balandį[32].

- Jau visai arti. Štai pas šitą ūkininką dienavosime. Čia bus atėję ir visi kiti vyrai.

Sukaupęs jėgas, pasileidau bėgti link to ūkininko. Stengiausi nekreipti dėmesio į skausmą. Vargais negalais pasiekėme ir numatytą vietą.

Atsisėdau. Kaip gera. Nusiploviau kojas ir užsirišau iki žaizdų nugraužtas vietas.

- Žinai, Šermukšnėli[33], iš to biznio nebus. Batų jau nemainysiu.

- Maži?

- Ne, bet taip graužia kojas, kad geriau basam, negu su batais.

- Paėmiau vėl savo batus, kaip didžiausią turtą, nes mūsų gyvenime apsiavimas yra ypatingai didelis dalykas. Jau nėra blogesnio dalyko, kai blogas autuvas nugraužia kojas.

Jaučiausi baisiai pavargęs.

Ryto metą išklausiau vyrų išpažinties, atlaikiau šv. Mišių auką. Viso buvo aštuoniolika vyrų. Peržvelgiau savo vyrus akimis. Jų akys sakyte sakė: mes visą aukojame Lietuvai.

Negalėjau praleisti progos, keletu žodžių neprabilęs į juos:

- Neapvilkite, mielieji partizanai, mūsų Tėvynės, - pradėjau šiais žodžiais. - Visuomet jauskite, jog Tėvynė iš jūsų reikalauja, kad jai pasiaukotute, Tėvynės meilės niekuomet nebus per daug (...). Mes juk kovojame ir žūstame, kad kiti gyventų. Mes veskime tą kovą iki galutinės pergalės.

Kai susigyveni per tą trumpą laiką su vyrais, tai nesinori ir išsiskirti. Rodos, keliautum ir keliautum, bet pareiga verčia vėl palikti vyrus ir žygiuoti pas kitus, kurių dar nesi matęs.

Auksutis ir jo adjutantas Grambuolys, dar keli vyrai ir aš išvykome link Šarūno rinktinės adjutanto, nes pats Auksutis turėjo nemaža reikalų Apygardoje.

- 3 -

Šiandien trumpam pasitarimui susirenkame netoli Šarūno, nes pas jį nelabai patogu. Ateina Žvejys, Vampyras, Šarūnas ir mudu su Auksučiu. Daug dalykų reikėtų išsiaiškinti, išspręsti. Mes dabar nutariame nustatyti tik darbų tvarką, o patiems dalykams išsiaiškinti išsikviesime rinktinių vadus ir patį Apygardos vadą.

Iškeliame klausimą, kad reiktų kokiu nors būdu kovotojuose įgyvendinti drausmę, nes nedrausmingumas kenkia tik pačiai organizacijai. Gi dvasingumui įgyvendinti, reikia imtis griežtų priemonių, kad būtų užkirstas kelias nesaikingam svaiginančių gėrimų vartojimui.

Toliau į darbo tvarką įtraukiame tai, kad partizano užimamoji vieta būtų atžymėta kariuomenės ženklais tariant laipsniais. Dar daug kitų projektų nustatėme, kuriuos spręsti paliksime rinktinių vadams suėjus.

Atėjus vakarui, Auksutis liko pas Šarūną, o aš išėjau su Žveju į jo būstinę, nes iki posėdžio dar buvo apie savaitė laiko.

Keletas dienų prabėgo ypatingai greitai. Per tą laiką išspausdinome „Laisvės Žvalgą"[34], nes Žvejys visą laiką tvarkė laikraštėlį, ir nė nepajutom, kad jau laikas žygiuoti į numatytą posėdį. Mes išėjome viena diena anksčiau, nes gana tolimas kelias, o kelyje gali būti visokių netikėtumų.

Atvyko ir Žalgirio rinktinės vadas Šarūnas su savo palydovais. Vykome į numatytą vietą, pakelyje palikę Šarūno palydovus. Pagaliau atvyko ir Geležinio Vilko rinktinės vadas Žiedas[35], o su juo kartu ir Apygardos vadas Mykolas Jonas. Tarp mūsų kilo mažas nesutarimas: Mykolas Jonas reikalavo, kad į posėdį vyktų ir rinktinių vadų adjutantai, o mūsų buvo numatyta tik aštuonių žmonių dalyvavimas, nes pavojaus atveju turėjo slėptuvę daugiausia aštuoniems žmonėms. Mykolas Jonas dar reikalavo, kad kartu vyktų ir Geležinio Vilko kuopos vadas Apynys[36], bet tam pasipriešino Žvejys. Kilo tarp mūsų mažas nesutarimas. Skandalą reikėjo kuo greičiausia likviduoti, nes kiekvienu momentu galėjo ištikti pavojus. Aš su Mykolu Jonu nuėjome pas Šarūną, o kiti liko iki atskiro parėdymo. Neužilgo atėjo ir likusieji keturi.

Nors jau pamažu pradėjo švisti, bet mes buvome vis tiek pavargę ir tuojau visi sugulėme.

Po poros valandų vėl kėlėmės, nes šiandien pramatėme didelį darbą.

Posėdį pradėjome pamaldomis už žuvusius partizanus. Padarytą altorėlį apdengė trispalve vėliava.

- Kur dingo mūsų laisvės dienos? - spontaniškai išsiveržė skundas. Šv. Mišių auką aukojau už daugelį karžygių, kritusių kovos lauke. Jie žuvo, bet sutemų vergais neliko, geriau žūti, negu vergauti plėšikams azijatams.

Prasidėjo posėdis. Viskas vyko gana sklandžiai. Vienas kitas priešingų nuomonių pasidalinimas privertė dalykus spręsti dar giliau, apsvarstant visapusiškai.

Kilo taip pat sumanymas įsteigti šelpimo komitetą, kuris per tam tikrus įgaliotinius rinktų aukas ir tomis aukomis šelptų išvežtųjų partizanų šeimas, kalėjime esančiuosius ir čia Lietuvoje likusius be pastogės, be duonos kąsnio.

Komitetas buvo sudarytas iš Apygardos pareigūnų. Ir pats Komitetas nutarė greičiausiu laiku pradėti darbą, kuris negali būti atidėliotinas nė vienai valandai. Juk, prisiminus tūkstančius išvežtųjų, kurių likimu niekas nesirūpina, verste verčia greičiau organizuoti aukų rinkimą visoje Apygardoje. Visas darbas priklausys nuo gerų žmonių valios, nes mes galėsime tiek šelpti, kiek aukų gausime patys.

Kitais klausimais buvo tartasi visai trumpai. Skubėjome, nes jau ir vakaras artinosi. Daug klausimų liko tik paviršutiniškai apsvarstyta, pilnai neišspręsta.

Skirstomės. Apygardos vadas Mykolas Jonas, lydimas Žalgirio rinktinės vado Šarūno ir jo palydovo, iššygiavo tarnybiniais reikalais į Žemaitiją. Visų Lietuvos partizanų vyriausio štabo įsteigimo reikalas jau pilnai buvo subrendęs. Tuo reikalu įgaliotas Pietų Lietuvos Partizanų vado Kazimieraičio[37] ir vyko Mykolas Jonas į Žemaitiją.

Geležinio Vilko rinktinės vadas Žiedas su savo vyrais iššygiavo iki Kazlų Rūdos, o nuo ten turėjo skirtis.

Aš turėjau vykti kartu su Žiedu į jo rinktinę, bet mano laimė, kad aš savo planą pakeičiau ir iššygiavau į Perkūno rinktinę su Auksučiu, nes Vytauto rinktinės vadas pranešė, kad rytoj jo vyrai, vadovaujami Karijoto[38], surengs Marijampolės stribiteliams pasalas.

Mes patraukėme nuo būsimo įvykio vietos priešinga kryptimi. Mus lydėjo Oželis[39], Diemedis ir Aras[40].

Naktis buvo tyli. Pavojaus nesijautė nė vienoje vietoje. Žygiuojame link Skardupių. Sustojame dienavoti pas vieną mažažemį ūkininką.

Tauro apygardos štabo pareigūnų ir rinktinių vadų suvažiavimas Skaisčiūnų kaime 1946 m. gegužės 2—3 d. Sėdi: apygardos vadas Zigmas Drunga-Mykolas Jonas, kapelionas Justinas Lelešius-Grafas. Stovi: Geležinio Vilko rinktinės vadas Juozas Stravinskas-Žiedas, Gedimino rinktinės vadas Vaclovas Navickas-Auksutis, Žalgirio rinktinės vadas Jurgis Ilgūnas-Šarūnas, "Laisvės Žvalgo " redaktorius Antanas Baltūsis-Žvejys, apygardos adjutantas Jonas Pileckis-Šarūnas

Darbo akimirka suvažiavimo metu Tauro apygardos štabo būstinėje: adjutantas Jonas Pileckis-Šarūnas, kapelionas Justinas Lelešius-Grafas, štabo ryšininkas Kazys Matulevičius-Radvila, Vytauto rinktinės vadas Vytautas Gavėnas- Vampyras

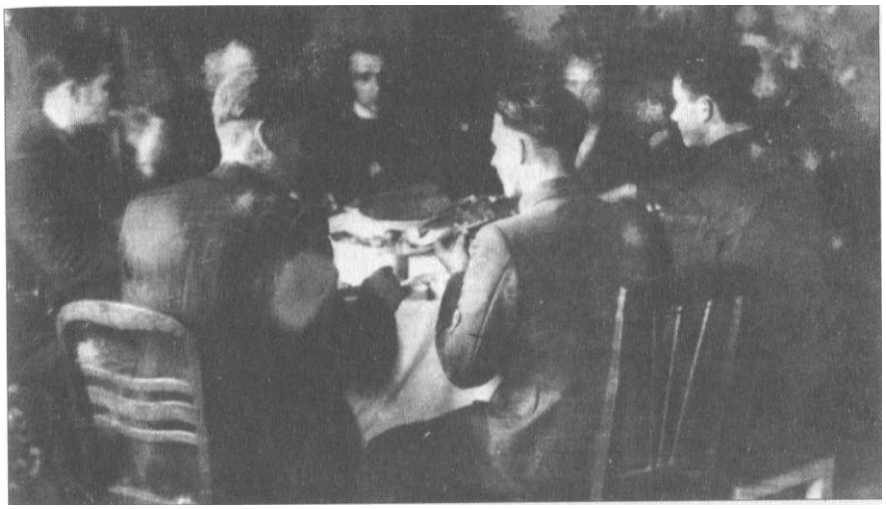

Tauro apygardos kabo pareigūnai ir rinktinių vadai prie vaišių stalo suvažiavimo metu. Justinas Lelešius-Grafas centre

Apygardos štabo pareigūnų ir rinktinių vadų posėdžiui pasibaigus: Jonas Pileckis-Šarūnas, Vytautas Gavėnas- Vampyras, Antanas Baltūsis-Žvejys, Vaclovas Navickas-Auksutis, Justinas Lelešius-Grafas

Pasukome keleliu į jo kiemą. Kažkas mums įtartino praėjo keleliu pro šoną. Mes sutūpėme prie rugių. Girdisi tyliai rusų kalba pašnekesys, bet nieko įtartino. Tuo tarpu kaimuose daugelyje vietų pasigirsta šunų lojimas.

- Partizanų neturėtų būti, - aiškina Oželis.

Vėl viskas nurimsta. Įeiname į trobą. Tuojau švis. Sulipame kluone ant šiaudų ir sugulame. Oželis lieka sargyboje, tas mus ir išgelbsti, nes kitaip būtume visi žuvę.

Vos valandą pagulėjus, mus visus pažadina Oželis:

- Vyrai, pas kaimyną rusai daro kratą.

- Kiek jų? - kažkas iš mūsų paklausia.

- Matyti septyni, vienas iš jų turi kulkosvaidį.

Greitai rengiamės. Išeiname iš kluono. Slenkame su didžiausiu atsargumu per kiemą. Išeiname į sodą. Ten pasislėpti nėra kur.

Prie manęs prieina Oželis ir tyliai prabyla:

- Atrodo, kad patekome į košimą. Aš pats esu matęs keliose vietose rusus. Greitai ir čia bus.

- Nieko nepadarysi, - atsakau jam.

Išlaužiame sodo tvorą ir slenkame į mažutį rugių plotą. Visas rugių plotas galėjo būti nedidesnis kaip dvidešimt arų.

Laukiame. Saulė teka. Rugių varpos, prisigėrusios rasų, nulinkę.

- Kvaila padėtis, - pamanau aš.

Klausomės. Girdėti tik įkyrus šunų lojimas, iš ko galima spręsti, kad mes esame iš visų pusių apsupti. Pozicija, kokia tik gali būti prasčiausia: visur lygu, kaip stiklas. Jokio dengiančio pasitraukimo nei į vieną pusę nėra.

- Į kur trauksimės? - paklausiau vyrų.

- Visur tas pats, - beviltiškas atsakymas.

Suloja šunelis ir to ūkininko, pas kurį mes buvome sustoję. Klausomės. Girdėti bildesys ir rusiškos kalbos. „Krata", - pagalvojam. Sėdime ir laukiame. Rankose suspausti mūsų ginklai. Saulutė taip lėtai, lėtai kyla į horizontą. Pažiūriu į laikrodį: šešios.

Visi mes tylime. Kiekvieną minutę mūsų laukia mirtis.

Pro rugius praeina rusai. Girdėti jų žingsniai. Jie kalbasi.

- Na, ar ir apie Marijampolę yra banditų? - paklausia vienas kitą.

- Na, žinoma, - atsako ir antras rusų kalba, - yra gana daug.

Sulaikome kvėpavimą. Momentas. Arba ras ir bus kova, kova iki žūsime, arba nepastebės, nesuras. Vienai minutei rusai lyg sustoja. Iš mūsų vyrų kažkas kosti.

Nervuojamės, nes gali išgirsti.

Rusai, mūsų nepastebėję, praeina. . .

Pilna krūtine įtraukiame orą. Laisviau atsikvepiam. Nervų šokis pasibaigė. Pažiūriu į laikrodį - dar tik septynios. Prie manęs prislenka Auksutis. Jis prabyla:

- Iš pasikalbėjimo aišku, kad čia jų sutraukta gana didelės jėgos. Čia yra Marijampolės ir Kalvarijos enkavedistai.

- Oželi, koks čia kaimas? - paklausiau po kurio laiko.

- Rodos, Deivoniškių.

Ir vėl tyla.

Nervai atsileidžia. Tyliai juokaujame. Užsidegame po papirosą. Maskuodami dūmus, rūkome.

- Kažin, ar jau praėjo pavojus? - paklausia Aras.

- Dar visko gali būti. Man atrodo, kad dar tik pradžia. Žinoma, jeigu plačiu mastu jie darys ablavą, - tvarkoj, daugiau neužeis, bet, jeigu tik šiuose keliuose kaimuose daro kratas, tai dar keletą kartų gali užeiti, - dėstė Diemedis.

Iš šunų lojimo suprantame, kad rusai nuslinko link Skardupių. Pavojus bent šiuo laiku atslūgo. Išeiti iš rugių vis tiek jokiu būdu dar nebuvo galima. Gulime rugiuose ir laukiame vakaro. Saulutė, pakopusi kiek aukščiau, pradėjo negailestingai kaitinti. Judėti po rugius dar nedrįstame, nes nežinome, kas darosi už jų, gal dar valkiojasi azijatai, o gal išstatyti stebėjimo postai.

Stengdamasis nesukelti rugių šlamėjimo, pasitraukiu truputį toliau. Išsiimu iš kišenės papirosą ir skaniai jį surūkau.

- Žmogelis, sėdamas šiuos rugius, nieko negalvojo, - pamaniau sau, - kad šitame mažame rugių plote bus išgelbėtos šešios partizanų gyvybės. Juk, jeigu arti namų nebūtų šitų rugių, vargu ar mes būtume galėję pasitraukti nepastebėti. Kaip arti stovėjau prie mirties. Jeigu tik būtume visi sumigę, garantuotai šiuo laiku būtume gulėję - šeši kraujuose pasruvę Lietuvos partizanų lavonai. Ir iš tikro: „... akis ne motina užspaudė, prie kapo neverkė sesuo..." Kas būtų mus, išniekintus pažinę, kai būtume nutrenkti ant purvynų (...).

Staiga pasigirdo smarkus kulkosvaidžių ir automatų šaudymas. Mes nutilome. Įtempę ausis, klausomės. Šaudymas vyksta ne toliau kaip už kilometro, Skardupių link.

- Kas čia galėtų būti? - paklausiau Oželio.

- Gal užtiko mūsų vyrus? - spėlioja Aras.

- Šioje apylinkėje turėjo būti mūsų kuopos vyrų, - paaiškina Diemedis.

- Kurie? - paklausiau.

- Šermukšnis ir Garnys[41].

- Vargšeliai, - atsidusau.

Šaudymas vyko kokį penketą minučių. Po to vėl viskas nutilo. Ramu.

-Jeigu užklupti vyrai trauksis į šitą pusę, aišku ir mes turėsime įsijungti į kovą, nes rusai tuomet neabejotinai eis ir per rugius, - aiškina Grambuolys.

Planuojame pasitraukimą. Nutariame trauktis į Valavičių miškelį, ir, jeigu jį laimingai pasiekiam, iki vakaro šiaip taip išlaviruosime, o naktį pasitrauksime iš šios vietos.

Iš civilių žmonių pasikalbėjimo nugirdome, kad susišaudymas įvyko pas Juodzevičių, pas kurį aš neseniai su aštuoniolika vyrų dienavojau.

- Dega Juodzevičių[42] namai, - vėl išgirdome civilių kalbas.

Tuo laiku pasigirdo granatų sprogimas.

- Kluone buvo paslėptų šaudmenų ir granatų, - paaiškino Diemedis, - ir jos sproginėja.

Pažiūriu į laikrodį. Dar tik dešimta valanda.

- Kaip pamažu laikas eina, - nusijuokė Auksutis, - prie preferanso daug greičiau.

Vėl pavojus. Antrą kartą rusai daro kratas pas žmones. Vėl girdėti jų žingsniai, keiksmai.

Tyla. Nejudame. Laukiame, kad į rugius įeis ivanai. Kai tik pasirodys -atidarome ugnį ir traukiamės. Mūsų smprotavimu pavojus dabar jau nėra toks didelis, nes rusai subėgo į tą vietą, kur vyko susišaudymas, o čia tik mažais daliniais slankioja.

Pas mus ateina šeimininkė ir pasako, kad rusų pilni laukai. Pas Juodzevičių įvyko susišaudymas, dar ir dabar dega trobos.

- Gal valgyti norite? - nueidama paklausė geroji žmonelė.

- Ne, dabar - ne. Į vakarą.

- Gerai, pasakysiu dar vyrui, kad paieškotų po vieną čerkutę. Manau tie nevidonai jau neatsivilks. Tris kartus jau darė kratą. Ten, kur jūs gulėjote, visus kartus buvo užlipę. Vis klausinėja ir klausinėja: kur banditai?

- Ot siunta ivanai, - nusijuokia Aras.

-Jeigu dabar pradėtų lyti - pavojus praeitų, nes lyjant į rugius nelandžios, o dabar dar visko gali būti, - dėstė Diemedis.

- Aš manau, kad pavojus ir taip jau praėjo. Juk jau vienuolikta valanda, ivanai ruošis namo, - baigiau aš.

Išgirdome mašinų ūžimą. Mūsų padėtis pagerėjo, nuotaika praskaidrėjo, pasidarėme net per daug neatsargūs.

- Pavojų skelbiu praėjusį, - prabilo Oželis. - Dabar ivanai trauksis prie Šunskų, nes ten Karijotas jiems (...) ir tuojau pradėjo mašinos važiuoti link Marijampolės.

- Vyras Karijotas, - džiaugėsi Auksutis. - Ir mes galėsime dabar atsikvėpti, o tenai ruskiai nuvažiuos ir, aišku, nieko neras, kaip tik žuvusius stribus.

Mums ir laikas pradėjo skristi daug greičiau. Viena po kitos bėgo valandos, aplinkui visa nutilo. Nesigirdėjo nei šūvių, nei šunų lojimo ir iš to sprendėme, kad pavojus jau praėjo, rusai pasitraukė, mes laisvai, atėjus vakarui, galėsime žygiuoti toliau.

Vytauto rinktinės partizanai apšaudo atsitraukiantį priešą. 1946 m.

Pradėjo lyti. Pirmiau, kai grėsė pavojus, norėjome, kad tik lytų, o dabar, kai pavojus praėjo, lietus mums visai nereikalingas. Lietus pila, kaip iš kibiro, o mes susitraukiame po lietpalčiais. Pradeda darytis šalta, - perlijo. Jau ir įsipyko tas lietus, bet nieko nepadarysi. Reikia kentėti.

Nustojo lyti. Mes visi permerkti. Sėdime ant šlapios žemės. Ateina šeimininkė ir atneša mums valgyti. Šilta mėsa ir arielkėlė mus atgaivina. Niekad gyvenime taip skaniai nevalgiau, kaip šiandien. Valgis suteikė naujų jėgų, net pasidarė ne taip šalta.

- Žmonės kalba, - pradėjo šeimininkė, - kad pas Juodzevičius žuvo vienas partizanas. Žuvo taip pat ir jų vyresnioji duktė.

Mums vėl naujas galvosūkis: kas galėjo iš mūsų vyrų žūti.

Sutemus vienas paskui kitą išlendame iš rugių. Padarome keletą brydžių, kad užmaskuotume išėjimą. Kaip paslaptingi vaiduokliai sustojame parugėje ir klausomės. Nieko nesigirdi. Slenkame pamažu į tvartą. Čia taip šilta, gera, o mes turime vėl žygiuoti.

Per laukus einame atsargiai, nes rusai galėjo nakčiai dar palikti slapukus. Netoli pasigirsta ratų bildesys. Girdisi kalba. Sustojame. Negalime atskirti, ar tai rusiškai ar lietuviškai kalba. Pasigirsta daina. Suprantame, kad grįžta į Kalvariją stribiteliai.

- Ot, kad būtų dabar mūsų jėga didesnė, arba, kad turėtume nors vieną kulkosvaidį, mes jiems užgrotume, - prabyla Aras.

- Tai būtų skandalas. Visą dieną valkiojosi po laukus, darė kratas pas žmones, o čia banditai, kurių taip stropiai ieškojo, dar kailį jiems išpylė. Jie nė nesapnuoja, kad čia dabar gali būti banditų, - baigia Auksutis.

Mes tik dabar nusigandome, kai iš žmonių sužinojome, kad šiuose kaimuose rusai vaikščiojo per rugius. Jų (rusų - *red.)* buvo apie aštuoni šimtai.

- Ot, būtų buvusi pirtis ir mums, - kalbėjo Grambuolys.

- Laimingi, tikrai mes laimingi, - pritariau jam. - Juk, jeigu vaikščiojo po rugius, galėjo užeiti ir mus, o ypač, kai tie rugiai buvo tarp dviejų ūkininkų. Jie visą laiką darydavo lanką, o per rugius nėjo.

- Jų aštuoni šimtai darė kratas tik trijuose kaimuose, - aiškino Diemedis, - būtent: Skardupių, Deivoniškių ir Valavičių. Aišku, jie čia turėjo ką nors pastebėti pirmiau.

- Tai, pasirodo, kad vakar mes tuo keleliu girdėjome rusus einant, jie, matyt, jau iš vakaro slankiojo po kaimą, - kalbėjausi su Diemedžiu.

Perėjome kelią. Jame buvo matyti daug pėdų. Šiaip nieko įtartino nepastebėjome.

- Čia ypatingai eikite atsargiai, - perspėjo Oželis.

- Kas yra? - paklausiau jo.

- Nieko, bet čia štai gyvena vienas bolševikas. Jį jau seniai rengiamės nudėti, bet vis neprisitaikome. Namuose naktį nenakvoja, o dieną reikia geros progos.

- Šitą tai jau tikrai reikia sutvarkyti, - įsiterpė ir Diemedis. - Jis vaikščioja su stribais naktimis, skundžia žmones. Aš jam vis tiek vieną kartą surengsiu pirtį.

Sustojome pas Balinį[43], taip vadinosi vienas mūsų ryšininkas. Ten randame Perkūno rinktinės vieną kovotoją, būtent: Ledą[44].

Šioje vietoje nutarėme dienavoti. Nors čia pat rusai šiandien darė kratas, bet mes jautėmės truputį pavargę ir nutarėme čia pasilikti, o be to šioje vietoje yra gana geras bunkeris. Pavojaus atveju pasislėpsime.

Visą dieną dalinomės vakar dienos įspūdžiais. Ledas klausinėjo mūsų, o mes jo.

- Gerą pirtį ir jūs turėjote, - juokavo Ledas. - Man per didelio pavojaus nebuvo. Rusai buvo ir čia. Aš įlindau į bunkerį. Išbuvau tris valandas bunkeryje, jaučiu, kad trūksta oro. Šiaip taip iškenčiau.

- O mums oro buvo pakankamai, - nusijuokiau aš, - net per daug. Tik kad rusai nedavė ramybės: visą laiką, kaip šunes, suko aplink ir suko. Visa laimė, kad Karijotas su savo vyrais supyškino ties Šunskais stribus, bėgo ir šitie į pagalbą, bet, aš manau, jau buvo vėlu.

Vakare išėjome toliau. Perėjome plentą.

- Štai ir mano rinktinės prasideda riba, - perėjęs plentą, prabilo Auksutis.

Sustojame dienavoti prie pat Šešupės. Čia jautėmės kaip užsienyje: geras pasitraukimas, vietos kalnuotos, Šešupės pakrantės apaugę krūmais.

Keliamės per Šešupę. Pirmas persikėlė Grambuolys ir dar vienas.

- Prastai. Valtis vandenį leidžia, - grįžęs pasakoja Grambuolys.

Jisai kaip Kristaforas visus perneša per upę. Nešdamas Oželį, ko tik nesugriuvo. Mes pasileidome juoktis. Visus pernešus, susitvarkome.

- Čia aš turiu pas šitą ūkininką reikaliukų, - sukdamas prie vieno vienkiemio, prabilo Ledas.

Užeiname.

- Kas naujo, pone? — paklausė Auksutis.

- Nieko gero.

- Ar rusai nesivalkioja?

- Buvo aną dieną keli stribai, - pasakojo sūnus, - bet tik dairosi, dairosi, bijo net į kambarį užeiti. Tik skubina, skubina, bijo, kad saulė nenusileistų, dar jiems esant kaime.

Mes iš tos stribų baimės skaniai nusijuokėme.

- Ar šiandien pasieksime Sūsninkų mišką? - paklausiau Grambuolį.

- Miškas nuo čia nėra jau taip toli, jeigu norėsime, galime laisvai pasiekti, bet aš manau, kad nėra reikalo taip greitai skubėti į mišką, nes tenai ir taip pribusime.

- Spėsime, ponas kapelione, spėsime, - įsiterpė ir Auksutis.

- Gal po vieną čerkutę malonėsite, - pasiūlė šeimininkė.

- Prašau, jūs, vyrai, gerkite - aš ne. Ačiū.

- Kodėl? Prašau, - ragino šeimininkė.

- Ačiū, ponia, kitą kartą kai užeisime, šiandien neturiu apetito.

Pamažu slinkome link Sūsninkų miško.

- Į mišką šiandien neisime. Čia sustosime, o dieną per ryšininkus iš-sikviesime vyrus. Mums juos sunkoka bus rasti, tegul jie patys ateina, - paaiškino Auksutis, - eikime į šitą vietą ir čia dienavosime.

- Labą vakarą, ponia, - įėjęs į vidų, prabilo Auksutis.

- Labą vakarą, - pasigirdo moteriškas balsas.

- Ar vyrų nebuvo atėję? - paklausė Grambuolys.

- Ne, nebuvo.

- Ponia, patarkite, ką daryti? - prabilo Ledas.

- Įdomu, ko norite?

- Bekeliaujant pradėjo švisti. Toliau žygiuoti jau negalime. Mes nežinome, kas daryti, - dėstė Ledas.

- Nežinau nė aš.

- O aš jau sugalvojau, - nusijuokė Ledas. - Mes liksime čia, ponia, per dieną, iki nusileis saulė.

Mus visus pagavo skanus, ilgas juokas.

- Angliškas politikavimas, - pagalvojau aš.

- Kad pas mus nėra jau taip saugu, - kratėsi neprašytų svečių ponia.

- Nieko, ponia, nieko. Mes garantuojame, jeigu tik rusai neužeis, bus ramu ir nieko bloga neatsitiks, - suramino Ledas.

- Na, ką su jumis padarysi, - juokaudama atsakė šeimininkė.

- Jeigu, ponia labai bijotės, mes galime eiti į mišką, bet pati matote, kad jau prašvitę, o šviesoje mums vaikščioti yra pavojinga, - juokavo Ledas.

- 4 -

Vakare atėjo kuopos vadas Vilkas[45] ir kovotojas Balandis[46]. Visi nuėjome į mišką. Iš pirmo pamatymo vyrai atrodė gana gerai susitvarkę. Pats Vilkas, kaip pasakojo Auksutis, yra daug baimės įnešęs stribitelių tarpe, jiems tiesiog tapęs mitologiniu partizanu. Rusai, norėdami suraminti stribitelius, išgalvojo niekuo neparemtą faktą, kad Vilkas jau yra pakliuvęs į enkavedistų rankas, savo melagingiems žodžiams apginti, parašo „Tarybų Lietuvoje" straipsnį antrašte: „Banditas be kaukės", kad partizanas Vilkas yra gyvas suimtas, ir, kaip baisusis žvėris, patalpintas už geležinių grotų.

Šitokia rusiška propaganda, žinoma, niekuo neparemta, nušviečia tik rusiškąjį melą ir niekuo paverčia visus jų tvirtinimus.

Norėdamas patirti, kaip partizanai žiūri į patį organizacinį darbą, vedu pasikalbėjimus su atskirais asmenimis. Nors jie yra organizuoti, bet apie pačią organizaciją turi savotišką supratimą. Pradedu su jais gilesnį pasikalbėjimą, kad toks ir toks metodas yra daug geresnis, negu jie mano. Kad kovotojas turi užmiršti savo asmeninius interesus, jeigu tai kenkia pačiai organizacijai. Žinoma, jie visi sutinka, kad organizuoti partizaniniai būriai daug daugiau atneša naudos, negu palaidos bandos. Vienok, mintis, kad nedrausmingi, kenkiantys pačiai organizacijai, net teršiantys jos vardą partizanai, gali būti baudžiami teisėtos vadovybės, jų galvosenoje netelpa.

Jų argumentavimas keistas:

- Aš esu partizanas, ką noriu, tą aš galiu daryti.

- Ne, vyrai, - bandau sugriauti jų klaidingus įsitikinimus. - Kas iš to išeitų, jeigu mes kiekvienas darytume, ką norime. Sakykime, jūsų kuris turi piktumą ant tokio ar tokio žmogaus, nueitų ir jį likviduotų. Gi tas žmogelis yra kaip tik didelis mūsų rėmėjas. Kaip atrodo, kas iš to išeitų? Mes išėjome į kovą tik prieš bolševikus, o ne prieš beginklius žmones. Dar gali būti ir tokių atsitikimų. Yra kur nors kaime, žmonių manymu, bolševikuojantis. Jis užima net valdiškoje tarnyboje vietą, bet jis turi ryšį su kuopos vadu ir jam pranešinėja, kurie yra bolševikų agentai. Toks

žmogus rusams nieko nedirba, mums patiems yra naudingas. Štai vieną vakarą kovotojas nueina ir jį likviduoja. Kaip jums atrodo? Ar partizanas gali daryti tai, ką jis tik nori? "

- Na, žinoma, čia jau negerai, - pritaria jie.

- Arba kitas dalykas, - įrodinėju. - Mūsų organizacija reikalauja ir kovotojų sąžiningumo ir drausmingumo. Sakykime, kovotojai daro ofenzyvą: paima daugiau ar mažiau turto, jį paverčia pinigais ir visus tuos pinigus, užuot sunaudojus pačios kuopos reikalams - prageria. Organizacijai reikalingi pinigai, kaip antai: spaudos reikalams, ryšiui ir t. t. Ką duos organizacijai tas kovotojas, kuris per dienas girtas ir girtas? Mūsų visuomenė laukia, ilgisi lietuviško žodžio, laikraštėlių. Kas iš to, kad mūsų visuomenė matys girtus, nedrausmingus partizanus, ji jais anksčiau ar vėliau pradės bjaurėtis, jų šalintis. Iš antros pusės ta pati visuomenė bijo tokius partizanus net remti, nes girti gali išsipasakoti, o juo labiau, kas gali tokiems patikėti kokias nors paslaptis? Štai jūsų pasakymas: partizanas ką nori, tą gali daryti. Ne, vyrai, partizanas gali daryti tik tai, kas nekenkia mūsų organizacijai. Partizanas turi būti drausmingas ir sąžiningas, visuomet blaivus, atsargus. Korektiškai, net griežtai. Partizanas turi atsižadėti tų pusvalandžių, kurie praleidžiami tuštiems pasikalbėjimams su moterimi, jeigu to reikalauja paskirtas uždavinys, viršininko įsakymas, organizacijos nauda. Štai partizanas visą naktelę kalbasi ir kalbasi su kokia aštuoniolikine. Jis jai pasakoja, kaip gyvena partizanai, kas yra mūsų vadai, kur užeina partizanai, kokius žmones yra numatyta, kaip mūsų tautai žalingus, likviduoti, kokie yra kiti partizanai, kokios jų pavardės, iš kur jie yra kilę, kokie yra partizanų ryšininkai ir panašiomis temomis. Šita mergaitė - kitai ir taip važiuoja kalbelės, iki atvažiuoja enkavedistai ir pradeda areštuoti mūsų rėmėjus. Kaip atrodo, partizanas gali viską daryti?

- Tas tai tesybė, bet... Bet partizano bausti tai nereikėtų.

- Žinoma, - nusijuokiau aš, - už panašius nusikaltimus reikia partizanus gal apdovanoti? Apie partizanų nusikaltimus sprendžia viršininkai, ir jie, tie nusikaltimai, jau peržengia ribas, kaip antai: už visišką pasigėrimą, už paslapčių išdavimą priešui, už išprievartavimą moters, už dezertyravimą ir daugelį kitų nusikaltimų sulig drausmės statutu, partizanas gali būti atiduotas karo lauko teismui ir čia paskelbiamas mirties nuosprendis arba išteisinamas.

- Partizanus šaudyti! - nustebęs sušuko Ąžuolas[47].

- Taip, jeigu jis kenkia pačiai organizacijai. Partizanas, sulig statutu, gali būti sušaudomas.

- Baisu, — pasipurtė kiekvienas jų.

- Bet dar baisiau, kai per nedrausmingumą vieno ar kito kovotojo, turi žūti šimtai. Juk kaip gali būti pateisinamas išdavikas? Arba tas, kuris kenkia ir žemina savo šlykščiais darbais visą organizaciją. Reikės vieną kartą iš pogrindžio išeiti į laisvę, tai ar gali per vieną ar kitą kovotoją visa organizacija netekti vardo, tautoje autoriteto? Kovotojai, žinodami, kad už tokius ir tokius nusikaltimus bus baudžiami, jaus sąžiningumą ir drausmingumą. Be to, partizano garbė negali būti pažeista, ji turi stovėti reikiamoje aukštumoje. Tačiau baisu tik teoriškai, o praktiškai labai mažai kam ta bausmė pritaikoma. Kūrimosi stadijoje, tiesa, mirties bausmės sprendimas buvo keliems taikytas, bet dabar, kada organizacija stovi reikiamoje aukštumoje, net nepasitaiko panašių dalykų. Pasakykite man, kaip jūs pasielgtute, jeigu vienas iš jūsų tarpo jus išdavinėtų enkavedistams?

- Nušautume, - prabilo Kristupas[48].

- Na, matote, tai ko stebitės, jeigu tie kovotojai, kurie kenkia mums patiems, gali būti nuteisti mirties bausme?

- Su tuo sutinkame, bet mes manėme, kad už kiekvieną menkniekį tuojau ir šaudoma.

- Juokas, - nusišypsojau aš, - keistai galvojate. Drausmingas, uolus ir sąžiningas partizanas turi būti pagiriamas ir apdovanojamas, o ne baudžiamas. Tėvynė iš mūsų kiekvieno reikalauja, kad mes būtume sąžiningi ir uolūs kariai. Mes, stodami į partiznų eiles, iškilmingai prisiekėme uoliai dirbti Nepriklausomos Lietuvos atstatymo darbą, nesigailėti nei jėgų, nei gyvybės. Tą priesaiką patvirtino dangus, jai turime likti ir ištikimi. Dabar, manau, suprantate, ką reiškia šis žodis: Lietuvos partizanas? Mes turime taip organizuotis, kad mūsų organizacija būtų tvirta, kaip granitas ir nesugriaunama, kaip jūros uola. Ir visos priešų pastangos mus demoralizuoti, turi sugniužti, nerasti mumyse atgarsio. Savaime aišku, mes krūtinėmis priešų nenugulsime, bet organizuodamiesi, mes griausime jo tvirtovę iš pačių pamatų. Mūsų patrankos - atsišaukimai, mūsų kardai - spauda, o mes patys turime taip atsargiai užsilaikyti, kad priešas jaustųsi, tarsi mūsų jau nėra. Toks turėtų būti kiekvienas partizanas.

- Tas tiesa, — pritarė jie, - tuomet mūsų ir nežūtų.

- Bet kaip išsisaugoti, kad liktume priešo nepastebėti? - paklausė kitas.

- Tiesa, lengva yra kalbėti, bet praktikoje tai įgyvendinti yra gana sunku, tačiau galima. Miškuose ir kaimuose kiekviena grupė turi turėti bunkerius. Šituos bunkerius, išskyrus labai patikimus ryšininkus, niekas iš civilių neturi žinoti. Padaro partizanai vieną kitą užpuolimą, grįžta į bunkerius, o enkavedistai tegul ieško. Gi dabar mus pastebi daugiau žmonių. Kuo mes galime garantuoti, kad jų tarpe nėra šnipų? Partizano niekas neturi matyti ir žinoti, kur jis yra. Arba vėl: pasitaiko, kad pusgirčiai po kaimus klajoja, su didžiausiu riksmu, partizanai. Tuo pakenksime tik patys sau. Juk ne paslaptis, kad du trečdaliai partizanų žuvo tik per degtinę. Gi gyvendami drausmingai, gerai užsimaskavę, mes išvengtume bereikalingų aukų. Suprantu, šitoks gyvenimas įgrįsta iki gyvo kaulo, bet, jeigu mes nesisaugosime, niekas mūsų neapgins. Mes turime taupyti jėgas, nes ateis valanda, kada mums reikės vyrų, o iš kapų jų neprikelsime. Šitą kovą mes laimėsime tik per didžiausią vargą, ryžtingumą ir pasiaukojimą.

- Bet šitai įgyvendinti labai sunku, - dėstė jie.

- Sunku, bet galima. Tiesiog būtina. Juk yra grupių, kurios taip ir išsilaiko. Tokie partizaniniai būriai daug daugiau duoda Tėvynei naudos, negu tie, kurie, kaip palaidūnai sūnūs, švaistosi be jokios drausmės po kaimus ir miškus.

- Na, bet jus per daug aš čia varginu savo kalbomis. Jūs, manau, esate geros valios ir ateityje visas jėgas sukaupsite organizuotam darbui.

Artinosi Sekminių šventės. Susitarėme pirmą Sekminių dieną miške atlaikyti pamaldas. Nakvoti aš su Diemedžiu ir Oželiu, lydimas jų kuopos kovotojo Klevo[49], išėjau į kaimą. Malonūs žmonės mus priėmė su didžiausiu džiaugsmu. Seimininkų sūnus studentas su savo draugu taip pat studentu, buvo parvažiavę švenčių proga į namus. Jie mus pamatę uniformuotus, negalėjo atsistebėti: juk žmonių, ypač gyvenančių mieste, yra nuomonė, kad partizanai atrodo kaip kokie banditai: nesiprausę, apaugę plaukais, nesiskutę, suplyšę, menkais, surūdijusiais ginklais apsiginklavę, o čia - puikiausiai atrodą vyrai. Puikios diagonalo uniformos, puikiais ginklais apsiginklavę, kaip tikri lietuviškos kariuomenės kariai, net, sakyčiau, pačiu apsiginklavimu pranašesni.

- Nesitikėjau, kad taip gražiai atrodo Lietuvos partizanai, - prasitarė svečias studentas. - Koks didelis skirtumas su stribiteliais.

- Bet ir kautynėse partizanai kaip liūtai, o tie stribiteliai tik bėga, tik bėga, - gyrė mus šeimininkas.

- To viso paslaptis glūdi tame, - įsiterpiau ir aš, - mes žinome, už ką kovojame. Už Tėvynę. O jie - išgamos, tarnauja svetimiesiems. Už tautos reikalus mes ir galvą guldysime, bet gyvi nepasiduosime. Mūsų tikslas aiškus - mirti arba laimėti, bet nevergauti. Jų tikslo aš net nesuprantu - ar už tai tarnauja, kad alkani ir basi... Jų likimas partizanų jau seniai išspręstas: mirtis Tėvynės išdavikams. Juk tai tautos padugnės, kurie mūsų Nepriklausomybės laikais šaukė: „Ką duoda mums tikėjimas, ką duoda mums Bažnyčia." Ir kada mūsų Tėvynę užpuolė azijatai, jie visi, su mažom išimtim, tapo bolševikais. Tai pamoka ateities gyvenimui: Bažnyčios priešas - Tėvynės priešas, išskyrus tuos, kurie, nors religijos ir nepraktikuoja, bet jaučia karštą Tėvynės meilę.

- Taip, tas tai tikra tiesa, - pritarė šeimininkas. - Tokie šiandien parduoda savo Tėvynę ir brolius.

- Kokios krypties šiandien universitete profesūra? - nukreipiau pasikalbėjimą kita tema.

- Daugumas laviruoja, bet yra ir bolševizmo skiepytojų, - paaiškino studentai.

- Kaip, pavyzdžiui, medicinos fakulteto profesorius Kupčinskas[50]. Mes nesame jam jokie banditai. Juk priimdamas klientus kalba: „Ką tie kaimo pienburniai- valdžią nuvers. Išraus su šaknimis vyriausybė visus banditų lizdus. Galėtų tauta ramiai gyventi, jeigu ne tie banditai," - baigiau, pakartodamas profesoriaus Kupčinsko žodžius.

Vyrų akyse pastebėjau pyktį.

- Jeigu kalbėtų bemokslis kaimietis, - tęsiau toliau, - tiek to, bet kad gydytojas savo klientų tarpe skiepija antipartizaniškumą, tas negali būti užmiršta ir dovanota.

- O kaip studentija? - paklausė Oželis.

- Tvarkoje. Tiesa, yra vienas kitas išgama, parsidavėlis.

Nė nepasijutome, kai atėjo vėlyvas vakaras. Sumigome.

Dar tamsyje grįžome į mišką. Radome Auksutį, Grambuolį ir Ledą. Po kurio laiko atėjo ir Kristupas.

- O kur kiti vyrai? - paklausiau.

- Blogai, kapelione, - atsakė Auksutis, - pas juos įvyko agitacija, kad nė vienas neitų į mišką. Pusgirčiai dar sėdi kaime.

Nusišypsojau.

- Kas to kaltininkas? - vėl paklausiau.

- Partizanas Voverukas[51], kiek turiu žinių, - aiškino Auksutis, - visiems vyrams įkalbinėjo, kad neitų į mišką, o pasiliktų kaime.

Aš tylėjau.

- Nieko. Dalyką išaiškinsiu, kai susirinks visi vyrai, o dabar - eikime toliau į mišką.

Pamažu slinkome mišku. Aš ėjau tylėdamas, vienas sau, atsilikęs nuo kitų, galvojau: „Viso to kaltininkas kuopos vadas. Baisus nedrausmingumas. Nedovanotinas nusikaltimas. Pas juos - palaida bala, banda, o ne partizanų būrys."

Šis faktas man sugadino nuotaiką.

Atsisėdau ant kelmo ir galvoju: kaip čia pasielgus. Mesti į ugnį žarijų - dar didesnis gaisras. O tą ugnį, tą nedrausmingumą, reikia greičiausiu laiku likviduoti.

Laukiu. Pasirodo ir pusgirtė banda. Mane pagauna juokas, pažvelgus į tokius partizanus.

Jie pamažu susirenka prie laužo. Aplinkui susėda. Iš akių matyti, kad jie pasirengę tuščių ginčų kovai.

Aš pažiūriu vienam kitam į akis ir nusišypsau. Jie lyg susigėsta, nuleidžia akis.

- Gerai, laimėsiu, - pamanau sau.

Pradeda lynoti. Kas kartą vis labiau ir labiau. Užgęsta ir nekūrenamas laužas. Tiesiame palapines. Po jomis sulendame ir stovime.

Rinktinės vadas Auksutis su Vilku pradeda barnį.

- Tai blogiausia proga, - pamaniau sau, - juk jie girti. Kokie gali būti protingi su jais ginčai.

Ginčas įsiliepsnoja gana didelis: girdėjosi tik atskiri riksmai. Kiekvienas šaukė, kaip turgavietėje spekuliantai. Ką kuris padarė gero, kokius žygius atliko, kiek naudos jie davė organizacijai.

Aš klausiau jų ginčų ir juokiausi. Mano nuomone, jūs nė vienas nieko gero negalėjote padaryti, nes, jeigu nėra drausmės, o pats darbas nėra organizuotas, tai jokiu būdu tokia banda nėra pateisinama.

Lietus nenustoja. Mes jau perlyti.

- Vyrai, gal einam kur į kaimą? Jūs vis tiek po kaimus vaikščiojate, o čia mus jau ir taip kiaurai perlijo, - pasiūliau aš.

- Gerai, - visi pritarė.

- Kuopos vadą Vilką prašau likti - eisime kartu, o jūs visi eikite pirma, - prabilau vyrams.

- Matai, pone Vilkai, - įrodinėjau eidamas, - prie ko priveda nedrausmingumas. Aš atvykau kaip apygardos pareigūnas, o jūs pasielgėte visais atžvilgiais peiktinai. Pats esi kuopos vadas, turėtum parodyti pavyzdį. Vietoj to grįžai pusgirtis. Jūsų pasielgimas įžeidžia asmeniškai mane. Aš, tiesa, garbės neieškau, bet kada paliečiama pati organizacija, aš tylėti negaliu. Juk aš pats galėčiau be jokio vargo, be pavojaus slapstytis ir man nereiktų pernešti šito partizaninio vargo, bet vieną kartą daviau iškilmingą priesaiką ir jai liksiu ištikimas. Jūs manote, kad aš iš to turiu kokį išskaičiavimą? Ne. Mano tikslas - pasiaukoti Lietuvai. Mano noras - visus partizanus matyti drausmingais ir pasiaukojančiais. Dėl mūsų Tėvynės išgelbėjimo jokia auka nėra didelė, joks vargas nėra per sunkus. Dėl tautos išgelbėjimo argi negalima pasiaukoti? Tas nesaikingas alkoholio vartojimas kenkia mums ir visai mūsų tautai. Esi partizanas ir turi visuomet būti blaivus.

- Suprantu, aš negerai pasielgiau, bet ateityje mano kuopoje bus įgyvendinta drausmė. Aš ir mano vyrai ateityje šių klaidų nebekartos.

- Gerai, bet žiūrėk, ponas Vilkai, į tavo rankas yra atiduota daugelio vyrų likimas. Jeigu eisite tuo keliu, kuriuo iki šiol ėjote, jūs nieko gero nei organizacijai, nei tautai neduosite.

Užėjome pas vieną žmogelį. Vyrai tuojau sumigo.

Artinosi vakaras. Tik į patį vakarą grįžta Voverukas ir kiti.

- Kovotojau Voverukai, - pradedu aš, - kodėl laiku negrįžai į būrį?

Atsakymo nėra.

- Ar pranešei kuopos vadui, kad laiku negrįši?

- Ne, - nuleidęs galvą, trumpai atsakė.

- Kur buvai, kad negrįžai?

- Namuose.

- Ar girdėjai, kad buvo įsakymas šiandien visiems laiku susirinkti į stovyklą?

- Girdėjau.

- Kodėl negrįžai ir dar kitus agitavai, kad negrįžtų į mišką, o pasiliktų kaime?

- Aš neagitavau.

- Bet kalbėjai, kad vyrai neitų į mišką?
- Kalbėjau.
- Tamsta griauni partizanų organizaciją.
- Kuopos vade Vilkai, kodėl laiku su vyrais neatvykai į mišką?
- Jie gėrė pas ūkininką ir manęs neklausė.
- Ar jiems įsakei, kad laikas eiti į stovyklą?
- Ne.
- Kodėl?

Atsakymo nebuvo. Visi dairėsi vienas į kitą. Apie pusę minutės įsiviešpatavo visiška tyla.

- Rytoj, vyrai, atlaikysim pamaldas, galėsite atlikti išpažintį. Dalyvavimas būtinas. Kuopos vade Vilkai.
- Aš.
- Nė vieno kovotojo neprivalai išleisti iki rytojaus ryto.
- Klausau.
- Matote, vyrai, jūs tik sau darote gėdą. Aš tikiu, kad ateityje jūsų tarpe panašių dalykų neįvyks.

Nakčiai mažesnėmis grupėmis išsiskirstėme po kaimą.

Ryto metą susirinkome visi pas vieną ūkininką prie pat miško. Dabar atrodė visai ne tie vyrai. Auksutis stebėjosi, kas jiems vakar pasidarė, nes panašių dalykų niekuomet neatsitikdavo.

- Viską padarė degtinė, - nusijuokė Grambuolys.

Atlaikiau pamaldas. Kalbėjau keletą žodžių apie drausmę, apie žalingumą svaiginamų gėrimų, apie būdus, kaip turi užsilaikyti partizanai. Apie pačios organizacijos reikalingumą ir kovos taktiką.

Visus kovotojus prisaikdinau.

Po to buvo iškilmingi pusryčiai. Visai tvarkingai ir pagirtinai elgėsi šiandien vyrai.

Apie pietus, prisidengdami rugiais ir krūmokšniais, slinkome į mišką.

- Visai gražiai atrodo, - pasigėrėdamas uniformuotais vyrais, kreipiausi į Oželį.
- Jie čia negali išvengti enkavedistų siautėjimų, nes dienomis vaikščioja tokiais dideliais pulkais, - stebėjosi Oželis.
- Visa tai priklauso nuo vietinių žmonių: jeigu nėra šnipų, o valsčius yra toli, tai pavojaus nesudaro. Žinoma, toks viešas vaikščiojimas, aišku, iššifruoja.

Vakare, vos tik saulė nusileido, mūsų grupelė išsirengė pas kitus vyrus, link Rudelės beržyno. Priėjome Kirsnos upę. Ieškome tilto ar liepto, bet jokiu būdu negalime rasti. Auksutis pats pirmas perbėga per upę. Mes visi paskui. Sušlapome iki juostos. Pilni čebatai vandens. Aš nusiaunu batus, nes labai nesmagu eiti.

Sutartoje vietoje randame laukiančius vyrus. Jų gupelė labai maža - vos aštuoni vyrai. Į stovyklą veda jau nutremptas takas, kas ypatingai pavojinga, nes enkavedistai tiesiog gali ateiti tuo taku be jokio vargo į stovyklą. Pats beržynas, kuriame jie gyvena, nėra didelis.

- Aš čia bijočiau ilgiau gyventi, - kraipė galvą Diemedis.

- Vyrai, - kalbėjau jiems, - jūs būtinai turite keltis į kitą vietą, nes šitoks gyvenimas vienoje vietoje yra labai pavojingas.

- Jau kelsimės, nes jau trys mėnesiai kaip čia gyvename, — paaiškino vienas iš jų.

Vytauto rinktinės 4-os kuopos partizanai: sėdi Jonas Lasavickas-Basanavičius, Petronė Valentaitė-Lasavickienė-Gegutė-Pašvaistė, Sigitas Kajokas-Kovas, Vitalius Valenta-Dobilas. Stovi Petras Misiukevičius-Strazdas, Ciprus Miliauskas-Sopranas, kuopos vadas Adolfas Valenta-Ožys, Antanas Marcinonis-Balandis, Sergiejus Bendaravičius-Špokas, Antanas Pečiulis-Baritonas. 1946 m.

— Per daug rizikuojate savo gyvybėmis. Kelkitės iš čia kuo greičiausiai.

— Reikės.

Šitie vyrai drausmingi. Nieko jiems negalima prikišti.

Dvi dienas pasikalbėję su vyrais, sudarėme sutartį su Ožio kuopa[52] ir vėl iššygiavome. Kelionė visą laiką vyko be pavojaus, nors šitie parubežiniai rajonai yra ypatingai pavojingi: kiekviename žingsnyje gali užlipti ant rusų. Ožio kuopos vyrai ir manevruoja su rusais - vieni išeina, kiti ateina. Dažnai tenka ir susišaudyti. Jiems tokie susišaudymai yra beveik kasdieniniai. Aukų jie neturi, nes ypatingai prityrę. Jeigu užeina ant pasalų, tuojau meta prieštankines granatas, parbloškia rusus, o patys (...), palikdami keletą rusų lavonų, pasitraukia.

Šitą kuopą ir vadina paslaptingąja kuopa. Jų taktika tikrai partizaniška- padaro kokių nors ofenzyvų ir dingsta. Veltui ieško rusai - jie dingo, tarsi žemė prarijo. Rusai žino, kad partizanų čia yra, bet jokiu būdu negali jų surasti ar susekti. Šita jų taktika yra pati geriausia: viena - sukelia baimės rusams, šnipams; antra - patys neturi aukų, išsaugoja ryšius.

- 5 -

Pasiekėme vieną beržynėlį, prie kurio laukė pats kuopos vadas Ožys[53] ir jo vyrai. Pradėjome slinkti tolyn. Ėjome labai atsargiai, nes rusai šiose vietose kiekvieną naktį patruliuoja.

Aš ėjau su vienu kovotoju, kuris buvo lydėjęs iš Anglijos atvykusius lietuvių atstovus[54], tikslu sudaryti glaudų ryšį su partizanais.

- Kaip atrodo tarptautinėje padėtyje Pabaltijo reikalai? - paklausiau jo.

- Kol kas anglai šito klausimo neliečia, nes žino, kad rusai nenusileis. Tam dar neatėjo laikas, bet, kiek turime žinių, Pabaltijo reikalai bus vieną kartą paliesti. Anglų bendras nusistatymas - išvyti rusus iš Pabaltijo, bet vis laukia progos. Anglai nori išprovokuoti rusus, kad jie pirmi pradėtų karą.

- Tai atrodo, kad karas neišvengiamas? - vėl paklausiau.

— Sulig tų atstovų pasakojimų, karas tarp rusų ir anglosaksų neišvengiamas, nebent rusai visais frontais nusileistų. Anglai nepripažįsta taip pat komunistinės demokratijos. Reikia laukti, kad įvyks griežtų susikirtimų tarp anglosaksų ir rusų, nes vieni ir kiti smerkia vienų ir kitų demokratiją. Bendrai anglai Pabaltijo klausimu laikosi griežtos linijos: šitie kraštai turi

būti nepriklausomi. Jie nepripažįsta tokio prisijungimo, kuris įvyko, esant rusų kariuomenei. Trumpai sakant, mūsų reikalai ne paskutinėje vietoje.

- Kokiu būdu jie (atstovai - *red)* pasiekia Lietuvą? - paklausiau.

- Lenkų partizanai atveda iki Lietuvos sienos, o mūsų vyrai, kurie yra Lenkijoje, perveda per sieną.

- Tai su lenkų partizanais turite ryšius?

- Taip, turime. Jie net įsakinėja vietiniams žmonėms, kad, atėjus iš Lietuvos partizanams, juos priimtute, kitaip būsite baudžiami.

- Gana protingai elgiasi: mes visi turime bendrą priešą - rusus.

- Lenkų partizanai net norėjo, kad Lietuvos partizanų vadovybė sutiktų pasikeisti partizanais: lenkų partizanai pereitų į Lietuvą, o mūsų atitinkamas skaičius - į Lenkiją.

- Tai būtų neprotinga. Dalinai net žalinga.

- Lietuvių partizanų vadovybė, žinoma, nesutiko, - atsakė jis.

- O jūsų kuopos vyrai nueina į Lenkiją? - vėl jo paklausiau.

- Ir dabar mūsų kuopos vyrų apie dvidešimt gyvena Lenkijoje. Dažnai jie sugrįžta į Lietuvą, pabūna kurį laiką ir vėl išeina į Lenkiją. Ten yra lietuvių ūkininkų, pas kuriuos ir randa pastogę.

- Ar labai pavojinga pereiti sieną? - klausinėju vis jį.

- Reikia didelio atsargumo: yra nutiestos tam tikros vielos. Joms susijudinus, sprogsta raketa, tuomet kyla pavojus. Bet mes taip pripratę, kad peršliaužiame. Pasitaiko ir juokų. Bebėgdami kiškiai, žiūrėk, iššaudo visas rusų raketas. Rusai pyksta ir vėl daro žabangas, o jos mums nė kiek nepavojingos, tik reikia visuomet didelio atsargumo, bet pats gyvenimas to išmoko. Mūsų kuopa visą laiką gyvena be jokio miško. Iš visų pusių mus supa rusų zastavai (užkardos - *red).*

Nei nepajutome, kai kloniais atslinkome į numatytą vietą. Sulindome į bunkerius. Užsidegėme lempą. Visai puikūs bunkeriai, tarsi mažučiai kambariukai.

Ryto metą išlindome iš bunkerių. Toje vietoje yra apie penki atskiri bunkeriai. Mūsų viso buvo daugiau kaip dvidešimt vyrų.

Suteikiau religinį patarnavimą. Pagyriau už tinkamą, tikrą partizanišką užsilaikymą. Apdalinau, kaip ir kiekvieną kuopą, dievocinalais.

Susėdome ant pievos, iš visų pusių apsuptos medžių, pusryčių. Šitie pusryčiai man priminė rugiapjūtės vaizdą, kai talka susėda pavakarių.

Vos tik pritemus, atsisveikinau šios kuopos vyrus, ir su visais savo atėjusiais vyrais išvykome atgal. Slinkome labai atsargiai. Laimingai perėjome ir pavojingiausią vietovę, kurioje kiekvieną naktį patruliuoja rusai.

-Jeigu čia laimingai praėjome, - prabilo vienas iš lydėjusių Ožio vyrų, - laimingai pasieksime ir pačią vietą.

Sutartoje vietoje mūsų turėjo laukti du Vilko kuopos vyrai.

Paėję apie tris kilometrus, susėdome parugėje. Kalvarijos pusėje pasirodė keletas raketų.

- Kas čia man šiandien, taip miegas ima, - sėdėdamas parugėje kalbėjo Auksutis, - turbūt reikės su rusais susišaudyti.

Tuo tarpu pasigirdo iš automato ir pusautomačio trumpas šaudymas. Šaudė maždaug į tą vietą, kur mes turėjome eiti. Klausomės. Tylu.

- Kuo apsiginklavęs Ąžuolas su Tūzu[55]? Gal jie ateidami susišaudė? - paklausė Ledas.

- Kaip tik jie ir ginkluoti tokiais ginklais, - patvirtino Grambuolys.

- Reiškia jie atėjo pas tą ūkininką sutikt mūsų ir susišaudė, - sprendė Auksutis.

- Vis tiek reikia eiti. Eisime atsargiai, nes visko gali būti, - kalbėjau aš.

Slenkame su didžiausiu atsargumu. Kaime girdisi didelis ir įtartinas šunų lojimas, iš ko galima spręsti, kad arba partizanai, arba rusai, bet mūsų žiniomis, partizanų čia būti negali.

- Aišku, čia slankioja rusai, - pamaniau sau.

Ateiname prie vieno kelelio. Jo nepriėję, sustojame. Ant kelio nieko įtartino nesimato.

- Greitai, vyrai, per kelią, - sukomandavo Auksutis.

Mes vorele pereiname per kelią. Čia pat ūkininkas. Nieko nesigirdi pas jį, tik nuo jo į dešinę ir į kairę pas jo kaimynus girdisi smarkus šunų lojimas, kai kas iš mūsiškių girdėjo net rusiškai kalbant, bet aš negirdėjau, nors iki sodybos netoliau, kaip šimtas metrų.

Greitai mažu keleliu pasileidome tolyn. Tuoj randame rugius, prie kurių ir sustojame.

- Štai pas šitą ūkininką turime užeiti, - parodo pirštu Auksutis.

- Apie šitą vietą susišaudė? - paklausiau aš.

- Rodos apie čia, - atsakė Auksutis.

Išsidėstome didelėmis distancijomis ir einame. Šautuvai rankoje. Priėjome netoliau kaip trisdešimt metrų. Sustojame. Auksutis pasiduoda į kairę, aš su Oželiu — į dešinę. Mudu prisiglaudžiame prie medžio. Klausomės. Staiga pamatome, kad nuo kalno slenka ginkluotas kareivis.

- Rusas, matai, - parodau Oželiui.

- Matau, - atsako jis.

Tuo tarpu iš kiemo kažkas išjoja. Stebime. Mėnulio šviesoje matosi, kad uniformuotas ir su ginklu.

Pamažu traukiamės, nes aiškiai suprantame, kad rusai. Pasigirsta šunų lojimas ir pas tą ūkininką, pro kurį mes praėjome. Slenkame vėl paruge. Visai netoli girdisi rusiškai kalbant.

Staiga į orą iššauna raketą. Mes sugulame ant žemės. Raketa krinta ir užgęsta. Mes šokame į rugius ir greitai traukiamės.

Padėtis nėra pavojinga, bet neaiški. Traukdamiesi įeiname į ganyklas. Tai - didžiulės pievos. Pozicija labai prasta: lygu, o be to randame daugelyje vietų spygliuotų vielų tvoras. Mes gana smarkiai traukiamės. Iš raketų šaudymo suprantame, kad rusai mus vejasi, nors pastebėti mūsų negalėjo.

- Gal eina pėdomis? - prabilo Oželis.

- Tiesa, lieka baisi brydė, - atsiliepiu aš.

- Bet ko tas Auksutis taip skubina, negalima nė suspėti, - priėjęs prie mudviejų kalba Diemedis.

Įeiname į pelkes. Mūsų kairėje lieka ežeras. Mes einame per pelkes. Kai einame visą laiką kopiame į viršų, nes pelkėtą vietą užsistojus koja, grimsta žemyn.

Rusai raketomis visą laiką nušviečia, bet mums jau pavojaus nėra, nes juos nuo mūsų jau skiria dviejų kilometrų tarpas.

- Mūsų laimė, kad mes laiku praėjome kelią, nes jei penkias minutes būtume ėję vėliau, garantuotai būtume susitikę su rusais, - kalbėjau Oželiui ir Diemedžiui.

- Būtume juos pastebėję ir grįžę atgal, - atsakė Oželis.

Mes perėjome Turlojiškių ir Kvietkinės kaimus. Dabar jau jautėmės saugūs, tik, jeigu rusai seks paskui, gali atsekti pėdomis. Kaime dienavoti pavojinga. Pereiname per Kirsnos upę ir įeiname į Rudelės beržyną.

- Čia, jeigu ir užklups, galėsime dar laviruoti, - kalba Auksutis, - pasitrauksime į Sūsninkų mišką.

Ieškome vietos sustoti miške. Nutariame dienavoti toje stovykloje, kur prieš dieną buvome. Ateiname. Vyrai iš tos vietos jau pasitraukę.

- Nieko, prabusime vieni, - kalba Grambuolys.

Pradeda švisti. Mes, nors nemigę, bet miegoti iš ankstyvo ryto pavojinga. Sėdime ir laukiame. Laikas slenka gana greitai, nes juokaujame: kad laikas greičiau eitų, pasakojame anekdotus.

Nė nepasijuntame, kai jau ketvirta valanda po pietų. Viskas gerai, tik nuo vakar pietų dar nieko nevalgėme. Jau gerokai išalkome. Vienas iš mūsų vyrų išėjo ieškoti, gal ką nors sumedžios. Po mažos valandėlės grįžo nešinas pieno ir duonos.

- Na, kaip reikalai su valgiu? - beveik visi kartu paklausėme.

- Radau vieną piemenuką miške. Aš jį kalbinu: „Ar nematei rusų?" „Ne." ,Ar nematei partizanų?" „Ne." „Ar būna šitame beržyne kada nors partizanų?" „Nežinau." „Ar nebūtų galima gauti maisto?" „Nežinau." „Pašauk, vaikeli, kokį nors žmogelį, kad atneštų maisto." „Niekam į mišką mes nenešame maisto." Tik po ilgų kalbų pavyko su juo susikalbėti.

- Protingai vaikas laikosi. Juk ką jis gali žinoti, kas su juo kalba, - pareiškė Ledas, - šiandien daug yra provokatorių.

Su didžiausiu apetitu valgome atneštą maistą.

Saulei leidžiantis, išėjome link Sūsninkų miško. Atėjus į pamiškę, saulė buvo jau nusileidusi. Užėjome pas vieną ūkininką, kur sužinojome, kad netoli nuo mūsų vietos apie trisdešimt rusų per visą dieną išbuvo pas vieną ūkininką.

- Atėjo visi šlapi, - pasakojo ūkininkas, - mat išsimaudė ežere. Džiovinosi ir keikė.

-Jie, matyt, mus pėdomis atsekė, - nusijuokiau aš.

- Greičiausiai jie mus vakar bus pastebėję, - kalbėjo Aras.

Apie rytą pasiekėme Sūsninkų mišką. Susitikome Vilko vyrus. Kartu radome ir Rudelės beržyno vyrus. Jie po dienos išėjo.

Būdami pas Vilką, turėjome gerą laimikį. Vieną rytą pastebėjome, kad Sūsninkų kaime vaikščioja įtartinas tipas. Jisai ateina ir į mišką. Per civilius žmones jis pareiškė norą susitikti su partizanų vadais. Mudu su Auksučiu jam prisistatome.

Po trumpo pokalbio Auksutis prieina prie manęs ir sako:

- Šito tipo jau seniai Kalniškių miško vyrai ieško. Jo mes nepaleisime.

Pasišaukėm vieną iš kovotojų ir įsakėm, kad šitą asmenį pristatytų mums į stovyklą.

-Jeigu paleisi, žinok, būsi atiduotas karo lauko teismui, - įsakė Auksutis.

- Klausau, - atsakė kovotojas.

Mudu su Auksučiu ėjom pirma ir kalbėjomės apie šitą tipą. Visiems vyrams liepėme eiti giliau į mišką, Diemedis surišo šiam tipui rankas.

- Vyrai, iškrėskite kišenes, - paliepiau padaryti kratą.

Visus dokumentus pasiėmiau sau. Tarp tų dokumentų radau smulkų Lazdijų miesto planą. Namai, kuriuose gyveno enkavedistai, buvo pažymėti juodomis spalvomis, o kur gyveno NKVD kapitonas, buvo pabraukta trimis brūkšniais.

- Ar tamsta Lazdijų miestą gerai pažįsti? - paklausiau aš.

- Aš jame tik kelis kartus buvęs, - atsakė šnipas.

- Kur tamsta gavai šitą Lazdijų miesto planą? - klausinėjau toliau.

- Aš čia pats jį nubraižiau.

- Lazdijuose ar čia, kaime, būdamas?

- Čia, kaime, būdamas.

- Tai kaip tamsta galėjai taip taisyklingai nubraižyti Lazdijų miesto planą tik keletą kartų jame buvęs?

Atsakymo negavome, nors keletą kartų pakartojome.

- Kur tu šitą planą gavai?

- Pats pasidariau.

- Kam jis tau reikalingas?

- Šiaip sau, neturėdamas ką veikti.

- Meluoji. Sakyk geriau teisybę, nes vėliau jau bus vėlu. Aš tave tardysiu tik tol, kol sakysi teisybę. Jeigu meluosi - perduosiu kovotojams.

- Kuriam tikslui juodomis spalvomis pažymėjai tuos namus, kuriuose gyvena NKVD ir milicija? - ėmiau vėl klausinėti.

- Aš norėjau perduoti partizanams, - atsakė jis.

- Meluoji! - sušuko Auksutis.

- Daugiau aš tavęs netardysiu, - pasitraukdamas truputį į šoną, pasakiau jam.

Tuo tarpu iš žmogaus, pas kurį jis gyveno jau visa savaitė, sužinojome, kad jis yra bolševikų agentas. Tas žmogelis NKVD yra užverbuotas, kad teiktų žinias apie partizanus. Tuo tikslu buvo atsiųstas ir šitas tipas. Tam

žmogeliui patarėme dar šį vakarą iš šios vietos su visa šeima ir turtu pasišalinti. Jam nuostolio iš to jokio nėra, nes jis gyveno svetimuose namuose, o arklius ir karvę yra gavęs valdišką. Žmogus mūsų patarimo paklausė ir užuot ėjęs vakare į Kalvariją pas NKVD kapitoną, jis pasiryžo iš šio rajono visiškai pasitraukti.

Agentas visą laiką gynėsi ir nė vienu žodžiu neprisipažino, bet aiškiai buvo matyti, kas per tipas. Savo pasiaiškinimuose taip susipainiojo, kad nuolatos išsigindavo to, ką prieš keletą minučių buvo sakęs. Galutinai pradėjo nieko neatsakinėti, tik bjauriais žodžiais ėmė keikti partizanus.

Vyrai pavartojo jėgą. Agentas vėl pradėjo aiškintis, kad jis nėra kaltas, bet tas aiškinimas buvo toks nelogiškas, kad griovė jo paties ankstyvesniuosius pasiaiškinimus.

- Meluoji! - vėl sušuko Auksutis.

- Aš visą laiką kalbu tiesą, - atsakė agentas.

- Juk pirma kalbėjai taip, o dabar sakai kitaip. Kur tiesa?

- Aš tik šitaip sakiau, aš kitaip nesakiau, - visą laiką gynėsi.

- Jeigu sakysi teisybę - mes paleisime. Mes netrokštame kraujo. Prisipažink ir pažadėk mums dirbti - mes paleisime. Išpasakok visus šnipus ir bus viskas tvarkoje, - bandė jo padėtį palengvinti Auksutis.

- Nieko aš nežinau. Daryk ką nori, - atsakė jis ir vėl pasipylė ištisa eilė tylių keiksmų.

- Sakyk teisybę ir, kol nevėlu - prisipažink. Mes neturime Sibiro, mes neturime kalėjimų, nei skiepų, mūsų bausmė viena — mirties bausmė, — bandė dar įtikinėti Auksutis.

Vietoj prisipažinimo, prašymo pasigailėjimo, pasižadėjimo mesti niekšingą darbą, pasipylė visas vulkanas rusiškų keiksmų daugiausia partizanų adresu.

Buvusieji prie jo vyrai įpyko. Auksutis išėmė iš dėklo ginklą ir trimis šūviais nutildė agento keiksmus.

Grįžome pas vyrus į stovyklą. Jie nekantriai mūsų laukė.

- Dar taip ilgai su juo terliojotės, — kalbėjo vyrai, - juk aišku, kaip dieną, kas per diegas.

- Man atrodo, - kalbėjau aš, - kad iš šio Sūsninkų miškelio, turime po kelių dienų pasitraukti, nes turėtų būti košimas. Mus vijosi grįžtančius iš Ožio, dabar ieškos savo agento, ims teirautis ir sužinos, kad partizanai jį

nusivedė į mišką, be to pradės ieškoti ir to žmogelio, kodėl jis nenuvyko pas NKVD kapitoną. Jo neras ir, aišku, įtars, kad čia partizanų darbas.

- Tas gali būti, nes jau keturis kartus šitą miškelį košė. Kas tik įvyksta, žiūrėk, jau ir apsuptas miškas, - aiškino Kristupas.

- Reikės pasitraukti į Žaliosios mišką, - pritarė Vilkas.

Mudu su Oželiu pradėjome planuoti apie grįžimą, nes darbas šioje rinktinėje jau baigtas. Dar reikėtų nueiti į Palias, kur yra apie trylika vyrų, bet galutinai nutarėme, kad juos aš aplankysiu kita proga, nes dabar, atrodo, padėtis pasidarė įtempta, be to mane vertė noras kuo greičiausia grįžti į apygardą, ten turėjau išsiaiškinti kai kuriuos reikalus. Tarp mūsų susidarė tam tikra neaiški padėtis ir ją aš norėjau kuo greičiausiai likviduoti.

- Pakelyje, - kalbėjau aš, - paleisime Auksutį ir Grambuolį, o mes dar pasuksime į šoną. Mat jūsų rinktinėje dar liko neaplankyta Skydo kuopa[56]. Gi dabar tam gera proga.

- Surasti juos pirma pasiųskime Diemedį ir Arą, o mes sutartoje vietoje lauksime, - planavo Oželis.

- Gerai, - pritariau jam.

- 6 -

Šiomis dienomis pergyvenau didelį smūgį. Didžiausia žmogui kančia yra tuomet, kai patys artimiausi darbo draugai pradeda nepasitikėti. Tam tikslui paskiria žmogų, kuris kiekviename žingsnyje seka sekamojo darbus.

Tas įvyko ir su manim. To viso priežastis glūdi tame, kad aš, būdamas tikras lietuvis, po pasirašymo dirbti enkavedistų labui, ypatingai sekti kunigus, pasitraukiau ir nutariau slapstytis. Enkavedistai iš manęs tikėjosi, kad aš jiems dirbsiu, bet aš, kaip ir kiekvienas susipratęs lietuvis, to darbo dirbti negalėjau. Antra vertus, jeigu visa tauta kovoja prieš raudonąjį fašizmą, kaip aš galiu toje kovoje likti nuošalus? Be to, aš esu kunigas. Prieš sąžinę veikti aš negaliu. Geriau mirti, negu suteršti juodais darbais lietuvio vardą. Geriau pernešti didžiulį vargą, negu amžiams paminti save ir savo luomą.

Dėl šių priežaščių aš ir pasiryžau, užmiršęs asmeninius išskaičiavimus, kartu su tauriausiais Lietuvos sūnumis dirbti. Be to, mane saistė priimta partizanų priesaika, nuo kurios paliuosuoja tik mirtis.

Aš išėjau į mišką, į žaliuojantį Lietuvos mišką, iš kurio per vargus ir kovas parneš partizanai Lietuvai laisvę. Su didžiausiu entuziazmu pradedu lankyti partizanines grupes, nešdamas jiems dvasinę ramybę ir skelbdamas Tėvynės meilę. Nors esu apygardos kapelionas, bet pavojus netekti gyvybės mane seka kiekvienoje vietoje. Aš paaukoju savo gyvybę už Tėvynę ir, nors didžiausi pavojai, aš neatsisakau į ten eiti.

Šitokiame pasiryžime ir nusistatyme man esant, kerta smūgį į pačią širdį. Mane pradeda įtarti, kad aš dirbu enkavedistų naudai. Jų argumentavimai glūdi dviejuose vienas antram priešinguose pasireiškimuose. Pirmiausia, aš per daug uoliai dirbu, kaip kad dirbo Apygardos Štabo Viršininkas Vygandas, kuris savo laiku suteršė karininko vardą išdavimu. Ir aš, kaip išsireiškė kartą Vampyras, su tokiu uolumu dirbu kaip Vygandas. Tai viena, antra - aš esu pasirašęs dirbti enkavedistams, ir jie pradeda įtarti, kad aš tikrai dirbu. Tam pagrindą davė tai, kad enkvedistai, degdami pykčiu, kad aš pabėgau ir jiems nedirbu, ėmėsi vyliaus. Tiems žmonėms, kuriuos paleidžia iš kalėjimo, ėmė kalbėti, kad aš juos esu įskundęs. Jų mintis ta: enkavedistai sužinojo, kad aš esu partizanų eilėse. Negalėdami manęs sunaikinti, ėmėsi gudrumo. Partizanai, sužinoję, kad aš būk tai skundžiu žmones, mane, kaip pavojingą ir nepatikimą, likviduos.

Mūsų organizacijoje žvalgyba yra būtina, nes kitaip mes galime visi pražūti. Šiai susidariusiai neaiškiai padėčiai išaiškinti, jie turėjo imtis žygių, bet ne tokiu metodu, kad sukompromituotų mane kovotojų akyse. Juk kiekvienas kovotojas man per išpažintį patiki slapčiausius dalykus, o dabar pakišama mintis, kad kapelionas yra šnipas ir su juo reikia elgtis labai atsargiai.

Susidarius šiai padėčiai, aš pareiškiau, kad jūsų Apygardoje daugiau dirbti negaliu. Iš jų pusės kilo griežtas pasipriešinimas, kad mane pakeisti kuo kitu nėra, o kapelionas yra būtinai reikalingas.

Šiuo reikalu aš smulkiai išsikalbėjau su Auksučiu, kuris tuo laiku ėjo Tauro Apygardos vado pavaduotojo pareigas. Jis prieš tokį žvalgybos pravedimo būdą griežtai pasisakė, o be to jam, kaip Apygardos pareigūnui, šitas dalykas turėjo būti taip pat referuotas. Jeigu eiliniai kovotojai, atseit, partizanai šitą dalyką žino iš vieno ar kito šaltinio, tai juo labiau Apygardos pareigūnui, kuris su manim šiuo laiku vaikščiojo, dalykas turėjo būti visapusiškai nušviestas.

Iš antros pusės darosi juokinga. Kai kurie Apygardos pareigūnai pakeitė gyvenamąją vietą, kitaip tariant būstinę, o man, kaip nepatikimam, leidžia toliau eiti per rinktines dirbti savo darbą. Juk jeigu aš esu pavojingas ir įtariamas, juo labiau, kad aš šitą jų sekimą jau žinau, kaip galėjo man leisti eiti per rinktines. Aš kiekvienu momentu su patikėtomis partizanų paslaptimis galėjau pasitraukti ir padaryti visoje Apygardoje didžiausią katastrofą. Nes nei Apygardos vadas, nei kiti Apygardos pareigūnai nežinojo taip kaip aš vienos ar kitos partizanų rinktinės pasidarytų bunkerių, nes jie, išskyrus patį Apygardos vadą Mykolą Joną, nei vienos rinktinės nėra vizitavę. Iš tokios jų komedijos darosi net juokinga. Tik vienas Apygardos adjutantas Šarūnas šiems gandams nepatikėjo ir ramus gyveno savo būstinėje. Juos kaltinu tuo, kad nesiima dalyką aiškinti, o laukia, kad aš pats šį nemalonų reikalą iškelčiau. Juk jeigu esu įtariamas - dalyką reikia kuo skubiausiai išaiškinti, pravesti smulkų apklausinėjimą tų asmenų, iš kurių girdėjo, ir pravesti smulkų tardymą. Gi, jeigu rimto pagrindo mano tariamąjai kaltei nėra, dalyką kuo greičiausiai užgniaužti. Jie nei vieno, nei kito nesiėmė.

Šita dvasinė kančia mane ir pribloškė. Šiuo laiku, nors ėjau savo pareigas su tokiu uolumu kaip ir seniau, bet šiam darbui širdis buvo šalta. Matydamas šią neteisybę aš nepykau ant bendradarbių, nes jie nėra to viso kaltininkai, nes šį gaisrą sukėlė enkavedistai, bet nugalėti ir išgraužti širdies skausmą aš negalėjau ir nepajėgiau. Didžiausia kančia yra tuomet, ir nieks jo nepajėgs nuraminti, kai pajunti, kad savieji nepasitiki ir vengia, net bijosi. Ši dvasinė kančia yra tiesiog nepakeliama, o nuo jos vaistų nėra.

Darbas vyksta natūraliai, niekas šios dvasinės kovos neturi pastebėti. Iš kovos arenos nepasitrauksiu, nes kitaip laimėtų enkavedistai.

Šių minčių prislėgtas, iššygiuoju į Skydo kuopą. Pakelyje tenka sužinoti, kad prie Šunskų Marijampolės stribų sunaikinime žuvo Karijotas ir mirtinai sužeistas Vanagas[57], kuris po kelių dienų mirė, ištardamas šiuos žodžius:

- Dėl Tėvynės kovojau, dėl Tėvynės ir mirštu. Jūs, likusieji kovos broliai, kovokite toliau ir vykite priešą iš mūsų Tėvynės.

Toliau, besitraukiant mūsų vyrams, dar du žuvo. Juos užpuolė gana didelės rusų jėgos.

Iš priešo pusės žuvo apie dvidešimt keturis. Jų tarpe ir didžiausi Tėvynės duobkasiai - Bronius Glambinskas ir kiti.

Visi mes atsisveikiname Vilko kuopos vyrus ir išeiname. Atėjome į tą vietą, kur Kirsnos upė įteka į Šešupę. Diemedis ir Aras ryšio reikalais nuo mūsų atsiskiria ir išžygiuoja pas Skydą[58]. Mes, likusieji - Auksutis, Ledas, Oželis ir aš užeiname pas vieną ūkininką ir čia manome dienavoti. Ponia nuėjo į rūsį atnešti atsigerti pieno iki paruoš vakarienę. Greitai atbėgusi klausia:

- Ar čia jūsų ir daugiau yra?

- Ne, - atsakome, - visi.

- Čia apie rūsį kažkas vaikščioja. Rodos, ginkluoti, - susijaudinusi kalba ponia.

Mes griebiame ginklus ir greitai einame į lauką. Nieko nesigirdi. Išsidėstome ir pasiruošiame ginklus. Ledas eina už rūsio. Staiga išgirstame, kad Ledas sušunka:

Vytauto rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas Albinas Ratkelis-Oželis, rinktinės vadas Vytautas Gavėnas-Vampyras, Rikiuotės skyriaus viršininkas Bronius Kavaliauskas-Karijotas. 1946m.

- Kas čia?

Vietoj atsako pasigirsta iš kovos šautuvo šūvis. Ledas atidaro trumpomis serijomis ugnį.

Mes visi traukiamės. Nuo trobų pabėgame apie šimtą metrų ir sustojame. Klausomės. Pasigirsta keliose vietose šunų lojimas. Nutariame grįžti vėl į Sūsninkų mišką. Prieiname Kirsnos upę. Išsirengiame ir perbrendame. Vos tik perėjome, išgirstame visai netoli kažką kalbant. Klausomės. Atrodo rusiškai. Išsidėstome ir traukiamės.

Jau beveik švinta. Skubame į mišką, o jis dar už septynių kilometrų. Sukaupiame jėgas, nes prašvitus galime išsišifruoti. Beveik pustekine skubame link miško.

Mišką pasiekiame laimingai. Randame Vilko kuopos vyrus. Sustojame pamiškėje. Vieni

sugulame ant grindų, kiti einame sargybą, nes visokių netikėtumų po ištisos eilės įvykių gali būti.

Pagulėję apie dvi valandas, įeiname į mišką. Pavalgome pusryčių ir sugulame ant žemės.

- Dabar tikrai košimo reikia laukti, - atsikėlęs kalba Oželis.

- Spausime ir mes iš šio miško, - juokiasi Vilkas.

Atėjus vakarui, iššygiuojame. Prie mūsų dar prisideda Grambuolys. Ateiname prie Šešupės ir čia liekame dienavoti. Be jokio bunkerio taip išgyvename dvi dienas. Iššygiuojame toliau. Kelyje pasiekia žinia, kad enkavedistai košia Sūsninkų mišką.

- Tegul košia, - juokiasi Ledas, - vyrai vis tiek pasitraukė.

Mūsų kompanija dar sumažėja. Lieka Ledas. Mes keturiese iššygiuojame link Balinio. Čia randame Diemedį ir Skydą su jo vyrais. Nuo čia atsiskiria Auksutis ir Grambuolys, o mes visi išeiname į Skydo rajoną. Ateiname netoli Bartininkų. Gia sustojame pas vienus man gerai pažįstamus žmones. Išsišaukiame per pasyvius partizanus vieną tarybinį valdininką, kuris su pasišventimu dirba mūsų labui.

Vakare aplankau, susirinkusius į vieną vietą, pasyvius partizanus. Į juos prakalbu keletu žodžių juos paragindamas nenustoti savo darbe pasiryžimo, uolumo, pasiaukojimo. Paliečiu ir atsargumo bei paslaptingumo reikalą. Taip pat būdus, kuriais jie gali padėti aktyviems partizanams. Galutinai suteikiau Tauro Apygardos nustatytą priesaiką. Tuojau išėjome toliau. Pasiekėme Gražiškius. Sustojome Danivankos(?) kaime. Iš pat ryto vyrus aprūpinau dvasiniais reikalais. Šita kuopa, kaip ir daugelis kitų, pasižymi uolumu ir pasiaukojimu. Vyrai gana drausmingi ir malonūs.

Visą dieną turėjome skanių juokų. Mat čia radome labai juokingai atrodantį moterišką sutvėrimą, kuris mums sukėlė juokus. Juokus padaugino dar vienas kitas iš partizaniško gyvenimo nupasakotas nuotykis.

Šiandien išsišaukėme pasyviųjų partizanų kuopos vadą Briedį[59], su kuriuo ir aš visą laiką dirbau. Man pasitraukus iš oficialaus gyvenimo, jo visi ryšiai su partizanais nutrūko. Dabar buvo labai svarbu jį surišti su Skydu. Briedį pristačiau Skydui ir palinkėjau tolesnio sėkmingo ir nenuilstamo darbo. Pasirodė, kad Briedžio pasyviųjų grupė gana gerai organizuota - tik skundėsi, kad jiems trūksta (...) ir ryšio su aktyviaisiais partizanais.

Turėjome menką pavojų. Ten, kur dienavojome, buvo užėję stribitelis ir rusas. Pamatę, kad tik dviese, nekreipėme dėmesio. Juos būtume galėję labai lengvai, be jokių aukų iš savo pusės, paimti, bet mums iš to labai menka nauda. Nenorime statyti į pavojų žmonių.

Sutemus iššygiavome toliau. Šiandien turėjome pasiekti Lankeliškes, nes aš, kaip šių vietų žinovas, norėjau su gerais žmonėmis surišti Skydą. Apėjome kelias vietas. Sustojome Moliniškių kaime. Žmonės šiuose rajonuose yra tik girdėję apie partizanų veikimą, bet jų pačių nematę, nes čia partizanai labai retai atsilanko.

Man, tačiau, rūpėjo ir kitas dalykas. Jau seniai norėjau galutinai išsiaiškinti, kas mane yra išdavęs. Ir dabar, pasitaikius gerai progai, užsukau su kovotojais į kelias vietas, kuriose man pavyko sužinoti tai, apie ką seniai norėjau. Aplankiau vieną asmenį, su kuriuo aš seniau dirbau, kuris taip pat buvo areštuotas, bet jam pavyko laimingai išsisukti. Jis man aiškiai pasakė, kad mus visus yra išdavęs Akucevičius. Tik dabar supratau, ką reiškia tie enkavedisto žodžiai: „Klebonas turėjo suprasti, kad posėdžiuose kartu buvo ir enkavedistas. Įdomu ar ir mane būtų priėmęs?"

- Kodėl aš tuomet nesupratau, - ėmiau kaltinti save, - kodėl aš juo pasitikėjau, kai jis man parodė NKGB knygelę, atseit, pažymėjimą? Kodėl taip lengvai aš juo patikėjau?

Jis pas mane gyveno tik todėl, kad sužinotų mano veikimą ir mano turimus ryšius su partizanais. Jį neabejotinai pasiuntė pas mane enkavedistai, nes jis tik tol gyveno, kol surinko reikiamų žinių, paskui nuėjo pas NKVD viršininką, tas dėl akių jį areštavo, bet po tam tikro laiko vėl paleido.

Šitos žinios man suteikė džiaugsmo, bet kartu priminė tuos liūdnus faktus, kad šiandien trys ar keturi mano bendradarbiai, su kuriais daugiau ar mažiau dirbau, kankinasi kalėjime. Baisu net pagalvojus, kad mūsų, lietuvių, tarpe yra tokių žemų žmonių, kurie tarnauja svetimiesiems, parduoda brolius ir Tėvynę. Vienok - neužmirš jų darbo gynėjai, neužmirš Lietuva niekados.

Teko taip pat sužinoti, kad jo brolis, kuris pirmiau dirbo Zagotzerne (grūdų paruošos įmonė - *red*.), iš tenai buvo pabėgęs, kurį laiką slapstėsi pas mane, dabar vėl dirba valdiškoje įstaigoje Kybartuose. Man kyla aiškus įtarimas: juk jis teisingumo akimis žiūrint yra didelis nusikaltėlis, jis yra išeikvojęs keletą tonų valdiškų javų. Gi rusų akimis žiūrint, jau jam tinka sabotažninko, liaudies priešo, fašisto vardai.

- Kaip galėjo staiga viską užmiršti ir jam dovanoti, net skiriant vėl į valdišką vietą? Čia yra abiejų brolių kombinacija, - priėjau išvados. - Jie abu turėjo suteikti enkavedistams žinių, kad išpirktų savo padarytą kaltę. Juk jeigu dėl vieno centnerio javų ar vieno kilogramo sviesto, neatiduoto valdžiai, ūkininką, kaip sabotažninką, kaip liaudies priešą, nuteisia keliems metams kalėjimo, tai ką bekalbėti apie keletos tonų išeikvojimą? Per daug dalykas aiškus, kad jame nebūtų galima įžiūrėti klastos.

Šitą visą referavau Skydui, nes šie asmenys yra jo kuopos ribose. Pabrėžiau, jog dalyką gerai ištirtų, ištardytų, kad kartais neįvyktų apsirikimas ir nenukentėtų nekalti asmenys, nors šiuo atveju labai maža yra abejojimo.

Atėjus vakarui, iššygiuojame toliau, nes aš noriu greičiau pasiekti Apygardą, ir visą tą nemalonią painiavą galutinai išsiaiškinti. Vyrai mane palydi link Keturvalakių, o nuo ten mudu su Oželiu rasime tolimesnį ryšį. Pražygiavome pro sugriautą Lankeliškių bažnyčią. Aš pažvelgiau į šią vietą ir man pasidarė nejauku, kad dėl vieno ar kito išdaviko turėjau palikti savo parapijiečius, kurių aš supratau tą didelį vargą, tuos baisumus, kai grįžę iš evakuacijos rado tik savo trobesių degėsius, o laukuose - granatų ir sviedinių duobes. Ir aš, su jais begyvendamas, pasirinkau tą vargą, bet likimas lėmė, kad aš turėjau pasitraukti į dar didesnį vargą ir rasti prieglobstį miškų tankumynuose. Ir tos visos svajonės dirbti šioje parapijoje, nutrūko it siūlas.

Slinkome per karo audros nuniokotus kaimus. Reginys baisus: visur griuvėsiai ir degėsiai, koks didelis skirtumas tų vietų, kur kovos audra nesiautė, kur žmonės gyvena savo namuose, o čia it kregždės susilipdę iš molio mažas lindynes. Ateiname į Bardauskų kaimą, čia reginys staiga pasikeičia.

- Na, jau palikome pelių karalystę, - nusijuokė Skydas.

Mat, šį visą nuniokotą karo audros kraštą, partizanai ir vadina pelių karalyste.

- Vargas tiems žmonėms, - pritariu aš, - ištisi plotai laukų likę be šeimininkų, jų laukus užvaldę usnys ir dagiai. O valdžia nesiima jokių priemonių, kad tie derlingi plotai būtų apsėti. Jie šaukia, kad Tarybų Lietuvoje kiekviena žemės pėda yra apsėta, kad žemės kultūra šimtu procentų pakilo. Kokia veidmainystė!

- Galėtų bežemiams skirti tuos plotus, tegul dirba, - pareiškė Šarvas[60].

- Juokas. Manai, kad jiems rūpi? Jų tikslas iš kurio čia atimti ir visą Lietuvą padaryti rojaus kraštu, tokiu, kokia yra Rusija, būtent: nudriskusiais ubagais ir kolchoznikais, - dėstė Kardas[61], - galėsi ir tu, Šarvai, būti kokio kolchozo vedėju.

Visi skaniai nusijuokėme.

Šituose rajonuose yra mažas sekimas, todėl mes ir ėjome su mažu atsargumu, visą laiką keliais, išsilenkdami tik kryžkelių ir vieškelių.

Po dviejų naktų kelio pasiekėme ir vietą. Vieną naktį gavome lietaus, kaip šunes. Užėjome pas Naktibaldą[62] visi perlyti. Čia radome Vampyrą. Po kurio laiko atėjo Šarūnas ir Auksutis su Grambuoliu. Turėjo ateiti ir Žvejys, nes daug dalykų turėjome apsvarstyti, tačiau, grįžę ryšininkai pranešė, kad Žvejys nevyko, nes girdėjo, kad yra didelis sekimas, tai pavojinga judėti.

- Juokas, - prabilo Vampyras, - jam pavojinga, o mums tai ne.

Mane pasišaukė Šarūnas ir ėmė kalbėti, kad su Auksučiu jie taip susiginčijo, kad toliau su juo nenorįs net dirbti.

- Už ką susiginčijote? - paklausiau jo.

- Už tavo veikalus. Jis mus pradėjo pulti prie civilių žmonių, kad mes apšmeižėme Apygardos kapelioną. Žinoma, tai buvo ne vietoje, šis nemalonus reikalas ir taip jau plačiai paplitęs, kam jį dar platinti. Mes jį perspėjome, kad čia ne vieta tokiais klausimais kalbėti, jis tuomet mus pradėjo pulti, kad mes nieko neveikiame, kad nėra gero ryšio su Pietų Lietuvos partizanų štabu. Aš jam atsakiau, tai kodėl nedirbi, juk kaip aš, taip tu dirbi Apygardoje, kurioje, tiesa, tik tu labai retai pasirodai. Visą laiką kažkur įlindęs guli. Šitas jį papjovė. Kad ims šaukti, kiek jis apvaikščiojęs, ką jis padaręs.

- Ir kuo baigėsi? - pertraukiau Šarūną.

- Išsiskyrėme. Aš išėjau sau, o jis sau.

- Tiesa, ar įdavė tau tą raportą?

- Pasiutę enkavedistai. Dabar aišku, kad taip tave, kaip ir mane, nori išprovokuoti. Prievarta žmogui įbruka, nuduodami, kad pameta. Mano: partizanai vis tiek ras, o tuomet mane, kaip šnipą, patys partizanai likviduos. Dabar visiems aišku, kad mudu abudu nori kokiu nors būdu likviduoti. Ne tokie jau kvaili partizanai, kaip jie mano, - baigė Šarūnas.

- Ką Auksutis mano reikalais kalbėjo? - paklausiau jo.

- Jis mus puola, kad šį visą tyrinėjimą reikėjo pravesti kitaip. Aš suprantu, kad tau nėra malonu, bet to kaltininkai mes juk nesame. Žinoma, čia padaryta kiaulystė, didelė kiaulystė, bet nieko nepadarysi. Šitaip sutvarkė Apygardos vadas Mykolas Jonas. Aš ir esu tos nuomonės, kad viską reikėjo išaiškinti pačioje Apygardoje ir būtų neiškilę to didelio skandalo.

- Visą tai yra niekis, bet aš sukompromituotas kovotojų akyse, - pabrėžiau aš.

- Suprantu, bet tas priklauso ne nuo manęs. Iš antros pusės - kas čia baisaus? Pravesime įsakymu, kad paleistais enkavedistų gandais netikėti ir dalykas savaime likviduosis. Aš dedu ranką ant širdies, kad tu nesi kaltas. Taip lygiai tave, taip mane enkavedistai provokuoja, tik mane vienokiu, o tave kitokiu būdu.

- Žinai, - pakreipiau pasikalbėjimą kita tema, - sužinojau savo skundėją. Pamanyk - Akucevičius.

- Tas visai galimas daiktas: jis man atrodė įtartinas ir aš savo laiku rengiausi tave perspėti, kad su juo būtum atsargus.

- O aš juo pasitikėjau. Tas mane ir suklupdė.

- Gerai, kad pavyko sužinoti. Tuo dalykas dar palengvės ir savaime likviduosis. Bet aš su tavim norėjau kitu reikalu pasikalbėti. Dalykas tame, kad kelyje į Žemaitiją žuvo Apygardos vadas Mykolas Jonas.

- Žuvo? — nustebau aš.

- Taip.

Abu nuleidome rankas ir nutilome.

- Žuvo taip pat Geležinio Vilko rinktinės vadas Žiedas, - pareiškė Šarūnas.

- Smūgis po smūgio, - prabilau aš, - sunki kova. Daug brangių aukų.

- Aš tikrai tikėjausi, kad Mykolas Jonas priims savo Apygardos vyrų paradą, - atsiduso Šarūnas.

- Kada jis žuvo? - paklausiau.

- Birželio tryliktą dieną.

- Kokioje vietoje?

- Kažkur prie Agurkiškės kaimo.

- Žinau, buvau tam kaime. Rodos tarp Višakio Rūdos ir Jankų.

- Vargšelis nepasiekė Žemaitijos, - vėl atsiduso Šarūnas.

- Kaip ten įvyko?

- Po posėdžio, - pradėjo jisai aiškinti, — jie visi nuėjo Kazlų Rūdos link. Sumušus Vampyro vyrams prie Šunskų mašiną, enkavedistai, atvažiavę iš Marijampolės, puolė juos vytis. Šie traukėsi po Šilakojį į Kazlų Rūdos miškus. Sekančią dieną užpuolė Kazlų Rūdos miškus. Išblaškyti Vampyro vyrai susirado čia miške Žalgirio rinktinės vyrus. Tuo kartu dar buvo Mykolas Jonas, Šarūnas ir Žiedas. Viso buvo apie septyniasdešimt partizanų. Mūsiškiai laiku pastebėjo enkavedistus ir, nieko nelaukdami, patys puolė. Įvyko kova. Enkavedistai, staiga užklupti, pradėjo trauktis, palikdami dvidešimt du nukautus ir daug sužeistų. Iš mūsų pusės aukų nebuvo. Po šios kovos visi pradėjo skirstytis, nes buvo galima laukti iš enkavedistų pusės stipraus kontrapuolimo. Vampyro vyrai grįžo į savo rinktinę per Geležinio Vilko rajonus. Žiedas su savo rinktinės vyrais iššygiavo į savo miškus, o Mykolas Jonas, lydimas Žalgirio rinktinės vado Šarūno, štabo viršininko Sakalo, kuopos vado Meškos, rinktinės vado adjutanto Brangutės[63], rinktinės štabo pareigūno Tauro[64] ir dar keleto kovotojų, išėjo link Žemaitijos. Perėję per Nemuną, išgirdo, kad anoje pusėje vyksta susišaudymai, matyt, buvo košimai. Nutaria, iki įtempta padėtis atslūgs, grįžti atgal į saugesnę vietą. Tuo kartu vyko smarkios apsuptys ir Žalgirio rinktinėje. Jie dienavojo kaime. Žmonės pranešė, kad kaimuose yra daug rusų. Šie nutaria pasitraukti į mišką. Kadangi antra para buvo nemiegoję, tai šeši jų sugulė, o likusieji šeši ėjo sargybą. Vos tik pradėjo migdytis, pasigirdo smarkus šaudymas. Visi stvėrėsi už ginklų. Jie ir enkavedistai atidengė smarkią ugnį. Iššovę iš visų rūšių ginklų, ir vieni, ir kiti griebėsi pasipildyti. Tuo tarpu įvyko, kaip pasakoja Žalgirio rinktinės vadas, pusės minutės pertauka. Mūsų vyrai, pasinaudodami proga, pradėjo trauktis. Tuo tarpu rusai puolė iš trijų pusių, mūsų vyrus išsklaidė. To pasėkoje ir žuvo Apygardos vadas Mykolas Jonas, Žalgirio rinktinės štabo viršininkas Sakalas, adjutantas Brangutė, kuopos vadas Meška ir dar du eiliniai kovotojai, kiek pamenu Perkūnas[65] ir Vaidila[66]. Gi Šarūnas, rinktinės vadas Tauras ir dar keturi kovotojai laimingai pasitraukė.

- Ką dabar pramatyti Apygardos vadu? - susirūpinęs prabilau aš. - Neturime žmonių. Nors iš piršto imk ir laužk. Juk vis dėl to reikia su nemažu autoritetu karininko.

- Kas, kas, bet Auksutis tai jau ne, - užprotestavo Šarūnas.

- Yra Žvejys. Žmogus dirba su pasiaukojimu, bet, klausimas, ar jis sutiks.

- Bloga, bloga, - pakraipė galvą Šarūnas. - Kur dingo ta Lietuvos karininkija? Bailiai, jie sulaužė net Tėvynei duotą priesaiką.

- Nėra - nereik, - nutraukiau jo pasikarščiavimą. - Užteks to, ką turime. Yra Žvejys. Prieš organizacijos reikalą jis turės nusileisti. Jis yra ir jis turės būti Apygardos vadas.

Mudu vienas į antrą pasižiūrėjome. Iš akių žvilgsnių buvo galima spręsti, kad mudviejų nuomonės sutampa.

- Bet ką tuo reikalu pasakys ponas Auksutis? Juk šiaip ar taip jis, kaip Apygardos vado pavaduotojas turi pirmiausią teisę atsisėsti į Apygardos vado kėdę, - dėsčiau aš.

- Eik su savo Auksučiu po velnių, - piktai atšovė Šarūnas, - jeigu jisai bus apygardos vadu, aš iš savo pareigų pasitrauksiu. Kiek žinau, Vampyras irgi keletą kartų yra susikirtęs. Kas su juo gali dirbti?

- Gerai, tuoj pažiūrėsime, pradėsime posėdį ir dalykus išsiaiškinsime, - suraminau jį. - Tiesa, o kaip įvyko su Geležinio Vilko rinktinės vado žuvimu?

- Gavome iš kuopos vado Apynio trumpą raportą, kuriame pažymėta, kad Pagraižio girioje apie devintą birželio žuvo rinktinės vadas Žiedas, sanitarijos skyriaus viršininkė Laimutė[67] ir dar septyni kovotojai. Smulkių žinių kol kas dar negavome.

- Savaime suprantama, - spėliojau aš, - košimai vyko, aišku, ir Geležinio Vilko rinktinėje.

- Tiesa, - pertraukė mane Šarūnas, - teko girdėti, kad sargybiniai juos miegančius paliko ir išėjo į kaimą.

- Graži tvarka. Rinktinės vadą paliko be apsaugos, - pakraipiau galvą.

- Kaip tau atrodo, kas tiktų Geležinio Vilko rinktinės vadu?

- Sunku pasakyti. Jaučiamas didelis tinkamų žmonių trūkumas. Man atrodo, tom pareigom tiktų Žalgirio rinktinės kuopos vadas Turklys, dabar pakeitęs slapyvardį Kazoku.

Prieš pusryčius atlaikiau už žuvusius vadus ir partizanus šv. Mišių auką, kurių metu juos visus prisiminiau. Dar neseniai, rodos, jie gyveno tarpe mūsų. Nors jie žuvo, bet lieka mums gyvi. Jų darbai negali žūti. Jie paaukojo ant Tėvynės aukuro savo brangiausią turtą - gyvybę. Jų Lietuva negali

užmiršti, o visa tauta už jų darbus lieka per amžius jiems skolinga. Lyg juodo gedulo šydas šiandien apdengė mūsų veidus, nes iš mūsų tarpo negailestinga budelio ranka išplėšė mums taip brangius ir reikalingus žmones. Tėvynė ir mes dar daug iš jų tikėjomės, bet nustojo plakusios jų širdys, jų akys užsimerkė. Šiandien tų didvyrių kūnai, gal būt, guli ant purvinų rinkų. Jie mylėjo Tėvynę ir Tėvynei paaukojo save. Jų žuvimas mus turi paskatinti didesniam uolumui ir pasiaukojimui.

Pradėjome posėdį. Jis tokios mažos sudėties: Auksutis, Šarūnas, Vampyras, Grambuolys ir aš.

Trumpai apie žuvusius referuoja Šarūnas. Juos pagerbti atsistojame. Tylos minutė mus sukausto.

Einame prie darbo. Pirmiausia sprendžiame Apygardos vado klausimą. Prieš tai įvyko mažas nesusipratimas tarp Auksučio ir Šarūno, bet aš, vardan šventos ramybės, paprašau baigti asmeninius kivirčus, o spręsti šimtą kartų svarbesnius klausimus.

Auksutis Apygardos vadu pasiūlo Šarūną arba Žvejį, bet prieš Šarūno kandidatūrą pasisakau aš.

- Aš prieš poną Šarūną nieko neturiu, bet jo kandidatūros aš nepalaikysiu. Apygardos vadas šiaip ar taip turi būti karininkas. Kas kita yra ponas Žvejys. Man atrodo, jis yra tinkamiausias kandidatas būti Apygardos vadu.

Tuo dalykas ir baigiasi. Žvejys numatomas Apygardos vadu. Lieka išspręsti antras dalykas: Geležinio Vilko rinktinės vado paskyrimas.

Įsiviešpatauja tyla. Niekas nesiūlo jokio kandidato.

- Siūlyk tu, - kreipiasi į mane Šarūnas, - pasiūlei Žalgirio rinktinei vadą Šarūną ir neapsirikai, siūlyk ir dabar. Tu geriau pažįsti kovotojus.

- Aš siūlyčiau Žalgirio rinktinės kuopos vadą Kazoką. Prašau siūlyti kitus.

- Aš irgi palaikyčiau kapeliono nuomonę: Kazokas tam yra tinkamas, - patvirtino Vampyras.

Kitu klausimu aš iškeliu ir savo reikalą.

- Taip susidėjo aplinkybės, kad aš visoje Apygardoje kovotojų akyse tapau neaiškus, net nepatikimas ir vengtinas. Norėdamas pašalinti šią kliūtį, aš matau gryną reikalą, kad saugumo dėlei ir pačios organizacijos labui aš pasišalinčiau iš šios Apygardos. Manau, jūs, ponai, šitam mano reikalavimui nė vienas nebūtų priešingas. Juk Tėvynei vis tiek, ar aš dirbsiu šioje

Apygardoje, ar kitoje. Man šitoje Apygardoje dirbti yra nepatogu, todėl prašau šį reikalą pilnai suprasti ir man netrukdyti iš šios Apygardos pereiti į kurią nors kitą. Aš dirbau, kol galėjau šitoje Apygardoje. Darbą, manau, baigęs ta prasme, kad esu aplankęs kiekvieną rinktinę. Artimiausioje ateityje aplankysiu likusias Geležinio Vilko rinktinės kuopas ir tuomet norėčiau iš šios Apygardos pasišalinti visam laikui, nes aš, kaip kapelionas esu sukompromituotas, ir man dirbti šioje Apygardoje yra nepatogu. Dalyką suprantate jūs, suprantu ir aš.

Man pabaigus kalbėti, trumpai minutei įsiviešpatavo tyla, kurią tuojau nutraukė Šarūnas.

- Mes suprantame, kad kapelionui labai nemalonu, tačiau kapelionui nėra ko užsigauti. Mūsų Apygardai kapelionas yra būtinai reikalingas ir mes, turėdami kapelioną, jokiu būdu negalime išleisti. Šitas dalykas kilo ne iš mūsų kaltės. Tai pačių enkavedistų provokacija.

- Tai kaip tik būtų enkavedistų moralinis laimėjimas, - prabilo Grambuolys, - o mes neturime leisti, kad jie šitokiu būdu laimėtų.

- Bet jeigu kapelionui susidaro nepatogumų, reikia į tai atsižvelgti, — prabilo Auksutis, - juk jo pareigos surištos su slapčiausiomis paslaptimis, ir, logiškai galvojant, patiems kovotojams jis tampa nepatikimu. Iš antros pusės - jeigu eiliniai kovotojai gali pereiti iš vienos rinktinės į kitą su vadovybės leidimu, tai kodėl varžytis Apygardos pareigūnui.

- Man atrodo, kad dalykas savaime likviduosis, - įsiterpė Vampyras, - maža, kad enkavedistai provokuoja. Per įsakymus turi būti greičiausiu laiku pervesta, kad tai yra provokacija ir visos kalbos nutrūks. Be to, apie šią provokaciją iš eilinių kovotojų dar mažai kas žino. Gi kapelionui pasitraukus, kaip tik tarp kovotojų kiltų įtarimas.

Taip mano reikalai ir liko iki galo neišspręsti. Aš savo nusistatymo neatšaukiau, o jie nė negalvojo iš šios Apygardos išleisti.

Vakare visi išsiskirstėme. Aš su Vampyru, Oželiu, Vyčiu ir dar dviem kovotojais išėjome pas Žveją. Šarūnas gi išvyko į savo būstinę, o Auksutis išvyko į Pietų Lietuvos partizanų štabą. Grambuolys liko Vampyro rinktinėje adjutanto pareigoms, nes Perkūno rinktinė vadovaujantis Apygardos įsakymu yra panaikinta ir prijungta prie Vytauto rinktinės.

Atėjome pas Žveją. Su juo asmeniškai draugiškai pasikalbėjome mano reikalu. Jis į šitą dalyką žiūrėjo kaip į gražią, enkavedistų sugalvotą komediją.

Žvejas man nušvietė, kad prie šitų gandų skleidimo prisidėjo ir pora kunigų, kurie jį patį įtikinėjo, kad su manim būtų atsargūs, o kunigų tarpe skleidžia žinias, kad su manim nepalaikytų jokių ryšių. Šita neteisybės banga mane labiau palietė, negu ankstyvesni nemalonumai.

- Aš negaliu įsivaizduoti, - mąsčiau sau vienas, - kaip galėjo mano draugai kunigai ramia sąžine skleisti apie mane neteisingus gandus. Aš tą visa pernešiu, nes, matyt, Visagaliui Dievui patiko uždėti ant mano pečių dar vieną kryžių. Tą kryžių kantriai pernešiu. Tik skaudu, kad tą kančią turiu pernešti nuo savųjų. . .

Žvejys su naujomis pareigomis nenorėjo sutikti, bet mudu su Vampyru jį įtikinėjom, kad vakuojančią vietą vis tiek reikia užimti. Po ilgesnio įtikinėjimo jis galų gale sutiko.

Dabar buvo gyvas reikalas kuo greičiausiai sugauti Kazoką ir jį pristatyti Geležinio Vilko rinktinės vadu, nes darbas, kad ir po didelių smūgių mūsų organizacijai, negali sustoti vietoje.

- Kazoką rytoj naktį susitiksime, - pareiškė naujasis Apygardos vadas Žvejys, - jis turi atvykti.

Naują Apygardos vadą įtikinėjau, kad būtinai imtųsi priemonių ir Apygardoje užkirstų kelią nesaikingam alkoholio vartojimui, nes daugiausia mūsų žūsta nuo šio baisaus slibino. Mes turime imtis priemonių ir visu griežtumu kovoti su šia blogybe. Be to partizanai nėra aprūpinti paskaitomis. Šitas darbas taip pat negali būti užmirštas.

Sekantį vakarą susitikome Kazoką. Kartu dienavojome. Jis buvo ypatingai nepatenkintas, kad reikės skirtis su savo kuopos vyrais.

- Juk taip esu susigyvenęs su savo kuopos vyrais, — kalbėjo jis, - kad neturiu nei minties, jog man reikės su savo vyrais skirtis.

Tauro apygardos kapelionas Justinas Lelešius-Grafas, adjutantas Jonas Pileckis-Šarūnas, štabo Politinės dalies viršininkas Antanas Baltūsis-Žvejys. 1946 06 01

Mane Apygardos vadas Žvejys įgaliojo pristatyti Geležinio Vilko rinktinei naują rinktinės vadą Kazoką.

Taip pat ir Mykolo Jono pradėtas darbas negalėjo būti atidėtas į šalį. Reikalas vertė kam nors vykti į Žemaitiją. Šis žygis buvo pavestas man. Aš turėjau susitikti su Žemaitijos partizanais ir galutinai susitarti Lietuvos partizanų susijungimo reikalu. Kelyje man turėjo prisiųsti įgaliojimus kalbėti Tauro Apygardos vardu. Taip pat turėjau, būdamas Geležinio Vilko rinktinėje, susitikti su aukštaičiais. Prieš mano akis buvo didelė ir pavojinga kelionė.

Apie pietus pradėjo labai smarkiai lyti. Pakilo didelė audra. Vanduo patvino upeliais, užliejo net laukus. Ūkininko, pas kurį mes dienavojome trobas, vanduo apsupo iš visų pusių. Mes jautėmės lyg gyventume mažutėje saloje. Lietus nesibaigė.

- Kaip mes žygiuosime, - kalbėjo Vampyras, - šitiek vandens dar šįmet nebuvo. Bus vargas šią naktį eiti.

- Dar įdomiau, - nusijuokiau aš, - išsimaudai ir šlapias žygiuoji toliau.

Į vakarą nustojo lyti. Vanduo aptvindė žemesnes laukų vietas. Upeliai buvo ypatingai patvinę. Naktį reikia laukti dar gausesnio lietaus.

Vampyras su savo vyrais išsiskyrė, palinkėdami man laimingos kelionės į Žemaitiją.

Aš likau su Žveju ir Kazoku. Trise išvykome susitikti su Kazoko vyrais, nes visi kartu nutarėme dienavoti.

Kelionė buvo juokinga. Kojas vos ištraukiame iš dirvonų, o pievose visur liūliavo vanduo. Mes einame neišsilenkdami nei klonių. Brendame per patvinusį vandenį. Mano kompanionai, ypač Žvejys, skundėsi, kad per aulų viršus prisėmė čebatus. Aš šiuo atveju buvau laimingesnis, nes buvau prisėmęs tik vieną čebatą.

Laukuose rugiai ir vasarojus buvo suguldyti ant žemės.

- Kažin ar nepakenks rugiams? - paklausė Kazokas.

- Atrodo, kad jie suguldyti tik nuo lietaus, - atsakė Žvejys. - Vėjas nukrės vandenį ir vėl sustos.

Atėjome į sutartą vietą. Vyrus jau radome laukiančius. Jie, kai sužinojo, kad Kazokas yra paskirtas į Geležinį Vilką rinktinės vadu, labai nusiminė ir ėmė kalbėti, jog dabar jų kuopa turi išsiformuoti, nes kito tokio vyro jie nenumato, kuris jį galėtų pakeisti.

- Nenusiminkite, vyrai, kai reikės, tai ir atsiras. Čia rinktinės vado reikalas, - atsakiau aš, - o Apygarda skiria rinktinių vadus tokius, kurie tą darbą galėtų pilnai atlikti. Kaip jūs manote, ar kuopos reikalai yra svarbiau, ar rinktinės?

Jie nieko neatsakė, tik savo apgailestavimo dainą ir toliau dainavo.

Iššygiavome toliau, nes į numatytą sustojimo vietą dar buvo apie dvejetas kilometrų. Ėjome labai atsargiai. Nieko įtartino nesigirdėjo.

Pasiekėme ir numatytą vietą. Keturi vyrai liko sekti, ar niekas paskui mus neseka. Nieko nepastebėję, po pusvalandžio grįžo ir jie.

Dar keletą minučių pakalbėję, skirstėmės gulti. Vyrai išėjo į klojimą, o aš, Žvejys ir Kazokas likome miegoti kambaryje. Mes dar ilgokai kalbėjomės. Išėjau į lauką. Po kiemą vaikščiojo sargybinis.

- Na, brolyti, ar nešalta? - paklausiau jo.

- Nešalta. Po trijų minučių einu kelti kitą, nes mano valanda jau pasibaigė, - atsakė jis.

Aš grįžau į kambarį. Jiedu jau miegojo.

- 7 -

Išvykus Žvejui į savo būstinę, iš viso mūsų liko apie aštuoniolika vyrų. Visa šita grupė nusprendžiame žygiuoti į Geležinio Vilko rinktinę, nes šiame rajone jaučiamas šiuo metu nemažas pavojus. Kazokas dar turėjo reikalų, nes, prieš išvykstant į Geležinio Vilko rinktinę, norėjo susitikti su keletu žmonių. Liekame dienavoti nuo šios vietos už pusantro kilometro.

Atžygiuojame pas vieną ūkininką, pas kurį dažnai svečiuojasi Pilviškių valsčiaus milicija ir stribiteliai. Čia ir sustojame. Iki aušros dar apie pusantros valandos laiko. Vyrai šiandien linksmi. Kambaryje suskamba tyli daina. Pradėjus švisti, skirstomės gulti. Aš, Kazokas ir Tarzanas liekame kambaryje, o visi kiti eina į klojimą.

Diena bėga geroje nuotaikoje. Mes visi valome ginklus, tarsi nujausdami, kad šiandien reikės kautis.

Apie penktą valandą vakaro atėjusi šeimininkų duktė praneša, kad atvažiuoja stribiteliai.

- Kiek jų yra? - tuojau paklausė Tarzanas.

- Rodos, keturi. Jie čia labai dažnai atvažiuoja. Šią savaitę jau penktą kartą, - atsakinėja duktė.

- Tai - juokas, - atsiliepė Vijūnas[68], - galėsime juos likviduoti.

- Nekrėskite juokų, - nusigąsta ji.

Su ginklais mes pereiname iš vieno kambario į kitą. Penki vyrai liko klojime. Stribai susėda kitame kambaryje vaišintis.

Gauname žinių, kad ginkluoti vienu rusišku kulkosvaidžiu, angliškos sistemos automatu ir dviem paprastais kovos šautuvais.

- Ką darysime? - paklausiau aš.

- Palikime ramybėje, - atsako Kazokas.

Ateina šeimininkų duktė. Ji patenkinta šypsosi.

- Panele, - paklausiau jos, - kas jie tokie yra?

- Dulskis, Bakūnas ir du kacapukai.

Apie Dulskį jau seniai iš žmonių buvome girdėję, kad tai ypatingai žiaurus tipas. Areštuotus žmones žvėriškai kankino ir yra didelis mūsų tautos priešas. Dirbo Pilviškių valsčiuje milicijos įgaliotiniu. Bakūnas gi yra partinis žmogus. Jis ir jo žmona tik du Pilviškių valsčiuje yra komunistai, t. y. komunistų partijos nariai. Be to vokiečių laikais jis buvo rusų partizanas: visą laiką gyveno Kazlų Rūdos miškuose. Anie du kacapukai taip pat pasižymėjo kaip žiaurūs ir savanaudiški istrebiteliai.

- Čia tai geras kepsnys, - nusijuokė Vijūnas.

-Atrodo, labai gera proga, - pritariau aš, - Dulskis jau yra nusipelnęs savo žiaurumais bausmės.

- Suprantame, kad juos palikti yra didelė nesąmonė, bet gaila žmonių, - abejojo Kazokas.

- Tokie čia ir žmonės, jeigu per dienas su stribais baliavoja, - įsiterpė Genys[69]. - Dulskį turime paimti.

- Na, imame, - sutiko ir Kazokas.

- Imame, - pritarė visi.

- Aš manau, kad nenukentės nė šeimininkai, nes mes juos paimsime be šūvio, o paskui naktį sutvarkysime, - baigė Vijūnas.

- Vieni apstosime langus, o paskui eisime į vidų, - pareiškė Kazokas.

Vyrai su kišeniniais ginklais įėjo į tą kambarį, kur gėrė ir linksmai jautėsi šie tautos pardavikai. Aš atsistojau prie durų. Pareikalavus kelti rankas aukštyn, įvyko baisus sąmyšis. Pasigirdo klyksmai ir šauksmai. Tuo

momentu pasigirdo ir tankus šaudymas iš pistoletų. Mūsų vyrai pabaigė šovinius. Greitai spruko atgal. Griebėsi už kulkosvaidžių.

Aš su dar vienu kovotoju stovėjau prie durų. Staiga duryse pasirodo vienas stribas. Kerta prie manęs stovintis vyras į šį stribą, bet nedega šovinys. Tuo tarpu stribas dingsta. Mudu pasitraukiame iš šios vietos.

Aš pribėgu prie Ąžuolio[70] ir klausiu:

- Ar nė vieno iš karto nenukirtote?

- Du nukirtome, o kiti du dar liko. Visą reikalą sugadino šeimininkai: jie kartu su jais sėdėjo, tai mums maišė taikyti. Per tai dviejų nenukirtome.

Tuo tarpu Vijūnas, įbėgęs į vidų, metė kotinę granatą. Pasigirdo duslus trenksmas. Iš vidaus vienas iš stribų, pasidėjęs ant lango kulkosvaidį, pradėjo šaudyti į mūsų vyrus, kurie iš trijų kulkosvaidžių ir dviejų sunkiųjų mašinkų ir pusautomačių atidarė pragarišką ugnį. Stribų pasipriešinimas nutilo. Vienas iš jų vertėsi per langą ir pradėjo bėgti link kiaulininkų, bet taikli partizano ranka jį pakirto. Liko jau tik vienas. Šis taip pat šoko per langą, bet čia pat stovėjo Kazokas. Jie sustojo vienas prieš kitą. Akimirka. Kuris greičiau — to laimė. Kazokas paspaudžia sunkiosios mašinkos gaiduką. Blogai. Neskelia šovinys ir jam. Kazokas pasitraukia už namo pakeist kitą apkabą, nes jau iš šitos pabaigė šovinius. Dulskis metasi bėgti. Genys iš kulkosvaidžio, o Kazokas iš sunkiosios mašinkos atidaro ugnį. Pasigirsta didelis sprogimas ir stribas krinta. Pasirodo, kad pataikė į granatą ir ta sprogdama sunaikino Dulskį.

- Jau visi, - patenkinti kalba vyrai.

- Ar iš mūsų pusės nėra aukų? - paklausiau aš.

- Ne, - atsako Kazokas.

- Sužeistų nėra? - vėl teiraujuosi.

- Irgi nėra. Laimingai. Aš nesitikėjau, kad taip ilgai reikės su jais kautis.

Susirenka vyrai.

- Greitai traukiamės, - įsako Kazokas, - surinkite ginklus, nuaukite čebatus ir traukiamės, nes kiekvienu momentu gali pribūti rusai.

- Šeimininke, greitai kinkykite arklius, - paliepė Tarzanas.

Akies mirksniu susitvarkome. Surenkame ginklus ir sėdame į vežimą. Suraginame arklius ir lekiame link Šunskų miško.

Už kokių dviejų šimtų metrų randame ir Dulskio vežimą. Kazokas, aš ir dar du kovotojai sėdame į jį ir lekiame pirma, o likęs vežimas - paskui.

Vyrai, laimingai baigę kovą, užtraukia dainą. Iš jaunų partizanų krūtinių nuaidi per kaimus lietuviška daina. Žmonės sustoję klausėsi...

Pasukame į mišką, nes laiku atsitraukti yra būtinas dalykas. Pravažiuojame tą vietą, kur prieš mėnesį su viršum buvo sunaikinta Marijampolės stribų mašina.

Įvažiavę į mišką, tariamės, kur trauktis. Šiandien negresia joks pavojus, bet rytoj čia gali būti didelės enkavedistų jėgos.

- Rytoj, kai mes būsime už kokių penkiolikos kilometrų, tegul košia. Svarbu pasitraukti, - nusijuokė Vijūnas.

- Traukiamės prie Šilakojo, - kalba Kazokas.

Važiuojame per mišką. Nutariame sustoti iki sutems kitoje miško pusėje, o paskui persikelsime per Šešupę ir nužygiuosime per naktį į numatytą vietą. Miške randame vieną seną kacapą. Jam įduodame arklius, kad pristatytų į tokį ir tokį kaimą. Dulskio gi arklį atiduodame su vežimėliu jam, nes mes neturime kur jo dėti. Kacapas šimtą kartų dėkoja ir patenkintas su grobiu dingsta miško tankumyne. Mes pasukame į kitą pusę. Čia laikinai sustojame. Persiauname batus. Susitvarkome ir pamažu slenkame per mišką į palaukę. Išsiunčiame žvalgybą. Ten ramu ir tylu.

Pamažu pradeda temti. Išeiname iš miško. Užeiname vakarienės pas vieną žmogų. Skubiai pavalgome ir skubame žygiuoti, nes kelionė ilga, o vasaros naktys labai trumpos. Prieiname Šešupę. Didelė kliūtis. Bristi, kada nėra reikalo, nenorime. Randame žmogų, kuris turi luotą. Šiuo luotu po tris vyrus ir perkelia į kitą Šešupės pusę.

Naktis ypatingai šilta. Visi sušilę, susėdame ant rasotos žolės nors vienai minutei atvėsti, bet, pajutę šaltį, stojamės ir einam tolyn. Skubame, kiek galime, eiti greičiau, nes iki aušros vos pasieksime vietą.

Praeiname pro Sasnavą. Ją paliekame šone už trijų kilometrų. Beeidami sulodome visą gaują šunų. Pradedame eiti atsargiau, išsilenkdami kiekvieno vienkiemio, nes įkyrus šunų lojimas iššifruoja partizanų nakties žygį.

Ateiname į numatytą vietą. Čia sustojame. Aš vienas sau galvoju, kad sunku surasti enkavedistams partizanus: čia padarė įvykį, jų toje vietoje jau ir nėra, jie pereina į kitą valsčių ir čia ramiai sau jaučiasi. Enkavedistai jėgas traukia į kitą vietą, o partizanai nuo tos vietos jau toli, toli. Nors vargingas ir sunkus partizano gyvenimas, jis blaškomas ir mėtomas it jūroje šapelis, bet iš kitos pusės - įdomus.

Sekančią naktį pasiekėme Kazlų Rūdos miškus. Vyrus rasti sunku, tiesiog neįmanoma. Užeiname pas ryšininką, kuris mus nuveda į stovyklą. Čia randame tik keturiolika vyrų. Kiti išsiskirstę į kitas grupes, nes didelei grupei laikytis vienoje vietoje visais atžvilgiais nepatogu. Čia randame ir naujai įstojusių partizanų. Jų tarpe pažymėtinas Gediminas[71], kuris savo laiku dirbo Prancūzijoje prie Lietuvos konsulato, o paskutiniu laiku Lietuvos universitete humanitariniame fakultete dėstė prancūzų kalbą. Dar radome Plieną[72], kuris dabar, Sakalui žuvus, ėjo Žalgirio rinktinėje štabo viršininko pareigas. Nepriklausomoje Lietuvoje dirbo Prezidentūroje, antrame skyriuje.

Tuo yra gera, kad vis didesnis skaičius Lietuvos inteligentų prisideda prie mūsų sunkaus darbo. Mūsų jėgos didėja, pasipriešinimas spauda ir propaganda tampa gyvesnis ir aktualesnis.

Aš būtinai norėjau sutikti rinktinės vadą Šarūną, nes jis turėjo man sudaryti ryšius su Žemaitijos partizanais, bet jis iš čia tik prieš keletą dienų išvyko.

- Pasivysim, - prabilau į Plieną. - Mes gan smarkiai judame. Aš jau visas mėnuo, kai žygiuoju gana didelėmis distancijomis.

- Toks žygiavimas gana pavojingas, - dėstė Plienas.

- Turiu dar daug žygiuoti, nėra kada atidėti.

Sulaukus vakaro, mūsų aštuoniolika vyrų, leidomės tolyn, šone palikdami Višakio Rūdą ir patraukdami tolyn link laukų. Užėjome pas žmones pasiklausti padėties. Paaiškėjo, kad apie mišką kiekvieną dieną slankioja rusai.

Ateiname prie pat miško. Užeiname pas Baltukes[73]. (Taip vadinosi mūsų ryšininkės). Viena mergaičių išeina su mumis į mišką ieškoti vyrų. Apie pusantros valandos ieško, bet nesuranda.

- Jie persikėlė į kitą vietą, - nustojusi vilties surasti vyrus, prabilo mergaitė. - Aš eisiu namo, nes vyrai žadėjo iš ryto ateiti pas mus. Kai ateis, aš jiems pasakysiu, kur jūs esate.

Mergaitei nuėjus, mes sugulame, nes buvome labai pavargę. Vienas liko sargyboje.

Po pusantros valandos atėjo ir vyrai.

- Labą rytą, - prabilo Vanagas[74].

- Ar nenusigandote? - nusijuokė Girininkas.

Visi sukilome. Pasisveikinome.

- Prašome, eikime į stovyklą, - pasiūlė Vanagas.

- Ar išmaitinsite mus, tokią didelę gaują? - paklausiau šypsodamasis Vanago.

- Neseniai pjovėme karvę. Maisto turime. Mes irgi manome greitai iš šio miško pasitraukti, nes jaučiamas sekimas.

- Kiek čia jūsų yra? - paklausiau.

- Dabar tik penkiese. Pereitą naktį apie trylika išėjo. Eidami dar susišaudė su rusais. Manome šią naktį išeiti ir mes.

Pavalgėme pietus ir sugulėme, nes buvome nutarę sekančią naktį vėl padaryti didelį žygį.

Dar iki saulėleidžio prieš tris valandas iššygiavome toliau. Visą laiką ėjome per mišką. Pereidami per kelią pastebėjome daugybę pėdsakų, bet tuo laiku mes nekreipėme dėmesio, o pasirodė, kaip vėliau paaiškėjo, kad rusai darė miško košimą. Mums išvykus iš stovyklos, ją rusai ir užtiko.

Priėjome kaimą, kurį iš trijų pusių supo miškas. Nors saulė dar buvo nenusileidus, bet mes turėjome žygiuoti tolyn, todėl, prisidengdami kloniais ir krūmokšniais, dienos metu perėjome kaimą. Vėl pasiekėme mišką ir iššygiavome toliau.

Gerokai sutemus, pasiekiame kaimą. Čia sustojame. Vanagas su savo keturiais vyrais grįžta atgal.

Nors pavojinga šiuo laiku likti kaime, bet mes nutariame sustoti prie pat miško pas ūkininką, nes toliau žygiuoti nė vienas nežinome vietovių, o aklai eiti rizikinga. Visą dieną laukiame grįžtančios ryšininkės, bet veltui. Sutemus prisikalbiname jos seserį, kad ji mus per šį mišką išvestų ir surištų su Katino[75] vyrais, pas kurį ir buvome numatę sustoti ilgesniam laikui. Iki Katino kuopos[76] vadavietės dar buvo likę apie keturiolika kilometrų.

Iššygiavome link Kauno. Ėjome per mišką visą naktį. Mergaitė mus turėjo nuvesti iki pirmo ryšininko, o rastas ryšininkas - suvesti su Katino vyrais.

Išėjome į kaimą. Jau švinta. Ieškome ryšininko, nes mergaitė tikrai nežinojo. Po didelių vargų pavyko rasti žmogų, kuris sutiko mus nuvesti pas tikrą ryšininką. Mergaitė grįžo namo. Jai už jos pasiaukojimą nuoširdžiai padėkojome.

Jau visiškai švinta. Mes beveik protekine pereiname kaimą ir sustojame miške. Minėtas žmogelis nueina pas ryšininką. Susėdame prie medžių ir tuojau imame snausti, nes visą naktį žygiavus, jaučiamės labai pavargę.

Atėjo ryšininkas.

- Ar galėsite suvesti mus su vyrais? - paklausiau jo.

- Nežinau, - šypsodamasis atsakė jisai.

- Ar rinktinės vadas Šarūnas dar yra pas Katiną? - paklausiau jo.

- Turėtų dar būti, - atsakė jis.

- Kiek maždaug kilometrų iki stovyklos?

- Trys, daugiau nebus.

- Vyrai, galime eiti, - paraginau visus.

Įėjome į mišką. Per pelkėtas ir krūmais apaugusias vietas slenkame į miško gilumą. Po pusvalandžio pasiekiame ir Katino vyrus. Gana didelė kuopa - virš penkiasdešimt žmonių. Susėdame prie laužo, nes šaltoka, protarpiais lynoja. Susitariu su vyrais dėl pamaldų.

Tikrai stebino pasiaukojimu ir atkakliu pasiryžimu šitie vyrai: jokia vadovybė nepalaikė su jais jokio kontakto, o jie vis dėl to liko savo pasiryžimams ištikimi. Daug partizanų patikėjo apgaulingiems bolševikų pažadams, ėjo registruotis, o vėliau juos ištrėmė į Sibirą ar Altajų, gi šitoje kuopoje, dėka energingo vado, vyrai nepaklausė bolševikų, o liko miškuose vesti žūtbūtinę kovą, gindami savo Tėvynės teises.

- Aš iš žmonių kalbų girdėjau, kad už Nemuno dar yra vyrų, - kalbėjo Katinas, - sakau - kovosime ir mes.

- Ir jokio kontakto su jokia vadovybe jūs neturėjote? - paklausiau jo.

-Joks viršininkas nei iš rinktinės, nei iš Apygardos pas mus neatsilankė, - atsakė Katinas, - dabar pirmą kartą mes matome ir tuo aš be galo esu patenkintas: mano daugelis vyrų gal galvoja, kad tik aš čia juos laikau, o jokios kitos vadovybės jau nėra. Dabar palengvės ir man, kai jie visa tai pamatys.

Vakare rinktinės vadas Šarūnas, jo adjutantas Faustas[77], kuopos vadas Katinas, kovotojas Stepas[78], aš ir kiti išėjome vakarienės į kaimą. Kiti išsiskirstė į kitas vietas, keletas gi liko stovykloje.

Praleidome gana linksmai laiką. Valandos bėgo minučių greitumu.

- Jau švinta. Laikas į miškus tamsiuosius, - paragino Šarūnas.

Einame mišku. Visur tylu. Nuo medžių ir krūmų krinta šalta rasa.

Apie dešimtą valandą pradedu pamaldas. Vyrus išklausau išpažinties, juos dvasiniai sustiprinu.

- Aš suprantu, kad mūsų kova nėra lengva, - prabylu į juos, - ji net per sunki, bet prisiminus, kad dėl Tėvynės nieko nėra sunkaus, tas mūsų vargas ir kančios nėra nepakeliamos. Argi nuleido rankas Pilėnų kunigaikštis Margis, kai iš visų pusių apgulė priešas? Ne. Jis su savo kariais žuvo, bet Tėvynės meilei liko ištikimas. Šiandien jam garbė. Šiandien mes juo didžiuojamės. Argi nepanaši ir mūsų šiandieninė kova? Tegul ir visa tauta žūsime, bet tuo mes paliksime visam pasauliui Tėvynės meilės paminklą. Šiandien gal mums skaudu, kad tie, kurie taip garsiai šaukė, begerdami putojantį šampaną, kad mes Tėvynės neapleisime, kad iš kiekvienos lūšnelės priešo lauks mirtis, jeigu ketins pulti Tėvynę. Aš drįstu paklausti: kur jie yra šiandien? Jie paliko Tėvynę ginti vėl tam juodam kaimui, į kurį taip su panieka žiūrėjo. Šiandien mes nematome savo eilėse nė karininkų, kurie taip puošniai atrodė kavinėse ir gatvėse. Tačiau mes, mano vyrai, nebūkime pinigo patriotai, o tikri kunigaikščio Margirio ainiai. Mes veskime kovą iki laimėsime. Sugrius bolševizmas, o ant jo pamatų išaugs, geriau kelsis naujam gyvenimui naujos tautos. Tėvynės laisvė atperkama tik krauju.

Baigęs kalbėti, aš mačiau kaip vyrų akyse žėrėjo ugnis, Tėvynės meilės ugnis. Kaip žemi jiems atrodė mūsų tautos sūnūs, kurie beieškodami svetur savo laimės, paliko vargstančią Tėvynę.

Turėdamas reikalų Geležinio Vilko rinktinėje, aš su Kazoko vyrais išsiskubinome. Ėjome labai pavojingu rajonu, bet laimingai - mūsų neištiko joks pavojus. Atėjome į Garliavos mišką, suradome ryšininką, kuris mums suieškojo porą vyrų, bet su jais mes nesusikalbėjome. Jie ėmė aiškintis, kad sutikti reikiamus partizanus reiktų palaukti trijų dienų, tai vėl kalba, kad juos žino, kur jie randasi. Parašiau Žaliukui[79], Dešiniui[80] ir Vyčiui[81] tarnybinius laiškus ir išžygiavau, atėjus vakarui link Skriaudžių, kur turėjau susitikti Šarūną[82]. Atėjome laimingai. Šarūną jau radau atėjusį. Kazokas su savo vyrais, artinantis vakarui, išžygiavo link Pilviškių, o aš su Šarūnu ir dar keletu vyrų patraukėme link Sasnavos miškų. Čia tikėjausi rasti savo brolį Jovarą[83], su kuriuo jau pusė metų kai nesimačiau.

Sustojome dienavoti Šimėkių kaime. Kažkoks nujautimas sakė, kad geriau žygiuoti į mišką, bet Šarūnas pasirinko sustojimo vietą šiame kaime. Gavome žinių, kad gretimuose kaimuose yra apie penkiolika rusų.

Pasitraukimas nėra geras, bet iki Pagraižio miško dar apie penki kilometrai. Diena taip pamažu slenka, kad niekaip negali sulaukti vakaro. Staiga atbėgusi šeimininkė praneša, kad pas kaimyną jau rusai.

- Kiek jų yra? - paklausė Šarūnas.

- Nežinome, bet tik pranešė, kad atėjo rusai. Vyručiai, traukitės, - nervavosi šeimininkė.

Stveriame ginklus ir, prisidengdami trobesiais ir kalnuotomis vietovėmis, traukiamės link Pagraižio miško. Diena tokia šilta. Stambūs prakaito lašai bėga nuo mūsų.

- Skubame, vyrai! - ragina Faustas.

Nutolame apie kilometrą. Sustojame. Aplinkui nieko įtartino nesimato.

- Nėra ko skubėti, - pasiūlau aš, - nueisime ir pamažu. Taupykime jėgas, nes nežinome, ką dar kelyje sutiksime.

- Žygiuojame. Čia pavojinga sustoti. Gal rusai ir pastebėjo, - eidamas pirma, kalbėjo Faustas.

Nuo mūsų stambiais lašais bėgo prakaitas. Sunku ir kvėpuoti. Oras be galo šiltas, o čia su ginklais ir šoviniais dar sunkiau žygiuoti.

Paėjome dar kilometrą. Sustojame. Užsirūkome po papirosą ir pamažu traukiamės link miško. Pavojus, kaip galima spręsti, jau praėjo. Pasiekiame galutinai ir mišką. Susėdame ant žemės, nusivelkame mundierius, pasidedame ginklus, jaučiamės visi be galo pavargę, bet savyje esame be galo patenkinti, nes, lamingai pasitraukus, jaučiamės visais atvejais laimėję. Rūkome vieną paskui kitą papirosą, nes tik tuo ir galima atsiginti įkyrius uodus.

Keletą minučių pailsėjome, susitvarkėme ir pagiriu traukiame toliau. Saulutė jau arti laidos. Užeiname pas vieną pagirinį ūkininką. Atsigeriame pieno.

- Laimingi jūs, vyručiai, - kalba ūkininkas. - Visą dieną čia pagiryje stovėjo užsimaskavę penkiolika rusų. Pusvalandžiu prieš jūsų atėjimą jie pasitraukė.

Mes tik dabar pajutome grėsusį mums pavojų. Juk galėjome turėti didelių nuostolių, jeigu būtume anksčiau traukęsi į mišką.

- Kur jie dabar nuėjo? - paklausė Šarūnas.

- Į Šilavotą.

Vos tik pritemus, mes skubame grįžti atgal. Laimingai praeiname tą

vietą, iš kurios turėjome pasitraukti. Pas kaimyną sustojame vakarienės, nes jaučiamės pusėtinai alkani.

Patraukėm pro Plutiškes į mišką. Vargais negalais suradome vyrus. Ant žalių samanų kilimų sugulėme. Miegojom gana skaniai, nes buvom labai pavargę. Ryto metą suėjom į kontaktą su civiliais gyventojais, kas mums buvo itin svarbu, nes jautėmės alkani. Puikios vaišės padidino mūsų jėgas, pagerėjo savijauta. Rytoj taip pat susitarėme pasimatyti.

Sekmadienį aš atlaikiau šv. Mišias. Pavalgėme pusryčius ir nuėjome į kitą pagirį, kur mūsų laukė skanūs pietūs.

- Gerai, kai nėra pavojaus ir mums, - nusijuokiau Faustui.

- Žinoma, kai nereikia bėgti, - pritarė jis.

Sutikome apie dešimtį vyrų, kurie jau nekantriai laukė mūsų. Sutikau ir Jovarą. Man buvo įdomu, kaip laikosi tėviškė. Kad miręs tėtis, jau žinojau, bet kaip kiti reikalai - nieko nežinojau. Trumpai pasikalbėję su Jovaru, sėdome prie bendro miško stalo. Vaišės buvo gana puikios. Nuotaika gyva, net per daug vestuviška, kas mūsų gyvenime net pavojinga, nes pavojus mus gali ištikti kiekvienoje vietoje, kiekvieną minutę.

- Kada, kapelione, mus vizituosite? - pasiteiravo vyrai.

- Dabar dar turiu reikalų susitikti su Žemaitijos partizanų vadovybe. Ten kai suvaikščiosiu, būtinai atvyksiu į jūsų rinktinę. Per daug didelis mano rajonas, matote, vyrai, nesuspėju.

Pamažu slinko diena. Vyrai pradėjo skirstytis į savo rajonus. Čia mūsų buvo virš dvidešimt.

Nutariau čia pasilikti dar vienai dienai, nes tikėjausi susitikti kuopos vadą Apynį.

Pinavijas[84] pakvietė mus į savo stovyklą. Nuėjome. Puikioje vietoje, tarp dekoratyvinių eglaičių, radosi Pinavijo vyrų stovykla. Vakarienė buvo numatyta miške. Gerieji žmonės savo vaišingumu mus tik stebino. Puikus, putojantis alus mus atgaivino.

- Tikrai romantiška aplinkuma! - kreipiausi į Aidą.

- Kaip kino ekrane, — patenkintas nusišypsojo jis.

Viena iš mergaičių man buvo pažįstama iš gimnazijos laikų, bet manęs ji neprisiminė, nors buvome vienoje klasėje.

Išsikalbėjome apie praeitus laikus.

- Kaip greitai visa tai prabėgo, - atsiduso ji.

Vakaruose pradėjo kilti juodi debesys. Žmonės, kurie mus taip maloniai vaišino, skubėjo į namus, o mes, miškų karaliai, nebijodami nei audrų, nei lietaus, pasukome giliau į mišką.

Miegojome iki vėlyvo ryto. Sukilome. Pavalgėme pusryčius ir nutarėme pamažu slinkti link Ąžuolų Būdos. Miške dar sustojome keletui valandų, nes išeiti į kaimą buvo per anksti. Susėdome. Šrapnelis[85] pasirūpino pietumis. Po geros valandos sukilome eiti toliau. Vos tik nuėjome apie penkiolika metrų, atbėga Šrapnelis ir praneša, kad kaime yra rusų.

Traukiamės giliau į mišką.

Tuo tarpu prie mūsų pribėga enkavedistų šuo. Mes jį greitai nuvejame ir traukiamės, nes, aišku, kad rusai jau miške. Pasitraukiame tris šimtus metrų, išsidėstome gerose pozicijose ir laukiame azijatų.

- Tai pavaišintume, - šypsosi Šarūnas.

- Į mišką neis, bijos, - kalba Šrapnelis.

Veltui mes laukiame, - rusai giliau į mišką nėjo.

Saulei leidžiantis, priėjome palaukę. Visur ramu. Nieko įtartino nesimatė.

Perėjome per plentą. Sustojome Ąžuolų Būdos mažoje giraitėje. Čia ir nutarėme praleisti dieną, nes Kazlų Rūdos miškų iki ryto jokiu būdu nepasieksime.

Dieną praleidome laimingai ir linksmai. Atėjus vakarui, išsiskubinome toliau.

TREČIAS SKYRIUS

- 1 -

Vos tik sutemus, iššygiavome tolyn. Kaime buvo įtartinas šunų lojimas, iš ko buvo galima spėti, kad tai arba partizanai, arba enkavedistai bastosi po gyventojus. Artėjome link Šilakojo miško. Čia sustojome pas vieną ūkininką, pas kurį turėjo atvykti ir daugiau mūsų vyrų. Atsargiai priėjome prie sodo. Ramu kambaryje, nors per uždengtus langus matėsi šviesa. Pasibeldėme tyliai į langą. Duris atidarė šeimininkas, kuris, mus pamatęs, pakvietė į vidų. Kambaryje radome jau atvykusius kelis vyrus. Neužilgo atėjo dar apie dešimt partizanų. Susidarė gana nemažas, gerai ginkluotas mūsų būrys.

- Kaip laikosi Dėdžiukas[86]? - priėjęs prie vieno iš kovotojų, užkalbinau.

- Ačiū, gana gerai! O kaip jūs?

- Kelionę atlikau laimingai, tik prie Sasnavos miške užpuolė enkavedistų šuva.

Dėdžiukas skaniai nusijuokė.

- O kaip ten jums (Dėdžiukui - *red)* įvyko? Girdėjau, kad turėjot skaudžių nuostolių.

- Blogai.

- Kaip ten buvo?

- Iš pat ryto ryšininkė Skruzdė[87] pranešė, kad prie miško rusai traukia stambias jėgas. Mes išardėme stovykloje palapines ir pasitraukėme toliau. Sustojome ir tariamės. Šarūnas[88], kuopos vadas, pakišo blogiausią mintį. Aš, ponas Gediminas, Plienas ir kiti pradėjome priešintis, bet jis nesutiko, girdi, rusai krūmų ir balų nekošia, - nėra ko bijoti.

- Kvailas pasiūlymas, - įsiterpė rinktinės vadas Šarūnas.

- Ir mes jam kalbėjome, kad reikia trauktis, bet jis nesutiko ir vis kartojo: krūmų ir pelkėtų vietų rusai nekošia. Galutinai jis pridūrė: "„Tai ką, bijotės

mirti?"" Taip ir likome pelkėtoje vietoje. Sugulėme eglaitėse ir laukiame. Visi vyrai sumigo. Laukėme apie tris valandas. Staiga pamačiau per kelis metrus artėjančius rusus. Aš dar du nukirtau. Atsigrįžtu - jau vyrų nėra. Mudu su Gediminu bėgame. Žiūrime, dar ponas Plienas miega. Jį prikeliame ir bėgame. Rusai mus apšaudo. Pabėgame keletą metrų, o rusai mums svilina. Krinta Plienas, o mudu su Gediminu bėgame ir bėgame. Rusai mus apšaudė kokius du kilometrus, bet mes, ačiū Dievui, laimingai pasprukome. Jeigu Šarūnas būtų paklausęs, nė vienas vyras nebūtų žuvęs, nes į tą kryptį, į kurią aš siūliau trauktis, kelias nebuvo užstotas.

- Kiek mūsų vyrų žuvo? - paklausiau vėl.

- Septyni. Žuvo pats Šarūnas, štabo viršininkas Plienas, išvežtųjų ir kalinių globos komiteto įgaliotinis Bajoras[89] ir keturi eiliniai. Tarp jų trys vokietukai: Hansas[90], Paulius[91] ir Karolis[92]. Palikome ir tris kulkosvaidžius.

- Kokie dideli nuostoliai, - stebėjosi rinktinės vadas Šarūnas.

- Žmogus žinotum savo likimą — išvengtum nelaimės, - atsidusau aš.

- Šarūnas, atrodė, kad, tarsi, laukė mirties, - dėstė Dėdžiukas. - Kiek mes jam kalbėjome, kad reikia trauktis, čia nėra patogu, o jis visą laiką užsispyręs ir užsispyręs.

- Bėgančio pėdos - stovinčio kraujas. Juk aišku - reikėjo trauktis. Ar mes krūtinėmis atremsime raudonų skėrių armiją, - kalbėjau aš.

- Kiek iš viso jūsų buvo stovykloje? - teiravosi Šarūnas.

- Keturiolika. Septyni žuvo, septyni likome, - atsakė Dėdžiukas.

Po šių paaiškinimų mane apėmė tarsi pyktis: kodėl nepasitraukė? Gaila vyrų. Jų jau neprikelsi, o Tėvynei jie taip būtų reikalingi.

- Gal traukiamės į mišką, nes, vasaros metu tos nakties taip maža. Neužilgo pradės švisti, - pasiūlė Šarūnas.

Išėjome. Lauke tylu. Pūtė šaltokas vakarų vėjas. Pamažu slinkome link Kazlų Rūdos miško. Šiandien jaučiausi pavargęs, nes jau dvi paros, kai nemiegojęs.

Atėjome giliau į mišką. Sustojome. Ant samanų patalo atsiguliau. Sugulė ir kiti vyrai. Bebrėkštant dienos šviesai, skaniai užmigau. Klajojau sapnų karalystėje, užmiršęs vargą ir pavojus.

Po dviejų kieto miego valandų pabudau. Jaučiausi pakankamai pasisotinęs miegu.

Miško upelyje nusiprausiau. Nusiploviau kojas.

Patraukėme į kitą miško palaukę, nes ten tikėjomės „sukombinuoti" pietus, nes visi jautėmės pakankamai išalkę.

Atėjus vakarui, išėjome į kaimą. Čia pas gerus žmones pavalgėme vakarienę ir puikioje nuotaikoje skubėjome toliau. Užsukome dar į vieną vietą, kur mūsų laukė Gediminas ir Dėdžiukas. Mums nemažas siurprizas. Paruošta puiki vakarienė. Ant stalo nervų pataisymui stovėjo ir arielkėlės.

Po pusvalandžio paliekame Dėdžiuko vyrus, o mes ir Gediminas iššygiuojame link Jankų valsčiaus. Čia vargais negalais surandame kitos kuopos vyrus.

Sėdžiu girioje ir pykstu. Niekaip nesulaukiu iš Apygardos į Žemaitiją vykti partizaniniais reikalais įgaliojimų. Laukiu vieną dieną, kitą, kaip nėra taip nėra. Per dieninius ryšininkus susirašau su Žemaitijos Žebenkšties Rinktinės vadu[93]. Susitariame su Žemaičių partizanų vadovybe susitikimo datą.

Mano kelionės tikslas - tartis susijungimo reikalu visų Lietuvos partizanų, nes šiuo laiku viena Apygarda su kita neturi glaudaus bendradarbiavimo. Be to pribrendo laikas sudaryti visos Lietuvos vyriausią partizanų vadovybę, nes gresia mums pavojus, kad įvykiai mūsų neužkluptų nepasiruošusių, o tai būtų mūsų didžiausias pralaimėjimas ir apsileidimas. Juk visas mūsų vargas, tos baisios, kruvinos aukos neatneštų Lietuvai jokios naudos, jeigu vėl mes grįžtume į tas pačias klaidas, į tą luomų ir partijų kovą, kuri tik griovė mūsų Tėvynės pamatus, o pačiai tautai nešė tik žalą ir pražūtį. Mums laikas dabar, kol dar nevėlu, organizuotis, ruošti tautą būsimiems įvykiams, nepriklausomam gyvenimui. Kad vėl Lietuvoje neįsiliepsnotų partijų kova, kai visokie karjeristai, valstybės turto eikvotojai ir vagys neuzurpuotų Tėvynės vairo į savo niekšingas rankas. Lietuva po šios išbandymo valandos turi atitekti į tokių rankas, kurie Tėvynę myli, jai aukojasi.

Prabėgo keletas dienų niūrioje nuotaikoje.

Gyvenimas nestovi vietoje. Iškeliauju ir aš. Kelyje gaunu iš Apygardos vado laišką, kuriame mane kviečia atvykti į Apygardos štabą, nes artimiausioje ateityje yra šaukiamas Apygardos pareigūnų ir rinktinių vadų posėdis. Taip pat nurodo, kad mano misija vykti į Žemaitiją atpuola, nes tuo reikalu PLP štabas imasi žygių ir man nėra reikalo vykti.

Dalinai nudžiugau, kad tas reikalas nebus atidėtas į šalį, o man pačiam nereikės vykti, nes šiuo laiku jaučiuosi fiziškai išsieikvojęs.

Gediminas, Šarūnas ir aš nutariame dvi savaites pailsėti.

Man truputį nepatogu pasidarė su ponu Gediminu. Matydamas jo sugebėjimą, jo išsilavinimą, aš pasiūliau Apygardos vadui, kad Gediminą priimtų į Apygardos štabą, nes mums žmonių, ypač su aukštuoju mokslu, kaip tik ir trūko. Iš Apygardos vado gavau atsakymą, kad Gediminas Apygardos štabe nepageidaujamas, nes nėra žinių, kas jis per vienas.

Vis dėl to aš nenustojau vilties. Gediminą pasiėmiau su savimi. Aš buvau įsitikinęs, kad Gediminas mūsų Apygardos štabe ateityje tikrai dirbs.

Apie dvidešimt vyrų iškeliavome link Pilviškių. Perbridome Šešupę. Vanduo šaltas. Skubame bristi. Greitai vėl apsirengiame ir skubame žygiuoti, nes kelio dar daug, o aušra čia pat. Vieškeliu einame visu smarkumu.

Staiga pirmutinieji žvalgai sustoja. Sustojame ir mes.

- Kas eina? - išgirstame jų balsus.

Tyla.

- Kas eina? - paklausia antrą kartą.

Visi sugulame. Subraška šautuvų spynos. Išsidėstome. Laukiame ugnies.

- Kas ten? - vėl pasigirsta klausimas.

- Enkavėdė patruliai, - pasigirsta tylus atsakymas.

Priešas, prisidengdamas sodu ir trobomis, dingsta.

- Pabėgo gyvatės! - kažkas sušnabžda.

Įsiviešpatauja kapų tyla. Mes išsidėstome ir laukiame.

Pamažu pasitraukiame nuo trobų ir savo žygį pakreipiame truputį į šoną.

Pažiūriu į laikrodį. Už pusės valandos pradės švisti, o mes dar turime iki numatytos dienavojimo vietos apie šešis kilometrus. Žygiuojame greitu tempu. Mėtome pėdas, kad priešas nesužinotų mūsų nužygiavimo krypties.

Pasiekiame ir numatytą vietą dar pačiu laiku. Einame gulti. Sugulame šiene.

Diena prabėgo laimingai. Šiandien skiriamės. Dalis vyrų mus lydi toliau, o apie trylika grįžta į savo rajoną.

Mus paima pagunda paimti stamboką žuvį. Pas kaimyną sustoja nakvoti Marijampolės mokesčių inspektorius.

- Geras bolševikas, - aiškina vyrai.

- Rengiamės paimti.

Sužino savininkas ir atbėga pas mus.

- Vyručiai, būkite tokie geri, palikite tą šunį ramybėje. Pasigailėkite manęs ir mažų vaikų, nes jeigu jį paimsite, aš turiu kraustytis iš namų.

- Dėl vieno bestijos paaukoti gerą ir mums prijaučiantį žmogų neverta, - prabylu į vyrus.

- Bet stambi žuvis. Gaila paleisti, - kalbėjo vyrai.

- Vyručiai, bet kur man dėtis? - jaudinosi žmogelis.

- Eik, tėvai, namo. Tai grynai mūsų reikalas. Mes apsvarstysime. Jeigu rasime, kad jis reikalingas likviduoti, tai jokie tavo maldavimai negelbės. Eik namo ir ramiai gulk, - kalbėjau aš.

Žmogelis nulingavo link namų.

- Matot, vyrai, gera žuvis, bet ji niekur neprapuls. Ateis laikas. Šitą rajoną aš šiandien padaryti įtartiną nesiūlyčiau, nes mes pramatome, kad juo mums reikės ilgesnį laiką pasinaudoti.

- Bet jeigu būtų enkavedistas koks nors, tai aš nieko nežiūrėčiau, - trindamas rankas, kalbėjo vienas kovotojas.

Aš nusijuokiau.

- Taip jau labai pyksti ant enkavedistų? - šypsojausi į jį žiūrėdamas.

- Tegul, gyvatės, tik pasisuka.

- Mums, vyrai, laikas brangus. Skirsimės, - atsisveikindamas paraginau skirstytis.

Kuopos vado Šturmo[94] lydimi, iššygiavome į mūsų numatytą vietą.

Ėjome pavojingu rajonu. Su dideliu atsargumu praslinkome tyliai, kaip nakties šešėliai, tuos pavojingus rajonus.

Užėjome pas vieną žmogelį, pas kurį vyrai dažnai susirenka, bet savųjų neradome. Gavome žinių, kad rytoj čia susirinks Kazoko kuopos vyrai.

Palikau visus vyrus dienavoti pas jį, o aš su Šarūnu patraukiau link Apygardos štabo. Nors šiame rajone jau keletą kartų esu buvęs, bet nieko nesiorientavau. Ėjau, bet kur - nė pats nežinojau.

- Kvaila padėtis, - pamaniau sau.

Sustojau ir galvojau.

Patraukiau link miško, nes nuo tos pusės tikėjausi lengviau rasti.

Suradau Apygardos ryšininką. Užėjau pasiteirauti padėties.

- Viskas ramu, - atsakė jis.

Jis mums taip pat nurodė ir tą vietą, kur gyveno Apygardos vadas ir adjutantas. Prislinkau su didžiausiu atsargumu, kad tik nesulodyčiau šuns. Prisispaudėme prie sienos ir klausėmės. Pabudo šuo.

- Bjaurybė, išgirdo, - prabilau į Šarūną, - reikės palaukti iki aprims.

Šuo vėl nurimo. Atsigulė. Tyliai prislinkom prie kito namo. Pasibeldžiau į langą. Prisikėliau.

- Kas čia? - pasigirdo tylus balsas.

- Kapelionas.

- Ar vienas?

- Ne. Dviese.

Mūsų, partizanų, tikslas - stovėti tautos sargyboje, ruošti tautą būsimiems įvykiams. Juk negalima užmiršti, kad atsakingi Lietuvos valdyme asmenys, niekšingai pardavę tautą, rado sau prieglobstį toli užsienyje, o Tėvynę ginti nuo azijatų paliko vėl iš samanotų pirkelių kilusiems tautos sūnums. Didelė tautos dalis paliko tą Tėvynę, išbėgo ir laukia, kada kaimo artojėliai vėl savo krauju jiems išpirks ministerių ar bankų direktorių kėdes.

Skaudu tai prisiminti, bet tai teisybė. Jeigu nebuvai tautininkas, tai negalėjai užimti atsakingos vietos, nors tam ir būtum pasiruošęs. Mintyje man kyla, bevizituojant kuopas, smalsumas pasiteirauti, ar daug tų tautininkų šiandien dirba partizanų eilėse. Jų neradau. Skaudu taip pat konstatuoti faktą, kad ir mūsų inteligentija bolševikų okupacijos metu neatlaiko savo uždavinio. Jie geriau tarnaus okupantams, vergiškai nulenks galvas Kremliaus dievaičiui, išsižadės Tėvynės, kad tik jiems būtų gera, kad jų nekabintų enkavėdė, kad tik šiaip taip išlaviravus, o paskui, kai Lietuva kelsis nepriklausomam gyvenimui, kad ir pusiau susiteršus raudonu skarmalu, garsiai šaukti, kad ir mes mylime Tėvynę, mes aukojomės dėl Lietuvos, mums grėsė Sibiras, kalėjimai.

Savaime aišku, nėra reikalo, kad visa tauta sulįstų į miškus. Bet nei vienas lietuvis neturi suteršti savo rankų brolių krauju. Kuo pasiteisins ponai profesoriai, kurie taip garsiai šaukė: „Aš balsuoju už tarybų Lietuvą!"?

Mes, lietuviai, turime būti tokie vieningi, kaip suomių tauta. Ar ne herojiškas būtų mūsų Nepriklausomybės paminklas, jei visa tauta, o ne jos maža dalelė, kovotų pagal laiko aplinkybes su okupantu?

Šiomis dienomis šios juodos mintys mane ir kankino. Šios mūsų praeities klaidos, baisios klaidos, ir įžiebė šį pragarišką vulkaną mūsų tautoje, kad mes turime bijoti ir slapstytis miško tankumynuose. Ir tai nuo savo brolių! Stribitelių bandos, parsidavėlių gaujos tyko, ištroškusios kraujo tų, kurie myli Tėvynę.

- Dabar einame gulti, o dieną pasikalbėsime įvairiais klausimais, - pasiūlė Šarūnas.

- Gerai, nes mudu esame pavargę, - krisdamas į lovą, pasakiau aš.

Ryto metą mudu su Šarūnu pažadino jiedu (Žvejys su adjutantu - *red).*

- Kelkitės. Laikas pusryčių.

Nenoromis atsikėlėme.

- Kokius nesklandumus pastebėjai vizituodamas rinktines? - paklausė Žvejys.

- Didžiausia nelaimė, tai per didelis degtinės vartojimas partizanų tarpe. Iš to kyla dažni barniai, ginčai, užmiršta atsargumą, pasidaro per daug plepūs.

- O kaip, ar daugiausia geria atsiskirdami mažesnėmis grupelėmis? - teiravosi toliau Žvejys.

- Taip. Po du, tris atsiskyrę, išeina visiškai iš ribų. Man atrodo, kad į tą turėtų daugiau kreipti dėmesio rinktinių vadai.

- Ką daugiau?

- Vyrai pageidauja, kad ir kiti Apygardos pareigūnai juos vizituotų. Mano nuomone gyvas žodis vyrus gana gerai paveikia. Tas stiprina jų moralę, užgrūdina kovos dvasią, įdiegia karštesnę Tėvynės meilę. Juk tas jų pilkas, monotoniškas miško gyvenimas juos sukasdienina. Jiems įgrįsta iki gyvo kaulo. Jie dvasiškai išsieikvoja, o nematydami čia pat laisvės, jie ima skandinti savo rūščias gyvenimo dienas degtinėje. Kas kita, jeigu juos dažnai lanko vadovybė, pakelia juose ūpą, stiprina jų pasiryžimus, prablaivina jų ūkanotas dienas. Aš tai kalbu iš praktikos. Po kiekvieno mano atsilankymo, aiškiai jaučiamas vyruose dvasinis pakilimas. Ir jeigu mes, Apygardos pareigūnai, vienas po kito lankysime - mes neleisime juose užgesti tai Tėvynės meilės ugniai, jie bus sąžiningesni ir drausmingesni savo pareigose. Be to reikia imtis visų priemonių įgyvendinti partizanišką drausmę. O ypač užkirsti kelią bet kokiam vandalizmui. Juk mums patiems,

atseit vadovaujantiems asmenims, bus gėda dėl padarytų juodų darbų iš partizanų pusės. Čia negali būti jokių kompromisų: partizanai turi būti ir likti taurūs Lietuvos laisvės kovotojai, o ne banda, kurios tikslas gerti ir plėšti.

- Dėl ko, kapelione, dažnai sielojuosi ir aš, - susimąstęs lingavo galvą adjutantas.

Dar ilgai panašiais klausimais kalbėjome, planavome, kaip tai įvykdyti, kad pačią mūsų organizaciją pastatytume tokioje aukštumoje, kad ja galėtume didžiuotis ir gėrėtis iki karsto lentos.

Į pavakarę su adjutantu Šarūnu išėjome į sodą.

- Klausyk, - prabilau į jį, - girdėjau turėjai vėl pavojų, kaip ten buvo?

- Aš, kaip žinai, iš tos vietos turėjau išeiti, nes pats gyvenimas to jau reikalavo. Manęs iškraustyti atėjo Vampyras ir Oželis, bet tą naktį aš dar negalėjau išvykti. Jiedu išėjo. Iš ankstyvo ryto apstojo mane rusai. Darė kratas. Viską vertė, ieškojo. Girdžiu, kaip jie vaikščioja po kambarį, kalba, kad jie čia dar bus tris dienas. Manau - būkite, aš išbūsiu kad ir keturias. Šeimininkus klausinėja, ar yra pas juos banditų. Viskas nieko, bet mane ima baimė. Vakare, žinau, ateis manęs iš čia kraustyti Vampyras ir Oželis. Nėra kaip pranešti. Guliu bunkeryje ir laukiu. Ateina ir vakaras. Klausausi, kada pasigirs šūviai. Staiga suloja šunytis. Kambaryje pasigirsta keleto žmonių žingsniai. Aš sulaikau net kvėpavimą. Klausausi. Išgirstu šūvius. Kambaryje rusai sugula ant žemės. Vėl tylu. Jaučiu, kad į kambarį kažką neša. Numeta ant grindų. Dar girdisi sunkus dejavimas. Sukaupiu klausą, nes iš dejonių noriu atspėti, ar tai nebus sužeistas kuris iš mūsų vyrų. Rodos, dejuotų Oželis. Kraujas per grindis lašena net į mano bunkerį. Jaučiu, kad atneša ir antrą. Daugiau nieko įtartino negirdžiu. Prašvitus vėl kratos. Keliose vietose prakirto grindis. Prakirto taip pat prie mano bunkerio, bet laimingai. Nerado. Apie pietus išvažiavo. Kaip vėliau paaiškėjo, tai - Vampyras su Oželiu: vieną (rusą — *red)* nušovė, o kitą sunkiai sužeidė ir abudu laimingai pabėgo, — baigė pasakoti Šarūnas.

- 2 -

Iki posėdžio turime dar dvi savaites laiko. Mes trise nutarėme praleisti tą laiką drauge. Apsigyvename ramioje vietoje. Laikas slenka pamažu.

Tiesiog keista: visą laiką pripratusiems žygiuoti, o dabar sėdėti vienoje vietoje.

Guliu šiauduose ir galvoju: dėl ko mes turime vargti, dėl ko mes tik vieni turime nešti tautos kryžių ir vargus? Turėdamas laiko, imu ieškoti viso to kaltininkų. Iš kur Lietuvoje atsirado tiek daug išgamų, parsidavėlių?

Prieinu išvados, kad biednuomenės socialinė padėtis mūsų Nepriklausomybės laikais jiems buvo nepakenčiama. Jeigu už pusę lito darbininkas turėjo kirsti žydui per dieną malkas, tuo tarpu jis matė prabangoje skęstančius Kauno ponus. Darbininkas su savo šeima kentė badą, tuo tarpu kita žmonių dalis ruošė ištaigingus balius, kuriuose dažnai keldavo net naktines orgijas. Tą visą matė varge beskęstantis darbininkas. Jo galvosenoje bujojo neapykanta buržuazijai. Tokių užmirštų ir varge skęstančių šeimų buvo ne viena. Jos būrėsi viena prie kitos vis į didesnius ratelius. Budri bolševikų akis tą didelę bedugnę tarp biednuomenės ir pasiturinčios visuomenės greitai panaudojo savo juodiems darbams. Juos traukė į komunistinius ratelius. Maskva, nors pati skendo neturte, bet tam pinigų negailėjo. Ji bėrė saujomis auksą. Gi varge paskendusios biednuomenės mases sužavėjo auksas. Mestas šūkis, kad ir jūs esate žmonės, ir jūs galite naudotis turtais, kad ir jūs turite teisę į gyvenimą, užbūrė bemoksles mases. Jeigu mūsų Nepriklausomybės laikais būtų buvęs kreipiamas dėmesys į tą vargstančią liaudį, į jos vargingą buitį - to šiandien nebūtų įvykę.

Jeigu visi mes esame Lietuvos piliečiai, toje tautoje gimę, tai visi turime teisę tautos gėrybėmis naudotis. Reikėjo duoti sąlygas, kad visi galėtų žmoniškai pragyventi. Jeigu aukštas valdininkas turėjo kelių aukštų namą, kurį dažnai įsigydavo vogdamas iš valstybės iždo, o tuo tarpu darbininko šeima gyveno fortuose ar tamsiuose, drėgnuose skiepuose. Ar negalėjo valstybė sudaryti sąlygas, kad ir tos darbininkų šeimos turėtų tinkamus butus, kaip pridera žmogui, pragyvenimą?

Iš antros pusės: su pavydu žiūrėjo ūkininkas į dygstantį Lapėno mūrą, tuo tarpu pats, atsisakydamas mėsos kąsnelio, vežė už trisdešimt penkis litus savo bekoną, kad tik galėtų apsimokėti mokesčius. Juodi pono Lapėno darbai šiandien visai tautai nėra paslaptis.

Kiekvienas valdininkas jautėsi padėties viešpats. Tarnautojas yra skirtas patarnauti visuomenei. Gi mūsų valdininkija išbardavo, iškoliodavo

bemokslį kaimietį, siųsdavo velniop. Pagieža tautoje augo. Vieni dairėsi į Maskvą, antri - į Berlyną, o treti - į Varšuvą.

Didžiausias teises mūsų Tėvynėje turėjo žydai. Jų rankose buvo kapitalas ir nebuvo galima tai nacionalizuoti, bendram tautos interesui panaudoti žmonių prakaitu uždirbtus žydų kapitalus. Nedovanotinos tai klaidos, nedovanotini apsileidimai, kurie ir privedė tautą prie pražūties.

Neturėjome mes net tinkamų pedagogų. Kaimo mokytojas dažnai be jokio pašaukimo pedagoginiam darbui, vietoj to, kad ugdytų jaunuomenę savo gyvenimu - juos stūmė nuo savęs. Mokytojas per dienas girtas, bendraudamas su įtartinos doros asmenimis, pats būdamas dvasios elgeta, negalėjo įžiebti į jautrią vaikučių sielą Tėvynės meilės jausmo. Toks mokytojas, neturėdamas pedagoginio takto jaunuomenę baidė nuo mokslo. Vaikas ruošė savo pamokas ne iš meilės mokslui, bet grynai iš baimės, kad girtuoklis mokytojas jo nedaužytų rykštėmis.

Buvo blogai tvarkomas ir mediciniškas aprūpinimas. Apskrities gydytojas, jeigu atvažiavo į kaimą pas ligonį, tai kad užgiedos už savo vizitą, tai žmogelis bevelytų geriau mirti, negu parduoti paskutinę karvę. Valstybė į tai nekreipė dėmesio. Jeigu gydytojas gauna algą, tai kokia dar reikalinga antra alga, kurią turi sudėti sergantieji žmonės?

Šiandien, prisiminus faktą, kad nedaugelį gydytojų galima prisišaukti prie sužeisto kovotojo, užverda pyktis ir drįstu juos pavadinti pinigo idealistais.

Ateityje jų skvernai turi būti apkirpti. Valstybė turi taip sutvarkyti, kad gydytojai, gaudami tinkamą užmokestį, priimtų pacientus veltui arba už mažą atlyginimą. Važiuotų pas ligonius valstybės lėšomis.

Tokiu būdu pagerėtų Lietuvoje socialinė padėtis. Išnyktų tas luomų skirtumas, pradingtų praraja, kuri skyrė darbininką nuo valdininko. Juk visi mes esame Dievo sutverti, panašūs į Tvėrėją, reiškia visi žmonės esame lygūs. Ta lygybė turėtų reikštis ir visuomeniniame gyvenime. Nereikia Lietuvai elgetų, nes visiems pakanka duonos, nereikia taip pat ir ponų, kurie valgytų kitų prakaitu uždirbtą duoną.

Neleistinas dalykas, kad ūkininkas turi prarasti savo tėvų palikimą varžytinių būdu. Jam skaudu skirtis su savo žeme, kurią turi palikti vien tik dėl to, kad statydamas trobesius, leisdamas vaikus į mokslą, slaugydamas sergančią savo žmoną, turėjo prasiskolinti. Argi valstybė negali savo lėšomis

statyti ūkininkams namus, o šie - per ilgametį išsimokėjimą atsiskaityti su valstybe?

Gal daugelis sakys: o iš kur valstybė viskam gaus pajamų. Tik prisiminkime, kiek valstybė skyrė ginklų fondui, kokias dideles algas mokėjo karininkams. Visa buvo skiriama ir skelbiama, kad, jeigu tik priešas bandys pulti mūsų šalį, mes mokėsime ją apginti. Tai buvo gražu, kas tai tokio šventa, idealu. Ginti savo tėvų žemę ir už ją žūti.

Bet praktika parodė visai ką kitą. Kur dingo tie ginklai? Kur šiandien tie diginalais pasipuošę karininkai? Kai Tėvynei pavojus - jų nėra. Tai kam reikėjo apgaudinėti mūsų tautą, kuri tikėjosi ir turėjo teisę reikalauti, kad tas ginklas būtų atkreiptas į priešą, kad ponai karininkai stotų kartu su tais kaimo artojėliais ginti Tėvynės. Šiandien Lietuvos klausimas pasaulinėje politikoje atrodytų kitaip, jeigu mes būtume pasipriešinę keturiasdešimtais metais rusams. O dabar atidavėme ir ginklus, ir beginklius žmones.

Esu tikras, kad daugiau kraujo nebūtų pralieta ant Lietuvos žemės karo metu negu dabar, kai nuklojome Sibiro ir Altajaus kalnus tremtinių kaulais. Kiek žuvo partizanų, kiek kalėjimuose išmirė žmonių, kuriuos sadistai nukankino.

Mes, partizanai, savo vadovybėje pasigendame karininkų. Jie davė iškilmingą priesaiką Tėvynę ginti ir jos neapleisti. Kur jie dabar, kaip drįso tautos akivaizdoje sulaužyti duotą priesaiką? Mes visur jų rasime, ir užsienyje, ir rusų bei vokiečių armijoje, ir tarnaujant bolševikams, net dirbančių enkavėdė organuose, tik jų maža yra partizanų eilėse, nes čia gresia kiekvieną minutę mirtis.

Gi jeigu ponai tautininkai pramatė, kad jie nedrįs pakelti ginklo prieš išorės priešus, tai kuriam galui jie mulkino tautą? Tų pinigų dalį, kurią išleido kariuomenės išlaidoms, galėjo skirti tautos auklėjimui, švietimui, socialinei padėčiai pakelti, darbininkų ir ūkininkų būklei pagerinti, žemės kultūrai pakelti, o dabar visko netekome.

Aš nekalbu, kad nereikėjo stiprinti mūsų kariuomenę, bet esu priešingas, kad visas tautos pajamas skyrė vien tik kariuomenei ir karininkams, o kitas sritis užmiršo. Ir nedovanotina klaida, kad tuos ginklus nepanaudojo savo Tėvynės garbei apginti.

Ar šiandien mes, partizanai, turėtume gulėti šiauduose, slapstytis miškuose, jeigu visa tauta būtų priauklėta, jeigu biednuomenė ir

darbininkija nebūtų Smetonos ministerių kabineto apvilta. Žmogus yra žmogumi ir jis negali būti pastumtas į šunio vietą. Kiekvienas darbininkas ar mažažemis, jeigu jis iš tos Tėvynės, kurioje jis gimęs, galėtų tinkamai pragyventi, jis nesidairytų į Maskvą, o dirbtų savo tautos labui.

Negalima dovanoti tautos duobkasiam, kurie dirba bolševikų naudai, bet nemažai yra kalti ir tie, kurie ruošė kelią bolševizmui Lietuvoje. Esu tikras, kad būsimoje Lietuvoje šios klaidos nesikartos, išnyks ta luomų neapykanta, kiekvienas savo užimamoje vietoje bus patenkintas, niekas neskriaus ir neišnaudos darbininkijos, bus pakelta žemės kultūra, atsižvelgta į sunkią ūkininkų padėtį.

Būsima Nepriklausoma Lietuva turi keltis iš tų klaidų, kurios ją pražudė, bet kartu ir užgrūdino, paruošė būsimam nepriklausomam gyvenimui. Kad nė vienas asmuo nebūtų išnaudojamas, kad, nežiūrint ideologijų, galėtų dirbti naudingą Tėvynės atstatymo darbą.

Lietuvoje turi išnykti ir poniškumas. Pas mus negali būti nei ponų, nei tarnų. Ar reikalinga miesto poniutei visa armija tarnaičių, kurios už mažą atlyginimą, kaip vergės, turi jai tarnauti? Aš nepateisinu tų miesto ponių, kurios naktiniuose kabaretuose nuodijo aistringame gyvenime save ir kitus. Jos, užmiršę savo motinos pareigas, ieškojo akimirkos malonumų gėdingose sueigose, o savo vaikutį palieka auklėti gatvės damai. Nejaugi mūsų gimnazijos ugdė tik poniškumą, tiesiog pamišimą?

Atsiminkime tas dideles algas valdininkams. Skirkime tuos pinigus švietimui, prieglaudoms, tautos atstatymui ir išnyks iš mūsų miestų tas rafinuotas poniškumas, ta juoda kabaretiška aistrų prekyba.

To viso akivaizdoje dabar aš suprantu, kas patraukė tas darbininkijos mases žiūrėti į Maskvą ir iš ten laukti Stalino saulės. Dabar suprantu, kodėl mūsų, lietuvių, tarpe tiek daug išdavikų, šnipų, kurie už suplyšusį červoncą parduoda savo brolius ir seses. Kad didelė tautos dalis nėra persisunkusi Tėvynės meile.

Ne mano reikalas nustatyti būsimoje Lietuvoje valdymo formą, bet mano, kaip Lietuvos piliečio pareiga, kalbėti, kad negrįžtume į tas pačias klaidas, kurios privedė tautą prie tokios baisios katastrofos. Taip pat negalima užmiršti Lietuvos kaimo, kuris liko ir priespaudos metu ištikimas savo tautai, kuris savo gausiomis aukomis ir pasišventimu, ėjo žingsnis į žingsnį su partizanais. Aš liksiu amžinai dėkingas tiems ūkininkams, kurie

mane laikė, slėpė persekiojimo metu nuo bolševikų. Kaip girios medžiai man tapo šventi, nes jie ne kartą mane paslėpė nuo priešo, taip lygiai tas ūkininkas, kuris rizikuodamas savo turtu, gyvybe ir šeima mane ir kitus partizanus laikė ir maitino.

Šioje kovoje turi dalyvauti visa tauta, nes ir mes, partizanai, kovojame, kaip šunes gulime peluose, kenčiame vargą ir badą ne dėl ministerio kėdės, bet dėl to, kad keltųsi Nepriklausoma Lietuva. Mes kovojame ir žūstame, kad kiti gyventų, mes atsižadame karjeros, bet kartu neleisime, kad tautos vairas atitektų sulenkėjusiems, surusėjusiems, suvokietėjusiems. Tėvynės vairą į savo rankas turi paimti idealistai, pilna žodžio prasme - lietuviai, kuriems rūpėtų tauta ir jos klestėjimas.

Kaip skaudu pernešti, matant tautos žuvimą, prie kurio privedė tik praeities klaidos.

Šiomis dienomis aplankė mane ir nusivylimas. Mirties aš nebijau. Dėl Tėvynės galiu pralieti kraują kiekvieną minutę. Bet ar atneš šis mūsų vargas bent kiek naudos, ar prašvis Lietuvai laisvės diena? Kančių galo nematyti, bolševikų siautėjimas didėja, mūsų jėgos mažėja. Jau praretėjo mūsų būrys. Daug tautos gynėjų paguldė galvas. Kruvini rinkų akmenys liudija, kad daugelis partizanų paguldė galvas ant Tėvynės aukuro pačioje jaunystėje. Šiandien mes nežinome, kiek pareikalaus dar kraujo Tėvynės išlaisvinimas. Jau per daug aukų, per daug, rodos, kraujo, bet gal dar tik pradžia. Kelsis Lietuva, - mūsų jau nebebus. Joje vėl užvirs gyvenimas, - mūsų niekas neatmins, banditų vardais vadins, - mums bus skaudu.

Manyje užverda kova. Kelio atgal nėra. Ką duosime mes tautai, jeigu žūsime? Juk gyventi mes gi trokštame, bet karšta Tėvynės meilė, šventa Lietuvos žemė, tie kloniai ir miškai mane sustiprina, priduoda jėgų ir skatina į žūtbūtinę kovą. Juo didesni persekiojimai, - tuo mes atkaklesni. Ginklo iš rankų nepaleisiu. Žūti, bet prasmingai, žūti, bet nevergauti.

„Neužmirš tauta savo gynėjų, neužmirš, kurie guli kapuos". Mes krauju įrašėme ant žemės, per amžius tu, Lietuva, būsi laisva.

Slenka diena po dienos. Jos tokios nuobodžios, taip norėtųsi paskrajoti po kaimo laukus, bet okupantas neleidžia mums džiaugtis Tėvynės laukais. Mes, kaip kaliniai, turime gulėti bunkeriuose ir tik atėjus motulei nakčiai mes pasijuntame laisvi.

Bet visa praeis. Mes vėl būsime laisvi. (...) Mokykla bus baigta. Užsigrūdinimo pamokos baigtos. Ir rankoje laikydami partizaniško gyvenimo atestatą, mes išeisime dirbti laisvam gyvenimui. Mes suprasime tuomet, ką reiškia žodis: Laisva Tėvynė. Mes branginsime tai kas lietuviška, mes pašalinsime tas piktžoles, kurios teršia mūsų žemę. Neras joje prieglobsčio nei žydas, nei rusas, nei lenkas, nei vokietis, nes jie per daug jau išgėrė mūsų brolių kraujo. Gi tautos išgamoms ras tauta bausmę. Mes netrokštame jų kraujo, bet jie negali likti nenubausti, nes to reikalauja pats teisingumas, to reikalauja nekaltai pralietas brolių partizanų kraujas, kad jie už Tėvynės išdavimą būtų nubausti.

- 3 -

Susirenkame antrajam Apygardos posėdžiui. Žmonių skaičiumi gana skaitlingas: dalyvauja visi Apygardos pareigūnai, Rinktinių vadai, išskyrus

Tauro apygardos vadovybė: štabo ryšininkas Kazys Matulevičius-Radvila, Vytauto rinktinės vadas Vytautas Gavėnas-Vampyras, Geležinio Vilko rinktinės vadas Algirdas Varkala-Zaliukas, apygardos adjutantas Jonas Pileckis-Šarūnas, Žalgirio rinktinės vadas Jurgis Ilgūnas-Šarūnas, apygardos kapelionas Justinas Lelešius-Grafas, Žalgirio rinktinės štabo viršininkas Juozas Jasiulaitis-Turklys, Kazokas. 1946-08-16

Šarūno Rinktinės vadą poną Mindaugą[95], Rinktinės pareigūnai ir vienas svečias iš Kauno - ponas Ramonis[96].

Atlaikau už žuvusius pamaldas.

Patį posėdį pradedame pakilia nuotaika. Jį atidaro mūsų Apygardos vadas ponas Žvejys. Jis savo įžanginėje kalboje kviečia visus pareigūnus iškelti savo pastabose tai, kas mūsų organizacije taisytino, nurodyti būdus ir priemones, kaip būtų galima mūsų šią organizaciją visais atžvilgiais pakelti.

Įvairiais klausimais dvi dienas vyksta diskusijos, nuomonių skirtumai, iškeltų klausimų sprendimai. Nes daug kas yra taisytino pačiame laisvės kovotojų gyvenime, kai kur pasitaiko nedrausmingumo, nesąžiningumo, o be to, yra įsibrovę ir peiktinų įpročių. Šios dienos posėdžio ir buvo tikslas: užkirsti kelią visom negerovėm. Kaip mūsų kova yra garbinga, taip turi būti taurūs ir kovotojai.

Trečią dieną posėdis vyksta jau mažame ratelyje. Apygardos vadas ir Rinktinių vadai sprendžia ką tai tokio svarbaus uždarame posėdyje, o kai kuriuose klausimuose dalyvauja ir Apygardos pareigūnai.

Praslinkus trims dienoms, kupini geriausių pasiryžimų, skirstomės savo darbams.

Aš išvykstu į Geležinio Vilko Rinktinę.

Po dviejų naktų kelio pasiekiame mudu su Rinktinės vadu ponu Žaliuku Varnabūdės miškus.

Ten surandame Apynio kuopos vyrus, kurie mus palydi tolyn.

Naktį žygiuojame link Išlaužo. Pakelyje sustojame praleisti dienai Garlausgirės miško pakraštyje. Čia netikėtai susitinkame du kovotojus, būtent: Kurtą[97] ir Kairį[98]. Su jais vos nesusišaudėme. Mes išgirdome pamiške kažką ateinant, sugulėme. Prisileidome arti. Klausiame: „Kas eina?" Jie sustojo. Laimei, kad Žaliukas juos pažino, nes mums jie atrodė labai įtartini.

Vėl sulaukus nakties, tęsėme kelionę toliau (...), nepriėjus Išlaužo, pelkėtas vietas, sužinojome, kad dar saulei nenusileidus po šią apylinkę bastėsi enkavedistai. Teko eiti su dar didesniu atsargumu, nes kiekviename žingsnyje buvo galima tikėtis, kad susidursime su rusais. Praeiname pro vieną ūkininką. Pasigirsta įtartini bildesiai ir smarkus durų trankymas. Kieme kažkas kalbėjo keliose vietose. Visą laiką lojo šuo. Mums buvo aišku, kad čia rusai daro kratas. Išsilenkti šio ūkininko mes negalėjome, nes spygliuotų vielų užtvaros, pelkėtos vietos mus vertė per daug priartėti

prie šio ūkininko. Mes pritūpėme prie žemės, nes gulti į pažliugusią nuo vandens pievą nenorėjome.

Triukšmas ir įtartini bildesiai kartojosi ir toliau. Mes buvome ne toliau kaip per šimtą metrų. Reikėjo kaip galint greičiau praeiti, nes pavojaus atveju, neturėjome net kur trauktis.

Kovotojas Jovaras, kuris mus lydėjo, pradėjo įtikinėti, kad yra pavojinga čia ilgiau pasilikti, o reikia greičiau praeiti.

Nepastebėti laimingai praėjome. Perėjome plentą.

Į numatytą vietą laimingai atėjome. Diena praėjo geroje nuotaikoje. Išsirengėme atgal. Mūsų tikslas buvo pasiekti Dešinio kuopos vyrus, nuo kurios aš ir pradėjau savo vizitaciją.

Mišką, kuriame laikėsi ši kuopa, pasiekėme laimingai.

Šios rinktinės vyrai pirmajam įspūdžiui suteikė progos pasigėrėti Lietuvos laisvės kovotojais. Jau neminint, kad Geležinio Vilko rinktinė pirmomis mūsų okupacijos dienomis spėjo pelnyti pagarbą ir pasididžiavimą. Tai pirmoji mūsų Apygardoje rinktinė, kuri taip atkakliai grūmėsi su amžinaisiais tautos priešais, kai kitos rinktinės dar gyveno kūrimosi stadijoje.

Bet iš kitos pusės, ji daugiausia praliejo kraujo už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę.

Šiandien Dešinio kuopos[199] vyrų veiduose taip pat liūdesys. Iš jų tarpo vėl keletas Laisvės kovotojų paaukojo savo jaunystę už Lietuvos laisvę.

- Tvorelė[100], koks karys! - apgailestaudamas pasakojo Griausmas[101]. - Gaila tokių vyrų.

Man gana gerą įspūdį paliko Dešinys ir jo vyrai.

Pas juos pasilikau dar keletui dienų, nes mano tikslas - kuo ilgiausiai, kiek leidžia laikas ir aplinkybės, gyventi su vyrais. Nes tik dvasinėje srityje mūsų vyrai yra mažiausiai aprūpinti. Trūksta kunigų, kurie su pasiaukojimu dirbtų laisvės kovotojų eilėse.

Grįžau vėl į Apynio kuopą. Čia buvau nutaręs praleisti kokį mėnesį laiko, nes daug negerovių yra įsibrovę į šią kuopą.

Mūsų šešetukas atžygiuojame į Gyviškių kaimą. Jau pradėjo švisti. Kad neužkluptų mūsų dienos šviesa, įėjome į mišką. Nuėjome į Pinavijo stovyklą. Juos nejuokais išgąsdinome. Jie paliko net stovyklą, iš ko mes turėjome skanių juokų.

Būdami be galo pavargę, mes sugulėme pailsėti. Oras, nors buvo šaltokas, bet pačiose palapinėse buvo šilta ir jauku. Ypatingai tenka pasigrožėti šių vyrų stovykla. Ją puošia žalių samanų pagražinimai, puiki tvarka, išskutinėti apie stovyklą takeliai, poilsiui padaryti suoleliai. Vienu žodžiu, į akis krinta tvarkingos rankos darbas.

Dvi dienas praleidžiame pas Pinaviją ir jo vyrus. Vakarais išeiname į kaimus, nes ir miškas, ir tie kasdieniniai medžiai mums įgrįsta. Nors trumpomis valandomis, praleistomis kaime, mes prisimename tuos laikus, kad kadaise ir mes džiaugėmės laisve, savo pastoge, o dabar mus nuo okupanto priglaudžia mūsų šalies miškai.

Iššygiavome toliau. Pasiekėme Šrapnelio vyrus. Čia nutarėme sušaukti bent pusę visos kuopos, o su likusiais vėliau.

Po pietų Griausmas, Šrapnelis ir aš paliekame stovyklą ir išeiname į palaukę, nes nutarėme su Griausmu perduoti kurpiui taisyti batus. Atsitolinome nuo stovyklos apie šešis kilometrus. Girdėjosi keliose kryptyse mašinų ūžimas. Mes sustojome ir klausėmės. Mašinų ūžimas kartojosi ir toliau, bet mes į tai nekreipėme rimto dėmesio. Nunešėme batus. Norėjome pasilikti kaime, bet man tarsi kas kalbėjo, kad trauktumės į mišką, nors kaime, kaip pasakojo žmonės, šiandien rusų nesimatė.

Išėjome į mišką. Tai buvo mūsų didžiausia laimė, nes už dviejų minučių, mums įėjus į mišką, pasipylė didžiausios gaujos rusų.

Pas tą ūkininką, pas kurį palikom batus, vos mums išėjus, atėjo dvidešimt rusų. Po geros valandos laiko atėję dvi mažos mergaitės pranešė, kad visuose kaimuose pilna rusų.

- Ar daug ir kituose kaimuose? - paklausė Griausmas.

- Žmonės kalba, — pasakojo mažytė mergaitė, - kad Ąžuolų Būdoje virš penkiolika mašinų atvažiavo. Visos pilnos kareivių. Į Sasnavą - septynios, Igliškėliuose - dvylika, (...) kaime - trys ir dešimt mašinų. Čia, kaimuose sustojo su virtuvėmis. Pjauna karves.

- Matyt, bus miškų "ablava"- valymas, - prabilau aš.

- Pasirodo, gali būti apie du tūkstančius ivanų, - nusijuokė Šrapnelis.

- Pavojus rimtas, - prabilo gana rimtai Griausmas.

- Vis šiaip taip išnešime muilą, - nusijuokiau aš.

- Žinoma, nėra reikalo baugintis to, kas dar bus, - nusijuokė Griausmas.

- O ar negalėtum, mažyte, mums atnešti batus, o basiems per šalta, - paprašiau tos mažytės.

- Jeigu tik nebus rusų, už valandos būsiu čia. Jei neateisiu, tai bus ženklas, kad per rusus nėra galima pristatyti jums batų.

Laukiame, bet veltui. Artėja vakaras.

- Kas daryti? - pradeda Šrapnelis, - grįžti pas savuosius vyrus jau neįmanoma. Mes esame rusų atkirsti. Šioje vietoje pasilikti neįmanoma.

- Reikia trauktis, - prabylu ir aš.

- Bet kur? - paklausia Griausmas. - Man čia vietovės nežinomos.

- Reiktų trauktis link Marijampolės arba į Palias, nes pasilikti kaime arti miško yra dar pavojingiau negu pačiame miške.

Po ilgesnių pasitarimų prieiname išvados, kad saugiausia pasitraukti link Prienų.

- Ir jeigu tik laimingai išeisime iš šio miško, šiaip taip praslinksime ir Pentupių kaimą, o tuomet pro Pagraižio mišką link Prienų, - baigė Griausmas.

- Tiesa, didžiausia rizika, tai išbėgti iš šio apsupimo, gi naktį kaime - menkniekis, - patvirtinau jam.

Saulė jau visai arti laidos. Mes pamažu slenkame į palaukę. Kaime girdėti įkyrus šunų lojimas. Prislenkam ir pačią palaukę. Nieko nematyti. Kaime dar pakankamai šviesoka.

Mums dabar svarbu iššvalgyti, ar pagirys apstotas, ar dar ne. Medyje tuo tarpu pradeda savo įkyrią melodiją pelėda. Ji mums įgrįso.

- Ar ta bjaurybė čia pranašauja laimę, ar nelaimę? - tyliai prabyla Griausmas.

- Negailėčiau aš jai nė dešimt šovinių, - šypsausi, žiūrėdamas į Griausmą.

Trumpai minutei sulaikome kvėpavimą. Klausomės. Pats momentas sprukti iš miško: saulė nusileidusi, mėnulį apgaubė juodas ir tirštas debesis.

Pasitikėdami Dievo ir Marijos pagalba ir apsauga, išlendame iš miško. Rankose suspausti ginklai. Paruošti kiekvienam momentui atidaryti mirtį nešančią ugnį.

Iš dešinės ir kairės pas ūkininkus iš triukšmo ir kalbų sprendžiame, kad tai sustoję rusai. Šie ūkininkai nuo mūsų per pusantro-du šimtus metrų.

Visu smarkumu, pasinaudodami truputį raižytu paviršiumi, skubame tolyn. Pats pavojingiausias momentas - praeiti šį kaimą, kuriame turimomis žiniomis sustojo virš šimto enkavedistų.

- Jeigu laimingai nuslinksime nors du šimtus metrų nuo miško - būsime išsigelbėję, - šnabždu Griausmui.

- Ar čia ne rusai? - parodo pirštu į kažkokius judančius siluetus.

Sugulame ant žemės. Klausomės.

- Ne, tai civiliai. Veda į namus gyvulius.

Pakylame ir vėl skubame pirmyn.

Po kelių minučių skubaus kelio, sustojame.

- Išsigelbėjome, - pamanau sau.

Pažvelgiu į mišką. Jis jau tolokai. Jį gaubia gili nakties tamsa.

- Skubame, vyrai, bent iki šio beržyno, nes tuojau nuslinks debesys nuo mėnulio, - paprašiau skubėti.

Gerą valandą kelio ėjome be sustojimo. Pajutome alkį, nes šiandien dar nieko nevalgę.

Sustojome pas vieną ūkininką vakarienės. Mūsų veiduose vėl šypsena. Nors basi, suvargę, sušlapę, bet to niekas nepastebi. Mes juokaujame, kaip laimingiausi pasaulyje žmonės. Šiandien mes nieko nenorime, kad tik gautume po suplyšusius batus, nes kojos jau subadytos, skauda.

Praeiname pro Pagraižio mišką per (...), kurioje bridome beveik visą laiką per pelkes. Susibadžiau į aštrias šakas kojas. Padai nuo karščio net dega.

Septyniolika valandų išbūnu ant šaltos rasos. Kojas skauda, nes labai susibadžiau, jaučiu didelį nuovargį.

- O Dieve, Dieve, kam leidi tokias kančias, - sudejuoja Griausmas.

Miške nerandame vyrų. Penkias valandas ieškome, bet veltui. Nustojame ir vilties rasti, bet vis dar ieškome, vaikščiojam po mišką, nors kojos jau nebenori žengti.

Staiga išgirdome kažką laužant šakas. Klausomės. Panašus garsas vėl pasikartoja. Einam artyn. Mūsų nemažam nustebimui taip pat ir dideliam džiaugsmui pamatome kuopos vadą Dešinįjį ir jo vyrus...

- Kas įvyko? - nustebę paklausė jie.

Matydami mūsų neskustas barzdas, nesipraususius, purvinus, basus ir nuvargusius, turėjo pagrindo įtarti, kad įvyko kažkas negero.

- O kur Žaliukas ir kiti? - paklausė Dešinys.

- Mus vakar nuo jų atskyrė. Šiandien eina to miško košimas. Koks jų likimas mes nežinome.

Apie tris dienas išgyvenome su jais. Vieną rytą nusiminęs grįžo iš Prienų šilo Dešinys ir vyrai. Mat rusai per baisias kratas rado jo kuopos ginklų sandėlį, dėl kurio jie taip sielojosi.

Po kelių dienų atėjo kitos kuopos vadas Tigras[102], su kuriuo mes sekančią naktį ir iššygiavome. Aš savaitei laiko likau pas jį, o Šrapnelis ir Griausmas nužygiavo į tą vietą, iš kurios prieš savaitę pabėgome.

Iš Apygardos adjutanto gavau laišką, kuriame pageidauja, kad vykčiau į Šarūno Rinktinę.

Pakeliui dar sustojau Apynio kuopoje. Čia išbuvęs dvi dienas laiko, išsiskubinau per Vytauto Rinktinę į Šarūno. Prieš akis buvo didelė ir ilga kelionė.

Tęsinys

BARBARAI UŽPLŪDO

1947 01 02

- 1 -

Palikęs Geležinio Vilko Rinktinę, lydimas kovotojo Kazoko, išsiskubinau į Dzūkiją. Jau daug kartų mes Apygardoje spėliojome, teiravomės, kaip tvarkosi ši naujai priskirta mūsų Apygardai Rinktinė, bet visos mūsų pastangos nedavė jokių rezultatų: neturėjome su Šarūno Rinktine jokio ryšio.

Pasinaudodamas greitu Vytauto Rinktinės vado ryšiu, aš per tris naktis pasiekiau Sūsninkus. Čia vienai dienai sustojau. Radau kovotoją Ledą, Uosį[103] ir Kristupą, kurie mane turėjo lydėti iki Kalniškės miško.

Dienavoti sustojome prie Šešupės. Šioje apylinkėje šiuo laiku buvo ramu, bet mūsų netikėtumui gauname žinių, kad praėjusią naktį mūsų vyrai susišaudė su rusais. Ir iš anksyvo ryto sužinome, kad visai netoli siaučia rusai. Padėtis rimta ir įtempta: mes, palyginus, lengvai ginkluoti. Pavojaus atveju planuojame pasitraukimo kryptį.

Visą dieną padėtis buvo įtempta, nes kiekvienu momentu galėjo priartėti ir mus užklupti rusai. O tas laikas bėga taip pamažu, tarsi iš mūsų tyčiodamasis. Jokio bunkerio nė slėptuvės nėra. Laikydami ginklus, laukiame, kada praneš, kad artėja rusai.

-Jau ir pirma valanda, - patenkintas prabyla Ledas. - Pavojus mažėja, Galim būti ramūs, nes jeigu iki šio laiko neatėjo, jau nė neateis.

Prisiartino ir mūsų laukiamasis vakaras. Pradėjo temti. Nulipome nuo tvarto. Prisidengdami grioviu ir krūmais, suėjome į trobą. Jautėmės gerokai sušalę. Skanūs pietūs ir viena kita arielkėlė mus atgaivino.

Gerokai pritemus, apleidome geruosius šeimininkus ir išžygiavome link Kalniškės miško. Kelyje jokio pavojaus nesutikome.

Praėjome pro Šeštokus. Sustojome. Link Žaliosios miško matėsi raketų šviesa, tai buvo ženklas, kad rusų siautimas pakrypo mums nepavojinga kryptimi. Kaip iš po žemės girdėjosi duslus, retas šaudymas.

- Tur būt, susikovė su mūsų vyrais, - prabilo Uosis.

Priėjome pirmąjį Šarūno Rinktinės ryšininką Naštą[104]. Iš karto jis laikėsi labai pasyviai, bet, pažinęs Uosį, mus maloniai priėmė.

- Ar pagausime Kalniškės vyrus? - paklausėme Naštą.

- Kiekvienu momentu. Rytoj aš pats nuvyksiu ir suieškosiu.

Nuėjome gulti, nes visiškai jautėmės pavargę.

Diena praėjo be jokių pavojų. Vakare gauname ryšį. Ateina kovotojas Ramunis[105].

Iš jo sužinome, kad su Kalniškės miško vyrais susirišti galėsime tik vėliau. Dabar turėsime kelias dienas praleisti su Rudaminos vyrais.

Uosis ir Kristupas grįžta atgal, o mes trise išeiname, lydimi Ramunio.

Savaitę laiko sėdžiu slėptuvėje.

Pirmi įspūdžiai šios Rinktinės vyrų menkoki: mažai aktyvūs, trūksta tos broliškos meilės, kuri juos visus rištų visai mūsų šeimai. Tarp jų vyrauja intrigos, nesutarimai, asmeniškumai. Jų slėptuvėse trūksta tvarkos.

Po savaitės laiko išeinu į Kalniškės mišką, nes bunkerio gyvenimas man įgrįso iki gyvo kaulo.

Prieš rytą atėjome į Kalniškės mišką.-Sustojame. Miegūstos akys merkiasi. Sugulame iki prašvis ant žemės, bet miegas mūsų neužkariauja, nes per daug šalta. Šaltas drebulys nukrečia visą kūną, reikia keltis.

Vos tik pradėjus švisti, žygiuojame toliau.

Kalniškės miškas tikrai malonus: daugybė vidutinio aukštumo kalnelių, sausas ir pakankamai tankus. Viena bėda, kad per mažas.

Šis miškas mums yra brangus, nes 1945 metais gegužės mėnesio 16 dieną daug karžygių krito kovoje už Lietuvos laisvę, už šviesesnį rytojų. Šis miškas ir šiandien mums liudija, kad Lakūno[106] būrys it liūtai kovėsi su šimtą kartų skaitlingesniu priešu. Nors virš keturiasdešimt vyrų padėjo savo galvas ant Tėvynės aukuro, bet priešas prisimins, kad lietuvis geriau mirs, negu vergaus užpuolikui, azijatui.

Iš to mūšio dalyvių sužinojau, kad priešas turėjo pasibaisėtinų nuostolių: jų žuvo apie keturi šimtai.

Pats kalnas. Suvirtę nuo kulkų lietaus šimtametės pušys ir ąžuolai: buvo

kova, žiauri kova, kurioje lietuvis parodė, kaip reikia ginti savo Tėvynę.

Šis miško kalnas bus liudininkas, jis kalbės kartų kartoms, kad geriau mirti, negu vergauti...

- Priešas, - pasakoja vyrai, - mus puolė keturis kartus, bet kiekvieną kartą grįžo su didžiausiais nuostoliais. Mes, kurie likome gintis, aukų turėjome mažai. Daugiausia žuvo tų, kurie išbėgiojo po mišką. Puolimų metu nuo parako dūmų mums stigo oro. Granatų ir šūvių aidai skambėjo po visą mišką. Tai buvo tikras pragaras. Ugnis liete liejosi į kalną, bet mes, nors iš visų keturių pusių apsupti, nepabūgome. Mes skynėme jų šimtus, ir, nors liejosi enkavedistų banga po bangos į kalno aukštumą, bet mes juos nutildėme taikliais šūviais.

Kaip žvėrys, įsiutę enkavedistai mus puolė jau penktą kartą, nors jų lavonų gulėjo kalno papėdėje šimtai, bet jie dėjo paskutines pastangas užkopti į kalno viršūnę, kurioje gynėsi dar dvidešimt Lietuvos laisvės kovotojų. Mes neatlaikėme. Mums stigo šovinių. Sukoncentravę kulkosvaidžių ir šautuvų ugnį į vieną pusę, mes laimingai, su mažomis aukomis, prasiveržėme.

Slenka rudenio dienos, mes bastomės miške. Laukiu grįžtant Rinktinės vado pono Mindaugo, bet apie jį negaunu jokios žinios. Laikas būtų pradėti šios Rinktinės vizitavimą, bet be šeimininko žinios nepatogu.

Vieną dieną stovime apie trylika vyrų miško palaukėje ir grožimės puikiu gamtos reginiu. Prieš mūsų akis stovi didinga Dzūkijos jūra - Dusios ežeras. Nors ruduo ir pavydus gamtos gražiems vaizdams, bet jis nepajėgia uždengti savo skraiste šį taip gražų vaizdą.

Žvalgausi pro žiūronus. Matosi Dusios ir Metelių ežerai, keletos bažnyčių bokštai, puikūs ir viliojantys miškai. . .

- Kaip gaila, - pamanau sau, - kad negalėjau Rinktinės vizituoti vasarą, kada taip puikūs gamtos vaizdai.

Pamažu slenkame per mišką į numatytą vietą pietums. Artėjame prie vietos.

Staiga pirma einantieji sušunka:

- Rusai!

Sustojame. Prieš mūsų akis pasipila rusai. Mes traukiamės. Gali būti ir miško košimas.

Bėgame giliau į mišką.

- Ar visi? - paklausiau aš.

Tuo tarpu pasigirsta šūvis.

- Nėra Baravyko[107] ir Ateities[108], - prabyla kažkas.

- Nėra ko, vyrai, skubėti, - pasiūlau aš. - Turime laukti Baravyko ir Ateities.

Sustojame. Žvalgomės į visas puses.

Ateina ir jiedu.

- Mus vijosi ir apšaudė, - kalba Baravykas.

- Reikia trauktis giliau į tankesnį mišką, nes padėtis visiškai neaiški, - kalba Krūmas[109].

- Maskuokite, vyrai, pėdsakus, - prabyla Baravykas, - nes jie mus gali atsekti.

Sulendame į tankumynus. Pasirenkame gerą poziciją ir laukiame.

- Ateis - gaus ugnies ir dūmų, - nusišypso Ateitis, - o mes vėl traukiamės. Iki vakaro, esu tikras, išlaviruosime.

Pamiškėje susišaudo, bet tai mūsų nejaudina. Sėdime ir laukiame vakaro.

Apie trečią valandą po pietų pakylame ir einame apsižvalgyti į kitą miško pusę. Išeiname prie pat plento. Nieko įtartino nesimato.

- Reikės skirstytis, nes rytoj enkavedistų iš visur privažiuos. Seniai jau košė šitą mišką, visko gali būti, - planuoja vyrai.

- Būtinai reikia iš miško pasišalinti, - aiškina Baravykas. - Tuomet tegul košia.

- Gaila, kad išsišifravome: visą vasarą šis miškas buvo ramus, - apgailestauja Ateitis.

Vos tik pritemus, skirstomės. Ledą, Kazoką[110] ir mane paima Baravykas, o likusieji vyrai skirstosi į kitas vietas. Atsisveikiname ir iššygiuojame.

Ateiname į kaimą. Skaniai valgome vakarienę, nes visą dieną nevalgę.

Kaime, atrodo, yra rusų. Su dideliu atsargumu slenkame.

Galop, laimingai prieiname tą vietą, kurią ir buvome numatę.

Sulendame į slėptuvę. Storas žemės sluoksnis mus paslepia nuo žiauraus enkavedisto.

- Kaip malonu, - nusišypso Ledas, - tegul dabar bastosi bagočiai po mišką. Mes saugūs.

Ryto metą sužinome, kad maži rusų daliniai bastosi apie Kalniškės mišką, o visą naktį darė pasalas kaimuose. Paaiškėjo taip pat, kad naktį mes praėjome pro rusus visiškai netoli.

Iš slėptuvės išlįsti negalime, nes ir kaimuose siaučia rusai. Sėdime ir laukiame vakaro.

Po dviejų dienų sužinome, kad mūsų tris vyrus miške užpuolė rusai. Žuvo būrio vadas Ateitis.

- Vargšelis, — tyliai atsidusau, - vis naujos ir naujos aukos. Per ilgas mums kovos laikas. Jėgos mūsų mažos, priešas stiprėja. Pasikeitimo dar šiais metais nesimato.

- Visi nežūsime, - prabyla Ledas.

- Taip, visi, aišku, nežūsime, bet kiek mūsų liks, kada Tėvynei taip bus reikalinga vyrų, o jų iš kapų niekas neprikels.

- Jeigu dar vieni metai reikės išvargti, mažu yra vilties gyvam likti, - nusišypsojo Kazokas.

- Reik tikėtis, kad pavasarį išauš laisvė ir mums. Anglosaksų interesai - suduoti mirtiną smūgį bolševizmui — turi realizuotis, nes kitaip jiems patiems grės mirtinas pavojus.

Bunkerio nuobodų gyvenimą nieks mums nepaįvairino. Slinko viena kitai panašios dienos, o žinių apie padėtį negauname. Neturime net ryšio su atsiskyrusiais vyrais.

Visą savaitę išbūname slėptuvėje. Nors žinių apie padėtį neturime, bet nutariame, aplenkiant Kalniškės mišką, eiti vėl prie Rudaminos, iš kur Kazokas su Ledu nori grįžti atgal į savo rinktines.

Sūsninkų vyrų lydimi Kazokas ir Ledas grįžta atgal. Aš lieku vienas.

Nesulaukdamas Rinktinės vado, pradedu darbą, nes jau visas mėnuo laiko, kai esu atvykęs į šią Rinktinę.

Vakare susišaukiu visus Rudaminos kovotojus. Daug kas čia taisytino, daug tarpusavio nesutarimų, bet viso to nekeičiu, palieku Rinktinės vadui, o aš trumpai nušviečiu, koks vyksta partizaninis gyvenimas kituose rajonuose, kaip reiktų tvarkytis ir organizuotis. Jiems visa tai - terra incognita.

Nedelsdamas pradedu savo tiesioginį darbą: išklausau vyrų išpažinties, juos dvasiniai sustiprinu, paskatinu nenuilstamai aukotis dėl tautos ir visuomenės. Juos prisaikdinu, kad liktų ir toliau ištikimi mūsų organizacijai, mūsų tautai.

Ta nakties glūduma man primena katakombų gyvenimą, kur nuo budelio akies turėjo slėptis, kaip ir mes.

Visi tą pačią naktį išsiskirstome. Aš laikinai apsigyvenau pas buvusį šios Rinktinės vadą poną Gediminą[111]. Ten randu dar du kovotojus: Žalgirį[112] ir Balandį[113]. Daug kalbame apie organizacinį darbą, apie mūsų siekimus. Iš šių ilgų pasikalbėjimų susidariau išvadą, kad maža aktyvumo parodyta šio buvusio Rinktinės vado. Maža pasiaukojimo ir idealizmo.

Negaliu smerkti vyrų, kurie taip maža naudos duoda mūsų kovai, jeigu jų vadas yra netinkamas.

Pas šiuos vyrus išbūnu apie dvi savaites laiko. Per šį laiką ponui Gediminui kyla mintis aplankyti mūsų Apygardos vadą ir prašyti kokios nors vietos, nes dabar, būdamas be jokių pareigų, savęs nepateisina, juo labiau kaip karininkas.

Pagaliau gaunu žinią, kad yra atvykęs ponas Mindaugas. Tą patį vakarą, palikęs Balandį ir Žalgirį, aš išvykstu į nurodytą vietą.

Iš Mindaugo sužinojau, kad šių metų (1947 m. - *red)* spalio mėnesio 28 dieną žuvo ponas Auksutis.

- Saulei leidžiantis juos užpuolė rusai. Jie visi pradėjo trauktis, bet Auksutis apšaudymo metu atsiskyrė nuo vyrų ir traukėsi nežinomomis vietomis vienas. Taip ir žuvo, atsiskyręs nuo savųjų, - baigė Mindaugas.

- Apie kurią vietą žuvo? - paklausiau aš.

- Paliūnų kaime.

Prisiminiau tą laiką, kurį praleidau kartu su Auksučiu, tas keliones, nakties žygius, tuos pavojus, kuriuos kartu pergyvenome. Gi šiandien jo mūsų tarpe jau nėra. Tai žmogus, kuris daugelio buvo nesuprastas ir neįvertintas.

Antras įvykis taip pat nemažai mus sukrėtė: šiandien areštavo šio būrio ryšininką Varį[114]. Jis su pasiaukojimu atlikdavo pačias rizikingiausias keliones. Daug naudos savo pasiaukojimu davė pačiai organizacijai. Mus šis įvykis privertė griežtai susimąstyti: Variui yra žinomi šio būrio visi bunkeriai.

- Ar tardymo metu jis bus atsparus, ar išlaikys kankinimus, ar neišduos? - teiravomės mes vienas kito.

-Juo aš pilnai pasitikiu, - įtikinėjo kovotojas Gluosnis[115].

Šie žodžiai mus nuramino ir mes dar likome vienai dienai.

Rusai tiek naktimis, tiek dienomis darė aplinkui kratas, vaikščiojo po kaimus, ieškojo „banditų." Toks įkyrus jų vaikščiojimas, mus kelis kartus

į dieną priversdavo bėgti į slėptuvę. Atsitikdavo, kad rusai jau kieme, o mes dar viršuj. Tuomet sprukdavom į slėptuvę ir vėl viskas tylu, ramu.

Sekančią naktį išeiname. Dieną praleidžiame Kalniškės miške. Iš pat ryto įtartinas mašinų ūžimas mus priverčia susikaupti, o juo labiau, kad prieš savaitę rusai paėmė gyvą Aidą[116], kuris laikėsi Kalniškės vyrų tarpe.

Tačiau jokio pavojaus visą dieną neįvyko. Vakare Mindaugas, Baravykas, Krūmas ir aš paliekame Kalniškės mišką ir žygiuojame link Giraitės miško. Čia vargais negalais randame penkis vyrus, kurių pagalba mums pavyks rasti kitus Vargdienio kuopos[117] vyrus.

Dvi naktis praleidę be miego, jautėmės pavargę. Ponas Mindaugas sekantį vakarą iššygiavo ryšio reikalais toliau, Baravykas su Krūmu grįžo į Rinktinės štabą prie savo pareigų, o aš su šiais penkiais vyrais dar praleidau tris paras. Turėdami laiko ir nejausdami rusų siautėjimų, aplankėme keletą vietų.

Dzūkija daug kuo skiriasi nuo kapsų krašto. Nesimato čia to turtingumo, to ištaigingumo, bet jų tarpe spindi tas lietuviškas vieningumas, kurio dažnai pasigendi kapsų krašte. Žmonės atviri, vienas antru pasitiki, beveik visi yra įsijungę į tą žūtbūtinę kovą prieš mūsų engėjus. Kiekvienas žmogelis su džiaugsmu atidaro savo trobelės duris, kai į jas pasibeldžia laisvės kovotojas. Gi, pasirodžius kaime rusams, vienas kaimynas kitam tuoj praneša ir esi tikras, kad staiga nebūsi užpultas.

- Tai - vieningoji Dzūkija, - pagalvojau sau.

Prieš išvykstant toliau, šie vyrai suruošė gana puikų priėmimą. Jų ryšininkės, keletas kaimynų ir mes sudarėme malonią kompaniją.

Palikę šį kraštą, praeiname pro didingą Dusios ežerą ir atsiduriame netoli Seirijų Trako miško. Čia mūsų laukia Rinktinės vadas Mindaugas.

Nueiname į sutartą vietą. Čia randame virš dvidešimt vyrų. Tai Vilko[118] būrio vyrai.

Šie vyrai palieka man gražų įspūdį: drausmingi, gerai organizuoti ir ryžtingi. Jų veiklumas yra gana didelis.

Apie pusę valandos laiko kalbu jiems apie mūsų kovos kilnumą, apie reikalą pasiaukoti Tėvynei, apie reikalą, kad laisvės kovotojai būtų taurūs, visuomet blaivūs, kad, užmiršę asmeninius malonumus, visas jėgas, net jeigu reiktų ir gyvybę paaukotų Tėvynei, kad iš mūsų organizacijos tarpo išnyktų bet koks banditizmas, kad, pasibaigus kovai, mes tautos būtume sutikti, pilna žodžio prasme, kaip taurūs Lietuvos laisvės gynėjai.

Vyrų veiduose matau susikaupimą. Jų rankose ginklas dar labiau suspaudžiamas. Jie pilni ryžtingumo ir pasiaukojimo.

Prabėgo keletas dienų, bevaikščiojant su Vilko būrio vyrais.

Vėl visos nakties kelionė. Pereiname Seirijų Trako mišką ir pasiekiame Mikyčio Traką. Lydimas keletos vyrų, laimingai pasiekiu Kalniaus[119] vyrų ribas. Čia sustoju dviem dienom poilsiui. Puikioje nuotaikoje slenka laikas.

Sekmadienio vakarą susirenka apie dvidešimt penki vyrai. Juos dvasiniai sustiprinu ir paskatinu ryžtingai laukti tos valandos, kai kelsis tauta laisvam gyvenimui.

Nakties glūdumoje visi vyrai, dvasiniai paguosti ir sustiprinti, išsiskirsto. Aš su trimis vyrais dar lieku šioje vietoje pailsėti, nes prieš akis dar ilga ir varginga kelionė, kuri pareikalaus daug jėgų.

Praslinkus dviem dienom, vėl susitinku su Mindaugu ir išsirengiame į kitą kuopą, į kurią, nors ponas Mindaugas dėjo dideles pastangas, bet dėl didelio rusų siautėjimo, jokiu būdu nebuvo įmanoma nueiti. Mudu nutariame, kad nors ir gyvybe rizikuojant, bet kaip nors turime pasiekti, nes abiejų buvo interesai tuos vyrus aplankyti.

Kadangi kito ryšio neturėjome, pasirinkome per Dainavos Apygardos rajoną pasiekiant Kapčiamiestį.

- 2 -

Sutinkame Bestraigiškės vyrus, su kuriais praleidžiame apie savaitę laiko. Jų pastangomis sudarėme ryšį su Pūščios kovotojais. Kovotojai Klajūnas[120] ir Jokeris[121] pasižada mus visą laiką lydėti.

Keturis kilometrus už Bestraigiškės miško sustojame dienavoti. Apie pietus gauname žinių, kad kaime bastosi stribai. Mes pasitraukiame į pušynus ir laukiame.

- Malonu būtų sukirsti, - juokiasi Sakalas[122]. - Rusų visų neįmušime. Su jais, jei leidžia galimybė, neverta susikauti, bet stribus tai kiekviename žingsnyje reikia šventinti. Juk jiems ar anksčiau, ar vėliau...

Grįžęs ryšininkas, apžvalgęs apylinkę, pranešė, kad yra tik septyni stribai. Jie, sustoję pas vieną ūkininką, geria.

- Gaila, kad šitame rajone mums dar reikės pasilikti, o kitaip mes jiems iškeltume neblogą pirtį, - kalba Mindaugas.

Pamažu vėl grįžtame pas tą ūkininką. Sėdame pietauti. Vakare Sakalas su keturiais vyrais grįžta atgal, o mes, likusieji, tame pat kaime dar liekame keletui dienų.

Vakare susitinkame tris Pūščios kovotojus: Rimgaudą[123], Nevėžį[124] ir Skroblą[125], kurie pasižada sudaryti ryšį su kitais vyrais. Iš jų taip pat sužinome, kad apie Pūščią rusai siautė apie du mėnesius ir dėl to žuvo kuopos vadas Ąžuolas[126] ir dar keli kovotojai.

Susitariame ketvirtą gruodžio susitikti numatytoje vietoje ir tą pačią naktį pasiekti Pūščios mišką. Per šį laiką jie suspės pranešti visiems vyrams, kad susirinktų numatytoje vietoje.

Sekančią dieną Mindaugas, Klajūnas, Jokeris ir aš vėl dienavojame tame pat kaime. Šiame rajone drąsiai vaikščiojame dienos metu, nes visas kraštas yra labai ramus - vietinių išdavikų neatsiranda, vietovės pasitraukimui labai geros: daugybė pušynėlių, žemės paviršius labai raižytas.

Malonu pavaikščioti po kaimus dienos metu, nes jau daug laiko praėjo, kai ramiai, be pavojaus, galėjau vaikščioti po laukus dienos metu. Iš karto nedrąsu, net keista, neįprasta. Mes pamažu slenkame nuo vieno pušynėlio prie kito. Aplinkui mus dengia vienas už antrą aukštesni kalneliai, apaugę gražiomis pušaitėmis.

Sustojame pas vieną ūkininką. Laukiame vakaro. Staiga šeimininkas, atbėgęs į trobą, praneša, kad viename pušyne pasirodė ginkluotas vyras. Stveriame ginklus. Pasirodo, kad tai vienas iš mūsiškių.

- Rusai! - atbėgęs praneša.

- Daug? - paklausia Klajūnas.

- Nežinau. Mane prikėlė ir pranešė, kad pas kaimyną rusai daro kratą. Aš už ginklo ir, prisidengdamas pušynėliais, atbėgau.

Traukiamės ir mes.

Pamažu prieiname vieną pušynėlį ir čia sustojame.

- Pastebėsime, kad artinasi - trauksimės toliau, o dabar nėra jokio reikalo trauktis, - sustodamas kalba Jokeris.

Išsiunčiame civilius žmones, kad iššvalgytų padėtį, o mes tuo tarpu nueiname pietauti.

Turėdami dar keletą dienų laiko iki vykimo į Pūščios mišką, nutarėme pažygiuoti į kitos Apygardos ribas, pasiekti Siaubą[127]. Man buvo įdomu susipažinti su Dainavos Apygardos kovotojų taktika, kovos ir išsilaikymo

metodais. Ypatingai norėjau susitikti su pačiu Siaubu, nes mus vertė grynas interesas dėl kai kurių jo nedrausmingų vyrų, kurie, besibastydami po Šarūno Rinktinės ribas, yra padarę daug peiktinų veiksmų.

Mūsų pastangos rasti Siaubą nuėjo veltui.

Užėjome į vieną vietą, iš kurios Butageidis[128] su savo vyrais tik prieš keletą minučių buvo išėjęs. Maloni šeimininkė mus kvietė pasilikti vienai kitai valandai, bet mes, norėdami surasti vyrus, atsisakėme.

- Malonėkite truputį palaukti, - kalbėjo šeimininkė, - aš pati gal greičiau juos surasiu.

- Gerai, ponia, mes palauksime, jeigu jūs būsite tokia gera ir už mus surasite tuos "banditus", - nusijuokiau aš.

- Prašau sėsti. Aš tuojau.

Po keletos minučių jinai grįžo.

- Vyrus radau. Tuojau ateis.

Ilgai nereikėjo nė laukti. Tuojau atėjo Butageidis su trimis kovotojais. Su jais visais ir išėjome.

Kelyje priėjome Nemuno krantus. Pavyduolė naktis mus apdengė savo miglotu, juodu rūbu tą visą grožį.

- Nemunas naktį, - pažvelgiau į jį, - koks grožis! Rodos stovėtum ilgas valandas, jo krantais vaikščiotum, bet gyvenimas verčia palikti visą ir, suspaudus rankoje ginklą, žygiuoti ten, kur dar niekuomet nebuvęs ir nieko nepažįsti.

Eidamas galvoju:

- Aš niekuomet negalvojau, kad naktimis turėsiu bastytis po nežinomas vietoves, belstis, it elgeta, į nepažįstamų žmonių duris. Bet gyvenimas to pareikalavo. Užmiršti save dėl kitų - tai yra kilnu.

Paskendęs nykiose svajonėse, nė nepastebėjau, kai išnyko iš mano akių Nemunas. Įėjome į mažą miškelį, kurio pakraščiu ir ėjome. Užsukame pas vieną, pamiškėje gyvenantį ūkininką, pas kurį dažnai atsilanko laisvės kovotojai, bet kaip pasakoja savininkė - vyrai jau kelios dienos kai nebuvo. Gi pereitą naktį rusai šitame kaime darė kratas.

Keletui minučių poilsio čia pasilikome.

Šeimininkė pasiūlė nukelti kortas. Mane pagavo skanus juokas, bet vis dėl to sutikau, kad keltų kortas. Ji pasakojo apie praeitį, kuri šiais laikais visiems yra labai panaši, todėl ir man daug atspėjo. Spėjo ir ateitį. Žinoma,

ji iš mano drabužių sprendė, kad nesu eilinis kovotojas, todėl kalbėjo, kad daug rūpesčių turiu dėl pačios organizacijos, kad mano troškimas išsipildys, kad artimoje ateityje turėsiu didelį pavojų, kuris, tiesa, praeis laimingai, kad turėsiu didelę kelionę, kad liksiu gyvas ir net nesužeistas, kad po visų vargų būsiu laimingas ir turtingas.

Patenkintas nusišypsojau ir jai maloniai padėkojau. Ir galvoju: ar čia tikėti, ar ne, o ji kartas nuo karto vis primena, kad tai rodanti korta.

Susigundė ir ponas Mindaugas. Jo praeitis su mažais pakeitimais labai panaši į mano, o ateitis dar panašesnė. Korta rodė ir jam, kad trijų dienų laikotarpyje turės pavojų, bet jis laimingai praeis, kad liks gyvas. Tik jam korta pavydėjo, po visų kovų, po vargų, didelių turtų ir laimės.

Skaniai juokėmės. Užmiršom visus pavojus.

Atėjome prie pat Krikštonių bažnytkaimio. Perėjome per patį bažnytkaimį. Čia vienoje vietoje sustojome vakarienei. Laikas slinko gana greitai, mes nė nepasijutome, kaip prabėgo trys valandos laiko.

- Laikas ir žygiuoti, - kalbėjome keldamiesi nuo stalo.

Būrio vadas Butageidis maloniai prašė, kad vienai dienai pasilikčiau su jais. Sutikau, nes iki susitikimo su Pūščios vyrais dar turėjome tris dienas laiko. Gi mums buvo svarbu, kur nors tas tris dieneles praleisti.

- Gerai, ponas Butageidi, - kalbėjau aš, - jeigu gerai vaišinsite, mes neatsisakysime su jumis praleisti vieną kitą dienelę.

Palikome Krikštonių bažnytkaimį ir išžygiavome toliau. Ėjome apie keturis kilometrus per laukus. Ėjimas buvo labai prastas: purvas, dažni grioviai, kurie kartais ir suklupdydavo. Dienavoti pasirenkame vieną ūkininką. Čia susirenka ir daugiau vyrų. Iš viso turėjo susirinkti trylika Butageidžio vyrų ir mes keturi.

- Būrelis nemažas, — kalbėjo Jokeris, - galėsime ir kautis.

Greitai sugulėme ant grindų. Aš dar ilgai neužmigau. Nors buvau pavargęs, bet miegas manęs neėmė. Gulėjau ir stengiausi nieko negalvoti.

Rytą girdėjau, kai vienas po kito keitėsi vyrai, bet pilnai pabusti nepajėgiau. Po kurio laiko pramerkiau akis. Šalia manęs gulėjo Jokeris ir dar vienas. Kiti jau buvo atsikėlę. Lauke dar buvo tamsu. Aš vėl užsnūdau. Ar ilgai miegojau - nežinau, bet staiga pribudino kažkoks žmogelis, kuris, atėjęs iš Krikštonių pranešė, kad ten rusai. Nė nepasijutau, kaip atsistojau ant kojų, stvėriau į ranką ginklus, drabužius ir išbėgau į kiemą.

- Kur rusai? - trindamasis akis paklausiau Jokerį.

- Sako, septynios mašinos enkavedistų jau Krikštonyse, - aiškino jis, - mes turime kuo greičiausiai trauktis.

Prisidengdami kalneliais mes traukiamės link mažo miškelio.

- O kur Mindaugas su Butageidžiu? - paklausiau vyrus.

- Jie anksti kažkur išėjo ir nieko apie juos nežinome.

Padėtis labai bloga: nei jų laukti, nei trauktis. Rusai kiekvieną minutę galėjo būti čia. Mūsų jėgos prieš tokią skėrių armiją - lygios nuliui.

Sustojame pušynėlyje ir tariamės. Nutariame trauktis, kiek galima, nuo šios vietos toliau.

Slenkame prieš kalną. Maskuojamės, kiek galime, pušynėliais, grioviais. Už kelių šimtų metrų pastebime grįžtančius Mindaugą ir Butageidį. Mes mojame, o jie artėja į mus vėžlio greitumu.

- Greičiau, - sušunka Klajūnas, - traukiamės! Rusai!

Galop ateina ir jie.

Trumpas pasitarimas. Nutariame trauktis į miškelį, o paskui, jeigu nebus užstoti keliai, paliksime mišką ir trauksime per kaimus link Lenkijos.

- Vyrai, - prabyla Mindaugas, - skubiai turime trauktis. Laikykite tinkamas distancijas. Maskuokite pėdsakus.

Pasiekiame ir miškelį.

- Mažutis, - pakraipiau galvą, - turi vos šimtą septyniasdešimt hektarų ploto.

Pamiškėje sustojame. Planuojame, kuria kryptimi trauktis.

Mašinų ūžimas visais šonais didėja.

- Gyvatės, tur būt visą Rusiją sutraukė, - kalba Jokeris.

(...) į tą pusę, į kurią mes traukiamės, girdisi keletos mašinų ūžimas.

- Supa mišką, - kalba Butageidis. - Mes jau nespėsime, o pasilikti šitame sodelyje dar pavojingiau.

Pasirenkame kitą kryptį. Išeiname iš miško.

- Trauksimės kaimu, nors pavojinga, bet vienintelė išeitis, - dėsto Butageidis.

Dienos metu per kaimus slenka mūsų dešimtukas. Kiekvieną minutę tikimės susikauti.

Gauname iš civilių žmonių žinių, kad Krikštonyse jau privažiavo virš dešimties mašinų; keturios mašinos, pilnos rusų, nuvažiavo link miškelio.

Padėtis darosi rimta: mes esame tarp rusų. Mums dar reikia perbėgti vieškelį, kuriuo ir traukia rusų jėgos. Bėgame link vieškelio, nes kiekviena pavėluota minutė gali atnešti mirtį. Jau matosi ir vieškelis, o čia kaip tyčia lyguma, matyti net per pusę kilometro. Nei bėgti, nei stovėti. Kiekvieną sekundę gali pasirodyti mašina. Vis dėlto rizikuojame - bėgame kiek tik kojos neša link vieškelio. Pribėgame ūkininką. Sustojame. Tuo tarpu link Krikštonių vieškeliu rieda keturios didžiulės amerikoniškos mašinos. Jose prigrūsta enkavedistų.

Nuo žiaurių enkavedistų mus maskuoja ūkininko trobesiai, kurie šiuo momentu mus išgelbsti nuo mirties.

Vos tik pravažiavo šios keturios mašinos, mes greitais šuoliais perbėgame per šį vieškelį. Išgirstame vėl atvažiuojančias mašinas. Bėgame už kalnelio. Aš su Jokeriu, prisidengdami pušaitėmis, liekame ant kalnelio stebėti. Pravažiuoja dvi pilnos enkavedistų mašinos.

- Tai mums ir svečiuotis, - bandau juokauti.

- Ar tik nepavaišins mus paraku ir dūmais enkavedistai, - tyliai nusikvatoja Jokeris.

- Man ir atrodo, kad jie suruoš gerą pirtį. Ir kažin, ar nors vienas paspruksime.

- Turėkime viltį, - leisdamasis į pakalnę prabilo Jokeris.

- Žinoma, blogiau mirties nebus, - nusijuokiau vėl. - Žiūrėk, ar tik vakarykštis kortų kėlimas nerodė šį mūsų apsupimą.

- Išeitų, kad laimingai viskas praeis.

Vieškeliu girdėjosi vėl mašinų važiavimas. Mudu pagreitinome žingsnius, nes reikėjo pasivyti vyrus.

Toliau mes traukėmės kloniais, prisidengdami mažais pušynėliais.

- Atrodo, ištrukome iš apsupimo. Dabar svarbu kuo toliausia pasitraukti, nes tokia didelė daugybė rusų gali labai plačią apylinkę iškošti, - kalbėjo Klajūnas.

- O gal turite kur nors kokią slėptuvę? - paklausiau Butageidžio. - Šitokioms plataus mąsto kratoms ir menkiausia slėptuvė atlaiko.

- Yra čia už kokio kilometro. Galėtume į ją visi subėgti.

- Puiku, - pritariau jam. - Nereikės su ivanais lenktyniauti.

Į numatytą vietą pasileidome bėgti. Atbėgome prie to ūkininko, pas kurį buvo slėptuvė. Du mūsų vyrai slinko prie to ūkininko, o mes, likusieji,

išsidėstėme gerose pozicijose, nes nebuvome tikri, ar pas tą ūkininką dar nėra rusų.

Išgirdome, kad mašinų ūžimo garsai artėja ir prie mūsų. Mes nubėgome pas ūkininką į slėptuvę.

Vos spėjus suliįsti į slėptuvę, pasigirdo mašinų ūžimas. Į kaimą įėjo rusai.

- Šeimininkas namuose? - paklausė rusiškai enkavedistai.

Tyliu ir galvoju, ar tik rusai nebus pastebėję, kaip mes suėjome pas šitą ūkininką.

- Jeigu pastebėjo - baigta. Mes jų rankose, - galvoju sau. - Maža yra vilties, kad mes ištrūksime. Juk nepraėjo nei penkios minutės, kai mes sulindome į slėptuvę, o čia jau kieme rusai.

Kalbėti nei vienas nedrįstame, nes mažiausias šnabždesys gali mus išduoti. Sėdime ir laukiame to momento, kada pravers lentas, už kurių mes esame.

- Aš tikėjausi rasti geresnę slėptuvę, kuri mus garantuotai išgelbės, bet šitai - maža pasitikėjimo, - galvoju sau vienas. - Per didelis būtų rusams džiaugsmas, jeigu mus čia rastų. Visi dešimt turėtume žūti.

Rusai išėjo. Mes lengviau atsikvėpėme.

Atėjusi šeimininkų mergaitė, mums pranešė, kad daugybė rusų yra kaime. Buvo ir čia penkiolika, bet išėjo. Dabar artinasi apie keturiasdešimt.

Mes vėl tylime, laukiame kratos.

- Jeigu pirmieji nedarė kratos, matyt, mūsų atėjimo nepastebėjo, - tyliai kreipiausi į Klajūną.

Kaime vėl rusai. Azijatiški šauksmai mus net apkurtino. Nieko daugiau negirdėjome tik atskirus, pavienių rusų šūkavimus. Vienas šaukė visa gerkle, reikalaudamas tabako, kitas duonos, trečias pieno ir t.t.

Vėl pasigirdo mašinų ūžimas. Viena iš jų sustojo. Rusai pradėjo smarkiai šaukti: „davai piriot" (duok į priekį - *red).* Iš to buvo galima spręsti, kad neišvažiuoja per purvą. Jie šūkaudami ir rėkdami nuėjo toliau. Mes pasijutome vėl ramūs. Pažiūriu į laikrodį. Dar tik vienuolikta valanda.

Bjauri padėtis: šalta, norisi valgyti, o čia kiekvienu momentu gali mus rasti. Mirtis mūsų tyko kiekvieną minutę. Išsitraukiu iš kišenės papirosų ir imu vieną po kito rūkyti.

Pamažu padėtis atslūgsta. Pradedam įsitikinti, kad kratos jau nebus. Pagaliau visiškai aprimome, bet mūsų netikėtumui kieme vėl pasipila rusai.

Iš bildesių ir vaikščiojimų sprendžiame, kad daro kratą. Vaikščioja po kitus trobesius, po kiemą, bet mūsų dar kol kas neliečia. Mes tik girdime bjaurius rusiškus keiksmus.

Atsidaro tvartą. Girdime, kad lipa tais pačiais laipteliais, kuriais ir mes lipome, lįsdami į šią slėptuvę. Lipdami užsitaiso automatus ir tiesiai eina link mūsų.

Mes sulaikome kvėpavimą. Tai momentas - arba gyventi, arba žūti.

Aš, nors pavojus gana didelis, jaučiuosi šį kartą gana ramus ir įsitikinęs, kad neras.

Rusai prieina visai arti. Per lentų plyšius man matyti vaikščiojančių rusų šešėliai. Vienas iš jų prieina prie manęs arčiau, kaip per metrą. Mus skiria viena lenta. Abu laikome rankose automatus.

- Vis tiek, ivane, pirmas krisi, - pamanau sau.

Dar keletą minučių jie vaikščiojo, ieškojo, vertė, kas tik pakliuvo jiems po rankom.

Mūsų tarpe viešpatauja mirtina kapų tyla.

Mus pradeda kankinti kosulys. Kenčiame, nes kitaip nors vienam sukosėjus, visi pražūtume.

Rusai bjauriai nusikeikė ir, pasakę, kad čia... banditų nėra, nuėjo.

Mes giliai atsikvėpėme.

„Nerado" - buvo mūsų pirmoji mintis.

Po kelių minučių vėl atėjo šeimininkų mergaitė ir pranešė, kad kaime dar daug yra rusų, kad pas kaimyną apsistojo jų štabas, kad ant kelių kalnų sustatyti rusų kulkosvaidžiai.

Mums dar reikėjo išspręsti klausimą ar, atėjus nakčiai, iš čia pasitraukti, ar likti dar šioje slėptuvėje sekančiai dienai.

Jokeris, Klajūnas ir aš buvom tos nuomonės, kad pasilikti dar vienai dienai būtų pats neprotingiausias ir rizikingiausias veiksmas. Juk mes dienos metu, daugeliui žmonių matant, įbėgome į šiuos namus; antra - mes nesame tikri, ar koks šnipas mūsų nepastebėjo. Be to, jeigu pas kaimyną apsistojo rusų štabas, reikia manyti, kad jie pasiliks čia ilgesniam laikui. Gi mūsų slėptuvė, palyginus, yra menkoka.

- Dėkokime Dievui, kad mus saugojo šią dieną, - kalbėjo Jokeris.

Visi kiti buvo skirtingos nuomonės. Jie įtikinėjo mus, kad neprotinga būtų statyti save į pavojų.

- Juk kaimuose pilna rusų, ant kalnų išstatyti kulkosvaidžiai, mes galime jiems tiesiog patekti į nasrus.

- Bet supraskite, vyrai, jeigu mus čia užklups, žūsime visi. Gi prasiveržimo atveju, žūsime du, trys, o gal, Dievas duos, visi laimingai pasitrauksime. Kiekvienas vyras mums yra brangus. Geriau rinktis tokį kelią, kuriuo eidami, mažiau turėsime aukų. Svarbiausia mums išsiveržti iš šios slėptuvės į kiemą, o kieme mes lygūs ponai - taip mus, taip juos kulka ima, - kalbėjau jiems.

Vyrai tylėjo. Aš supratau, kad juos pavergęs baimės jausmas. Butageidis taip pat pritarė, kad geriau trauktis.

Visiškai sutemo. Susitvarkome ginklus. Jau rengiamės eiti, bet tuo tarpu kieme vėl atsiranda pusgirčiai rusai. Mes tylime ir laukiame momento, kad visur aptils ir mes bandysime laimę.

Pravėrėme lentų dureles. Tylu. Tyliai nusileidžiame laiptais žemyn. Sustojame visi prie durų. Pasiruošiam ginklus, nes tikimės susikauti. Atidarome į kiemą tvarto duris. Kieme nieko nesimato ir nesigirdi. Drąsiai išeiname į kiemą. Kaime girdisi šunų lojimas. Pabeldžiame į langą. Išeina šeimininkų duktė.

- Vyrai, kur jūs eisite - pilna rusų, - išsigandus kalbėjo ji.

- Niekis - praeisime.

Per vieškelį mes persimetame į pelkėtą pievą. Atsargiai traukiamės atgal. Pereiname tą patį miškelį, iš kurio mes ryte išbėgome. Sustojame vienai minutei.

Šiuo laiku aktualiausias dalykas - kur nors pavalgyti, nes jau para laiko, kai mes nieko nevalgę. Dar nužygiuojame apie dešimtį kilometrų ir sustojame viename kaime. Čia gauname pieno ir duonos. Šiek tiek pasistiprinę, vėl žygiuojame. Po dviejų valandų kelio vėl sustojame. Čia gauname puikią vakarienę.

Iš čia mes skirstomės. Mūsų ketvertukas einame link Pūščios, nes rytoj vakare turėsime susitikti su Pūščios vyrais.

- Puikios vaišės Butageidžio rajone, - nusijuokiu prieš užmiegant.

Sulaukus vakaro, mes nueiname į sutartą vietą. Ten randame tris kovotojus, kurių lydimi iššygiuojame link Pūščios miško. Po penkių valandų kelio pasiekiame pamiškę, prie kurios pas vieną ūkininką laukia vyrai. Kovotojai, atrodo, gana drausmingi, kariški. Tik išviršinė jų išvaizda sako, kad jų išsilaikymo sąlygos labai sunkios.

Apylinkė, kurioje jie laikosi, yra ypatingai neturtinga. Todėl ir patiems vyrams materialinė būklė yra sunki: trūksta drabužių, apavo. Tačiau dvasioje jie stiprūs: nepalaužiamos valios, kupini kilnių pasiryžimų, kūnu ir siela pasiaukoję Tėvynei.

Sustojame miške. Miškas, kuriame jie gyvena, yra vienas iš didžiausių mūsų Apygardoje, tik visa nelaimė - labai retas.

Susirenka virš dešimt vyrų. Gaila, kad didelė dalis jų neatvyko.

Nors truputį lynoja, bet, kiek sąlygos leidžia, pastatome primityvų altorėlį, ant kurio aukoju nekruviną Kristaus auką. Kelmas atstoja man klausyklą. Tyliai siūbuodamos pušys, mums tarsi kalba: lietuvis moka kentėti, pernešti didžiausias audras, pakelti sunkiausias gyvenimo sąlygas, - tai visa dėl kilnios idėjos, dėl Dievo ir Tėvynės.

- Gali iš mūsų priešas išplėšti turtą, laisvę, - prabylu šiais žodžiais į kovotojus, - bet jis nepajėgs užgniaužti mūsų pasiryžimų. Jis nepajėgs pagrobti iš mūsų Tėvynės meilės jausmo, nes ir mirdami, brangieji broliai, kartosime: „Tėvyne, aš tave myliu, dėl tavęs ir mirštu." Krauju mes aplaistėme Lietuvos laukus ir miškus, kasdien mūsų širdys nuliūdę, matant tas neteisybes, o jei mūsų širdys galėtų verkti krauju, mes būtume kruvini, mūsų gyslose neliktų nė lašelio kraujo, jose tekėtų ašaros ir ašaros.

Tas visas neteisybes mato pasaulio Valdovas, dangaus Karalius. Iš mūsų kančių Jis mums nupins pergalės vainiką. Patikėkime mes Dievu, o Dievas mus išgelbės.

Šiandien jums liūdna, kad neturite tėvelių, broliukų, sesučių. Jie, gal Sibire miršta badu. Bet dar skaudžiau, kad mūsų Motina Tėvynė, prikalta prie kryžiaus, miršta.

Tad, ar galime iš savo rankų paleisti ginklą, jeigu priešas terorizuoja mūsų tautą? Mes turime suliepsnoti dar karštesne Tėvynės meilės ugnimi, kovoti iki pergalės, kovoti ir mirti, kovoti ir laimėti.

Mačiau tų vyrų akyse ašaras, vyrų, kurie nebijo mirties, kurie kasdien mato besiliejantį kraują, iš kurių pats gyvenimas pareikalavo žiaurumo, kurie be širdies sukrėtimo nutildo niekšingą bolševiką.

Ir jeigu dar trečią kartą mums grėstų bolševizmo pavojus, tai tik per mūsų lavonus jie žengtų į mūsų kaimus ir miestus.

Kaip norėčiau dar keletą dienų praleisti su šiais vyrais, dalintis su jais vargu, bet pareigos verčia juos palikti, tik keletą valandų su jais praleidus, vėl išsiskirti ir, gal niekuomet šioje ašarų pakalnėje jau nesusitikti. Tas skurdus jų gyvenimas, bet nenugalimi jų pasiryžimai, mane sužavėjo ir užkariavo. Jeigu ne Apygardos vado kvietimas grįžti į štabą, aš dar likčiau juos paguosti, iš jų pasisemti kantrybės savo gyvenimo varguose.

Atsisveikinu kuopos vadą Liepą[129], kovotojus ir vėl, lydimas Rimgaudo, Nevėžio ir Skroblo išžygiuoju atgal. Žingsnis po žingsnio aš tolinuosi nuo Pūščios miško, kuriame radau pilnus entuziazmo vyrus, kokių nesutikau kitose rinktinėse.

Pražygiuojame pro keletą mažučių ežerėlių. Aš eidamas galvoju: ar tik šitas mūsų tautai uždėtas kančių kryžius atneš gerovę. Varguose mes suprasime vienas antrą, kad esame lietuviai; išponėjusiam miestui bus nuimta kaukė ir atidengtas jo tikrasis veidas, kur dažnai po šnarančiu šilku slėpėsi supuvimas. Dabar visa tauta supras, kokią karžygišką rolę mūsų priespaudos laikais suvaidino kaimas. Gi pats atgimimas vėl kyla iš tų samanotų lūšnelių.

Mindaugas, Jokeris ir aš grįžtame atgal. Mus dar palydi Nevėžis. Perėjus Veisiejų plentą, Nevėžis grįžta atgal. Jis palieka man nesuprasto įspūdį. Aš niekuomet nepamiršiu jo atsisveikinimo žodžių: "Jūs nežūkite. Mes kad ir žūsime, bet jūs likite gyvas. Jūs Lietuvai gal reikalingesnis. "

Kaip įvertinti tokį Lietuvos laisvės kovotoją? Juo reikia tik pasididžiuoti, juo pasigėrėti, o mums visiems pasimokyti.

Jeigu visi mūsų kovotojai jaustų tokį gilų pareigos šauksmą, tokį karžygišką pasiaukojimą - mūsų per šimtą metų nepajėgtų priešas nugalėti, palaužti mūsų moralės, bet, deja, daug mūsų laisvės kovotojų eilėse buvo peiktinų asmenų, kuriems rūpėjo ne Tėvynė, bet jų asmeniniai išskaičiavimai. Ir tik dėka Apygardos vado pono Žvejo, ponų Rinktinių vadų pastangomis baigiama išrauti iš mūsų organizacijos įsibujojusias piktžoles. Šiandien jau galima pasidžiaugti Tauro Apygarda: išnyko

banditizmas, girtuokliavimas, sauvaliavimas ir kitos panašios negerovės, kurios ir žemino laisvės kovotojų vardą.

Praleidžia mūsų trejukė nuobodžią rudenio dieną. Sulaukus nakties, tęsiame žygį toliau: man svarbu kuo greičiausiai grįžti į Apygardą. Kas naktį darau virš dvidešimt kilometrų.

Mudu su Mindaugu ateiname į Žagariu kaimą. Sustojame pas vieną ūkininką dienavoti. Slėptuvės nėra. Sulendame į šiaudus, kuriuose išgulime visą dieną, nes po kaimą valkiojasi rusai ir stribai. Vakare susirandame vyrus.

Čia taip pat randame Kęstučio bataliono vyrų[130]. Aš, nors labai skubu, bet lieku dar vienai dienai: noriu pasikalbėti su kitais Apygardos vyrais.

Iki vėlyvos nakties kalbuosi su ponu Negru[131]. Jis su užsidegimu gvildena tas mintis, kuriomis aš esu persisunkęs. Jis mini kai kuriuos smerktinus mūsų Nepriklausomybės laikų vyriausybės apsileidimus: nekreipimą dėmesio į socialinę padėtį, kur visas kapitalas gulėjo nedaugelio žmonių rankose, o visi kiti dėl to kentė skurdą; mūsų tautiečiai ieškojo laimės už jūrų marių, o tuo tarpu danai, švedai, olandai, vokiečiai ir kiti Lietuvoje uždirbdavo milijonus. Maža mūsų tarpe buvo idealistų, pasiaukojusių Tėvynei ir visuomenei, visi troško it iš kokio aruodo, grobti auksą, linksmai leisti laiką... Visi valdininkai šaukė, kad per mažos jiems algos, o tuo tarpu ūkininkai ir darbininkija skendo skurde ir brido į neapykantą.

- Turėjo Lietuvą ištikti katastrofa, - dėstė Negras. - Ir kada ištiko tėvynę laukta nelaimė, Smetona su savo gauja, priperėjęs tūkstančius bolševikų, smuko į užsienį. Ir šiandien mūsų visi ponai ten geria putojantį šampaną, o mes, tie kaimo sermėgiai, giname Tėvynę.

Prieš pat rytą užmigome.

Apie antrą valandą po pietų gauname žinių, kad gretimame kaime bastosi apie dvidešimt rusų. Mums taip pat praneša, kad penki artinasi link mūsų. Mes, nenorėdami statyti į pavojų žmogelį, pas kurį dienavojome, traukiamės. Pamažu einame Dusios ežero krantais. Apie jokį pavojų negalvojame: saulutė arti laidos, mes gana gerai ginkluoti. Pasitraukiame pas sekantį kaimyną. Čia patogesnė pozicija ir daug geresnis iš visų pusių matomumas. Pavalgome pietus. Pamažu pradeda temti. Aš, nors prašo dar vienai dienai pasilikti, pasiryžtu iškeliauti. Atsisveikinu su Negru, kuris tarnybiniais reikalais su savo vyrais išžygiuoja pas bataliono vadą Siaubą.

Atsisveikinu ir aš su vyrais.

Kaip sapnas prabėgo du mėnesiai Dzūkijoje.

Nuoširdžiai atsisveikinu su ponu Mindaugu. Jam palinkiu ištvermės ir toliau vadovauti Šarūno Rinktinei.

Tas momentas, kai reikia skirtis su žmonėmis, su kuriais pradedi susigyventi, yra per daug sunkus. Dar norėtum su jais gyventi, bet gyvenimo aplinkybės priverčia paduoti ranką ir sakyti:

- Sudiev. Laimingai gyvenkite, nenuilstamai dirbkite.

Lydimas kovotojų Tarzano[132] ir Gintaro[133] išėjome link Kalniškės miško.

Pamažu slenkame Dusios ežero krantais. Mėnulio apšviestos sidabrinės bangos neramiai daužosi į smėlėtą krantą. Ežeras atrodė piktas ir neramus. Jam trūko to susikaupimo, kuriuo jis buvo pasipuošęs prieš porą savaičių, kai aš jo krantais žygiavau vis toliau ir toliau į Dzūkiją.

Pasijutau, tarsi, kokioje klaikumoje: nesigirdėjo nė šunų lojimo, nesimatė gyventojų trobelių, mus supo krūmokšniai. Didingas ežeras, žaisdamas bejausmėmis bangomis, savo ūžimu kartodamas, tarsi kalbėjo: „Viskas praeis, viskas praeis."

Suspausta kančių siela buvo nerami. Manęs nežavėjo mėnulio spindulių apibertas ežeras. Ir kaip gali žmogus džiaugtis, kada visą tautą slegia baisūs priespaudos retežiai, kai kiekviename žingsnyje tyko mirtis, kai ausyse nenutyla sužeistų laisvės kovotojų aimanavimo aidai, kai akyse stovi šiurpulingi vaizdai: Sibire gal miršta brolis, motina, išmetama kaip gatvės šuo iš savo namų, rinkoje, kraujuose paplūdęs, guli laisvės kovotojas, apipelėjusiam rūsy gyvas pūsta lietuvis, lietuvaitė... O kas pajėgtų išmatuoti tą tėvo, motinos širdies skausmą, kad gulinčio ant rinkos savo sūnaus jie nepažįsta, išsižada.

Ežero vilnys kalba: "Viskas praeis, viskas praeis". Mes, visi lietuviai, tikime, kad vergovės retežiai nutrūks, kils naujam gyvenimui Lietuva, vėl skambės lietuviška daina, sugrįš tremtiniai, atsivers kalėjimų durys, visas kraštas prisipildys džiaugsmu... Bet nieks nepaguos tos kaimietės motinos, kuri brangiausią savo turtą - sūnų paaukojo Tėvynei. Nieks nepajėgs prikelti laisvės kovotojų iš kapų. Lietus nuplaus kruvinus rinkos akmenis, bet niekas nepajėgs išdildyti motinai šiurpulingo vaizdo iš jos akių: ji matė savo vienturtį sūnų, kraujuose paplūdusį, gulinti ant rinkos.

Mergaitės neš gražiausias gėlių puokštes. Jas dės ant laisvės kovotojo kapo, žmonių minios nulenks šiam jaunam didvyriui savo galvas, tauta per šimtus metų neras didesnio pasididžiavimo laisvės kovotoju, nes jis aukojo savo jėgas, savo jaunystę, savo kraują už Tėvynę.

Iš gilaus kapo, kuriame gulės laisvės kovotojas, pasigirs be žodžių, be garsų kalba: „Man netrūko drąsos mirti už Tėvynę, o jums, gyvieji, tenetrūksta jėgų dirbti Tėvynei. Man bus lengva gulėti kapely, kai Tėvynė džiaugsmu sužydės."

- O kad suprastų visiems amžiams Tauta, - atsidusau aš, - dėl ko mes liejome kraują! Kad negrįžtų į tas pačias klaidas vėl Lietuva, bet aš bijau... Bijau. Pralietas laisvės kovotojų kraujas praeis veltui: lietuvis vėl nesupras lietuvio, nelaimingieji vėl kentės vargus, turtuolis vėl atstums vargšą, miestietis vėl nepažins kaimiečio, kuris tą kraštą gynė ir savo kraują liejo, bažnyčios vėl liks tuščios, Aukščiausiajam nieks negiedos Himnų už išlaisvinimą, o smuklėse vėl pasigirs girtų dainos ir triukšmas. Ir bus veltui pralietas kraujas, jeigu grįšime į tas pačias klaidas. Užžels žolynais laisvės kovotojo kapelis, išsiblaivys nuo parako dūmų Lietuvos padangė, visi užmirš praleistus vergovės laikus, bet tik vienas apsamanojęs kryžius ant laisvės kovotojo kapelio visiems amžiams liudys, kad pralietas devynių tūkstančių Lietuvos laisvės kovotojų kraujas reikalauja: Lietuva neturi grįžti į senas klaidas, kurios ją pražudė, o mes krauju atpirkome.

Svajonėse paskendęs, pasijutau, kad įėjome į kažkokį miškelį. Čia trumpai minutėlei sustojame. Pasijuntame, tarsi, džiunglėse - iš vienos pusės ežeras, iš kitų - samanoti miško medžiai.

Einame mišku. Įeiname į tokį tankumyną, kad rankomis turime skirtis kelią. Slenkame, kaip laukiniai žvėrys, išgąsdinti medžiotojų. Juo toliau einame, juo blogiau. Žengiame mažučiais žingsniais, šiaip taip pralįsdami pro tankumyną. Vargais negalais šį tankynių puskilometrį praeiname per pusantros valandos. Pasiekiame palaukę. Pradeda lyti. Nukrečia šaltas drebulys. Praeidami pro vieną vienkiemį, užsukame. Randame susirinkusias kaimo mergaites, kurios, mus pamačiusios, maloniai šypsojosi.

- Kaip laikotės, mergaitės? - paklausiau jų.
- Gerai, - atsakė nereikšmingai visos kartu.
- Blogi, turbūt, laikai - piršliai pas jus nevažiuoja.

Jos visos pradėjo kvatoti.

Šeimininką ir dar jo vieną kaimyną paprašėme, kad mus perkeltų per kampą Dusios, nes eiti aplinkui buvo dar tolokai, o, be to, ten ir pavojinga, nes prie tilto rusai dažnai stato pasalas.

Gerieji žmonės mielai suteikė mums šitą patarnavimą.

Priėjome vėl prie Dusios. Bangos buvo dar didesnės. Sulipome į valtis. Aš sėdau į vieną, Tarzanas su Gintaru į kitą. Irklininkai pastūmė valtis nuo kranto. Jos susvyravo į abudu šonus. Tai mažas šapelis ta mūsų valtis. Bangos, kaip kalnai, riedėjo ežero paviršiumi. Kiekviena atbėgusi banga iškeldavo mūsų valtis ir vėl jas mesdavo žemyn. Mes yrėmės prieš bangas, jos visą laiką metė tai aukštyn tai žemyn mūsų valtis. Aš šiuo bangų žaismu buvau patenkintas: viską užmiršau ir tik žiūrėjau, kaip viena po kitos bėgo ir bėgo bangos. Pažvelgiau į kaimynų valtį. Man atrodė baisu. Jų valtis ko ne stačia kovojo su bangomis. Artėjome prie kranto. Viena banga vos tik neapvertė mano valties. Įbėgo vandens. Užsikabinau ant kaklo maišiuką, nes jeigu dar viena tokia banga, galiu išvirsti. Irklininkas nusijuokė:

- Nebijokite, šiandien dar palyginus ramus ežeras.

- Kur čia ramus, - atsakiau jam.

Valtis atsimušė į krantą. Greitai iššokau. Nuo milinės nusipurčiau vandenį.

- Daugiau aš kaip gyvas nesikelsiu valtimi, - kalbėjo Tarzanas.

- Bijaisi? - paklausiau jo

- Aš taip nebijau enkavedistų. ..

Visi nusikvatojome.

- Kol dar nežiūriu į jūsų valtį, tai nieko, bet kai pamatau, kaip bangos ją mėto, nusigąstu ne juokais.

- O man atrodo, kad jūsų valtį labiau mėtė negu mūsų.

Atėjome į Kalniškės mišką. Dienavoti miške buvo neįmanoma, eiti į kaimą gana rizikinga, nes beveik kiekvieną dieną siautė enkavedistai. Sustojame miške ir galvojame. Nusprendžiame eiti į pamiškę pas kokį ūkininką, kad, pavojaus atveju, galėtume be aukų pasitraukti į mišką. Pakelyje užsukame pas Aguonėlę[134], kuri turėjo iššaukti Krūmą ir Baravyką.

Vargais negalais, lydimas Krūmo ir Baravyko, atsidūriau vėl prie Rudaminos. Čia mane pasiekė žinia, kad enkavėdė suėmė Keršto[135] būrio penkis kovotojus, su kuriais neseniai buvau sudaręs ryšį. Dingo mano viltis. Tikėjausi per juos gauti mažą spaustuvėlę ir kitų mums reikalingų dalykų.

Gyvendamas Rudaminos vyrų tarpe, bandau sudaryti ryšį su Sūsninkais, bet, mano nelaimei, kad ir didžiausiomis pastangomis, jokiu būdu negaunu ryšio. Sėdžiu ir nervuojuosi.

Persikeliu gyventi pas Žalgirį ir Balandį. Iš čia man pavyksta sudaryti ryšys, bet vyrai, kurie mane turi lydėti, neateina ir neateina. Tas jų neleistinas apsileidimas mane taip įnervuoja, kad aš vos pajėgiu susivaldyti.

Slenka nuobodžios dienos. Mintimis gyvenu savo bendradarbių tarpe, Apygardoje, bet kai pažvelgi į tą kasdienišką aplinkumą, vel kyla nusiminimas.

Galų gale, tą vakarą prieš Kūčias pasirodo Vilkas ir dar trys kovotojai. Paaiškėjo, kad aš taip ilgai negavau ryšio per kovotojo Ledo apsileidimą.

- Jeigu visi būtų toki kovotojai, kaip Ledas, viskas turėtų sugriūti. Žmogus, kuris žiūri tik savęs, - neiškentęs prabilau.

Persikėlėm per Šešupę. Čia numatytoje vietoje ir šventėme Kūčias, nes, atėjus virš dvidešimt penkių kilometrų kelio, nė vienas neturėjo mažiausio noro toliau žygiuoti.

Diena prabėgo geriausioje nuotaikoje. Susėdome prie Kūčių stalo. Man jos keistos: šalia mūsų sustatyti ginklai, už lango girdisi sargybinio žingsniai, mūsų tarpe nėra tos nuotaikos, kuri turėtų viešpatauti šventųjų Kūčių vakarą.

- Kenčia baisią priespaudą visa tauta, - paaiškino visą priežastį ta gaubianti tyla.

- 4 -

Tą patį tylųjį Kūčių vakarą iškeliavau link Marijampolės. Švintant atėjome į numatytą vietą. Čia turėjo laukti Vytauto Rinktinės vadas ponas Vampyras, bet, mano nelaimei, jis jau buvo išvykęs. Man susidarė rimtas pavojus pasilikti šiose apylinkėse. Vakar, Kūčių dieną, enkavedistai netoli šios vietos užpuolė keturis mūsų kovotojus. Įvyko kautynės. Mūsiškius didelė gauja rusų persekiojo net dešimt kilometrų. Keturi vyrai, kurie kartu traukėsi, laimingai ištrūko, palikdami kelis nukautus rusus. Žuvo vienas ir iš mūsiškių: Šermukšnis.

Ryšininkė Saulutė[136] mums nurodė tą vietą, kurioje manęs lauks Vampyras ir Kunigaikštis[137]. Juos pasiekti buvo neįmanoma, nes jau švito, o iki tai vietai buvo septyni kilometrai. Sustojome čia pat dienavoti. Rizikuojame. Slėptuvės nėra.

Pirmoji Kalėdų diena. Džiaugsmo ir laimės diena, bet mes nė vienas to džiaugsmo nejaučiame. Žvalgomės per langą, ar nepasirodys rusai. Gauname žinių, kad už poros kilometrų siaučia rusai, ieško "banditų". Mūsų laimei, nepasirodo joks ivanas.

Vos tik pritemus, mes išsiskubinome į tą vietą, kur mūsų laukia Vampyras ir Kunigaikštis.

Tą pačią naktį pasiekiame ir Apygardą. Man nemažas siurprizas: Apygardoje suruoštos vaišės. Susirinkę visi Apygardos pareigūnai, Vytauto Rinktinės vadas ir štabo viršininkas, Žalgirio Rinktinės vadas ir šios Rinktinės ūkio skyriaus viršininkas, be to, vaišėse dalyvauja keletas ryšininkių, kurios savo pasiaukojimu į mūsų organizaciją yra įdėjusios didelį indėlį.

Vaišės, kurios buvo taip ištaigingos, tai pirmas ir retas mūsų gyvenime reiškinys. Keista ir pagalvoti: visur siunta bolševikų gaujos, didžiausias teroras, o čia, malonioje kompanijoje tie, kurių gaudymui sumobilizuota ištisos laukinių azijatų gaujos, be baimės kelia tostus už šviesesnę ateitį, už Lietuvos greitą laisvę.

Užmiršę tas žaizdas, kurias Lietuvai atvėrė priešas, mes per tas kelias valandas laiko prisimename tuos Nepriklausomybės laikus, kurie mus paragina dar atkakliau kovoti, dar daugiau įdėti energijos, kad per nenuilstamą darbą susigrąžintume Tėvų žemei laisvę.

Praleisti vienai, antrai dienai sustojau pas Apygardos vadą poną Žveją. Mane apgaubė juodų ir liūdnų minčių debesys: kiek daug brangių darbininkų, kurių šiandien nėra kuo pakeisti, mes netekome per tą laiką, kai aš vaikščiojau po plačią Dzūkiją.

1946 metų spalio mėnesio 22 dieną Viltrakių kaime enkavedistai apšaudė grįžtančius iš Žalgirio Rinktinės Apygardos Vadą, jo adjutantą Šarūną, Žalgirio Rinktinės Vadą Šarūną, tos Rinktinės štabo pareigūną Taurą[138], kuopos vadą Kazoką ir dar vienuolika kovotojų. Mirtį nešančiose kautynėse žuvo Apygardos adjutantas Šarūnas, Žalgirio Rinktinės vadas Šarūnas, Tauras, kovotojai Briedis[139], Jūreivis[140] ir Paukštis[141].

Iš Apygardos vado pasakojimų sužinojau, kad juos užpuolė dar miegančius. Visi stvėrėsi už ginklų. Pasigirdo kulkosvaidžių pragariška daina. Rusai iš visų pusių apsupo trobesius, padėtis buvo beviltiška. Mūsų vyrai sugulė ant grindų, tik Apygardos vadas stovėjo namo kertėje ir beviltiškai

žiūrėjo į šią pragarišką ugnį. Prie jo kojų už Lietuvos Laimę ir Nepriklausomybę paaukojo savo jaunystę du jauni Lietuvos didvyriai - kovotojai Briedis ir Jūreivis.

- Aš negaliu užmiršti, - kalbėjo Apygardos Vadas ponas Žvejys, - kovotojo Tauro žvilgsnio, kuris mirštančiomis akimis pažvelgė į mane. Tos akys prašė pagalbos, bet aš buvau bejėgis. Kiekvieną sekundę man grėsė mirtis. Tuo tarpu prabilo Tauras: "Vade, nepalikite manęs. " Ir nežinau, kuo viskas būtų baigęsi, jeigu ne kuopos vadas Kazokas, kuris, save statydamas į didžiausią pavojų, iššoko pro langą ir ugnimi privertė nutilti rusų kulkosvaidį, esantį už dešimties žingsnių. Tas mus ir išgelbėjo. Jeigu ne Kazokas — mes visi būtume žuvę. Sumažėjo rusų šaudymas. Įsakiau visiems vyrams iššokti pro langus. Aš, iškėlęs sužeistą Taurą, iššokau pats.

Padėtis pagerėjo. Kazokas tuo tarpu užėmė gerą poziciją. Traukėmės. Mano adjutantas, jam bešokant per langą, sužeidžiamas į petį. Jis atsiskiria nuo visų ir traukiasi per kalnelį. Čia ir žūsta. Tauras gi pasiduoda per daug į dešinę ir užbėga ant kulkosvaidžio ugnies. Krinta ir jis. Besitraukdamas žūsta ir kovotojas Paukštis. Likusieji traukiamės laimingai. Žalgirio Rinktinės vadas paaukoja save, norėdamas išgelbėti slaptus tarnybinius raštus. Jis slenka prie žuvusio adjutanto, norėdamas paimti jo planšetę, bet čia žiauri priešo kulka perveria jo krūtinę. Vargšelis krinta didvyrio mirtimi.

Šis Apygardos vado pasakojimas mane pritrenkė. Kokios, Viešpatie, brangios aukos!

Apygardos adjutantas, nors turėjo savotiškumų, bet, prisiminus jo darbus, jo nenuilstmą jėgą, bei norą aukotis ir dirbti Tėvynei, jo užmiršti negalime. Jam liksime amžinai dėkingi. Jis pelnė savo darbais sau garbę bei tautos kankinio vainiką.

Aš atsimenu tuos vakarus, kai mudu kalbėjome, planavome, džiaugėmės ateitimi. Man dabar, jam žuvus, darosi nyku. Aš netikėjau, kad jis mus paliks, bet likimas lėmė, jam pavydėjo sulaukti tos valandos, kurios jis taip ilgėjosi, dėl jos aukojo savo jėgas - jis žuvo, nesulaukęs Laisvės.

Arba Žalgirio Rinktinės vadas, mano numylėtas Šarūnas, kurio mirties aš esu priblokštas. Žuvus šios Rinktinės vadui Žalvariui, aš Šarūną rekomendavau Apygardai. Jeigu nebūčiau siūlęs, šiandien jis gal būtų gyvas. Jo man gaila, gaila labiau negu ko kito. Nieks negali užmiršti jo uolumo:

jis visuomet dėl Tautos, dėl organizacijos užmiršdavo save. Tas uolumas, tas šventas pasiaukojimas jį išskyrė iš mūsų tarpo. Daug dar darbų jo laukė, daug gerų planų ir idėjų jis nusinešė su savim į kapus.

-Jeigu galėčiau daryti stebuklus, - klaikiai galvojau aš, - prikelčiau jį iš kapų.

Nieks neužmirš jo darbų, nes per daug ryškus darbais jo pasiaukojimas, jo uolumas. Neįkainojamą savo darbais turtą jis paliko šiai Rinktinei. Jis atidavė visas jėgas, jis atidavė net savo gyvybę, kaip ženklą parodyti, kad visi lietuviai savo Tėvynei turime aukotis, nebijoti mirties. Jis liko ištikimas priesaikai: "... nesigailėti nei jėgų, nei gyvybės..."

- Netekau vado, - liūdnai prabilo Apygardos vadas.

Aš suprantu: mes netekome žmogaus, ant kurio pečių mes galėjome sudėti savo nelaimes, savo vargus. Jis vienas tam turėjo jėgų. Jis mokėjo paveikti savo vyrus, jis buvo jiems tėvas. Jis atlikdavo pačias pavojingiausias keliones, jis, kur galėjo pats, nestatė kito į pavojų.

- Mes verksime ir neužmiršime Tavęs, kai tuo tarpu staugs iš džiaugsmo, Tave pažinęs, priešas.

Gaila mums visiems ir Tauro. Jaunuolis - nepalaužiamos jėgos. Jo drąsumu stebėjomės visi.

Ir kaip neliūdėti, prisiminus tokius brangius asmenis, kurių mes šiandien neturime ir neturėsime. Mūsų kova tampa dar atkaklesnė, įgauna dar ryškesnį atspalvį, nes žuvusių draugų kraujas, jų nežmoniškai išniekinti kūnai, mus paragina dar uoliau kovoti, sekti jų pavyzdžiu: kovoti ir mirti. Mirtimi laimėti kitiems laisvę.

Žemėje atsivėrė pragaras. Ar gali kas būti žiauresnio? Išniekinti kūnai, sudegintos sodybos, visoje šalyje siaučia teroras: atima iš ūkininko paskutinį duonos kąsnį, o visą šalį kruvinas azijatas maitina tik melu: „Tarybų Lietuvoje užtekėjo saulė."

Mes šaukiamės Dievo, bet ar negirdi mūsų maldų, ar nemato tų kruvinų ašarų...

Viena viltis mus gaivina: mūsų moralinė jėga dar stipri. Žuvusieji draugai mus skatina.

Slenka niūrios dienos. Jos pilnos kraujo ir ašarų. Teroras siaučia, bolševikai siunta; atrodo, kad amžinai, kad visuomet, bet Tautoje viltis, skaidri viltis - neilgai...

Laisvieji broliai ir sesės liks amžinai. Laisvųjų nenugalės. Tuo šiandien mes ir galime džiaugtis, kad didelė tautos dalis moka pernešti vargus ir terorą. Jie nebijo ateiti prie išniekinto laisvės kovotojo kūno ir čia išlieti savo raudas, nors po to juos meta į kalėjimą, areštuoja, tardo, spardo ir daužo.

Praslinkus dviem dienom po Apygardos vaišių, ateina Vampyras ir Kazokas, su kuriais dar kartą apgailime žuvusius vyrus.

Vakare juos atsisveikiname. Atsiskirdami su Kazoku, mes dar nežinome, kad jam paskutinį kartą spaudžiame ranką.

Šiuo laiku, jau seniai pribrendus reikalui sudaryti vyriausiai Ginkluotų Pajėgų Vadovybei visoje Lietuvoje, galima sakyti, buvo žengiamas paskutinis žingsnis. Po keleto nepasisekimų vieną kartą prieita prie to, kad nekalbant apie ryšio sudarymą su užsieniu, visos Apygardos sudarė bendrą vadovybę, kuri pasivadino Bendro Demokratinio Pasipriešinimo Sąjūdžio vardu. Veikimo gairės jau buvo nustatytos. Reikėjo galutinai susirinkti Apygardų vadams ir išsirinkti Vyriausią Ginkluotų Pajėgų Vadą.

Šio sąjūdžio užuomazgos reikia ieškoti 1946 metų gegužės mėnesyje, kai Andrius[142] su Hektoru[143] perėjo anglų zonos sieną ir atėjo į Lietuvą. Jie čia susirišo su Lietuvos laisvės kovotojais ir, susitikę su Geležinio Vilko Rinktinės vadovybe, nurodė visas veikimo direktyvas. Žingsnis po žingsnio darbas ėjo pirmyn. Tauro Apygardos vadas Mykolas Jonas susitiko Geležinio Vilko Rinktinėje su Andriumi ir Hektoru, iš kurių gavo uždavinį šio susijungimo reikalu tartis su Žemaitija. Mykolas Jonas susitiko su Kazimieraičiu, Pietų Lietuvos partizanų vadu ir buvo įgaliotas vykti į Žemaitiją, bet, nepasiekęs Žemaitijos, žuvo. Šiuo laiku Vilniuje BDPS, (...) Laikinoji Lietuvos vyriausybė ėmėsi šio darbo. Ypatingai aktyviai darbavosi gydytojas Markulis[144], pasivadinęs Erelio slapyvardžiu. Ši laikinoji Lietuvos vyriausybė sudarė glaudų ryšį su užsienio lietuviais, tvirtino ir skyrė diplomatinius atstovus.

Mums išsigelbėjimo aušra tekėjo. Gautomis iš užsienio žiniomis, kad Lietuvos klausimas nėra ir nebus užmirštas, mes džiūgavome ir laukėme to momento, kad ir mūsų šalyje nušvis laisvė.

Erelis važinėjo pas Apygardų vadus. Visus jau buvo patraukęs į savo pusę, bet į visą šį jo darbą įtartinai žiūrėjo Dainavos Apygardos vadas ponas Ąžuolis[145]. Jis, mat, tame Erelio veikime įžiūrėjo ką tai tokio klastingo.

Mūsų Apygardos vadas ponas Žvejys nors Erelio veikimu patikėjo, bet buvo labai atsargus. Vis dėl to prieita prie to, kad 1947 metais sausio mėnesio 18 dieną turėjo Tauro apygardos ribose susirinkti Laikinoji Lietuvos Vyriausybė, visų šešių Apygardų vadai ir šiame posėdyje galutinai baigti taip ilgai svajotą ir lauktą darbą. Laikinoji Lietuvos vyriausybė turėjo sueiti į glaudų kontaktą su Apygardų vadovais, be kurių pripažinimo ši Laikinoji Vyriausybė neturėjo teisės atstovauti Lietuvą.

1947 metais sausio mėnesio 3 dieną Apygardos vadas ponas Žvejys išvažiuoja į Kauną ir Vilnių. Ten turėjo tikslą susitikti su ponu Ereliu, kuris šiuo laiku ėjo laikinai tarsi prezidento pareigas, be to norėjo pasitarti įvairiais klausimais. Kelionės metu turėjo numatyti šio posėdžio galutinę datą ir vietą. Išvyko dienos metu, naudodamasis p. Erelio padirbtais dokumentais.

Man visi šie įvykiai buvo tarsi sapnas. Aš negalėjau savęs priversti tuo tikėti. Vykstant tokiam baisiam enkavedistų siautėjimui, tokiam baisiam terorui, baisiam enkavedistų kontržvalgybiniam veikimui, argi galima buvo tikėti, kad ponui Ereliui taip lengvai pavyksta gauti tūkstančius naujų dokumentų. Tuo aš netikėjau, bet Apygardos vadas mane įtikinėjo, kad daug enkavedistų dirba mūsų pusėje ir jų pagalba gaunami šie dokumentai. Aš supratau, kad toks veikimas galimas yra, bet jis turėtų reikštis daug paslaptingiau. Mano galvoje tuo laiku netilpo mintis, kad oficialiai gyvenantieji asmenys taip aktyviai, nesiskaitydami nei su laiku, nei su pavojais, galėtų be išsišifravimo baimės šį darbą dirbti. Juk įtakingesnių žmonių, kurie dar gyvena oficialų gyvenimą, enkavėdė suskaito ir žingsnius.

Nekantriai laukiu pono Žvejo, kuris turėjo diena po dienos grįžti į Apygardos štabo būstinę, kurioje šiuo laiku aš vienas tebuvau. Jo grįžimas man turėjo daug ką atidengti, nušviesti. Aš, mat, tų darbų vaisiais pajėgiau tik džiaugtis, o ne tikėti, nes visa tam per maža buvau painformuotas. Dabar tikėjausi daug ką išgirsti ir sužinoti. Vienu žodžiu persiorientuoti, iš šio mažo žinių kevalo pakilti.

Sekmadienio vakarą kambario duris pravėrė ponas Žvejys.

Jo veido išraiškoje klajojo liūdesys. Kas tai galėtų būti, aš nežinojau ir negalėjau suprasti. Jis buvo nekalbus.

- Galiu pranešti liūdną žinią, - prabilo jis.

Aš pažiūrėjau jam į akis.

- Žuvo Žalgirio Rinktinės vadas Kazokas ir ūkio skyriaus viršininkas Kapsas[146].

Ši baisi staigmena pritrenkė ir mane.

Kambaryje įsiviešpatavo kapų tyla. Bijojau aš, bijojo gal ir jis šią tylą sudrumsti.

Man galvoje netilpo mintis: žuvo Kazokas.

Aš dabar supratau pono Žvejo liūdesio priežastį, jo baisius pergyvenimus. Juk tai jo artimas giminaitis.

- Žiauru, - prabilo jis. - Aš atkeršysiu už Kazoko žuvimą. Atkeršysiu Veiveriams.

Šiandien aš jo daug neklausinėjau, nes jis pareiškė, kad nenorįs nieko kalbėti nė žinoti. Per didelis smūgis kirstas jam, kaip giminaičiui.

- Kokia nelaiminga ta Žalgirio Rinktinė, - nutraukiau tylą.

- Jau penktas Rinktinės vadas, - pritarė Žvejys.

- Baisu, - pamaniau sau vienas, - baisu. Pirmasis Rinktinės vadas Vygandas. Jis - išdavikas. Jis savo šėtonišku darbu, tarsi, prakeikė šią Rinktinę. Žuvo Rinktinės vadas Spyglys, po jo Žalvaris, Šarūnas, o dabar Kazokas. Ir tai ne bet kokie, bet rinktiniai vyrai Tėvynei šventai ir iš įsitikinimo pasiaukoję. Kas juos šiandien pavaduos? Kas juos šiandien pakeis? Tai per daug baisu, per daug skaudu. . .

- Žiauru, tai - lietuviai, - kalbėjo Žvejys.

Supratau, kad jo mintys klajojo kitoje temoje.

- Ar tik nėra kokio išdavimo? Gal kas baisaus su BDPS?

- Sužinosi ateityje, šiandien negaliu kalbėti. Per daug, per daug baisu.

Mįslė. Aš mintimis bandžiau atspėti, bet veltui, man liko visa paslaptinga ir nežinoma. Tik vieną supratau, kad kažkas baisaus, negero įvyko.

Man buvo gaila žiūrėti į Apygardos vadą, kuris šį, dar man nežinomą smūgį, taip baisiai pergyveno.

- Žiauru, - prabilo jis vėl, - žiauru. Rytoj vienas niekšas mirs. Liepiau nudurti peiliu.

Aš nedrįsau klausti, kas tai galėtų būti, bet dabar aiškiai supratau, kad tai yra kokia išdavystė, baisi išdavystė.

- Kokiomis aplinkybėmis žuvo Kazokas su Kapsu? - vėl paklausiau.

- Dar nėra tikrų žinių. Greitu laiku sužinosime.

Ir vėl tyla. Klaiki tyla viešpatavo kambaryje. Aš nenorėjau jo klausinėti.

- Mirtis žmogų traukia ir nieks nepajėgs nuo mirties sulaikyti, - kalbėjo Žvejys. - Kazoką su Kapsu žmonės draudė, bet jis neklausė ir išėjo. Išėjo ir žuvo. Netekau brangaus ir gero vado, o ką aš jo vietoje skirsiu?

- Sunku pasakyti, - abejingai prabilau.

- Nėra kas skirti.

Aš ilgai negalėjau užmigti. Akyse man stovėjo Kazokas. Aš tikėjausi, kad jis tikrai nežus, jis man vaizdavo nemirtingumo simbolį. Kiek daug jis turėjo kautynių, bet iš visų išėjo nugalėtoju, laimėtoju. Jo priešas bijojo. Daug kartų priešas spendė spąstus, bet Kazokas visuomet, palikdamas kruvinus priešams nuostolius, išeidavo laimingai.

Ir šiandien, nors jis žuvęs, bet aš negaliu tuo tikėti. Aš matau jo veide klajojantį šypsnį, jo amžinai linksmą nuotaiką, kuria po sunkių pergyvenimų, jis sugebėdavo kitus paveikti, nedavė liūdėti, bet versdavo dar daugiau susikaupti ateities darbams.

Jis tikrai pelnė didvyrio vardą. Tą vardą jis gavo kovos lauke. Jis nepabūgo nei pavojų, nei priešo daugumo, jis žinojo tik viena - mirtis kraugeriams!

Jis mokėjo laimėti visus. Visi su pasigrožėjimu pažvelgdavo į jo veidą, kuriame spindėjo didybė, narsumas. Kiekvienas su juo jautėsi saugus, nes kur jis - ten pavojus niekai. Jis taikliais šūviais priversdavo priešą trauktis, jis mums visiems ne kartą praskynė kelią iš priešų apsupimo. Ir visi sakydavo: „Ten, kur Kazokas - ten nėra pavojaus."

Aš su pasigėrėjimu prisimenu tuos žygius, kai mane lydėdavo Kazokas. Aš jaučiausi ramus, saugus, nes mūsų tarpe Kazokas. Aš vaikiškai tikėjau jo nemirtingumu. Užtekdavo pažvelgti į vyriškus jo veido bruožus, į spindinčią iš akių drąsą, į veido ramumą ir kiekvienas pasijusdavo ramus.

Jį, kaip vadą, vyrai mylėjo. Guldė už jį galvą. Jis visus patraukė ne žiaurumu, bet tuo paprastumu, tuo draugiškumu, tuo nepaprastu drąsumu. Nežinau, ar atsiras žmogus, kuris, susitikęs Kazoką, juo nepasigėrėtų. Kovotojų tarpe jis turėjo autoritetą. Jis visus patraukė, visus subūrė, visus uždegė. Mes radome Kazoką pirmomis dienomis laisvės kovotojų eilėse. Jis vienas iš pirmųjų išgirdo kovos trimitų garsus. Kai Tėvynę užtvindė azijatų banga, jis nepabūgo, nors jų tūkstančiai ir šimtai, bet jis turėjo drąsos su keliais vyrais pradėti kovą, žūtbūtinę kovą. Mes su džiaugsmu

prisimename garbingą Lietuvos praeitį, pirmuosius savanorius. Su ne mažesniu džiaugsmu minės visa Suvalkija Kazoko vardą, kuris savo kovomis įdėjo brangų perlą į mūsų pergalės vainiką. Jam mes liksime amžinai dėkingi, juo didžiuosimės.

Per daug skaudu - žuvo Kazokas. Žuvo tas, iš kurio Žalgirio Rinktinė dar daug laukė, dar daug tikėjosi.

Bet Apvaizdos kiti keliai. Jį atėmė iš mūsų tarpo tuomet, kuomet jis mums buvo reikalingiausias. Jis praliejo savo kraują ant Tėvų Žemės kaip ženklą, kad per pralietą kraują, per kančias galima laimėti laisvę. Nors skaudu, bet mums liko idealios kovos didvyrio pavyzdys, kuris už Tėvynę atidavė savo gyvybę. Jis mus pamokė, kad laisvė perkama ne gražiais šūkiais, ne patriotinėmis dainomis, bet pasiaukojimu, kova ir net mirtimi.

Jo vietoje stos šimtai. Lietuva atkeršys už jo ir šimtų brolių pralietą kraują. Žuvusių draugų pralietas kraujas - tai sėkla, iš kurios išaugs mums pergalės aušra. Bet tegul nemano priešas, kad mes nuleisime rankas. Mūsų dvasia stipri. Fizinių jėgų apginti tautos garbei dar užteks. Dar tūkstančius paragins Tėvynė brolių, kurie kaip liūtai kovos lauke mokės apginti Tėvynės garbę.

Gi niekšai, išdavikai, kur dingsite, kur bėgsite? Neliks nenubausta ir Kazoko išdavikė, kuri, kaip išgama, pamačiusi laisvės kovotojus, pranešė azijatams, o šie, kraujo ištroškę tironai, puolė ir atėmė iš mūsų tarpo du brangius vyrus, dėl kurių mes liūdime ir liūdėsime. Jie žuvo nelygioje kovoje. Prieš du, pavargusius nuo tolimo žygio, puolė didžiulė gauja azijatų. Jie garbingai žuvo, bet jų darbai nežus.

Ryto metą atlaikiau už Kazoką pamaldas. Mes trise, tai yra Apygardos Vadas, Politinės dalies viršininkas Gediminas ir aš karštai meldėmės už žuvusio Kazoko vėlę.

Sužinojęs apie Kazoko mirtį, nuliūdo ir Gediminas.

- Neįsivaizduoju, - kalbėjo Gediminas, - kad Kazokas galėjo žūti. Jeigu jis žuvo, viskas, atrodo, turėjo žūti. Aš tikėjausi, kad Kazokas negali žūti.

- Jo vietoje stos dešimt, - prabilo Apygardos vadas.

- Aš vis dėl to neįsivaizduoju, aš negaliu savęs priversti tikėti, kad žuvo Kazokas, kuriame kaupėsi jėga, vyriškumas, drąsa, - kalbėjo ponas Gediminas.

- Yra dar liūdnesnių žinių, - prabilo ponas Žvejys.

Mudu su Gediminu abu pažiūrėjom į Žveją.

- Kas yra? - paklausė Gediminas.

- Sužinosite vėliau, o dabar galit man padėkoti, kad nesat enkavedistų rankose.

Visi nutilome. Mūsų tarpe bangavo neramumas, noras atspėti, ką visą tai reiškia.

- Tai lietuviai! - kalbėjo Žvejys. - Kas galėtų tikėti, sunku net įsivaizduoti, kad mūsų tarpe atsirado antras Vygandas, kuris, tiesa daug gudriau ir paslaptingiau dirbo enkavedistų naudai.

Šie Apygardos vado žodžiai mus pritrenkė, tarsi, suparalyžiavo. Mes stovėjome vienas prieš kitą, veiduose degė ugnis. . .

- Kas tai galėtų būti? - teiravosi Gediminas.

- Gražiai tu būtum išvažiavęs į užsienį. Šiandien būtum enkavedistų naguose. Daktaras[14] , kuris tavo vietoj važiavo, jau enkavedistų suimtas, Hektoras taip pat. Pasirodo, kad mano pasikarščiavimas nenuėjo veltui: jeigu tik būčiau su viskuo taip lengvai sutikęs, šiandien ir tu ir daugelis jau būtų pražuvę.

Mudu tylėjome ir laukėme.

- Erelis išdavikas.

Šie žodžiai mudu su Gediminu pritrenkė. Gediminas nė nepajuto, kaip atsisėdo ir persižegnojo.

Šiuo momentu mes jautėmės kaip stabo ištikti.

- Matai, kaip gražiai tave būtų išvežę į užsienį, - kalbėjo Žvejys.

- Man visa tai - sapnas. Aš neįsivaizduoju, kad Erelis gali būti išdavikas.

- Per daug visa aišku, kad būtų pagrindo tuo abejoti. Kai pradedi jo darbus analizuoti, tai kaltiname tik save, kad per vėlai mes visa tai pastebėjome. Kiekvienas rusų siautėjimas turi glaudų sąryšį su Erelio išdavystėmis. Pietų Lietuvos Partizanų vado Kazimieraičio būstinės radimas ir jo žuvimas priklauso Erelio išdavimui, Geležinio Vilko Rinktinėje tokie baisūs siautėjimai - tai Erelio darbas. Tūkstančiai naujų dokumentų liudija, kad Erelis daug galingesnis net už pačius enkavedistus. Jo dažni važinėjimai kalba, kad tai galima tik su enkavedistų žinia. Ir šimtai kitų faktų sakyte sako, be jokios baimės suklysti, kad Erelis yra tikras išdavikas.

- O kas jį iššifravo? - paklausiau aš.

- Vytis ir kiti, - atsakė Žvejys. - Smulkmenų aš ir pats nežinau, bet galite tai sužinoti iš Žaliuko ir Vyčio.

- Gražus su savo darbais Erelis, — nusišypsojau aš.

- Dar gražiau jis būtų ir padaręs. Per jo išdavimą turėjo pražūti trys valstybės: Lietuva, Lenkija ir Latvija. Su visomis jis turėjo glaudų ryšį. Per jo rankas ateidavo siuntiniai iš užsienio, kurie, žinoma, patekdavo ne į mūsų, bet į enkavedistų rankas, o jis mus tik melu ir apgaule maitino. Jis veikė velniškai gudriai. Vieną po kito jis vežė į "užsienį" ir tos nelaimingos aukos visos pateko enkavedistams. 18 sausio enkavedistai būtų užpuolę, ramiai beposėdžiaujant, visus Apygardų vadus.

- Tai kas dabar daryti? - abejingai paklausė Gediminas. - Turime duoti žinią į užsienį, kad jie būtų atsargūs.

- Aš pasiunčiau Žaliuką ir Vytį, kad jie kartu su Ereliu nuvažiuotų į Didžiosios Kovos Apygardą ir tenai, smulkmeniškai ištardę Erelį, jį nudurtų peiliu. Mes turime veikti taip, kad apgautume enkavedistus. Juos turime suklaidinti, jog mes apie Erelio išdavystę nieko nežinome. Liepiau jį nudurti peiliu, o kūną išmesti prie geležinkelio. Visą tai taip turime sutvarkyti, kad enkavedistai jaustųsi, jog Erelį apiplėšė ir nužudė rusų kareiviai.

- Bet turime kokiu nors būdu įspėti užsienio lietuvius? - planavo Gediminas.

- Aš visą laiką kalbėjau Žaliukui ir Vyčiui, kad tardymo metu daugiausia kreiptų dėmesio į šį tašką, ką jis yra padaręs, kokius turi ryšius su užsienio lietuviais.

- Jis gali nieko ir nesakyti, - įsiterpiau aš.

- Jam bus pastatyta sąlyga, jeigu iki to ir to laiko nepasakai, tai Žvejys, kuris dabar sėdi Vilniuje tavo bute, iššaudys tavo šeimą. Šiuo būdu jį ir apgausime. Mylėdamas savo šeimą, aišku, jis viską išduos.

- Reikia gelbėti ir profesorius, - prabilo Gediminas.

- Suprantu, bet kaip? Pranešti negalime, nes ir profesorių tarpe gali būti užverbuotų, o enkavedistai turi nežinoti, kad mes žinome. Dešimtį profesorių turime paaukoti. Gaila, bet mes bejėgiai.

Gediminas nuleido rankas.

- Pagal galimybes tegul jie saugojasi. Daugiausia, ką mes galime padaryti, tai pranešti profesoriui Žemaičiui[148], o šis tegul savo nuožiūra...

- Sunku pakelti tokį baisų smūgį. Kiek blogio gali padaryti vienas žmogus - pražudyti tris valstybes, - prabilau aš.

- Mums, žinoma, sudavė baisų smūgį, bet ne galutinį. Mes galime susilaukti tik aktyvesnio siautėjimo. Daugiau, kiek mums pakenkė, jau nepakenks, bet Latvijos ir Lenkijos tautoms dar daug gali Erelio mesta meškerė atnešti žalos, - dėstė Gediminas.

- Dabar reikia pas mus laukti plataus mąsto areštų. Jis savo šėtonišką darbą jau pradėjo. Areštuoti beveik visi Lietuvos vyskupai, daug kunigų, artimiausiomis dienomis areštuos daugybę profesorių... Ir visa tai bus Erelio darbai.

Šie žodžiai mudu su Gediminu dar daugiau įelektrino. Norėtųsi gelbėti, bet mes bejėgiai.

- Kruvinasis Erelis, - pamaniau sau vienas. - Kokie žemi jo darbai. Tai įkūnytas Velnias, tai veidmainis žmogus, kuris dėjosi pamaldus, net per daug dievotas, o visa tai darė tam, kad tik daugiau aukų, mums brangių aukų, galėtų duoti besočiam bolševizmui. Jis ieškojo su dvasininkija artimo kontakto tik tam, kad ją galėtų pražudyti... Aš negaliu įsivaizduoti, kokia bjauri, veidmainiška jo prigimtis. Jis tariamai dirba Tėvynei, bet tik tam, kad ją galėtų pražudyti, Jis yra lygus Judui, kuris išdavė Kristų. Šis (Markulis - *red.)* norėjo išduoti ir pražudyti Tėvynę, dėl kurios keli tūkstančiai laisvės kovotojų pačioje jaunystėje paguldė galvas, dėl kurios laisvės kovojo savanoriai, tūkstančiai kovotojų kenčia Sibiro katorgoje, o jis, toks pat lietuvis, kaip ir visi - parduoda Tautą. Jis baisesnis išdavikas už generolą Vitkauską, Paleckį, Gedvilą, Venclovą, nes jie atviromis kortomis naikina mūsų Tautą, jie savo juodų darbų nė neslepia, gi Erelis, dedasi dirbąs kilnų darbą, kartu su tauriausiais Lietuvos sūnumis kovoja ir dirba Tėvynei, o tuo tarpu visomis jėgomis žlugdyte žlugdo tą kilnųjį darbą. Ne vienas lietuvis šiandien jį keikia. Ateityje jį prakeiks visa Tauta. Ir šio išdaviko šeima neturi rasti prieglobsčio mūsų Tėvynėje.

- Nesuprantu, - prabilo po ilgos tylos Gediminas, - Tautos sąvoka - kas tai tokio neapčiuopiama, paslėpta, bet išdavinėti savo kolegas, gyvus asmenis, kuriuos kiekvieną dieną matai, su jais tą patį darbą dirbi, to aš nesuprantu. Kokią jis gali turėti sąžinę: išduoda savo draugus, savo darbo draugus... Mano galvosenoje tas netelpa. Kaip jis gali šypsotis, su draugu kalbėtis, o po penkių minučių jį pražudyti enkavedistų nasruose. Tai jau

per daug. Ta sąvoka yra svetima žmogaus prigimčiai. Žmogaus prigimties rėmuose tas netelpa. Čia kas tai tokio velniška, sugadintos žmogaus prigimties išraiška, kurią gali turėti tik bolševikas. Kainas nužudė savo brolį, bet vadovaudamasis pavydu, aistrų įtakoje, bet kuo šitą jo (Markulio - *red)* darbą galima pateisinti? Belieka tik vienintelė išvada: žmogus velnias.

- Man atrodo, kad jis turėjo dirbti iš idėjos. Jis turėjo būti bolševikas pilna to žodžio prasme, - įsiterpiau aš.

- Bet juk neturime žinių, kad gydytojas Markulis būtų susitepęs bolševizmu. Jeigu jis būtų bolševikas - to negalėjo nuslėpti per keletą metų.

- Kartą jis išsitarė, - prabilo Žvejys, - kad dešimt metų, kai neina išpažinties.

- Na, bet užteks čia mums jį keikti. Tegul Tauta jį prakeikia. Laikas mums pagalvoti, ką toliau turėsime daryti. Kaip turėsime šią katastrofišką padėtį atitaisyti? - pasiūliau aš.

- Dar prieš 18 sausio, - prabilo Žvejys, - mes turėsime sušaukti bent kelių Apygardų vadus. Numatyti kaip galima greičiau asmenis, kurie atstovaus BDPS, atseit Laikinąją Lietuvos vyriausybę. Mes turime kaip galima greičiau, skubiau šį reikalą sutvarkyti. Po to, neatidėliojant siųsti į užsienį bent du žmones, kurie ten smulkiai galėtų painformuoti veikiantį Išlaisvinimo Komitetą. Mes turime rasti du žmones, mokančius lenkų kalbą, kurie turės pasiekti anglų zoną ir ten susitikti su lietuviais.

Nors atrodo sunkus ir neįmanomas darbas, bet kilnūs pasiryžimai viską nugali. Aš esu pakvietęs Dainavos Apygardos vadą, Žalgirio Apygardos vadas davė sutikimą, kad viską pripažins, Kęstučio Apygardos atstovai, reikia tikėtis, atvyks. Keturių Apygardų nutarimai juk turės savo reikšmę ir vertę. Gi darbas, visi sunkumai krinta ant Tauro Apygardos pečių.

Prislėgti šių baisių smūgių išsiskyrėme.

Kazoko žuvimas, Erelio išdavimas tai du baisūs smūgiai. Čia vėl gavome pranešimą, kad žuvo Žalgirio Rinktinės kuopos vadas Tarzanas.

- Ir visa tai pernešti, - galvojau aš, - nepalūžti reikia milžiniškų nervų, neturėti širdies. Smūgis po smūgio - tai atviros žaizdos mūsų Tautai.

Lengva iš šalies tą kovą stebėti, nesunku yra pernešti ir tas kančias, bet nepakeliama našta toje kovoje dalyvauti, visus tuos sunkumus pakelti.

Mums trūksta ir darbininkų. Maža yra tautoje intelektualių jėgų, kurios mums dirbtų, jeigu ir atsiranda, tai išdavikiška ranka juos nušluoja. Ir vėl mes liekame vieni.

- Nejaugi mes, lietuviai, esame tokie žemi, - suvaitojau širdies gilumoje, - nejaugi mes taip lengvai išsižadėsime savo kilnių siekimų, dvasioje palūšime. Baisu ir pagalvoti, kad mūsų inteligentų tarpe atsiranda tokių niekšų, kaip antai: profesorius Markulis, profesorius Kupčinskas, profesorius Dabušis[149], kuris taip pat yra išdavęs virš dviejų tūkstančių žmonių. Gaila mums jų, bet jų pikti darbai ras ir skaudžią bausmę. Šiandien mūsų profesoriai, į kurių laikyseną nukreiptos Tautos akys, drįsta viešumoje kalbėti: „Tik Tarybų Lietuvoje užtekėjo mums saulė"; „Aš balsuoju už demokratinę Tarybų Lietuvą..." Ką gali galvoti bemokslis ar mažamokslis mūsų kaimietis, kai mūsų Tautos elitas parduoda taip brangią Tėvų Žemę, kurią mes gynėm nuo amžių. Šioje išbandymo kovoje liko stiprus, dvasia nepalaužtas, mūsų kaimas. Tuo Lietuva gali ir didžiuotis.

Bėgo neramios valandos. Šie dideli ir skaudūs išgyvenimai mūsų neparbloškė. Mes kaupiame jėgas paskutinei kovos valandai. Į žuvusių vadų eiles stojo kiti. Darbas, žūtbūtinė kova nesustojo.

Žalgirio Rinktinės vadu paskyrė kuopos vadą poną Šturmą. Atvertas žaizdas mes galime išsigydyti tik darbu, nenuilstamu darbu.

Vieną vakarą atėjo Vytauto Rinktinės vadas ponas Vampyras, su kuriuo dar kartą apgailėjome žuvusį Kazoką. Erelio išdavimas be galo nustebino ir jį.

- Šitokie niekšai ir atidengia enkavedistams mūsų kovos metodus. Enkavedistai gudrėja, - kalbėjo Vampyras. - Kiek jie buvo kvaili pirmaisiais metais - tiek dabar gudrūs.

Tris dienas pragyveno Vampyras pas mus. Su Apygardos vadu jie planavo būdus, kaip pakeisti kovos metodą, kad enkavedistams vėl viskas taptų nežinoma.

Artimiausiu laiku yra numatyta Žalgirio Rinktinę dalinti į dvi, kad vaisingiau galėtų vesti kovą.

1947 01 10
Grafas

KOVOTOJO KELIAIS

- 1 -

Erelio (daktaro Markulio) išdavikiškas darbas iš mūsų rankų atėmė paskutinį ginklą, gaivinančią viltį - susisiekti su užsieniu. Vienok, nors mūsų organizacijai smogė skaudžiausią smūgį, rankų nenuleidžiame, o planuojame, kad už bet kokią kainą, vėl persibrauti per sieną ir sudaryti naujus ryšius su užsieniu.

Į mūsų Tauro apygardą atvyksta Tautvaiša[150] ir Skirmantas[151], kurie iki šiol dirbo kartu su Ereliu, mūsų vadinamu Pesliu, Vilniuje. Su jais kartu atvyksta ir Dainavos apygardos atstovas, Rimvydas[152]. Sudaroma apgraibomis visos Lietuvos karinė ir civilinė vyriausioji Partizanų Vadovybė, kuri greitoje ateityje pradės egzistuoti ir dirbti nustatytą darbą. Į šią Vyriausią Vadovybę yra įjungiami tik pogrindyje dirbantieji asmenys, nes skaudi gyvenimo pamoka mus dar kartą pamokė, kad su oficialiai gyvenančiais asmenimis dirbti yra per didelė rizika.

Nustatoma gairės ir naujiems ryšiams su užsieniu. Šį kruopštų darbą atlikti pavedama Tautvaišai su Rimvydu, kurie greitoje ateityje ir išvyks ryšio reikalais į užsienį.

Liekame vėl dviese su Žveju Apygardos štabe. Pamažu slenka vasario dienos. Kiekvieną dieną žvalgausi per langą, kad tik greičiau nuleistų sniegą: manęs laukia Rinktinių vizitacija, o antra įgriso sėdėti be pastovaus darbo. Retkarčiais pasimaišo šioje apylinkėje ir rusai, tačiau didelių pavojų nesutinkame, tiesa, tenka retkarčiais sulįsti į slėptuvę, kol pasišalina neprašyti svečiai - ivanai. Nuobodumui pašalinti pora kartų mudu su Žveju išvykstame į lietuvišką baliuką.

Prieš garsiuosius „balsavimus", teisingai sakant, prieš Lietuvių Tautos valios klastojimą, išvyksta Politinės dalies Viršininkas į kitą vietovę. Aš keletai dienų išvykstu į jo buvusią būstinę. Tenai jaučiuosi ne visai saugus,

vieną kartą vos spėjau įlįsti į slėptuvę, o ivanai, girdžiu jau šūkauja: „Yra bandity?.." — „Sveiki, užsukite," - nusišypsojau.

Balsavimų dieną praleidau kartu su Žveju. Iš pat ankstyvo ryto pašokome iš lovos: girdime - už kilometro ar poros - susišaudymas. Ilga kulkosvaidžio serija, o taip pat girdimas naktį susišaudymas mus, ypač šią balsavimo dieną, verste verčia būti atsargiais. Nereikia ilgai laukti: laukuose pasipylė rusai. Sulendame į slėptuvę. Pavojus praėjo laimingai. Žvalgomės vėl per langus.

Pavakare paaiškėję, kad Klajūno kuopos[153] trys vyrai, naktį užėję ant pasalos, nukirto du enkavedistus, o patys laimingai pasitraukė. Tačiau anksti ryte vėl užpuolė mūsų vyrus ir kautynių pasekoje priešas neteko savo keturių kareivių. Šį kartą likimo buvo lemta didvyriškai kautynėse žūti ir mūsų vienam laisvės kovotojui Viliui[154], kuris, nors būdamas vokietis, nelygiose kautynėse nusipelnė didvyrio vardo.

Nors balsavimo laikas, kaip pranešė Vilniaus ir Maskvos vadai, baigėsi sekmadienio 12 valandą naktį, tačiau uolūs Stalino bernai dar ir pirmadienio vėlyvą rytą valkiojosi po kaimus elgetaudami balsų. Tai komedija - ne balsavimas: bolševikiškas radijas šaukte šaukia, kad tarybinė liaudis su entuziazmu heroiškai atlieka savo kilniausią ir švenčiausią pareigą, o tuo tarpu kam prievartavimai, kam bauginimai su automatu beginklių žmonių. Prie pat mūsų gyvenamosios vietos įvyko juokinga balsavimo scena. Pirmadienį anksti rytą enkavedistai bėgiojo pas gyventojus ir maldavo bei prievartavo, kad balsuotų, bet žmonės atsakinėjo, kad balsavimo laikas jau baigėsi. Tuomet enkavedistai, nieko nelaimėję, o su lig planu visi turi balsuoti patys, sustoję prie vieno ūkininko išvietės, sumetė balsus. Savininkė, tai pastebėjus, sušuko:

- Gerai sekasi balsuoti?

Enkavedistai susigėdę nuėjo toliau.

Į apygardos štabą gauname iš vienos, tai iš kitos rinktinės žinių, kad vienur, tai kitur žūsta ir žūsta mūsų vyrai. Sustabdyti žuvimus mes bejėgiai.

Apie pabaigą vasario mėnesio atvyksta jau seniai paskirtas adjutantu Krūmas. Aš kaip tik tą dieną išvykstu į darbą. Vizitavimą pradedu Vytauto rinktinėje. Su kuopos vadu Diemedžiu tą vakarą išvykstame. Su mumis kartu vyksta ir naujai paskirtas Šarūno rinktinės vadas Apynys[155]. Vieną dieną praleidžiame trise. Sekantį vakarą sutinkame kitus vyrus. Su jais kartu

dienavojame. Aprūpinu vyrus dvasiniais reikalais, kalbėdamas kreipiu į juos ypatingą dėmesį, kad kiekvienas laisvės kovotojas atstovauja visą organizaciją, todėl mums svarbu vengti mus kompromituojančių veiksmų.

Man šįmet itin malonu lankytis laisvės kovotojų būriuose, nes mus žeminantieji veiksmai kovotojų tarpe bemaž nepasikartoja.

Sekančią dieną Tranvilis[156] su savo būrio vyrais išvyksta. Liekame tik Apynys, Diemedis aš ir dar du kovotojai. Sustojame pas vieną ūkininką dienavoti, bet ryto metą, pastebėję rusus, turime iššokti per langą. Įšliaužiame, rusų nepastebėti į griovį ir juo, nors sniego aukščiau kelių slenkame į mišką. Laimingai pasiekiame mišką. Tai pirmosios darbo dienos ir pirmas šįmet pavojus. Atbėgame į mišką. Salta. Bėgiojame nuo medžio prie medžio, nes ilgai stovėti neleidžia šaltis.

Sekantį vakarą susėdę į roges važiuojame tolyn. Mus pavėžina vienas ūkininkas, kuris tiek įplaka arklius, kad mes nė nepajuntame kaip atvažiuojame į reikiamą vietą.

Naktį atvažiuoja Viesulo[157] vyrai ir mane išsiveža į savo kuopą. Apynį ir Diemedį palieku. Malonu naktį pasivažinėti rogėmis. Peteris[158], su kulkosvaidžiu stovėdamas rogėse mums garantuoja, kad su rusais nesusidursime. Po dviejų valandų kelio atvažiuojame į numatytą vietą. Ginklai ir mūsų balti apsiaustai beveik suledėję. Praleidžiame dieną ramiai, be jokių pavojų. Turėdami laiko išsikalbame apie Marijampolės deputatų ir kitų aukštų pareigūnų likvidavimą. Visi mes stebimės kovotojo Mažyčio[159] narsumu, kuris vienas, prie Užgavėnių stalo, likvidavo penkis aršius bolševikus ir vieną komjaunuolį.

Sutemus vėl sėdame į roges ir lekiame toliau. Randame kuopos vadą Viesulą ir jo kovotojus. Sustojame dienavoti. Vyrus aprūpiname dvasiniais reikalais, paskatinu vesti garbingą pradėtą kovą ir toliau su tokiu pasiaukojimu.

Vakare atvažiuoja Rinktinės Vadas Vampyras, Žvalgybos skyriaus Viršininkas Oželis. Palikęs vyrus, išvažiuoju su jais į štabo būstinę. Ten randu štabo viršininką Kunigaikštį ir Saulutę.

- Bus blogai, mergaitės, - kreipiuosi į Pušelę[160] ir Saulutę, - kam padėjote šaudyti Marijampolės pareigūnus!

Mergaitės tik juokiasi.

Pušelės ranka, kurią per Užgavėnių balių susišaudant jai sužeidė, baigia gyti. Mergaitė matydama tą visą vaizdą, kaip krito nuo taiklių Mažyčio

šūvių vienas paskui kitą bolševikai, dabar pergyvena. Su ja išsikalbėjau ir ją raminau, bet ji nuolatos kartojo:

- Man, tai man, bet, jeigu bolševikai griebs tėvus, ar jie supras apie kokį tai pasiaukojimą dėl Tėvynės. Jie amžinai mane keiks. Aš suprantu, bet jie nesupras manęs niekuomet. Aš atėmiau jiems ramią senatvę.

Kiek pajėgiau, tiek raminau Pušelę. Jai įrodinėjau, kad čia nieko baisaus, dėl to, jeigu areštuos jos tėvus, paleis.

Vakare su kovotoju Šarvu išėjome pas jo vyrus. Kovojame su sniego kliūtimis. Eiti tiesiog neįmanoma. Pažengi penkiolika metrų ir stoji ilsėtis. Sniego aukščiau kelių, jis pusiau palaidas. Šiaip taip, be galo pavargę, pasiekiame numatytą vietą. Sustojame ant kiemo, nusikratome sniegą ir per ryšininkus surandame vyrus, kurie naktį atvyksta pas mus. Praleidžiame su jais dieną. Keista mano pastoracija: iš vieno rajono važinėju ar, teisingiau sakant, einu į kitą ir ieškau vyrų, kad juos dvasiniai sustiprinus, išblaškius jų niūrias mintis, juos moraliai pakėlus, vėl palieku ištisiems metams. Su kovotoju Šarvu pragyvenu dvi savaites. Aš imu nerimauti, kodėl neatvyksta Šturmas ar jo vyrai manęs paimti. Išsiunčiu Šarvą pas Vampyrą. Jis grįžta liūdnas. Iš jo veido galima suskaičiuoti, kad įvykusi didelė nelaimė. Ir neapsirinku. Skaudi ir liūdna žinia: žuvo kuopos vadas Ožys, kurį, kažkoks išgama Slavickas nušovė. Smulkių žinių apie kuopos vado Ožio žuvimą šiuo laiku neturime, o tik žinoma, kad, atėjus Ožiui prie Slavicko namo pasigirdo šūvis, o atvykę vyrai, rado negyvą kuopos vadą. Slavicko ir jo šeimos jau nebebuvo.

- Gaila šitokio vyro, - prabilau aš. - Tiek daug turėjęs kautynių, parodęs visuomet tokią drąsą, dabar turėjo žūti. Žiaurus likimas.

- Yra dar kitų, baisesnių žinių, - prabilo Šarvas. - Septintą kovo žuvo kuopos vadas Diemedis, ūkio poskyrio viršininkas Šturmas[161], kovotojai: Teras[162], Žilvitis[163], Debesys[164] ir Vikis[165] (buvęs Klajūno slapyvardis).

Mudu su Šarvu pažvelgėme vienas į antrą:

- Likimo draugai, kurie už Lietuvos šviesesnę ateitį paaukojo patys save, -prabilau aš. - Man ypatingai gaila Diemedžio, su kuriuo tiek daug kartu praleista laiko, tiek daug kartu vaikščiota, juokauta, kalbėta. Puikus karys, jis nebijojo pavojų. Arba Šturmas - pirmųjų dienų partizanas. Retėja ir retėja mūsų eilės. Priešo spaudimas didėja, kovos pabaigos nesimato.

Praslinko dar kelios dienos. Jos bėgo nuobodžiai. Mintis, kad mūsų tarpe nėra septynių vyrų, mus verste verčia pagalvoti, kad gal artinasi ta valanda, kad ir mes turėsime tėvynės meilės egzaminą kruvinose kautynėse, apsupti daugybės priešų, beviltiškoje padėtyje, išlaikyti ir parodyti Lietuvių Tautai, kaip miršta jos gynėjai. Liūdna, kad daugelis vyrų, kurie, sunkiau sužeisti; turi patys save pistoleto šūviu prisibaigti: mūsų vyrai gyvi nepasiduoda. Nors tai žiauru, pirmu požvelgiu pagoniška, bet saugodami organizacijos paslaptį, kitų žmonių gyvybę, laisvę, saugumą, jie, kaip senovės Pilėnų kunigaikštis Margis su savo visais kariais palieka priešui tik lavonus. Gal daugelis, bevartydami istorijos lapus kalbės apie šią mūsų kovą su pasibaisėjimu, kad tai savęs išnaikinimas. Tačiau prisiminus, kad vedama kova su barbarais, kurie ir lavonus, gyvuliško instinkto vedami, išniekina, spardo, daužo... Sužeistą laisvės kovotoją, azijatai radę ima kankinti, daužyti: užuot suteikus pirmąją pagalbą kankina, kad, sužinoję laisvės kovotojo pavardę, galėtų jo tėvus ištremti į Sibirą, ar pūdyti kalėjime. Dažnai nežmoniškai ima daužyti, kad išduotų kitus kovotojus, jų gyvenamas vietoves, organizacijos paslaptis... Pasmerkti yra lengva, bet daugiau reiktų smerkti tuos, kurie tą tėvynę pavojaus momentu paliko, ją mylėjo tik tuomet, kai ji jiems teikė naudos ir rytojaus dienos užtikrinimą. Krikščioniška doktrina, žinoma, to neleidžia ir prieš visokius statutus turėtume nuleisti galvas, bet tai paliksime gerajam Dievui spręsti, o Jie gi mums palieka pavyzdį, kaip reikia mylėti Tėvynę ir ją ginti. Tie kaimo berniokai artojėliai savo idealiu Tėvynės meilės pavyzdžiu, paaukodami net savo gyvybę už Tėvynę, už jos laisvę, verste verčia susimąstyti ir mūsų inteligentiją, kuri taip lengvai nusiplauna rankas, rasdama tūkstančius pasiteisinimų, kad jiems dar neatėjo laikas, dar per anksti, kad iš to dar nėra naudos. Tėvynei jie pasidarbuos, kai ji bus laisva.

Nuvykstame į Vytauto Rinktinės štabą. Kunigaikščio lydimas išvykstu į 4-ą kuopą. Čia randu naujai paskirtą kuopos vadą Špoką[166], vieną ligonį ir medicinos seserį Aušrelę[167]. Vieną rytą mus iš miego pažadina smarkus beldimas į slėptuvės duris. Atidarome. Pamažu pradeda leisti dejuojantį kuopos vadą Viesulą ir kovotoją Aitvarą[168]. Paaiškėjo, kad 19 kovo įvyko ties Liudvinavu kautynės, per kurias sužeidė Viesulą, Aitvarą, Perlą[169] ir labai lengvai Mažytį. Perlas ir Aitvaras sužeisti nepavojingai, kiek daugiau ir gana rimtai sužeistas Viesulas. Kulka perėjusi per ranką ir likusi krūtinėje. Ligonis sunkiai alsuoja ir nuolatos dejuoja.

Aitvaras papasakoja, kad žuvo Šarvas ir Tranvilis.

- Nespėjome užmiršti neseniai žuvusių, o štai vėl naujos aukos. Gaila vyrų! Pirmųjų dienų kovotojai. Kas gali atstoti Šarvą, kas gali atstoti Tranvilį? Jie mūsų Tėvynei buvo geresni už auksą, gi mūsų organizacijai skaudi žaizda netekti vieno po kito kautynėse išbandytų vyrų.

Širdyje esu patenkintas, kad jie neseniai atliko išpažintį, priėmė šv. Sakramentą.

- Kokiu būdu įvyko kautynės? - paklausiau jų.

- Buvo surengtos Liudvinavo stribams ir enkavedistams pasalos. Kautynių metu žuvo apie 20 enkavedistų ir keli stribai. Mes netekome dviejų. (...) Gerai, kad radome Geležinio Vilko Rinktinės vyrus, kurie, mums paklydus, nurodė kelią ir išvedė.

- Dėl atsitraukimo, - kalbėjo kiti, - kaltas Rinktinės Vadas Vampyras. Nebuvo jokios komandos trauktis, vienas tik Perlas, tris kartus sužeistas, prilaikė priešą. Vėliau Oželis, Mažytis ir Kovas[170].

- O mums kai reikėjo trauktis, - kalbėjo Kovas, - tikras vargas. Niekas mūsų nedengia, sniego aukščiau kelių, o rusai, kad pila, tai pila. Visa mūsų laimė, kad netoli miškas, kitaip būtume žuvę.

Po kelių dienų sužinojome, kad Liudvinave rusai puolė Geležinio Vilko Rinktinės vyrus Žaliosios miške. Kautynių metu priešas neteko dešimties enkavedistų, mūsų pusėje aukų nebuvo.

Sekančią naktį Špokas, Kovas, Nykštukas[171], Ateitis[172] ir aš išvažiavome į jų kuopą. Vienoje vietoje sustojome vakarienės. Pas mane šią naktį buvo ypatingai prasta nuotaika, spėjam, kad reikės kelionėje susišaudyti ir neapsirinkam. Vos tik pavažiavus apie penkis kilometrus, kur turėjome sustoti, mudu su kuopos vadu Špoku išlipome ir ėjome į Ukrainą[173], taip vadinosi slėptuvė. Vyrai gi nuvažiavo palikti arklius. Staiga išgirstame smarkų susišaudymą. Mudu sustojame. Klausomės. Šaudymas vyksta iš vienos pusės. Ateiname į slėptuvę, čia randame kovotojus Baritoną[174] ir Vidginą[175] Po kelių minučių atbėga ir Nykštukas, kuris papasakoja, kad vos tik mums išlipus, jie susidūrė su rusais.

- Jų buvo trys rogės. Mes kai tik pastebėjome, tuojau atidarėme ugnį. Rusai sugriuvo ir į mus nė nešaudė. Aš traukiuosi link Ukrainos, o Kovas su Ateitimi į kitą pusę.

- Ar iš jų kuris nežuvo? - paklausiau.

- Atrodo, ne.

Mes visi tuojau šokome iš slėptuvės, griebėme ginklus ir leidomės tolyn. Už kilometro kelio paėmėme pastotį ir leidomės į Baltuosius Rūmus[176], kitos slėptuvės vardas. Apie trylika kilometrų lėkėme kaip vėjas: rusai kiekvieną minutę galėjo užstoti kelius, tad delsti nebuvo kada.

Nykštukas ragino arklius:

- Greičiau, ne sūnelis važiuoja, ne tėvo arkliai.

Keletą kartų išvirtome. Teko važiuoti ir be jokio kelio, per laukus. Arkliai vos išlipa. Keliose vietose turėjome patys kelti roges. Vargais negalais dar pusvalandis prieš švintant pasiekėme Baltuosius Rūmus. Suvirtome į kambarį (...).

Prieš Velykų šventes aprūpinęs (...), išvykstu pas Karvelį[177] ir jo vyrus. Teko keliauti lietingą, audringą naktį. Sniegą visur smarkiai leido. Pievose ir žemesnėse vietose plūduriavo vanduo. Artinamės prie Šešupės. Šešupė dar neišnešta, bet ledas jau visur iškeltas, upė išsiliejus. Brendam per užsemtus laukus apie pusantro kilometro. Baisus nuovargis: šlapi, perlyti... Vanduo šaltas, kaip geležis. Prisemi per aulus čebatus, vanduo toks šaltas, net nuo šalčio ima skaudėti kojas. Čebatuose sušyla vanduo, atrodo jau gerai, bet po keleto žingsnių ir vėl prisemi šalto, šalto vandens. Vargais negalais pribrendame Šešupę. Kaimo tiltelis iškeltas. Vanduo šniokšdamas bėga virš ledo. Laimingai pereiname upę. Per užlietą pievą dar tenka bristi apie du šimtus metrų.

-Jeigu dabar reiktų susišaudyti, - juokiuosi Kovui, - nebūtų kada nė gulti. Stati veržtumėmės į priešą.

Daugiau negu bet kada pavargę, pasiekėm Karvelio slėptuvę.

Išgėrėme po porą stiklelių spirito, užkandome ir kietai sumigome.

Iš miego pabudino garsus Karvelio juokas. Mat, vyrai gana geroje nuotaikoje užmiršo ir saugumą.

Visą dieną gyvenau, kaip toje pasakoje, pas juokų karalių. Nori ar nenori, bet jeigu Karvelis ką nors pasakoja, turi juoktis, nors rusai būtų čia pat.

Turėdami laiko, išsikalbame su vyrais, kaip jie eina per rubežių į Lenkiją. Nors labai dideli pavojai, bet kartas nuo karto rizikuoja, eina ir pereina. Dažniausiai tenka eiti kovotojui Tigrui[178], kuris ypatingai drąsus ir sumanus. Enkavedistams tie keli vyrai privaro tokios baimės, kad pagalvojus ir juokai: dėl penkių vyrų, kurie per metus keletą kartų pereina

sieną, rusai sutraukę apie keturis šimtus enkavedistų. Atrodo, subyrės Tarybų Sąjunga, jeigu vienas kovotojas pereis sieną.

Atlikęs darbą ir aprūpinęs kovotojų būrius, grįžtu Špoko, Tigro ir Karvelio lydimas atgal į Baltuosius Rūmus. Pakelėje sustojame ir pas Pempės[179] vyrus. Nuotaika gera, nes su mumis Karvelis.

Per Šešupę kėlėmės keltu. Mus perkelia kažkoks žmogus, kuris paima ilgą kartį irimuisi. Karvelis pamatęs tuojau sušuko:

- Žiūrėkite, Maižiešius mus veda į Žadėtąją Žemę per Raudonąją jūrą.

Užmiršę bet kokį atsargumą pradėjome visu balsu kvatoti. Ir vos tik pasižiūrime į tą žmogų, kuris, tiesa (...), o jo juokas iššaukia ir mūsų juoką.

Velykų šventėm grįžau į Baltuosius Rūmus. Šventes praleidžiu ypatingai kukliai: slėptuvėje, nes prieš šventes ir švenčių metu buvo jaučiamas stiprus rusų siautimas. Jokia švenčių nuotaika mūsų veiduose nebuvo žymi: šios dienos niekuo nesiskyrė nuo visų pilkų gyvenimo dienų.

Vytauto rinktinės 4-os kuopos partizanai požeminėje slėptuvėje: būrio vadas Sigitas Kajokas-Kovas, rinktinės žvalgybos rajono viršininkas Vytautas Matulevičius-Pempė, Juozas Milinkevicius-Kelmas, Vytenis, rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas Albinas Ratkelis-Oželis. 1946-1947 m.

Po švenčių vėl leidomės į kelionę. Atsisveikinęs su vyrais išvykau atgal. Kelyje sutikau Žvalgybos skyriaus Viršininką Oželį su kuriuo ir išvykau į jo būstinę. Pakelyje sustojome ir praleidome visą dieną Mažyčio slėptuvėje.

Po dviejų naktų žygio atėjome į Oželio būstinę. Iš miego pažadino šeimininkas, nes kaime pastebėjo rusus. Tai vyko kasdieninė kaimų ablava, kratos. Rusams besiartinant sulindome į slėptuvę ir laukiame. Jeigu ras, kausimės. Pavojus praėjo laimingai: rusai pasidaužę, pavogę maisto, keikdami išėjo toliau ieškoti "banditų".

Žiūrėdami per langus juokiamės, o ivanai valkiojasi, mūsų ieško.

Galutinai, baigęs darbą, apleidžiu Vytauto Rinktinę, bet dėl ryšio nesklandumų dar savaitę praleidžiu su Viesulu jo kuopos ribose. Šią savaitę praleidžiame Šunskų miške, dieną pusė bėdos, bet atėjus nakčiai dar perdaug šalta. Išeiname į kaimą ir čia praleidžiame naktį.

Taip keletą parų nemiegoję, nutariame vieną dieną apsidienavoti kaime. Vos tik spėjome išsimiegoti, mus pabudina pavieniai šūviai. Šokame iš lovų. Paaiškėja, kad Marijampolės du stribai šaukiasi tą ūkininką, pas kurį mes sustojome dienavoti. Saugodami ūkį, išeiname į mišką. Viesulas, Šarūnas ir dar vienas kovotojas išeina pirma - parengti stribams pasalos. Rikiuotės skyriaus viršininkas Skydas, kovotojas Negras[180] ir aš liekame pamiškėje pas ūkininką. Einame ir mes į mišką. Staiga žiūrime, kad tie du stribai artinasi į pamiškę link mūsų. Skydas kas kartas artėja.

- Vargšeliai, - pagalvojau, - jūsų laukia mirtis. Kiekvienas žingsnis jus artina prie mirties.

Jie priėjo penkiolika metrų prie mūsų.

Staiga šūviai. Stribai krinta. Taikli kulkosvaidžio ugnis ir Negro šaltumas juos padarė daugiau nepavojingais.

Patikriname dokumentus, kuriuos Skydas ir pasiima.

Atvyksta tuojau su savo vyrais ir Viesulas.

Žuvusius stribus vyrai paslepia miške ir greitai iš čia vykstame toliau, nes įvairūs netikslumai galimi kiekvieną minutę.

Dar vieną dieną praleidžiu Vytauto Rinktinėje. (...), sulaukę vakaro, iššygiuojame į Geležinio Vilko Rinktinę.

Naktį Geležinio Vilko Rinktinės ribose randame kuopos vadą Radastą[181] ir kelis jo kuopos kovotojus, su kuriais, palikęs Viesulą, iššygiuoju toliau. Dvi dienas praleidžiame kaime be jokios slėptuvės. Apylinkėje ramu, nors pamiškėse jaučiamas nemažas rusų siautėjimas. Priartėjame prie miško. Ryšininkas praneša, kad čia ir dienomis ir naktimis siaučia rusai. Vyrai iš šio miško rajono pasitraukę. Jų rasti nėra vilties. Įeiname į mišką. Dar tamsu. Susėdame ant kelmų ir laukiame švitimo. Diena pamažu pradeda brėkšti. Mes sustojame ir žygiuojame tolyn. Mišku einame šešis kilometrus. Ateiname prie vieno kaimo. Čia atlaikome pusryčius ir žygiuojame dar tolyn. Radę patogią vietą, sustojame ilgesniam poilsiui, nes jaučiamės pusėtinai pavargę.

Po pietų iššygiuojame dar toliau. Einame mišku, mus pastebi rusai, kurie tuojau atidarė ugnį. Nieko nelaukdami atidarėme ir mes į juos stiprią ugnį. Rusai traukiasi, nors jų jėga dvigubai didesnė, bet mūsų pozicija visais atžvilgiais geresnė. Išvejame rusus iš miško. Malonu žiūrėti, kaip šlepsėdami bėga penkiolika ivanų nuo penkių partizanų. Gintaras[182] taiklia kulkosvaidžio ugnimi ivanams įvaro rimtos baimės. Priešas netenka trijų ar keturių savo karių, mūsų pusėje aukų nėra.

- Vis dėl to mes miške karaliai, ivanus išvijome iš savo žaliuojančių rūmų, - juokauja Radastas.

Sustojome trumpam pasitarimui. Vyrai po šaudymo išvalo ginklus, papildo amuniciją. Mudu su Radastų planuojame į kur trauktis, nes rytojaus dieną šioje pamiškėje reikia laukti rusų. Tokia jau mūsų taktika, kad nuo mūšio vietovės paprastai pasitraukiame. Lietuva plati.

Saulė jau pamažu leidžiasi į miško tamsumą. Skubame kol dar šviesu iš miško. Kaime sustojame vakarienės. Malonūs žmonės visus pavaišina ir arielkėle. Vėl mes juokiamės, geroje nuotaikoje dalinamės įspūdžiais ir kvatojame iš rusų.

- Žinos, kad ir „banditai" ne bulvėmis minta, bus atsargesni ir nesikabins kitą kartą, - kalba Klajūnas.

Visą naktį žygiuojame. Protarpiais lynoja. Mes perlyti ir sušlapę.

Tikėjomės rasti kitos kuopos vyrus, bet veltui. Sustojome pasyvaus kovotojo Klevo[183] ūkyje. Yra mažutė slėptuvėlė, bet daugiausia dviem,

mes gi penki sulendame į slėptuvę, kurios kubatūra labai menka. Kaip silkės statinėje, vienas prie kito prisiglaudę, susispaudę, susėdame. Toks baisus ankštumas, kad žmoniškai nė pajudėti negalim. Vis dėl to, būdami dvi paras nemiegoję, kietai sumingame, mes juk pripratę prie vargo ir skurdo, dalinai ir užmiršę apie žmonišką patogumą. Mums gera, kur ramu, kai negresia mirtis.

Visą dieną išbuvome taip susispaudę slėptuvėje.

(...) Aš lieku vienas: Radastas su savo kovotojais grįžta atgal į savo rajoną.

Na ir įgriso keletą dienų gulėti vienam be jokio (užsiėmimo - *red).*

Vieną vakarą atsibeldė kažkoks įtartinas asmuo, kuris tiesiog akiplėšiškai reikalavo nakvynės. Šeimininkai jo nepriėmė, o išsiuntė pas kaimyną. Vėliau patikslinus, jo pas kaimyną nebūta. Apžiūrėjome visus trobesius nors nieko įtartino nesirado, bet nebuvome ir tikri, ar jis manęs nepastebėjo. Nutariau žygiuoti tolyn. Lydimas pasyvaus kovotojo Klevo, išžygiavau į Arūno[184] tėviškę ir ten tikėjausi rasti vyrus.

Prieš patį švitimą atėjo Kurtas ir Juodvarnis[185]. Dienavoti išėjome į mišką.

Kadangi Geležinio Vilko Rinktinėje jaučiamas smarkesnis rusų siautėjimas ir sunkiau rasti vyrus, nutariau šios Rinktinės vizitaciją atidėti vėlesniam laikui. Vakare išėjau į Birutės rinktinę. Radau adjutantą Kirstuką[186], Ryšio skyriaus viršininką Arą[187], kovotojus Šaulį[188] ir Viesulą[189].

Sėdime kambaryje ir žvalgomės dienomis per langus. Lauke trimituoja pavasaris. Vyšnios ir obelys pasipuošusios baltais, it sniegas, žiedais. Žaliuoja pievos. O kokie žavūs pirmieji gegužės vakarai: visur tylu, jauku, ramu.

Slenka laikas, laikas ir į darbą. Išvykstu į Dariaus ir Girėno kuopą[190]. Kokie malonūs vakarai miške: nutyla medžių šlamėjimas, sužiba danguje tūstančiai žvaigždžių, įsiviešpatauja kapų tyla, kurią retkarčiais nutraukia tylus šakelių braškėjimas, išgąsdintų šernų, ožkų ar kiškių bėgimas. Ir toje miško glūdumoje, toje pasakiškoje tyloje žmogus pasineri svajonėse. Atsisėdęs ant kelmo rymoji valandą, kitą, kol miegas pradeda merkti akis. Gi kiekvieną rytą bešvintant, dar prieš saulės tekėjimą, pabudina miško paukščių dainos, lakštingalos giesmė.

Gaunu žinių, kad žuvo Vytauto Rinktinės štabo viršininkas Kunigaikštis, kovotojas Baritonas ir Pušelė.

- Aukos ir aukos! Ir dar tokios brangios mūsų Tėvynei aukos! Kas pažinojo Kunigaikštį (buvusį Grambuolio slapyvardžiu) tas tikrai graudžiai širdies gilumoje apsiverks: mylėjo jį kariai, mylėjo dėl jo švelnumo ir malonaus būdo ir visuomenė.

Jie žuvo štabo būstinės slėptuvėje išdavimo pasekoje. Juos apsupo name didžiausias būrys enkavedistų. Gintis jie neturėjo laiko: reikėjo sunaikinti vertingus štabo dokumentus, kad svarbios žinios nepatektų priešui į rankas. Baigus naikinti dokumentus, tik tuomet pagalvojo apie beviltišką padėtį. Iš slėptuvės dar ima šaudyti, bet jau vėlu: išsigelbėjimo viltis juos apleido. Nenorėdami pasiduoti priešui susisprogdino prieštankine granata.

Vieną pavakarį atvyksta būrio vyrai paimti mane, su kuriais ir išeinu. Ten randu vadą Šarvą ir apie dvidešimt kovotojų. Su šiais vyrais pagyvenu tris dienas, kurių metu aprūpinu vyrus dvasiniais reikalais. Pasirinkęs patogią dieną, lydimas vyrų, vykstu link Kauno. Ten randu rinktinės štabo viršininką Katiną su kuriuo praleidžiu dieną, o vakare išeinu į kitą vietą pas Sakalo[191] būrio vyrus.

Šiuo metu Rimvydas ir Skirmantas ryšio reikalais išvyksta į užsienį. Gaunam žinią, kad sieną pereiti jiems pavyko laimingai.

Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas ir Juozas Lukša-Skirmantas kelyje į Lenkiją. 1947-05

Tautvaišai, kuriam ši svarbi misija buvo pavesta atlikti, visiškai susikompromitavo: pasišovė (...) ir dabar išdavinėja visa, ką tiktai žino ar nujaučia. Jo išdavimo pasekoje vos nerado mūsų Apygardos štabo, nes laiku spėjo pasprukti Žvejys su Krūmu ir panaikinti slėptuvės žymes, paslėpti dokumentus. Kiek liūdniau įvyko su Geležinio Vilko Rinktinės štabu, į kurį Tautvaiša atvedė enkavedistus. Daumanto[192] ir kitų pareigūnų štabo būstinėje nebuvo. Enkavedistai pagrobė tik visus dokumentus. Tautvaiša šiuo laiku dirba NKVD eilėse, terorizuoja ir daužo žmones, pas kuriuos pats buvo nuėjęs arba kiti laisvės kovotojai.

Skaudu prisiminti, kad toks ugningas savo žodžiuose patriotas staiga pasidarė bjauresnis ir pavojingesnis Lietuvių Tautai už tuos Maskvos atėjūnus, kurie iš principo naikina mūsų Tautą. Kartų kartos pasmerks kiekvieną išdaviką, bet labiausiai - Vygandą, Erelį, Žalgirį[193] ir Tautvaišą, kurie turėdami štabuose atsakingas vietas, sakysim net vadovaujančias, užmiršę Lietuvių Tautos pavojus, pralietą kraują, ašaras, ištrėmimus, dejones, sudavė dar skaudesnį smūgį ir į taip vos gyvą Lietuvių Tautos širdį.

Kiekvienas išdavikiškas darbas mūsų veikime įneša daug žalos: vyksta masinis žmonių suėmimas, bent laikinai sustoja egzistavęs ryšys, neretai turi žūti vienas kitas kovotojas ar pareigūnas, reikalas verčia keisti gyvenvietes, ieškoti kitų, kurias taip sunku rasti ir įsikurdinti. Įvairūs štabų projektai turi būti keičiami, nes juos jau žino enkavedistai.

Po tokių išdavikiškų darbų vėl visi kaip skruzdės puolame į darbą, kad priešas neužbėgtų už akių ir nesuduotų dar didesnio smūgio.

Būdamas prie Kauno, sutinku Apygardos vadą Žveją ir jo adjutantą Krūmą, laimingai pasprukusius iš Tautvaišos pinklių. Šiuo laiku Žvejys, rizikuodamas gyvybe, nuvyksta net į Kauną ir ten galutinai sudaro vyriausią visos Lietuvos partizanų Vadovybę. Darbas pavyksta. Galutinai po tiek svajonių, planavimų, žygių atsiekta tai, ko troškome keletą metų. Sudaryti vadovybę buvo bandyta jau keletą metų, bet vis nelaimės ir nelaimės. Žinoma, šitas žygis taip pat norėjo pareikalauti aukų, buvo užkluptas Žvejys ir Krūmas, bet laimingai, baigus darbą.

Kiekvienas žygis reikalauja kraujo ir aukų. Nė vienas mūsų Apygardos svarbesnis darbas nebuvo atliktas be aukų, be kraujo. Ir tikrai galime drąsiai tvirtinti, kad kiekvienas darbas buvo atliktas tik kraujo kaina: kiek daug

aukų padėjome, kol įvyko mūsų Apygardos sucentralizavimas, sutvarkymas. Maždaug prieš metus žuvo Mykolas Jonas, buvęs Apygardos vadas, bevykdamas į Žemaitiją centralizacijos reikalais; žuvo taip pat Pietų Lietuvos partizanų vadas Kazimieraitis, besirūpindamas visos Lietuvos partizanų centralizacijos reikalu.

Mūsų Apygardoje taip pat įvyksta vizitavimų: Apygardos (...). Neretai dalyko neištyrus, padaro nemažą "lepsusą". Krūmas gi mėgsta pagrindinai viską apsvarstyti ir tik tuomet spręsti ir vykdyti. Žvejys dažnai perdaug pasitiki (...) įkalbinėjimais ir daro spaudimus trečio nenaudai. Žinoma, Rinktinės pareigūnui, dalinai Rinktinės vadui, klaidos dovanotinos, bet Apygardos vadui niekuomet. Dėl šių nesutarimų ir nesklandumų Krūmas ir atsistatydina.

Aš išvykstu į kitą būrį, kartu vyksta ir Krūmas, į savo buvusią vietą. Keletui dienų sustojame kartu vienoje slėptuvėje. Ten randame leitenantą Naktį[194], Dainavos Apygardos pareigūną Lapaitį[195] ir apie aštuonis kovotojus. Vyrus aprūpinau, atseit sutvarkiau jų santykius su Dievu ir jie išvyksta. Mus užpuola mėnesiena. Likome visą savaitę sėdėti be darbo. Lošiame preferansą, o neretai ir lendame į slėptuvę nuo ivanų. Turėdami pakankamai laiko, įgrįsus lošti preferansą, šį tą pakalbame ir rimtesnėmis temomis. Dažnai tarp mūsų įvyksta savikritiški pokalbiai.

Praėjus mėnesienoms, Krūmas su Lapaičiu išvyksta į Dzūkiją. Aš laukiu ryšio su Žiedo kuopa.

Besėdėdamas slėptuvėje ir besiklausydamas įvairiausių kalbų apie karus, kurie žmonių kalbomis turi greitai prasidėti, imi svajoti apie būsimą Nepriklausomą Lietuvą. Tačiau karas nekyla ir neprasideda. Pas mus, kovotojų tarpe tokias niekuo nepagrįstas kalbas, vadiname specialiu terminu VBP (viena boba pasakė) agentūros žiniomis. Neprasidedant karui, mintimis vėl grįžti į dabartį. Ši partizaninė kova mums ypatingai sunki ir tuo, kad, užmiršus didžiulį persekiojimą, mums visko jaučiamas didelis trūkumas: trūksta gerų ginklų, amunicijos, drabužių, pinigų. Žadėti žada mums visko anglai, mūsų kovą vertina, net laiko herojiška, bet pagelbėti ginklais ir amunicija jie dar negali: juk būtų tarptautinės teisės pažeidimas, dar šiokie tokie su Tarybų Sąjunga yra diplomatiniai santykiai, jiems nepatogu, o mes jau vos beegzistuojame. Per daug sunki kova. Per ilgas kovos laikas. Mūsų gretos retėja, prityrę vyrai žūsta, jų pakeisti nėra kuo.

Aš net nesuprantu, kaip dar laisvės kovotojuose tokia stipri moralė, kurie nieko nepabūgsta, o pasiryžę už Lietuvos garbę ir laisvę net žūti, bet azijatams nevergauti. Mūsų vyrai veda herojišką kovą, žūtbūtinę kovą, bet, nesant gerų vadų, nesant karininkų, vyrai padaro ir klaidų, o visuomenė iš pavienių klaidų sprendžia apie visą mūsų organizaciją, neprisimindama tų visų kovos sunkumų, kadrų trūkumo dažnai daro klaidingus sprendimus ir apie visą organizaciją. (...)

Gaunu iš Žvejo laišką, kuriame rašo, kad visoje Apygardoje suintensyvėjo rusų siautimas, daug kiekvienoje Rinktinėje yra kritusių. 25 gegužės žuvo Šarūno Rinktinės vadas Mindaugas, Geležinio Vilko Rinktinės štabo viršininkas Skirgaudas[196], Žalgirio Rinktinės keletas kovotojų, aukų yra ir Kęstučio Rinktinėje.

Sužinojęs apie Mindaugo žuvimą, ypatingai nusiminiau. Žmogus, kuris visa siela buvo atsidavęs šiam konspiratyviniam darbui, jis jį (darbą - *red)* buvo pamilęs ir jam pasiaukojęs. Neretai jis užmiršdavo save, savo nuovargį. Aš pats patyriau, su kokiu entuziazmu jis lankydavo savo Rinktinėje kuopas. Mylėjo jis kovotojus, jiems buvo savas, ir neveltui Šarūno Rinktinės kovotojai Mindaugą vadindavo tėveliu. Nekartą tekdavo išgirsti iš kovotojų: „Palauk, ką tėvelis pasakys." Taip troško Mindaugas sulaukti laisvės, bet tai laisvei auštant, betekant laisvės aušrinei, jis užgęso ir paaukojo save. Jis žuvo tam, kad kiti gyventų. Jis krito ir aukojosi tik Tėvynei ir galutinai pasiaukojo tik Tėvynei. Jis pilnai suprato šiuos Maironio žodžius: „Nevertas tas laisvės, kas negina jos." Jis pilnai suprato, kad laisvę Lietuvių Tauta atgaus tik per ašaras ir kraują. Jis nepamiršo tos vargstančios Tėvynės, jis nesidairė, ar jau laikas, bet ėmėsi darbo, organizavo vyrus ir ruošė juos paskutinei ir lemiamai valandai. Jis neužmiršo mūsų Tautos dainos žodžių: „Karas! Kraujo upeliai. Daugel žus, bet paskutinė kančia bus." Visos aukos, sakydavo Mindaugas, nenueis veltui, jos atpirks laisvę. Šiuos savo žodžius, kuriuos nekartą kalbėdavo vyrams, jis patvirtino savo krauju. Mindaugo neužmirš Dzūkija niekuomet, neužmiršime ir mes jo: netekome vado, netekome bendradarbio. Jo atlikti darbai su juo nežuvo ir nežus. Ši mūsų veikime jaunutė Šarūno Rinktinė susitvarkė tik dėka Mindaugo, kuris, ją formuodamas, parodė tiek sielos, tiek pasiaukojimo.

Praėjus mėnesienai ir negaudamas ryšio su Žiedo kuopa, išvykstu į Žalgirio Rinktinę. Kartu vyksta Žvejys, naujai paskirtas Apygardos

adjutantas Naktis ir keletas kovotojų. Žygiuojame link Nemuno. Visą laiką einame mišku. Kelyje išsikalbu su Žveju, kuris praneša liūdnoką žinią: suimtas Arūnas, Radvila[197], neaišku kaip yra ir su Gediminu, kuris paskutiniu laiku iš mūsų Apygardos štabo pasitraukė.

Bežygiuodami naktį mišku, paklydome. Penkių kilometrų ratu vaikštinėjame visą naktį iki švitimo. Juokai, kartais ir pikta: kojos nenori klausyti, antra para nemiegoję, žygiuojame ir žygiuojame. Kaip gera būtų kristi į samanas ir čia, kaip minkščiausioje lovoje, išsimiegoti keletą valandų. Nuovargį padidina dar lietus. Prašvitus, atrandame kelią ir žygiuojame jau geresnėje nuotaikoje. Apie ankstyvus pietus pasiekiame Tigro būrį, bet ir (...) pavakarį, visų mūsų nustebimui, ateina Rinktinės vadas Šturmas, laimingai grįžę per sieną Rimvydas ir Skirmantas.

Į juos žiūrime ir netikime: nejaugi taip greitai sugrįžo. Pasirodo, kad šį kartą laimė ir mums nusišypsojo: reikiamus asmenis sutiko pusiaukelyje, bevažiuojančius į Lietuvą.

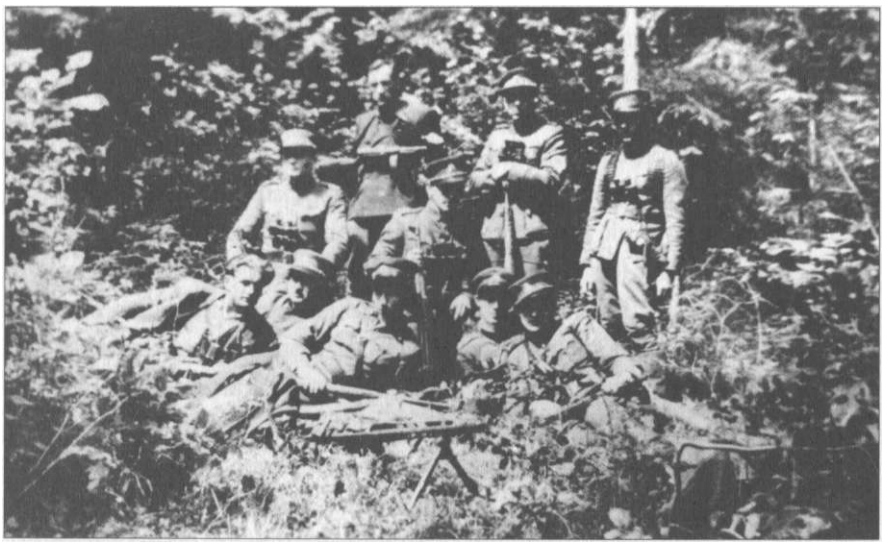

Atstovams grįžtant iš užsienio pakeliui į apygardos štabą. Guli Tauro apygardos atstovas užsieniui Juozas Lukša-Kęstutis, Antanas Šliaužys-Dagilis, būrio vadas Albinas Lazauskas-Šalmas, 3-os kuopos vadas Jonas Valaitis- Viesulas. Priklaupę Kęstučio rinktinės vadas Kazimieras Greblikas-Sakalas, Vytauto rinktinės vadas Vytautas Gavėnas-Vampyras. Stovi Dainavos apygardos atstovas užsieniui Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas, Tauro apygardos štabo Organizacinio skyriaus viršininkas Jonas Aleščikas-Rymantas, Julius Bervingė-Negras. 1947 06 08-09

Lietuvos ateitis šviesi: artinasi ta valanda, kada raudonųjų plėšikų gaujas išvysime iš savo tėvynės, iš savo sodybų. Karas tarp anglosaksų ir sovietų neišvengiamas. Bet mus už vis labiausiai nudžiugino žinia, kad Amerika ir Anglija Lietuvos nepripažįsta Rusijai, kad veikiančių Lietuvoje laisvės kovotojų kovą laiko teisėta, ją pripažįsta tikrąja Lietuvos vyriausybe, o greitoje ateityje gausime paramą pinigais, ginklais ir amunicija.

Mačiau, kaip vyrų veiduose subangavo džiaugsmo šypsenos, kad vieną kartą baigsis vargai, tą kruviną istorijos lapą užversime, užtrenksime kalėjimų duris, sugriausime kelius, kuriais tiek daug išgabenta mūsų tautiečių į Sibirą. Laisvė mums bus šventa, o ją supras pilnai tik tie, kurie pakėlė tiek daug vargų.

Rytojaus dieną atlaikiau šv. Mišias. Šešiasdešimt vyrų, suklaupę tarp ošiančių miško medžių, nuplovę savo sąžines atgailos Sakramentu, siunčia Aukščiausiajam karštas maldas, kad Gerasis Dievas saugotų juos, išgelbėtų greičiau vargstančią Tėvynę, o kritusiems kovoje broliams suteiktų laimingą amžinybę. Žiūrėdamas į taip karštai besimeldžiančius vyrus, savo širdies gilumoje prabilau:

-Jei buvom mes kada lietuviai pamiršę Dievą, tai dabar grįžę iš miškų, parodysime, kaip mokame mylėti Dievą ir Jam dėkoti, dėkoti, dėkoti... Tie, kurie liksime gyvi.

Pakeltoje nuotaikoje grįžtame atgal. Aš išvažiuoju į Geležinio Vilko Rinktinę, Apygardos vadas su adjutantu Naktimi išvyksta tarnybiniais reikalais į kitą kuopą.

Kelyje vėl užpuola mėnesienos. Noroms nenoroms keletui dienų vėl turim sustoti. Begyvendami pabaigiame maistą, priversti jo ieškoti. Išeiname medžioti. Bolševiko juodmargė jau mūsų žinioje. Kol dar tamsu, šokame į darbą, per dvi valandas karvė sutvarkyta, nebijome nė kratų. Dirbame visi, kaip kokioje mėsinėje.

Apsirūpinę maistu, vėl sėdime ir laukiame patogesnių naktų žygiui.

Mūsų slėptuvės tai ne tokie rūmai, apie kuriuos kalba „Tūkstančio ir vienos nakties" pasakose, kame puikiausios salės, požeminiai sodai, skaniausiais valgiais apkrauti stalai, auksinės taurės pilnos vyno, o realybėje mūsų slėptuvės - mažutės žemėje slėptuvėlės, kur neįeina saulės spinduliai, dažnai trūksta oro, o jeigu jo ir yra, tai jis greitai iškvėpuojamas.

- 3 -

Atvykstu į Geležinio Vilko Rinktinę, sustoju 3-ioje kuopoje. Praslinko dešimtis mėnesių nuo tos dienos, kai paskutinį kartą lankiausi šioje kuopoje. Ir koks didelis pasikeitimas: jau dešimties kovotojų šioje kuopoje neberadau. Jie žuvo už Tėvynę. Beliko jų tik herojiški darbai, kilnus pasiaukojimas, o jų pačių jau nėra ir niekuomet nebus. Bekalbėdamas su likusiais vyrais, dar žvalgausi, ar nepamatysiu būrio vadą Papartį[198], kovotojus Griausmą, Gluosnį, Kalną[199], Žaibą[200], Liną[201], (...), Žveją[202], Krūmą[203], Šarvą[204] ir sanitarijos seselę Aušrelę[205]. Gi pernai mano atsilankymo metu, dar nespėjus susitikti, kovoje krito kovotojai: Tvora[206], Audra[207], Genys[208], Ispanas[209], Beržas[210], Stuobris[211], Kaspinas[212] ir daugelis kitų. Ir kas tuos vyrus atstos. Pirmuosius partizanus jau dengia kapai.

Trejetą dienų pagyvenęs su šios kuopos vyrais, išvykstu į 4-ą kuopą. Kartu vyksta Rikiuotės skyriaus viršininkas Čempionas[213] ir Žvalgybos skyriaus viršininkas Juodvarnis. Bet ir čia atvykome į laidotuves: šiomis dienomis žuvo kuopos vadas Šarūnas[214], kuopos ryšininkas Pavasaris[215], būrio vadas Serbentas[216], kovotojai Bitinas[217], Šermukšnis[218] ir Meteoras[219]. Su jais kartu žūsta ir Žiedo kuopos vadas Merkys[220]. Juos priešas užklupo slėptuvėje, kurioje šie didvyriškai granatomis susisprogdino.

Šitokį smūgį sunku ir pakelti. Netekome pirmųjų dienų kovotojų, kurie mus stebino ir žavėjo. Iš jų dar daug tikėjo Tėvynės laisve, tikėjome ir mes, bet žiaurus okupantas, jo budeliška ranka juos iš mūsų tarpo išplėšė. Ši kuopa, kuri tiek daug neteko vyrų, kuri tiek daug pernešė kovų, galutinai apvainikuoti savo garbės paaukojo net du kuopos vadus: Viesulą ir dabar Šarūną.

Geležinio Vilko Rinktinėje šios 4-a ir 3-ia kuopos tiek daug laimėjo kautynių, nukovė daug enkavedistų ir stribų (ypatingai 4-a kuopa).

Šioje kuopoje šiuo metu vyksta enkavedistų siautimas, todėl man pavyksta aplankyti tik vieną būrį. Todėl ir šitas būrys jaučiasi nesaugiai - suimtos dvi ryšininkės: Jūratė[221] ir Ramunė[222]. Kyla rimtas pavojus, ar mergaitės atlaikys, ar neišduos. Jomis visi pasitiki (...). Ramunę enkavedistai primuša, bet ji, kaip didvyrė (...), o visas paslaptis kartu su savimi nusineša į kapą. Gi dėl Jūratės vyrai visiškai ramūs: ji mirs, bet neišduos. Ji, tarsi nujausdama, ne kartą kalbėjo:

-Jei mane suims, nebijokite.

Negalėdamas susirišti su pirmu būriu, vėl grįžtu atgal. Sutinku 3-ios kuopos būrio vadą Sakalą ir kovotoją Bijūną[223], su kuriais praleidžiu vieną dieną kartu.

- Girdėjau, kad turėjote kautynes, - teiraujuosi Bijūną.

- Turėjome.

- Buvau gavęs žinias, kad tu ir Speigas[224] žuvę.

- Baisu ir prisiminti. Dar pirmą kartą man partizanaujant, taip teko susidurti su enkavedistais. Mes einame trise: Speigas, Barsukas[225] ir aš. Einame, rodos, rajonu, kuriame niekuomet nebuvo pasalų, kartu vedamės ir arklį. Enkavedistai prileidžia per metrą ir atidaro ugnį. Mes visi krentame ir šaudome į juos. Enkavedistai nukerta arklį, kuris krisdamas partrenkia Barsuką. Tuo momentu enkavėdė leitenantas puola ant Barsuko ir pagriebia jį gyvą. Nudžiugęs enkavedistas sušunka: „Papuolei prakeiktas bandite!" Tuo tarpu Barsukas išsitraukia pistoletą ir nukerta tą enkavedistą. Gi mudu, tuo momentu, su Speigu, atsišaudydami traukiamės. Vargais negalais išsivaduojame iš apsupimo žiedo ir visi trise, net nesužeisti pasprunkame į mišką, palikdami negyvą arklį ir keturis nukautus enkavedistus.

Tai vienas iš tūkstančio pavyzdžių, su kokia stebėtina drąsa ir šaltumu mūsų vyrai veda žūtbūtinę kovą.

Negaudamas ryšio su 2-a kuopa apsigyvenu pas būrio vadą Sakalą ir čia praleidžiu mėnesienas. Turėdami pakankamai laiko, išsikalbame apie keletą 3-ios kuopos kautynių, kurias per trejetą metų vyrai buvo turėję.

Vienos iš įdomiausių, įvykusių 1945 m. birželio mėnesį 17 dieną, Degimų kautynės.

Tą dieną apie penkiasdešimt vyrų buvo susirinkę Klebiškio miške. Čia buvo organizuojamas skrajojantis būrys, kuris ateityje turės paskirtį Rinktinės ribose suduoti priešui vienur tai kitur smūgį. Tuo momentu, Žiedui besiaiškinant apie šio skrajojančio būrio naudingumą, vyrai pastebi rusus, kurie iš kaimo slenka į mišką. Vyrai išsidėsto, sušoka į apkasus ir laukia. Sakalas ir Naras[226], kaip žvalgai, išeina į kaimą. Tuo tarpu miške esančius vyrus puola rusai. Susišaudo. Žūsta mūsų keturi vyrai ir sužeidžia šio rajono organizatorių ir vadą Siaurį[227]. Mūsų vyrai traukiasi. Vėl įvyksta mirtinos kautynės. Septyniolika kulkosvaidžių sugroja pragarišku griausmu,

rusus atmuša. Priešas netenka savo vado, enkavedė pulkininko, kapitono, keleto leitenantų ir daug kareivių. Mūsų žūsta dar vienas. Rusai gauna paramą. Mūsų vyrai vėl traukiasi. Anbo[228], Sakalas ir dar vienas kovotojas neša sužeistą vadą Siaurį. Benešdami per miško tankumynus, brūzgynus, vyrai pavargsta ir paklaidina savuosius. Tuo tarpu enkavedistai šaudydami vejasi ir vejasi. Vargais negalais (partizanai - *red.*) pasiveja savuosius. Apsaugai gauna kulkosvaidį. Atsitraukę gerą kelio galą, mūsiškiai sustoja poilsiui. Pasideda sužeistą Siaurį, bet tuo tarpu, iš pat čia esančių krūmų, priešas atidaro smarkią ugnį. Įvyksta vėl mirtinos kautynės, kurių metu sužeidžia būrio vadą Dešinį. Vyrai traukiasi ir nespėja paimti sužeisto Siaurio, kuris pateko į enkavėdė nagus.

Pasipila vėl iš septyniolikos kulkosvaidžių ugnis, kuri šį kartą mūšį atlaiko, šį kartą priešas neatlaikė ir panikoj pasitraukė.

Šios kautynės truko apie keturias valandas, jų metu netekome penkių vyrų. Šiuo tarpu priešas per šias kautynes netenka septyniasdešimt kareivių ir vadų.

Antros kautynės, kurias ši kuopa turėjo, įvyko 1946 m. sausio mėn. 6 d. Čepeliškių kaime.

25 mūsų vyrai buvo apsidienavoję kaime. Švintant pastebėjo rusus. Vyrai griebėsi ginklų. Rusai čia pat. Jų daug. Supa. Mūsiškiai greitai metasi iš kambario ir pamažu slenka į mišką. Pasiekę mišką vyrai atidaro smarkią ugnį ir traukiasi giliau į mišką. Miške užpuola vėl rusai, žūsta vienas kovotojas Rambynas[229]. Priešas netenka trylikos savo karių.

Trečios kautynės, kurios įvyko 1946 m. gegužės mėn. 9 d., įdomiausios tuo, kad vyrai pabaigė net šovinius. Mūsų devyni vyrai, Pačiudiškių kaime surengia pasalas. Kautynių metu žūsta kovotojas Jungas[230], už kurį jo brolis Sakalas atsimoka enkavedistams tuo pačiu - nukaudamas. Priešas netenka septynių žmonių. Mūsų vyrai išsineša iš kovos lauko Jungo lavoną ir traukiasi. Staiga juos užpuola nauji enkavedistų būriai. Vyrai išsimuša iš apsupimo ir atidaro paskutiniais šoviniais į enkavedistus ugnį. Priešas netenka dar trijų karių. Mūsų sužeidžia tris kovotojus: Tvorą, Audrą ir Ispaną. Galėtų dar kautis, bet jau nėra šovinių. Vyrai laimingai, paskutiniais šoviniais atmušę priešą, pasitraukia į mišką.

Šiais pat metais vyrai susirenka švęsti Kūčių. Bevalgant Kūčias, apie 1 valandą nakties sargybinis išgirdo įtartinus žingsnius. Tuo tarpu, išėję į

kaimą apsižvalgyti vyrai susidūrė su rusais ir susišaudė. Vyrai išlindo iš kambario ir išsidėstė. Laukia grįžtant savųjų. Tuo tarpu (...) paklausia:

- Kas eina?

- Savi, savi, rusų kareiviai, - atsako enkavedistas.

Vyrai tuo tarpu sušunka:

- Ko atėjote į Lietuvą, mes jums parodysime savi, į Maskvą bėkite! Valio! Pirmyn!

Vyrai meta į priešą granatas ir atidaro smarkią ugnį. Ivanai traukiasi. Vyrai juos persekioja ir išsklaido (...).

Per šias kautynes priešas neteko keturių kareivių ir buvo keli sužeisti. Mūsų pusėje aukų nebuvo.

Išviję rusus iš kaimo, vyrai grįžo atgal (...) šv. Kalėdų švęsti į mišką.

Ypatingai nelaimingos kautynės mūsų vyrams įvyko 1947 m. kovo mėn. 5 d., Jurginiškių kaime.

Šeši mūsų vyrai sustojo dienavoti kaime. Pas tą ūkininką buvo apsinakvojęs kažkoks įtartinas asmuo, kuris anksti rytą, pasprukęs iš to ūkininko, nubėgo ir pranešė Garliavos enkavedistams. Vyrai į šio asmens dingimą nekreipė dėmesio, nes buvo tikri, kad jis nieko negirdėjo ir nežino. Tačiau neužilgo atvažiavo dvi enkavedistų mašinos, kuriose galėjo būti šešiasdešimt kareivių. Vyrai enkavedistus pastebėjo tik tuomet, kai šie jau buvo apsupę namą ir išsidėstę. Nors vyrai pasijuto beviltiškoje padėtyje, bet ryžosi gintis. Įvyksta kautynės. Vyrai veržiasi link miško per kulkų ugnį. Vieta, į kurią priešas šaudė iš kulkosvaidžių kryžmine ugnimi, vyrai slinko link miško. Tai buvo vienintelė galimybė ir vienintelė viltis! Per pliką lauką, apklotą giliu sniegu, veržiasi vyrai. Priešas į juos atidarė pragarišką ugnį. Mūsų šešetukas dar ginasi taikliais šūviais. Krinta vienas paskui kitą septyni enkavedistai, bet ir mūsų vyrus, kuriems niekas neateis į pagalbą, kuriems po kiekvieno išleisto šūvio mažėja amunicija, ištinka nelaimė. Krinta sužeistas į kojas Gluosnis, kuris dar atsišaudo, bet trauktis jau nebegali. Besiartinant priešui, pats save susinaikina pistoleto šūviu. Sužeistas krinta ir Griausmas, kuris dar atsistoja ir bando bėgti, bet nauja šūvių ugnis užmerkia jam akis. Vyrai prie pat miško. Vėl kulkų lietus pasipila (...). Krinta nukautas Robinzonas[231]. Likusieji trys vyrai pasiekia mišką. Šis miškas jiems tikras išsigelbėjimas. (...) Sukaupę paskutines jėgas, palikdami paskui save kruvino sniego pėdsakus, traukiasi ir bėga, o juos

alkani kaip vilkai vejasi ir šaudo rusai. Visi trise, būtent: Sakalas, Bijūnas ir Jaunutis[232] pasitraukia apie keturis kilometrus nuo mūšio vietos į Grabavos kaimą. Čia, paėmę arklius, lekia visi (...) tolyn ir tolyn prie (...). Tačiau atsiplėšti nuo priešo neįstengia. Priešas vėl keliasdešimt metrų prie jų. Trumpas susišaudymas. (...). Enkavedistai atidarė ugnį. Sakalas, (...) dar atsišaudo ir nukerta dar vieną enkavedistą ir vieną sužeidžia. Netekę savo kareivio, enkavedistai sustoja ir (...) lekia pasiimti savo sužeistuosius, mūsų kovotojai tuo pasinaudoja ir laimingai pasprunka iš mirties nagų.

Po dviejų savaičių vargais negalais pavyksta sudaryti apytikrį ryšį su 2-a kuopa. Nuvykstu į nurodytą vietą, bet kaip ir visose Geležinio Vilko Rinktinės kuopose, taip ir šioje, ryšio neradau. Teko su kovotoju Jaunučiu, kuris mane lydėjo, laukti ir ieškoti ryšio patiems. Sekančią naktį 2-os kuopos kovotojas Leitenantas[233] atvyko į tą vietą, kurioje mes nekantriai laukėme ir pykome. Su juo ir išvykome. Naktį sutikome šios kuopos vadą Anbo, Dešinį ir keletą kovotojų. Paaiškėjo, kad aš vienos paros laikotarpyje prasilenkiau su Apygardos Rikiuotės skyriaus viršininku Rymantu[234], Geležinio Vilko Rinktinės vadu Daumantu, Kęstučio Rinktinės vadu Sakalu ir su buvusiu Šarūno Rinktinės vadu Apyniu. Sužinojau taip pat liūdnų žinių: prieš tris savaites laiko Sakalas, Rymantas, Apynys ir Žilvitis[235] ties Marijampole buvo užklupti rusų. Kautynių metu žuvo kovotojai: Šaulys[236], buvęs Lenino slapyvardžiu, Šarūnas[237] ir Delfinas[238].

Praslinkus dviems savaitėms po šių žuvimų, krito garbingoje kovoje 1-os kuopos 3-ias būrys. Mūsų vyrus, sustojus dienavoti Raišupio kaime, kažkas pasekė ar pastebėjo. Rusai pradėjo traukti jėgas. Apie pirmą valandą po pietų iš Igliškėlių, Sasnavos ir Marijampolės privažiavo apie 200 enkavedistų. Minėtą kaimą pradėjo „ablavoti". „Ablavos" metu užtiko ir mūsų vyrus pas vieną ūkininką. Įvyko mirtinos kautynės, kurios tęsėsi valandą ir 10 min. Matydami, kad išsivaduoti iš apsupties nėra jokios vilties, laisvės kovotojai pasiryžo, kaip ir daugelis tūkstančių mūsų vyrų, laikytis iki paskutinio atodūsio. Pusę valandos laiko girdėjosi tik liūdna automatų šūvių kalba, kurią kartas nuo karto užstelbdavo granatų sprogimo trenksmas. Visi supratome, kad šeši laisvės kovotojai prieš azijatišką dviejų šimtų enkavedistų gaują neišsilaikys. Jie gynėsi tik tam, kad liktų ištikimi priesaikai, paliktų pavyzdį ir mums įrodytų, kaip drąsiai miršta ir kaunasi kruvinose kautynėse lietuvis, kad azijatai prisimintų, jog lietuvis, palikęs

savo tėvų žemę, ją aplaistys krauju, bet nevergaus. Mūsų vyrai didvyriškai besigindami pabaigė šovinius, gal, keletas jų jau ir buvo kritę, to niekas nežinome. Priešas tuo pasinaudodamas padegė trobesius. Gaisras ir kulkų lietus galutinai pakirto didvyrių jėgas. Bet jie nepasidavė. Priešas atrado tik jų apdegintus lavonus. Tai vienas iš daugelio pavyzdžių, kaip miršta Lietuvos laisvės kovotojas! Kautynių metu žuvo visi šeši laisvės kovotojai: būrio vadas Liūtas[238], būrininkas Šalmas[239], kovotojai - Jovaras, Žaibas[241], Lakūnas[242] ir Aidas[243]. Rusų pusėje krito enkavėdė majoras, kapitonai, trys leitenantai ir apie penkiasdešimt enkavedistų. Savo didvyriškumu — tai antros Kalniškės miško kautynės. Priešas dar ilgai minės tą vietą, kur, kaip liūtai, kovėsi šeši laisvės kovotojai. Jiems garbė, o mums pasidžiavimas, kad mūsų eilėse yra didvyrių, kurie nebijo nei mirties, o savo tėvynei liko ištikimi nelygiose kautynėse užpulti azijatų.

Skaudu prisiminti, kad mūsų eilės retėja, jėgos mažėja. Lietuvos miškuose ir kaimuose žūsta ir alpsta nuo kruvinų kovų didvyriai. Tik jų mirštančios lūpos, sukepusios nuo kraujo dar (...). Gal paskutinę sekundę žūstančių laisvės kovotojų lūpos taria: „Sudiev Tėvyne, sudiev tėti, sudiev broli, sudiev sese, sudiev mama, neverk, nelauk, negrįšiu... Aukoju už Tėvynę brangiausią turtą - gyvybę. Mes žūstame, jūs gyvenkite." Jie miršta, bet mus laimina. Jie trokšta mums laimės, laisvės... Jie gal savo širdimi dar kalba, nes lūpos jau stingsta, akys pasruvusios krauju: „Vėl praslinks kiek laiko, jūsų, gyvųjų, širdys bus kupinos džiaugsmo, juokas netilps lūpose, skambės ir džiugins jūsų ausis švelniausi muzikos aidų garsai... Jūs užmiršite mus, bet mes, žūstantieji, jūsų prašome: mylėkite Tėvynę taip, kaip mes mylėjome! Neapvilkite mūsų, už ką mes liejome kraują! Mes į jus, gyvieji, žiūrėsime per amžius iš kapų."

Šiandien mes pajėgūs išmatuoti aukščiausius kalnus, giliausias jūras, tolimas planetas, bet kas išmatuos, kas pajėgs suprasti tą beribį skausmą, kuris palietė motinų širdis, kuris atėmė jų senatvės paguodą, pravirkdė seneles tų sūnų, kurie krito didvyriškose kautynėse už Lietuvos laisvę ir laimingą ateitį. Laikas užgydys žaizdas, bet ne motinų. Jos iki karsto lentos žiūrės į tą vingiuotą, baltą takelį, kuriuo jos sūnelis išėjo parnešti laisvę. Ji rymos ilgais vakarais, šluostydama nuo skruostų ašaras ir žiūrės, ar nepareis, ar nepradžiugins jos senatvę. Tačiau jos matys savo sūnelius tik sapne, tik sapne su jais kalbėsis, o pabudusios vėl apsipils ašaromis, skausmo kalavijas

vėl perdurs jų širdis. O gal ir Tauta užmirš laisvės kovotojų motinas, gal, niekas joms, duonos neturinčioms, neišties kąsnelio, pagalbos ranką. Tai būtų didžiausias Tautos nedėkingumas laisvės kovotojų motinoms. Jos už laisvę aukojo didžiausią auką - savo mylinčius sūnus.

Žinios apie žuvusius šiuos kovotojus mane parbloškė: jų tarpe žuvo mano brolis, kovotojas Jovaras. Kiekvieno kovotojo mirtį aš sutinku su dideliu nuliūdimu, susigraužimu. Man gaila jų: su jais tiek daug kalbėta, juokauta, o čia jų nėra. Gi dabar prisiminus savo brolio žuvimą, aš negaliu tikėti, kad jo jau nematysiu. Širdies gilumoje pajutau didelį skausmą. Bet nėra laiko aimanuoti, nėra laiko liūdėti, šaukia mane pareigos ir darbas. Nors trokštu šias dienas praleisti vienas, bet, pasiilgusios laisvės kovotojų sielos dangiško vaisto ir paguodos, verčia eiti pas juos.

Dvi dienas praleidžiu su šios kuopos vyrais. Tuo metu atlieku savo pastoracinį darbą: moraliai juos stiprinu, guodžiu ir laiminu. Prašau Dievą ramybės žuvusiems, laimės ir apsaugos gyviesiems.

Po platų rajoną vėl išsiskirsto mažomis grupelėmis kovotojai. Aš, iki sudarys ryšį su pirma kuopa, apsigyvenu su kuopininku Bizūnu[244]. Retkarčiais atsilanko ir kiti kovotojai. Turėdamas pakankamai laiko, išsikalbu su kuopininku Bizūnu ir kovotoju Žaibu[245] apie partizaninės kovas šiuose rajonuose. Jų buvę gana daug ir baisių, kurių vieną kitą čia ir suminėsiu.

Bene nelaimingiausios šio rajono kautynės - tai antrosios Šilavoto kautynės, kurios įvyko 1945 m. žiemą.

Naktį mūsų apie 60 vyrų priartėjo prie Šilavoto. Padrąsinti jau seniau Šilavoto paėmimu, mūsų vyrai, vadovaujant karininkui Briedžiui[246], puola gana stiprų stribų ir enkavedistų atramos punktą. Priešo name buvo apie 80 ginkluotų žmonių. Iš karto puola esančius kaime stribus, kautynių metu žūsta mūsų kovotojas Judošius[247] ir sužeidžia kovotoją Perkūną[248] ir patį vadą Briedį. Čia esančius tris valsčiaus pareigūnus nukauna. Po to, puola pačią stribų būstinę, kurios paimti neįstengia. Nors keletą valandų vyksta dienos metu kautynės, bet jos nesėkmingos: mūrinio namo paimti neįstengia. Mūsų žūsta dar vienas, būtent: kovotojas Mačys[249], sužeidžia kovotojus Rainį[250] ir Katiušą[251]. Briedis, nors būdamas sužeistas, prislenka prie mūsų ir per langus mėto granatas. Kautynių pasekoje dar žūsta septyni priešai. Po šio smūgio beveik ko ne visi stribai iš pareigų pasitraukia.

Šiais pačiais metais vasario mėnesį mūsų vyrų dalinys sustojo Medvišių kaime pas keletą ūkininkų. Apie pietus šio dalinio vadas Briedis, lydimas kovotojo Žaibo, išėjo tik su pistoletais vizituoti vyrus. Kelyje sutinka du stribus, kuriuos paima gyvus. Jie išdavė, kad čia jų esama pas vieną ūkininką dar keturi. Apsupa tuomet mūsų vyrai nurodytą namą ir pradeda kautynes, kurių metu žūsta vienas stribas, o trys pasiduoda gyvi. Mūsų pusėje aukų nebuvo. Paimtus į nelaisvę visus penkis sunaikina.

Didžiausios ir garsiausios šio rajono kautynės tai Būdnykų kautynės, kurios įvyko 1945 metais balandžio mėnesio 12 dieną, vadovaujant karininkui Briedžiui.

Mūsų su viršum šimtas kovotojų apsistojo šitame kaime. Kaime pasirodo didelis skaičius enkavedistų, kurie traukė iš Gudelių ir Balbieriškio valsčių į šį kaimą. Laiku pastebėjus priešą, vyrai ėmė trauktis į mišką. Pamiškėje išsidėstė ir laukia. Įvyko smarkios kautynės. Ivanai puolė visu smarkumu, visą valandą virė kova, rusų puolė kaskart vis naujos ir naujos voros. Mūsiškiai ėmė trauktis giliau į mišką. Gia sustojo. 12 vyrų išeina žvalgybon, nes pasigedo sanitarijos seselės. Žvalgus užpuola stiprios rusų jėgos. Įvyksta vėl mirtinos kautynės. Mūsų žvalgams ateina likusieji vyrai į pagalbą. Ir vėl visą valandą verda pragariškos kautynės. Rusai meta vis naujas ir naujas jėgas. Mūsų vyrai vėl ima trauktis. Mūsų žūsta du kovotojai: Lazdynas[252], Balkis[253] ir sanitarijos sesuo[254], kovotojus Kurtą ir Šaltį[255] sužeidžia. Rusų pusėje žūsta apie 90 enkavedistų ir gana didelis skaičius jų pusėje randasi sužeisti.

Rusai nepaliauja persekioti mūsų besitraukiančius kovotojus. Rytojaus dieną azijatai užpuola keletą mūsų vyrų, kur kautynių metu žūsta šio rajono partizanų vadas ir organizatorius Briedis.

Maždaug mėnesį prieš šias Būdnykų kautynes įvyksta Ingavangio kautynės.

Mūsų 90 kovotojų apsistojo šitame kaime. Pasimaišo kažkoks šnipas, kuris pabėga ir praneša Šilavoto enkavedistams. Greitai atvyksta apie 40 stribų ir keletas rusų. Po trumpo susišaudymo stribai su rusais bėga ir traukiasi. Priešo pusėje žuvo enkavedė kapitonas, leitenantas ir 10 stribų. Mūsų pusėje aukų nebuvo. Šioms kautynėms vadovavo Briedis.

Dar vienos paminėtinos didesnės kautynės, kurios pasižymėjo rusų barbariškumu prieš beginklius gyventojus.

1945 metais balandžio mėnesį mūsų apie penkiasdešimt kovotojų dienavojo Žemaitkiemio kaime pas keletą ūkininkų.

Kaime pasirodė rusų žvalgai, kurie, pastebėję mūsų vyrus, tuojau pradingo. Tuoj pat pasirodė ir rusai. Jų slinko didžiausi būriai. Tiesiog be skaičiaus. Mūsų vyrai sugulė į nuo karo užsilikusius apkasus. Prasidėjo kautynės, vyrai, vengdami bereikalingų aukų pradėjo trauktis link miško. Kautynių metu žuvo mūsų pusėje kovotojai: Aršusis[256], Išdykėlis[257] ir Trakėnas[258]. Priešas neteko septynių savo kareivių ir daug sužeistų. Kovotojas Pjūklas[259] taikliais šūviais nukirto dar penkis enkavedistus ir priešo pusėje prasidėjo smarkus bėgimas.

Norėdami azijatai išlieti savo pyktį, pradėjo kovą prieš beginklius gyventojus. Juos ėmė terorizuoti, plėšti, daužyti, kaip ir tinka tik azijatams. Nepasitenkino dar tuo, kad apiplėšė nekaltus ir ramius žmones, bet dar ėmė deginti ūkininkų trobesius. Šešių šio kaimo gyventojų trobesius azijatai, vadovaudamiesi laukiniu instinktu ir kerštu, visiškai išniekino ir sudegino. Palikdami vargšus žmones be pastogės, be duonos kąsnelio, pusnuogius, sudaužytus ir sumuštus.

Po šių suminėtų kautynių, šio rajono vyrai dar turėjo kitose vietose nemaža kautynių, kurios pareikalavo vienos kitos aukos. Priešas per šias kautynes neteko apie 20 savo kareivių ar valsčiaus pareigūnų.

(...)

1947 01 10

Grafas

PAAIŠKINIMAI

1 Žalvaris — **Jonas Kleiza**-Siaubas, Žalvaris, g. 1917 m. Nuo 1945 m. pavasario pasyvus partizanas. 1945 m. rudenį perėjo į aktyvių kovotojų gretas. Buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės žvalgybos skyriaus viršininku, vėliau Algirdo kuopos vadu. 1945 m. lapkričio mėn., žuvus Stirnos rinktinės vadui Spygliui, buvo paskirtas šios rinktinės vadu. Žuvo kautynėse 1946 m. balandžio 19 d. Katinų k., Jankų vls., Šakių aps. Palaidotas Paskarlupių k., Jankų vls.

2 Meška — **Vytautas Puišys**-Meška, g. 1921 m. Buktiškių k., Barzdų vls., Šakių aps. Gimnazistas. 1945 m. rudenį, vengdamas mobilizacijos perėjo į pogrindį ir Lekėčių miške suformavo partizanų būrį. Susikūrus Stirnos rinktinei, būrys įsijungė į rinktinės sudėtį. Meška buvo paskirtas 54-os kuopos vadu. Žuvo 1946 m. birželio 12 d. Agurkiškės miške, Lekėčių vls., lydėdamas Tauro apygardos vadą Mykolą-Joną į Žemaitiją.

3 Tarzanas — **Juozas Jakštys**-Tarzanas, g. 1925 m. Starkų k., Vilkaviškio vls. 1945m. rudenį įstojo į partizanų gretas. Buvo paskirtas į Stirnos rinktinės Turklio būrį, vėliau išaugusį į 55-ą Žalgirio rinktinės kuopą. 1946 m. vasarą paskirtas šios kuopos vadu. 1946 m. gruodžio 31 d. naktį į 1947 m. sausio 1 d., puolant Alksnėnų stribų būstinę, sunkiai sužeistas ir mirė. Paslėptą jo kūną okupantai surado ir pasiėmė.

4 Kazokas — **Juozas Jasiulaitis**-Turklys, Kazokas, g. 1922 m. Bobių k., Žaliosios vls., Vilkaviškio aps. Vokiečių okupacijos metais tarnavo policijoje Kaune. 1945 m. balandžio mėn. įstojo į A. Vizgirdos-Kapso organizuojamą partizanų būrį. Vasarą paskirtas būrio vadu. 1946 m. gegužės 20 d. — 55-os kuopos vadu, liepos 1 d. — Žalgirio rinktinės štabo smogiamosios operatyvinės grupės vadu, einant tiesiogines pareigas. Liepos 10 d. suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. Mėnesio pabaigoje paskirtas Geležinio Vilko rinktinės vadu, bet rugpjūčio 15 d. jam pačiam prašant iš pareigų atleistas ir liko Žalgirio rinktinėje. Rugpjūčio 27 d. paskirtas rinktinės štabo viršininku, o spalio 22 d. — rinktinės vadu. Lapkričio 22 d. suteiktas puskarininkio, o gruodžio 24 d. — viršilos laipsnis. Žuvo išduotas 1947 m. sausio 4 d. Kampinių k., Veiverių vls., pas Vagonį. Veiveriuose gulėjo ant gatvės grindinio.

1950 m. rugpjūčio 7 d. apdovanotas (po mirties) II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

5 Balandis — **Juozas Labūnaitis**-Balandis, g. 1927 m. Dovydų k., Jankų vls., Šakių aps. Iki 1946 m. balandžio mėn. tarnavo Jankų stribu, padėdavo partizanams. 1946 m. balandžio 19 d. mūšio metu Katinų k. perėjo į partizanų pusę. Žalgirio rinktinės 54-os kuopos kovotojas. 1947 m. vasario 26 d. okupantų rastas sužeistas bunkeryje Degučių k. ir suimtas. 1947 m. gruodžio 23 d. Karo tribunolo nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Steplage, Karagandos sr., ir Oziorlage, Irkutsko sr. 1959 m. spalio 31 d. paleistas, grįžo į Lietuvą.

6 Vanagas — **Zigmas Adomaitis**-Vanagas, Plienas, g. 1914 m. Dovydų k., Jankų vls., Šakių aps. Prasidėjus partizaninei veiklai, buvo ryšininkas. 1945 m. gegužės 20 d. įstojo į aktyvių kovotojų gretas. 1946 m. spalio 10 d. apdovanotas juostelėmis "Už uolumą" ir "Už narsumą". 1947 m. liepos 19 d. paskirtas Žalgirio rinktinės 34-os kuopos vadu. Baigęs partizanų mokomosios kuopos pirmąją laidą. Žuvo 1948 m. vasario 13 d. Jankų vls.

7 Girininkas — **Bronius Kvietkauskas**-Girininkas, g. 1924 m. Dovydų k., Jankų vls., Šakių aps. Nuo 1945 m. vasaros — Stirnos (vėliau Žalgirio) rinktinės partizanas. Žuvo 1947 m. balandžio 8 d. miške prie Degučių k., Jankų vls., būdamas 34-os kuopos II būrio vadu.

8 Vasaris — **Juozas Černiauskas**-Žaibas, Gintaras, Vasaris, g. 1917 m. Virbalyje, Vilkaviškio aps. Buhalteris. Partizanas nuo 1945 m. vasaros — Vytauto rinktinės vado adjutantas. Nuo 1946 m. pavasario — Žalgirio rinktinės vado adjutantas. Daug prisidėjo prie Tauro apygardos laikraščio „Laisvės Žvalgas" leidimo ir atsišaukimų spausdinimo. 1946 m. pabaigoje dėl sveikatos iš partizanų gretų pasitraukė. 1948 m. vasarą Garliavoje atpažintas ir suimtas. Nuteistas 25 m. lagerio.

9 Vampyras — **Vytautas Gavėnas**-Vampyras, Granitas, g. 1922 m. Ožkasvilių k., Marijampolės vls. Mokėsi Jėzuitų gimnazijoje Kaune, vėliau prekybos mokykloje. 1940 m. pabaigoje įstojo į pogrindinę antisovietinio pasipriešinimo organizaciją „Lietuvos apsaugos gvardija". Slapyvardis Rambynas. Dirbo organizaciniame štabe. 1941 m. gegužės mėn. pabaigoje, pereinant Vokietijos —Lietuvos sieną, suimtas. Prasidėjus Vokietijos ir Sovietų Sąjungos karui, išsilaisvinęs iš kalėjimo dirbo LAF Vyr. štabe. 1942 m. gegužės mėn. perėjo į nelegalią padėtį, turėjo ginklą ir vykdė kovines užduotis. 1944 m. vasarą pradėjo organizuoti partizanų būrius. Įkūrė Vytauto rinktinę. Aktyviai dalyvavo Tauro apygardos kūrime, paskirtas štabo Baudžiamojo skyriaus viršininku, rugpjūčio 15 d. — Vytauto rinktinės vadu. 1946 m. liepos mėn. jam suteiktas jaun. puskarininkio, po mėnesio — puskarininkio, metų pabaigoje — viršilos laipsnis. Tauro apygardos vadas A.Baltūsis-Žvejys jį labai vertino. Buvo ambicingas, drąsus, sumanus, iniciatyvus, negailestingas parsidavėliams ir bolševikams. Mėgo puoštis. Jo karininkiška uniforma, su kuria iki žuvimo nesiskyrė, buvo nepriekaištinga.

Po nesėkmių rinktinėje, dėl didelio reiklumo, nesutarimo su kai kuriais žemesniais vadais 1947 m. rugpjūčio 20 d. perkeltas į Žalgirio rinktinę, spalio mėn. — į apygardos štabą ypatinguoju pareigūnu rinktinės vado teisėmis. 1949 m. sausio 15 d. greta užimamų pareigų jam pavesta sutvarkyti padėtį Vytauto rinktinėje. Gegužės mėn. patvirtintas jos vadu. Slapyvardį Vampyras pakeitė į Granitą. Gegužės 5 d. LLKS Prezidiumo pirmininko aktu jam suteiktas Laisvės kovotojo partizanų leitenanto laipsnis. Žuvo išduotas MGB agento „Plieno" 1950 m. kovo 9 d. Vižaidų k., Gižų vls., Vilkaviškio aps. su kitais dviem rinktinės štabo pareigūnais.

2000 m. jam suteiktas (po mirties) majoro laipsnis, apdovanotas Vyčio Kryžiaus IV laipsnio ordinu.

10 Brokas — **Jonas Pileckis**-Brokas, Šarūnas, g. 1905 m. Puskepurių k., Šunskų vls., Marijampolės aps. Kelių-plentų statybos meistras. Šaulių sąjungos narys. Vokiečių okupacijos metais dirbo Marijampolės teatro direktoriumi, vėliau policijos viršininko pavaduotoju. 1944 m. užėjus rusams slėpėsi Skardupių klebonijoje. 1945 m. vasarą dalyvavo kuriant Tauro apygardą. Liepos 19 d. paskirtas Tauro apylinkės Ginklavimo ir komplektavimo viršininku. Rugpjūčio 15 d. įkūrus Tauro apygardą paskirtas apygardos štabo adjutantu. Rugsėjo 16 d. išrinktas LIK nariu. Spalio mėn. atsitiktinai išlikęs nesuimtas su Z. Drunga-Šernu, padedant Vytauto rinktinės vadovybei, organizavo naują Tauro apygardos štabą. Nuo 1946 m. birželio 1 d. greta tiesioginių pareigų ėjo apygardos Ūkio skyriaus viršininko pareigas. Liepos 10 d. suteiktas jaun. puskarininkio, o rugpjūčio 15 d. — puskarininkio laipsnis, apdovanotas juostele „Už uolumą". Žuvo išduotas 1946 m. spalio 22 d. Viltrakių k., Žvirgždaičių vls., Šakių aps., kartu su Žalgirio rinktinės vadu ir keturiais štabo pareigūnais bei palydos partizanais.

1950 m. rugpjūčio 7 d. apdovanotas (po mirties) II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi. 1999 m. suteiktas kapitono laipsnis.

11 Žvejys — **Antanas Baltūsis**-Žvejys, g. 1915 m. Gulbiniškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. Lietuvos kariuomenės husarų ats. leitenantas. Vokiečių okupacijos metais — Pilviškių policijos viršininkas. Už priešingas pažiūras dėl žydų persekiojimo iš pareigų atleistas mokytojavo. 1943 m., vengdamas suėmimo, įstojo į Lauko žandarmerijos 255-ą savisaugos batalioną Kaune, paskirtas kuopos vadu, suteiktas kapitono laipsnis. Dalinį perdislokavus į Lenkiją, paskirtas bataliono vado adjutantu. 1944 m. pavasarį parvažiavo į tėviškę atostogų ir atgal į tarnybą negrįžo. Slapstėsi pas pažįstamus prie Kauno, pas žmonos gimines prie Griškabūdžio ir Jankų, Vincuose, Sasnavos vls. 1945 m. balandžio mėn. persikėlė į Puskelnių k., prie Marijampolės, ir talkino Tauro apygardos laikraščio "Laisvės Žvalgas" redaktoriui V.Radzevičiui-Vaidilai.

1945 m. lapkričio 10 d. paskirtas apygardos štabo Spaudos ir propagandos skyriaus viršininku ir „Laisvės Žvalgo" redaktoriumi.

1946 m. birželio 1 d. Žvejys paskirtas štabo viršininku, o žuvus Z. Drungai-Mykolui Jonui, liepos 4 d. išrinktas apygardos vadu. Buvo energingas, sumanus ir veiklus vadas, geras organizatorius. Jo vadovaujama apygarda tapo viena stipriausių Lietuvoje. Lapkričio 1 d. paskirtas PLP vado pirmuoju pavaduotoju, 1947 m. sausio 2 d. — Pietų Lietuvos srities vadu.

Išaiškėjus MGB agento J. Markulio-Erelio išdavystei, Žvejys ėmėsi BDPS Prezidiumo kūrimo. Sausio mėn. partizanų vadų suvažiavime išrinktas VGPŠ viršininku. Gegužės mėn. išsiuntė į užsienį atstovus su užduotimi demaskuoti išdavikišką J. Markulio-Erelio veiklą ir nustatyti ryšius su nauju BDPS Prezidiumu.

Žvejys sukūrė BDPS Prezidiumo veikimo planą, 1947 m. gruodžio mėn. organizavo antrą BDPS Prezidiumo įgaliotinių J. Lukšos-Skirmanto ir K. Pyplio-Mažyčio išvykimą į Vakarus, siekiant gauti materialinę bei moralinę paramą partizaninei kovai Lietuvoje. Taip pat supažindinti pasaulio politikus su padėtimi okupuotoje Lietuvoje, čia vykstančia kova, tikintis jų poveikio bei protestų Sovietų Sąjungos vadovybei.

Žuvo išduotas saugumo užverbuotos jo tėviškėje dirbusios samdinės, agentės „Tiesos", 1948 m. vasario 1 d. Gulbiniškių k., Pilviškių vls., pas Motiejų Baltrušaitį, pas kurį kelioms dienoms buvo apsistojęs su apsaugos būrių vadais. Su okupantų pasiūlymu pasiduoti partizanai nesutiko. Mūšio metu mirtinai sužeidus kulkosvaidininką Praną Žaldarį-Šapalą, nenorėdami gyvi patekti priešui į rankas, Žvejys ir apsaugos būrio vadas Juozas Balsys-Dobilas nusišovė.

1950 m. gruodžio 4 d. LLKS Prezidiumo nutarimu Nr. 4 apdovanotas (po mirties) I laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais). 1997 m. pripažintas kariu savanoriu, suteiktas pulkiflinko laipsnis.

12 Kalbama apie įvykius Skardupiuose 1945 m. spalio naktį iš 21 į 22 d.

13 Šernas, Mykolas Jonas — **Zigmas Drunga**-Šernas, Mykolas Jonas, g. 1904 m. Užpalių mstl., Utenos aps. Baigė Rokiškio gimnazijos 8 klases. Priklausė pavasarininkų, skautų organizacijoms, buvo Šaulių sąjungos narys, ateitininkas. 1926 m. įstojo į Karo mokyklą, kurios X laidą 1928 m. baigė leitenanto laipsniu. Paskirtas į Panevėžio Mindaugo 4-ąjį pėstininkų pulką. 1932 m. baigęs Vytauto Didžiojo Karininkų kursų Aviacijos skyrių perkeltas tarnybai į aviaciją. 1934 m. paskirtas Karo aviacijos štabo II (informacijos) skyriaus viršininku. 1935 m. suteiktas pirmos eilės karo lakūno vardas ir kapitono laipsnis. Sukūrė šeimą. 1937 m. gimė sūnus Saulius Liudvikas Juozas, 1939 m. — Danguolė Elena. 1939 m. pabaigoje paskirtas III (mobilizacijos) skyriaus viršininku, suteiktas majoro laipsnis.

1940 m. liepos 2 d. iš karo tarnybos paleistas į atsargą. Vokiečių okupacijos metais dirbo valdininku. Priklausė pogrindiniam LF, dirbo Kauno apygardos štabe. Buvo energingas, veiklus, giliai tikintis, giedojo bažnyčios chore, rašė eilėraščius, nerūkė, negėrė.

1944 m. rudenį dirbo Kaune gaisrinės viršininku, Garulio pavarde. Pradėjus kviesti į saugumą, perspėtas apie gresiantį suėmimą, 1945 m. vasarą išvyko į Suvalkiją. Pakeliui suimtas ir uždarytas į Šilavoto areštinę, iš kurios išlaužęs langelio grotas pabėgo ir įstojo į partizanų gretas. Prisidėjo prie Geležinio Vilko rinktinės organizavimo, dalyvavo kuriant Tauro apygardą, dirbo jos štabe. Spalio pabaigoje suėmus apygardos vadą L. Taunį-Kovą ir kitus vadovybės narius, atkūrė štabą ir tapo apygardos vadu.

Suprasdamas visų Lietuvos pasipriešinimo okupacijai pajėgų suvienijimo būtinumą ir svarbą, 1946 m. balandžio mėn. atvyko į Dzūkiją, susitiko su A apygardos vadovybe ir bendromis pastangomis įkūrė PLP štabą. Z .Drunga paskirtas PLP vado pavaduotoju. Vykdydamas tolimesnį partizaninių pajėgų suvienijimo darbą birželio mėn. išvyko į Žemaitiją tartis su ten veikiančių partizanų vadovybe dėl centralizuoto vadovavimo kovai. Žygio metu išduotas ir birželio 12 d. Agurkiškės k., Lukšių vls., mūšyje sužeistas susisprogdino.

Apdovanotas D. L. K. Gedimino 4 laipsnio ordinu (1938 m.) ir Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų sukaktuvių medaliu. 1950 m. gruodžio 4 d. LLKS Tarybos prezidiumo apdovanotas (po mirties) I laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais). 1998 m. suteiktas pulkininko laipsnis.

14 Vygandas — **Vytautas Bacevičius**-Algis, Vygandas, g. 1915 m. vasario 10 d. Alksniškės k., I Gudelių vls., Marijampolės aps. Tėvai valdė 34 ha ūkį. 1934 m. baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją. Nuo 1934 m. birželio mėn. — Šaulių sąjungos narys, paskirtas XIV rinktinės 37-ojo Pagyviškių šaulių būrio sekretoriumi, o 1935 m. balandžio mėn. — XX Šaulių rinktinės lengvosios atletikos vadovu. Geras sportininkas, gabus organizatorius, darbštus, sąžiningas ir drausmingas. 1935 m. Lietuvos lengvosios atletikos pirmenybėse rutulio stūmimo rungtyje ir trikovėje pasiekė naujus Lietuvos rekordus. 1935 m. pašauktas į karo tarnybą ir priimtas į Karo mokyklą kariūnu-aspirantu. 1938 m. baigus Karo mokyklos XIX laidos kursą, suteiktas jaun. leitenanto laipsnis. Paskirtas į 6-ą pėstininkų Pilėnų Kunigaikščio Margio pulką Klaipėdoje mokomosios kuopos jaunesniuoju karininku būrio vado teisėmis, vėliau laikinai ėjo kuopos vado pareigas. Rugpjūčio 17 d. paskirtas 2-os kuopos būrio vadu. 1939 m. balandžio 1 d. pulką evakavus iš Klaipėdos, perkeltas į Plungę. Liepos 15 d. baigė fizinio lavinimo instruktoriaus kursus. Rugsėjo 18 d. paskirtas 8-os kuopos vadu, 1940 m. gegužės 1 d. — pulko sporto vadovu, vėliau — pulko maisto tiekėju komandos viršininko teisėmis.

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, paskirtas 179-os šaulių divizijos 294 šaulių pulko sporto vadovu, suteiktas leitenanto laipsnis. Metų pabaigoje paskirtas Vilniaus pėstininkų mokyklos būrio vadu.

1941 m. birželio mėn., prasidėjus karui, priverstas trauktis į Sovietų Sąjungos gilumą, bet prie Borisovo pateko į apsupimą ir paimtas į vokiečių nelaisvę. Po trijų savaičių paleistas, grįžo į Lietuvą, įstojo į Savisaugos batalioną Plungėje, vadovavo kuopai. 1942 m. vasarą iš tarnybos pasitraukė ir grįžo į tėviškę. Nuo 1943 m. rugsėjo mėn. dirbo Varniuose. 1944 m. kovo mėn. įstojo į Lietuvos Vietinę rinktinę, paskirtas kuopos vadu, 303-o atskiro pėstininkų bataliono vadu, vėliau — ūkio dalies viršininku Marijampolės pėstininkų karo mokykloje. Sunaikinus rinktinę, apsigyveno Palangoje, rugpjūčio mėn. įstojo į LLA ir gyveno nelegaliai. Paskirtas Varnių LLA būrio vadu, suformavo kuopą, vėliau Bijūno batalioną ir iki spalio 10 d. jam vadovavo.

Rusams užėmus Žemaitiją, atvyko į Suvalkiją ir Jurgio Baltrušaičio vardu įsidarbino Jūrės girininkijoje, Kazlų Rūdos vls. 1945 m. sausio mėn. paskirtas į Runkių miškų ūkį buhalteriu. Gegužės mėn. pas jį apsilankęs LLA atstovas Žvirblis pasiūlė sujungti besislapstančias ginkluotų partizanų grupes į rinktinę ir atgaivinti LLA veiklą. V. Bacevičius susisiekė su LLA nariu kpt. J. Valčių ir jaun. ltn. B. Abramaičiu-Spygliu, su kuriuo kartu baigė Karo mokyklą, ir pasiūlė iš Kazlų Rūdos miškuose ir Jankų vls. besislapstančių partizanų suformuoti kuopą. Birželio mėn. įvyko keli pasitarimai su būrių vadais, sudaryta Stirnos rinktinė ir jos štabas. Partizanai prisiekė LLA priesaika. Išleido šešis įsakymus, nustatančius rinktinės, kuopų ir būrių veikimo ribas ir reglamentuojančius partizanų ir vadovybės veiklą.

Birželio 15 d. kontražvalgyba SMERŠ V. Bacevičių suėmė už karinės tarnybos vengimą. Po savaitės paleistas grįžo į rinktinę, tačiau partizanai ir jų vadai sutiko jį nepasitikėdami, įtardami užverbavimą, ir pareikalavo išvykti iš jų veikimo teritorijos. Vadovavimą rinktinei perdavė B. Abramaičiui-Spygliui.

Liepos mėn. pervestas į Kazlų Rūdos miškų pramonės ūkį sandėlininku. Čia susitiko su formuojamos Tauro apygardos štabo pareigūnais, kurie pakvietė dalyvauti apygardos kūrime. Rugpjūčio 15 d. paskirtas apygardos štabo viršininku. Rugsėjo 1 d. perėjo dirbti vedėju į Marijampolės MTS Liubavo mašinų ir arklių nuomos punktą, esantį Kalvarijos vls., Trakiškių k. Darbas čia buvo patogus tuo, kad iki apygardos štabo, įsikūrusio Skardupių klebonijoje, tebuvo tik 6 km.

Spalio 21 d. sušauktas jungtinis Tauro apygardos štabo ir LIK posėdis. Į posėdį neatvyko „Laisvės Žvalgo" redaktorius, LIK narys V. Radzevičius-Vaidila. V. Bacevičiui pavesta išsiaiškinti padėtį nuvykus į Marijampolę, kur spalio 22 d. buvo suimtas. 1946 m. liepos 20 — 22 d. Vilniuje Karo

tribunolo nuteistas mirties bausme sušaudant. Lapkričio 26 d. nuosprendis įvykdytas, kūnas, užkastas Tuskulėnų dvaro teritorijoje.

1999 m. V. Bacevičius pripažintas (po mirties) kariu savanoriu, suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis ir apdovanotas III laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinu.

15 klebonas — **Antanas Ylius**-Vilkas, g. 1909 m. balandžio 21 d. Paginėvio k., Ariogalos vls., Kėdainių aps. 1925 m. įstojo į Marijonų vienuolyną. 1931 m. baigė Marijampolės Marijonų gimnaziją, 1935 m. — Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakulteto Teologijos skyrių. 1934 m. birželio 29 d. įšventintas į kunigus. Paskirtas Marijampolės vikaru ir pradžios mokyklų tikybos mokytoju — kapelionu. 1936 m. rudenį tom pačiom pareigom pasiųstas į Žemaičių Kalvariją, o 1938 m. grįžo į Marijampolę. Čia buvo angelaičių vadovu ir Pavasario federacijos Marijampolės apskrities dvasios vadu. 1940 m., bolševikams uždarius Marijonų vienuolyną, paskirtas į Skardupių k., Marijampolės vls., kur pradėta kurti parapija ir statyti bažnyčia. Vokiečių okupacijos metais užbaigė bažnyčios statybą, pastatė dviejų aukštų kleboniją, parapijos namus su sale ir ūkinį pastatą. Išslapstė 4 žydus, dabar gyvenančius Izraelyje.

1944 m. rudenį įsijungė į Pasipriešinimą, susisiekė su apylinkės partizanais. Jo sumanymu įkurta Tauro apygarda ir jos štabas, taip pat Lietuvos išlaisvinimo komitetas. Štabe ėjo Sanitarinio ir ūkio skyriaus viršininko, LIK — antrojo pirmininko pavaduotojo pareigas. 1945 m. spalio naktį iš 21 į 22 d. suimtas ir 1946 m. liepos 14 d. nuteistas 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Kargopollage, Archangelsko sr., Karagandoje ir Vorkutlage, Komijoje. 1956 m. gegužės 10 d. paleistas.

1956 m. vasarą grįžęs į Lietuvą kunigavo Leščiuose, Raseinių r., Šiupyliuose, Šiaulių r., Šiauliuose. Dėl jo patriotinių pamokslų ir asmeninio pavyzdžio įtakos žmonėms, ypač jaunimui, persekiojamas, kuriam laikui atimta teisė dirbti kunigu. Dirbo girininkijoje darbininku, bet nenutraukė ganytojiškos veiklos. Spaudoje buvo skleidžiami įvairūs prasimanymai, sukurtas šmeižikiškas filmas. Tik 1974 m. kun. A.Yliui pagrasinus susideginti, jei nebus nutraukta šmeižto kampanija, paliktas ramybėje. Kun. A.Ylius buvo paprastas, energingas, puikus organizatorius, oratorius, nepaprastai gabus, mokėjo rusų, vokiečių, prancūzų, lotynų, graikų ir hebrajų kalbas. 1946 m. rugpjūčio 15 d. apdovanotas juostele „Už uolumą".

Mirė 1994 m. liepos 8 d. Šiauliuose. Palaidotas Marijampolės vienuolių marijonų kapinėse.

16 pulkininkas — **Liudvikas Butkevičius**-Luobas, g. 1881 m. Vištytyje, Vilkaviškio aps. Vaikystėje talkino knygnešiams. 1902 m. baigė Veiverių mokytojų seminariją. Mokydamasis platino uždraustas lietuviškas knygas. Baigęs seminariją mokytojavo Lenkijoje, nuo 1907 m. — Žeimiuose.

Bendradarbiavo rusų ir lenkų spaudoje, slapyvardžiais Tilė, Tylus, Brusokas, Jaunimo mylėtojas, Nemo, L.B., Elbė. 1914 m. mobilizuotas į caro armiją, baigė Vilniaus pėstininkų karo mokyklą Poltavoje ir tarnavo Kovelio sunkiosios artilerijos brigadoje. 1918 m. grįžo į Lietuvą. Paskirtas Gelvonių srities komiteto pirmininku, suorganizavo miliciją ir apsaugos būrį, trukdantį lenkams telkti legionierius, o vokiečiams rekvizuoti ir išvežti gyventojų turtą. Lapkričio 14 d. įstojo savanoriu į besikuriančią Lietuvos kariuomenę, paskirtas pėstininkų pulko ūkio dalies vedėju. 1919 m. suteiktas kapitono, 1922 m. — majoro, 1925 m. — pulkininko-leitenanto, 1930 m. — pulkininko laipsnis. Nuo 1923 m. gruodžio mėn. dirbo III karo apygardos adjutantu, 1927 — 1937 m. — kariuomenės Tiekimo valdybos ūkio inspektoriumi. 1937 m. išleistas į atsargą su teise dėvėti uniformą. 1926—1937 m. Kauno karininkų Ramovės seniūnų tarybos narys-iždininkas. 1938— 1940 m. — Ekonominės karių bendrovės direktorius. Rašė į „Vilniaus žinias", „Lietuvos ūkininką", „Viltį", „Karį", „Kardą", dalyvavo steigiant pasitikėjimo bendrovę „Veikla". Apdovanotas III laipsnio Vyčio kryžiaus ordinu, Kūrėjų-Savanorių ir Lietuvos Nepriklausomybės medaliais, 1932 m. — III laipsnio DLK Gedimino ordinu, 1937 m. — III laipsnio Vytauto Didžiojo ordinu. Kaip Šaulių sąjungos narys apdovanotas Šaulių žvaigžde.

Vokiečių okupacijos metais dalyvavo pogrindinėje veikloje — dirbo LAF viršininku, buvo LLA narys, bendradarbiavo pogrindinėje spaudoje („Nepriklausoma Lietuva", „Laisvės kovotojas", „Į laisvę"). Jo iniciatyva išleistas atsišaukimas prieš Lietuvos jaunimo mobilizaciją. 1944 m. vasario 24 d. vokiečių suimtas. Kovo 3 d. paleistas persikėlė gyventi pas gimines prie Marijampolės.

Užėjus rusams buvo suimtas. Paleistas slapstėsi. 1945 m. birželio mėn. savo iniciatyva pradėjo leisti pogrindinį laikraštį „Girios balsas". Visus straipsnius rengė pats. Pradžioje laikraštį leido rašytą ranka, įsigijęs rašomąją mašinėlę — spausdino. Išleido 8 numerius po 12 egzempliorių ir kelis atsišaukimus į okupantų pakalikus ir parsidavėlius. 1945 m. rugpjūčio 15 d., susikūrus Tauro apygardai, paskirtas štabo Politinio skyriaus viršininku, o rugsėjo 16 d. išrinktas LIK pirmininku. Paruošė šio komiteto statuto projektą.

1945 m. spalio naktį iš 21 į 22 d. Skardupių parapijos klebonijoje suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio. Kalėjo Karagandos lageriuose. 1955 m. gruodžio mėn. grįžęs į Lietuvą apsigyveno Marijampolėje. Mirė 1963 m. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

1946 m. rugpjūčio 15 d., Tauro apygardos įkūrimo metinių proga, apdovanotas juostele „Už uolumą".

17 Daug kas manė, kad Tauro apygardos pirmąjį štabą ir Stirnos rinktinės štabą išdavė V.Bacevičius. Tokią nuomonę buvo susidarę ir

partizanai, o partizanų vadovybė dėl to 1946 m. paskelbė atskirą įsakymą. Prisidėjo ir V. Bacevičiaus suėmimas 1945 m. vasarą. Buvusio KGB archyvo dokumentai atskleidžia, kad jis nebuvo užverbuotas ir nieko bendra neturėjo su Tauro apygardos ir Stirnos rinktinės štabų išdavimu. Stirnos rinktinės vadovybės dislokaciją išdavė kitas partizanas, nubraižęs netgi schemą, kur yra ta slėptuvė. Dienoraštyje A. Baltūsio-Žvejo pasakojimas irgi pagrįstas vien tradiciniais įtarimais, nes Skardupių klebonijoje nebuvo rastas net tik Žvejo, bet ir Peterio, taip pat Broko slėptuvės, o suimti vien klebonijoje gyvenę Vilkas ir Luobas. Tai rodo, kad enkavedistai darė tik paviršinę kratą ir neieškojo slėptuvių, nes apie jų buvimą nežinojo ir neįtarė. Kad Vygandas išdavė ir patį Justiną Lelešių-Krivaitį, vėliau dienoraštyje paneigia ir pats kapelionas, nurodydamas išdaviką iš savo buvusių bendradarbių pogrindžio spaudos veikloje.

18 Almo kuopa — Geležinio Vilko rinktinės Vytauto kuopa, vadinama jos vado slapyvarde.

Jonas Demikis-Eumas, Almąs, g. 1915 m. Kuktiškių k., Sasnavos vls., Marijampolės aps. Marijampolės gimnazijos mokytojas. 1945 m. pavasarį Sasnavos vls., Varnabūdės miške organizavo partizanų būrį, kuriam vadovavo. Būrys išaugo iki Geležinio Vilko rinktinės Vytauto kuopos. 1945 m. spalio 31 d. paskirtas laikinai eiti šios kuopos vado pareigas. 1946 m. vasario 24 d. vykdydamas užduotį Puziškių ar Plutiškių k., Šilavoto vls., patekęs į pasalą žuvo.

2000 m. jam suteiktas (po mirties) leitenanto laipsnis.

19 Šarūnas — **Jurgis Ilgūnas**-Šarūnas, g. 1913 m. Brastos k., Antanavos (vėliau Sasnavos) vls., Marijampolės aps. Buvęs policijos vachmistras. 1945 m. pavasarį įstojo į J. Demikio-Almo, Eumo partizanų būrį. 1946 m. balandžio 19 d. perkeltas į Žalgirio rinktinę ir paskirtas jos vadu. Rugpjūčio 15 d. suteiktas viršilos laipsnis ir apdovanotas juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą". Žuvo išduotas 1946 m. spalio 22 d. Viltrakių k., Žvirgždaičių vls., Šakių aps., kartu su apygardos štabo adjutantu ir keturiais partizanais.

20 Minimas 1949 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. 13, kurį už apygardos vadą pasirašė V.Gavėnas-Vampyras ir apygardos adjutantas J. Pileckis-Šarūnas. J. Lelešius Tauro apygardos kapelionu paskirtas nuo kovo 1 d., t. y. ankstesne negu pačio įsakymo data.

21 Sakalo kuopa — Žalgirio rinktinės Žilvičio (vėliau 54-a, Vyčio, 34-a) kuopa. Nuo 1949 m. gegužės mėn. sudarė Trispalvės Vėliavos tėvūnijos pagrindą. Vadinama vado slapyvarde.

Bronius Brazauskas-Sakalas, g. 1914 m. Bartininkų k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. 1945 m. rugsėjo mėn. įstojo į Stirnos rinktinės partizanų gretas. 1946 m. gegužės 20 d. paskirtas Žalgirio rinktinės štabo viršininku. Žuvo 1946 m. birželio 12 d. Agurkiškės k., Lukšių vls.

1946 m. spalio 10 d. apdovanotas (po mirties) juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą". 1950 m. birželio 24 d. — III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi.

22 Degučių kaimas Jankų vls.

23 Spyglys — **Bronius Abramavičius-Abramaitis**-Spyglys, g. 1914 m. Šunkarių ar Laukinių k., Jankų vls., Šakių aps., pasiturinčio (30 ha) ūkininko šeimoje. Baigęs Marijampolės gimnaziją, įstojo į Karo mokyklą, kurią baigė 1938 m. Jam suteiktas kavalerijos jaun. leitenanto laipsnis. Tarnavo LDK Birutės 2-o ulonų pulko II eskadrone Vilkaviškyje. 1939 m. vedė Mariją Eleną Sadauskaitę. 1940 m. gimė sūnus Bronius.

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, eskadronas perkeltas į Kauną, žirgai atimti, o kariai ir karininkai pervesti į pėstininkus. 1941 m. vasarą iš Pabradės poligono komandiruotas į Vilnių, todėl prasidėjus karui išvengė priverstinio pasitraukimo į Rusijos gilumą.

Vokiečių okupacijos metais dirbo Būdos k., Jankų vls., žmonos tėvų, išvežtų 1941 m. birželio 14 d. į Sibirą, 57 ha ūkyje. 1943 m. gimė sūnus Justinas, 1944 m. — sūnus Liudvikas. Artėjant frontui su šeima pasitraukė į Vakarus. Rusų kariuomenei užėmus tolimesnio pasitraukimo kelius, iš Pomeranijos grįžo į Lietuvą ir 1945 m. balandžio mėn. išėjo į mišką vadovauti partizanams. Tapo Lapės kuopos vadu. Daug prisidėjo prie Stirnos rinktinės organizavimo, suvienijo atskirai veikiančias partizanų grupes. Rugpjūčio pradžioje paskirtas rinktinės vadu. Žuvo išduotas 1945 m. lapkričio 20 d. Degučių k., Jankų vls., rinktinės štabo būstinėje pas J. Tamaliūną. Kartu žuvo rinktinės štabo viršininkas, du apsaugos partizanai ir sodybos šeimininkas. Kareiviai nepaėmė žuvusiųjų kūnų — jie palaidoti Degučių k. kapinaitėse. 1961 m. Spyglio palaikai perlaidoti į Kauno Petrašiūnų kapines.

1946 m. rugpjūčio 15 d., Tauro apygardos įkūrimo metinių proga, apdovanotas (po mirties) juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą". 1999 m. pripažintas kariu savanoriu, suteiktas majoro laipsnis. 2001 m. apdovanotas Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų Savanorių medaliu.

24 Giedrulis — **Jonas Senkus**-Giedrulis, g. 1918 m. Kazliškių k., Šunskų vls., Marijampolės aps. Kalvis. Nuo 1945 m. spalio 25 d. Vytauto rinktinės partizanas. 1946 m. vasario 4 d. paskirtas rinktinės Okio skyriaus viršininku, o liepos 15 d. — 3-os kuopos vadu. Liepos 24 d. paskirtas rinktinės Karo Lauko teismo prokuroru, einant tiesiogines pareigas. Rugsėjo 15 d. iš kuopos vado pareigų atleistas ir grąžintas į Ūkio skyriaus viršininko pareigas. Žuvo 1946 m. rugsėjo 21d. Gižų puolimo metu.

25 Sakalas — **Jonas Ciplijauskas**-Sakalas, g. 1919 m. Šunskuose, Marijampolės aps. 1944 m. užėjus rusams slapstėsi. 1945 m. birželio 15 d. įstojo į Vytauto rinktinės partizanų gretas. 1946 m. gegužės 5 d. paskirtas laikinai eiti 6-os kuopos vado pareigas, iš kurių liepos 15 d.

atleistas. 1947 m. balandžio 10 d. paskirtas į apygardos štabo Maironio kuopą. Birželio 30 d. paskirtas 24-os (štabo apsaugos) kuopos vadu. Rugpjūčio 19d., baigus mokomąją kuopą, suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. Žuvo išduotas 1948 m. sausio 6 d. Pinčiškių k., Veiverių vls., pas Naujokienę, lydėdamas Kęstučio rinktinės vadą J. Jasaitį-Naktį.

26 Ąžuolas — **Albinas Brokas**-Ąžuolas, g. 1917 m. Gaisteriškių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. Nuo 1945 m. pradžios — Vytauto rinktinės partizanas. 1946 m. gegužės mėn. paskirtas 1-os kuopos vadu. Žuvo 1946 m. rugsėjo 28 d. Pūstapėdžių k., Vilkaviškio vls.

27 Vytis — **Algirdas Leonavičius-**Vytis, g. 1926 m. Šilosėdų dvare, Šėtos vls., Kėdainių aps. Gyv. Arodiškės k., Bartininkų vis, Vilkaviškio aps. Nuo 1945 m. pabaigos — Vytauto rinktinės partizanas. 1946 m. gruodžio 25 d. paskirtas 2-os kuopos būrio, 1947 m. pradžioje — tos kuopos vadu, o balandžio 15 d. — rinktinės štabo Ginkluotės ir susisiekimo poskyrio viršininku. Žuvo išduotas 1948 m. rugsėjo 1 d. Veizbūniškių k., Bartininkų vls.

28 Ąžuolas — pasyvus kovotojas iš Lankeliškių k., Pajevonio vls. Vilkaviškio aps., tapatybės nepavyko nustatyti.

Lankeliškės — bažnytkaimis, iš kurio kunigas J.Lelešius išėjo partizanauti.

29 Diemedis — **Jonas Šeferis**-Diemedis, iš Liubavo, Marijampolės aps. Vytauto rinktinės 1-os kuopos vadas. Žuvo išduotas 1947 m. kovo 7 d. Gurbšilio k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps., kartu su penkiais kuopos kovotojais.

30 Auksutis — **Vaclovas Navickas**-Perkūnas, Auksutis, g. 1909 m. Pakirsnių k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. Lietuvos kariuomenės kapitonas. Tarnavo Marijampolėje 9-ame pėstininkų pulke. Vokiečių okupacijos metu tarnavo savisaugos daliniuose. 1945 m. sujungė tėviškės apylinkėje partizanų grupes į Perkūno rinktinę, kuri vėliau pavadinta Gedimino, ir jai vadovavo. Susikūrus Tauro apygardai, rinktinė buvo įjungta į jos sudėtį, o Auksutis 1946 m. balandžio mėn. perkeltas į apygardos štabą ir paskirtas apygardos vado pavaduotoju. Žuvo 1946 m. spalio 28 d. Paliūnų k., Sangrūdos vls., Lazdijų aps.

31 Grambuolys — **Vytautas Vabalas**-Grambuolys, Kunigaikštis, g. 1919 m. Grikapolio k., Šventažerio vls., Lazdijų aps. Baigė Seinų gimnazijoje 6 klases, 1940 m. — Vilniaus vid. miškų mokyklą. Paskirtas Vilniaus krašto, 1943—1944 m. Veisiejų urėdijos Veisiejų girininku. Tėvai 1941 m. ištremti į Sibirą, todėl grįžus okupantams 1944 m. rudenį įstojo į partizanų eiles. 1945 m. A apygardos Šarūno rinktinės DLK Mindaugo grupės vado adjutantas. Perkūno (vėliau Gedimino) rinktinėje ėjo rinktinės štabo viršininko pareigas. Gedimino rinktinę išformavus, 1946 m. birželio 27 d. perkeltas į Vytauto rinktinę. Slapyvardį pakeitė į Kunigaikštį.

Liepos 15 d. paskirtas rinktinės adjutantu ir KLT sekretoriumi. Rugsėjo 24 d. apdovanotas juostele „Už uolumą". Lapkričio 15 d. paskirtas rinktinės štabo viršininku, o 29 d. — ir KLT pirmininku, suteiktas grandinio laipsnis. Žuvo štabo ryšininkui išdavus 1947 m. balandžio 27 d. štabo bunkeryje Seklyčioje, Gulbiniškių k., Liudvinavo vls., pas A.Štreimikienę.

1947 m. rugsėjo 6 d. apdovanotas (po mirties) juostele „Už narsumą". 1999 m. suteiktas kapitono laipsnis.

32 Balandis — **Vitalius Varnagiris**-Balandis, g. 1926 m. Sūsninkų k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. Perkūno rinktinės partizanas nuo 1945m. pradžios. Ėjo kuopos vado pavaduotojo pareigas. 1946 m. spalio mėn. Pašelstvos k. Liudvinavo vls., Marijampolės aps., konflikto metu kuopos vado Stasio Čėplos-Vilko buvo nušautas. Palaidotas Mindaugų k., Kalvarijos vls. kapinėse.

33 Šermukšnėlis — **Albinas Kižėnaitis**-Šermukšnis, g. 1922 m. Rūdos k., Gižų vls., Vilkaviškio aps. Nuo 1946 m. pradžios Vytauto rinktinės 3-os kuopos partizanas. Žuvo 1946 m. gruodžio 24 d. Baltupių k., Marijampolės vls. Palaidotas Išlandžių k., Gižų vls.

34 „Laisvės žvalgas" — Tauro apygardoje nuo 1945 m. vasaros iki 1951 m. pradžios leistas partizanų laikraštis.

35 Žiedas — **Juozas Stravinskas**-Kardas, Žiedas, g. 1914 m. Mieldažiškių k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. Baigęs Prienų „Žiburio" gimnaziją, įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Fizikos-matematikos fakultetą. Pašauktas į kariuomenę 1936 m. baigė Karo mokyklos aspirantūrą ats. jaun. leitenanto laipsniu. Baigęs universitetą dirbo topografinėje tarnyboje, ruošė žemėlapius. Vokiečių okupacijos metu Prienų "Žiburio" gimnazijoje dėstė fiziką, matematiką ir chemiją. 1945 m. pavasarį, NKGB bandant jį užverbuoti, išėjo į partizanus. Rugsėjo mėn. paskirtas Geležinio Vilko rinktinės vadu. Daug nuveikė jungdamas partizanų būrius į rinktinę ir ją stiprindamas. Žuvo išduotas 1946 m. birželio 7 d. Pagraižio miške, Šilavoto vls., su grupe jį lydėjusių partizanų grįždamas iš apygardos vadų pasitarimo.

1998 m. suteiktas (po mirties) majoro laipsnis. 2004 m. Veiverių Skausmo kalnelyje pašventintas paminklas-kenotafas.

36 Apynys — **Pranas Kučinskas**-Ainis, Apynys, Klevas, g. 1913 m. Penkinių dvare, Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. Vokiečių okupacijos metais LF Kęstučio karinio padalinio narys. 1945 m. pradžioje įstojo į Prienų partizanų būrį, vienas Geležinio Vilko rinktinės kūrėjų. Buvo rinktinės Ūkio skyriaus viršininku, vėliau — kuopos vadu. 1946 m. pabaigoje perkeltas į Šarūno rinktinę ir paskirtas Rikiuotės skyriaus viršininku, o 1947 m. vasario mėn. — rinktinės vadu. Rugpjūčio mėn., perdavus rinktinę Dainavos apygardai, perkeltas į Tauro apygardą ir paskirtas Kęstučio rinktinės vadu. Žuvo išduotas 1947 m. gruodžio 26 d. naktį Sardokų k., Vilkaviškio vls.

37 Kazimieraitis — **Juozas Vitkus**-Kazimieraitis, g. 1901 m. Skuodo-Ketkūnų k., Mažeikių aps. Lietuvos kariuomenės savanoris, 1921 m. baigė Karo mokyklą Kaune. Kovojo bermontininkų ir lenkų frontuose. 1924—1926 m. gilino žinias Kauno Aukštesniuose karo technikos kursuose, tarnavo pionierių batalione. 1934 m. baigė Briuselio karo akademiją. Grįžęs į Lietuvą tarnavo Kaune Inžinerijos bataliono technikos viršininku. Karo mokykloje dėstė karinės inžinerijos disciplinas, bendradarbiavo spaudoje. 1938 m. suteiktas pulkininko-leitenanto laipsnis. 1941 m. prasidėjus karui iš kariuomenės pasitraukė. Vilniaus pogrindyje organizavo Kęstučio karinę organizaciją, dėstė pogrindžio Karo mokykloje. 1945 m. LPS narys, gegužės mėn. pradėjo organizuoti partizaninį judėjimą Dzūkijoje. Sujungė partizanų grupes į A apygardą ir jai vadovavo. 1946 m. balandžio mėn., susijungus Tauro ir A apygardoms, išrinktas Pietų Lietuvos Partizanų vadu. 1946 m. liepos 2 d. kautynėse su NKVD kareiviais Žaliamiškyje prie Liškiavos sunkiai sužeistas, suimtas ir vežamas į Leipalingį mirė.

Apdovanotas Nepriklausomybės kovų dalyvio medaliu, LDK Gedimino ordinu ir Šaulių žvaigžde. 1949 m. vasario 16 d. LLKS Prezidiumo apdovanotas (po mirties) I laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais), suteikiant Laisvės Kovotojo Karžygio garbės vardą. 1998 m. jam suteiktas pulkininko laipsnis.

38 Karijotas — **Bronius Kavaliauskas**-Karijotas, g. 1921 m. Markovo dvare, Bartininkų vls., Vilkaviškio aps. Gyveno Marijampolėje. Nuo 1945 m. vasario mėn. — Vytauto rinktinės partizanas. Rugpjūčio mėn. paskirtas operatyvinio būrio, o 1946 m. sausio 15 d. — operatyvinės kuopos vadu. 1946 m. balandžio 25 d. — rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininku. Žuvo 1946 m. birželio 4 d. Grybinės k., Šunskų vls., vadovaudamas Marijampolės stribų sunaikinimo operacijai. Žuvusiojo kūną okupantai užkasė Marijampolės žvyrduobėse.

1946 m. rugsėjo 24 d. apdovanotas (po mirties) juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą".

39 Oželis — **Albinas Ratkelis**-Oželis, g. 1920 m. Žydronių k., Marijampolės vls. 1944 m. vasarą su V.Gavėnu suorganizavo partizanų būrį, vėliau išaugusį į Vytauto rinktinę. Dalyvavo Tauro apygardos kūrime, pirmajame jos štabe ėjo Propagandos skyriaus viršininko pareigas. 1945 m. rugpjūčio 20 d. paskirtas Vytauto rinktinės štabo Komplektavimo skyriaus, o po mėnesio — Žvalgybos skyriaus viršininku. Šiose pareigose dirbo iki žūties. Daug prisidėjo prie Tauro apygardos štabo atkūrimo ir „Laisvės Žvalgo" leidybos atnaujinimo. 1946 m. rugsėjo 1 d. paskirtas KLT nariu. Mėnesio pabaigoje suteiktas grandinio laipsnis, apdovanotas juostele „Už uolumą", paskirtas laikinai eiti rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininko pareigas. 1947 m. vasario 8 d. apdovanotas juostele „Už

narsumą". Rugpjūčio 19 d. labai gerai baigė mokomosios kuopos puskarininkių ruošimo kursą, pakeltas į jaun. puskarininkius ir apdovanotas vardiniu laikrodžiu ir pagyrimo raštu. Rugpjūčio pabaigoje, atleidus iš rinktinės vado pareigų V. Gavėną-Vampyrą ir vadu paskyrus K. Grėbliką-Sakalą, Oželis, kurio nuomonė dėl vadovavimo, kovos taktikos ir žvalgybinio darbo nesutiko su Sakalo nuomone, padavė apygardos vadui Žvejui raportą, prašydamas atleisti jį iš pareigų, perkeliant kitur. Žvejys jo prašymą patenkino ir rugsėjo 22 d. atleido iš pareigų su teise pasirinkti tolimesnę tarnybos vietą.

1947 m. spalio 25 d. Oželio slėptuvė Meškučių k., Marijampolės vls., pas Garnatkevičių, išduota. Slėptuvėje buvę Oželis, Vytauto rinktinės adjutantas Albinas Salinka-Dainius ir pasyvus laisvės kovotojas Albinas Garnatkevičius-Vilkas pasiūlymą pasiduoti atmetė ir neturėdami galimybės gintis susisprogdino.

1999 m. A.Ratkeliui suteiktas (po mirties) vyr. leitenanto laipsnis.

40 Aras — Vytauto rinktinės kuopos partizanas nuo 1945 m. rudens. Žuvo 1946 m. rugsėjo 21 d. Gižų puolimo metu.

41 Garnys — **Helmut Gresser**-Garnys, vokietis, karo lakūnas, kapitonas, Vytauto rinktinės 2-os kuopos partizanas nuo 1945 m. Žuvo 1947 m. kovo 13 d. Pažeimenių k., Bartininkų vls., Vilkaviškio aps.

42 Juodzevičiai — **Juozas Juodzevičius** iš Gulbiniškių k., Liudvinavo vls., Marijampolės aps. Pas Juodzevičius 1946 m. birželio 4 d. žuvo partizanas Benjaminas Žaldaris-Šarūnas ir **Regina Juodzevičiūtė-Žilionienė,** g. 1926 m. (ar 1919 m.), šeimininkų duktė.

43 Balinis — **Justinas Butanavičius**-Balinis, Gegužis, g. 1926 m. Gintautų k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. Nuo 1946 m. kovo mėn. — Vytauto rinktinės vado Vampyro ir štabo ryšininkas. 1947 m. vasario 8 d. apdovanotas juostele „Už uolumą". Agentų išduotas 1947 m. balandžio 22 d. suimtas kartu su motina. Paleistas su sąlyga, kad išduos Vampyrą ir jo štabą. Tačiau paleistas gegužės mėn. įstojo į partizanus, 4-ą kuopą, pakeistu Gegužio slapyvardžiu. Žuvo 1948 m. rugsėjo 12. d. išduotas, bunkeryje Gintautų k., Degučių sodyboje, su būrio vadu Juozu Boruta-Kaributu.

1950 m. lapkričio 3 d. apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovų Kryžiaus 1-os rūšies Pasižymėjimo lapu.

44 Ledas — **Antanas Burba**-Ledas, g. 1908 m. Santakos k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. Buvo šaulių būrio vadas. 1941 m. birželio mėn. į Altajaus kraštą ištremta jo šeima: tėvai Antanas ir Emilija, dviejų metukų dukrelė Regina ir nėščia žmona Bronė; tą pat rudenį tremtyje vienas po kito mirė dukra ir tėvai.

Nuo 1944 m. rudens Perkūno rinktinės partizanas ir ėjo štabo Ryšių skyriaus viršininko pareigas. 1946 m. išformavus Perkūno rinktinę,

perkeltas į Vytauto rinktinės 2-ą kuopą. 1947 m. kovo 28 d. netoli Pajevonio tragiškai žuvo: sprogus minai sunkiai sužeistas ir nenorėdamas draugams tapti našta, nusišovė..

45 Vilkas — **Stasys Čėpla**-Vilkas, g. 1917 m. Elveriškių k., Rudaminos vls., Lazdijų aps. 1944 m. tarnavo Vietinėje rinktinėje. 1944 m. pabaigoje organizavo partizanų būrį, kuris buvo įjungtas į Perkūno rinktinę. Vėliau būrys performuotas į Vytauto rinktinės 5-ą kuopą. 1946 m. spalio mėn. už savo pavaduotojo Balandžio nušovimą nuo vadovavimo kuopai nušalintas, atiduotas Karo Lauko Teismui ir perkeltas į Geležinio Vilko rinktinę. 1947 m. gruodžio 22 d. okupantų kareivių rastas slėptuvėje Išlandžių k., Krosnos vls., pas Grebliką. 1948 m. gegužės 22 d. Ypatingojo pasitarimo nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Norilske, Krasnojarsko kr., Oziorlage, Irkutsko sr. ir Dubrovlage, Mordovijoje. 1972 m. gruodžio 20 d. paleistas be teisės gyventi Lietuvoje, gyveno Cerniachovske, Kaliningrado sr.

46 Balandis — Vytauto rinktinės 5-os kuopos vado pavaduotojas. Tragiškai žuvo 1946 m. spalio mėn.

47 Ąžuolas — **Vytautas Račius**-Ąžuolas, g. 1926 m. Reketijos k., Liudvinavo vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. — Perkūno rinktinės partizanas. 1946 m. birželio mėn. išformavus Perkūno rinktinę, perkeltas į Vytauto. 1947 m. rudenį paskirtas 45-os kuopos vadu. Žuvo 1950 m. kovo 9 d. Ilgalaukos k., Kalvarijos vls.

48 Kristupas — **Adolfas Sasnauskas**-Kristupas, g. 1922 m. Jakimavičių k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. — Perkūno rinktinės partizanas. 1946 m. birželio mėn. išformavus Perkūno rinktinę, perkeltas į Vytauto. 1947 m. rudenį paskirtas 45-os kuopos II būrio vadu. Žuvo 1948 m. balandžio 7 d. Orijos k., Kalvarijos vls.

49 Klevas — **Jonas Račius**-Klevas, g. 1924 m. Reketijos k., Liubavo vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. — Perkūno rinktinės partizanas. 1946 m. vasarą, išformavus Perkūno rinktinę, perkeltas į Vytauto. 1947 m. rudenį paskirtas 45-os kuopos I būrio vadu, o 1948 m. pradžioje — kuopos žvalgybos rajono viršininku. Žuvo 1950 m. gegužės 7 d. Kamšų k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps.

50 Juozas Kupčinskas (1906—1971), medicinos mokslų daktaras, profesorius, 1946—1950 m. — Kauno universiteto, 1950—1954 m. — Kauno medicinos instituto rektorius.

51 Voverukas — **Vincas Pečkys**-Voverukas, g. 1926 m. Tabarauskų k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. rugsėjo mėn. — Perkūno rinktinės, 1-os (Vilko) kuopos partizanas. 1946 m. birželio 27 d. perkeltas į Vytauto rinktinę. 45-os kuopos **II** būrio vado pavaduotoju. Suteiktas partizanų vyr. puskarininkio laipsnis. 1948 m. gegužės 19 d. Sūsnykų k., Kalvarijos vls., suimtas, nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Vorkutoje, kur 1952 m. birželio 24 d. mirė.

52 Ožio kuopa — Perkūno rinktinės, vėliau Vytauto rinktinės 4-a kuopa, veikusi pasienyje su Lenkija.

53 Ožys — **Adolfas Valenta**-Ožys, g. 1916 m. Zovados k., Punsko vls., Seinų aps. Buvęs šaulių būrio vadas. Nuo 1944 m. vasaros Perkūno rinktinės partizanas, 4-os kuopos organizatorius, įkūrėjas ir vadas. Partizanų Lenkijos ir Lietuvos pasienyje bei ryšių su užsieniu organizatorius. 1947 m. sausio 31 d. suteiktas vyr. puskarininkio laispnis, vasario 8 d. apdovanotas juostelėmis "Už uolumą" ir "Už narsumą". Žuvo nuo išdaviko rankos 1947 m. kovo 3-4 d. Kalvarijos vls. Palaidotas Gintautų k., Prano Čiuplio sodyboje. Sodyba sunaikinta.

54 Anglijos astovai — Jonas Deksnys-Hektoras ir Vytautas Staneika-Meškis.

55 Tūzas — **Dominykas Balkus**-Tūzas, g. 1919 (1920) m. Valinčių k., Punsko vls., Seinų aps. Nuo 1945 m. pradžios — Perkūno rinktinės Vilko kuopos partizanas. 1946 m. birželio mėn. perkeltas į Vytauto rinktinę 4-ą kuopą. Žuvo 1946 m. gruodžio 31 d. Karužų k., Lazdijų vls. Perlaidotas į Kalvarijos kapines.

56 Skydo kuopa — Vytauto rinktinės 2-a kuopa.

57 Vanagas — **Antanas Gicevičius**-Vanagas, g. Siberijos k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. Nuo 1946 m. pavasario — Vytauto rinktines 3-os kuopos partizanas. 1946 m. birželio 4 d. mūšyje prie Šunskų sunkiai sužeistas ir birželio 6 d. mirė. Palaidotas Skardupių k. kapinėse, Marijampolės vls.

58 Skydas — **Jurgis Vasiliauskas**-Skydas, Algimantas, g. 1913 m. Deivoniškių k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. 1935 m. Lietuvos kariuomenėje baigė mokomąją 3-o artilerijos pulko kuopą, puskarininkiu. Buvęs policininkas, šaulių būrio vadas. Nuo 1946 m. pradžios — Vytauto rinktinės partizanas. Pavasarį paskirtas 2-os kuopos vadu, vasarą — rinktinės Karo Lauko Teismo pirmininku. 1947 m. pradžioje — rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininku, o nuo 1948 m. vasaros — štabo viršininku. Žuvo išduotas 1949 m. sausio 20 d. Liepynų k., Marijampolės vls., štabo bunkeryje, kartu su rinktinės vadu ir ūkio skyriaus viršininku.

59 Briedis — **Jonas Dubickas**-Briedis, g. 1897 m. Graužinių k., Gražiškių vls., gyveno Bambinių k., Vilkaviškio aps. Ūkininkas, partizanų ryšininkas, nuo 1946 m. vasaros — rezervinio būrio skyriaus vadas. 1947 m. gegužės 26 d. suimtas. 1948 m. balandžio 9 d. Karo tribunolo nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Steplage, Karagandos sr. 1956 m. balandžio 27 d. paleistas.

60 Šarvas — **Juozas Rašytinis**-Šarvas, g. 1916 m. Daiginės k., Liudvinavo vls., Marijampolės aps. Nuo 1946 m. pradžios — Vytauto rinktinės partizanas. 1946 m. vasarą paskirtas 2-os kuopos antro būrio vadu. 1946 m. pabaigoje perkeltas į 4-ą kuopą IV būrio vado pareigoms.

Gruodžio pabaigoje paskirtas Susisiekimo-apginklavimo poskyrio viršininku ir laikinai einančiu Ūkio skyriaus viršininko pareigas. Žuvo 1947 m. kovo 19 d. Šimulių k., Liudvinavo vls., kautynėse su Liudvinavo MGB pajėgomis.

61 Kardas — **Jonas Jurgelaitis**-Kardas, g. 1928 m. Sodenų k., Pajevonio vls., Vilkaviškio aps. Nuo 1946 m. pradžios — Vytauto rinktinės partizanas. 1946 m. vasarą paskirtas 2-os kuopos I būrio vadu. Rugsėjo pabaigoje — laikinai eiti Ūkio skyriaus Ginklavimosi ir susisiekimo poskyrio viršininko pareigas. 1946 m. lapkričio 16 d. kautynių metu sunkiai sužeistas į galvą ir 25 d. Vilkaviškio ligoninėje mirė.

62 Naktibalda - **Vitalija Juselytė**-Naktibalda, g. 1924 m. Balsupių k., Marijampolės vls. Partizanų ryšininkė. 1947 m. birželio 13 d. suimta. 1947 m. rugpjūčio 19 d. Karo tribunolo nuteista 6 m. lagerio ir 5 m. tremties, bet 1948 m. vasario 14 d. iš naujo nuteista 25 m. lagerio 5 m. tremties, kalėjo Pečiorlage, Komijoje. 1955 m. gegužės 31 d. paleista.

63 Brangutė — **Juozas Sidabra**-Brangutė, g. 1926 m. (dokumentuose buvo įsirašęs, kad gimė 1928 m.) Mokolų k., Marijampolės vls. Baigė keturias Ekonomikos mokyklos klases. Mokėjo rusų, lenkų ir vokiečių kalbas. 1944 m. įstojo į Lietuvos Vietinę rinktinę. Tarnavo Trakuose. 1944 m. pabaigoje įstojo į Geležinio Vilko partizanų būrį. 1946 m. pavasarį perkeltas į Žalgirio rinktinę ir gegužės 20 d. paskirtas rinktinės vado adjutantu. Žuvo 1946 m. birželio 12 d. Agurkiškės k., Lukšių vls.

1946 m. lapkričio 22 d. apdovanotas (po mirties) juostele "Už uolumą".

64 Tauras — **Urbantas Dailidė**-Tauras, g. 1921 m. Pervazininkų k., Kidulių vls., Šakių aps. Nuo 1946 m. lapkričio 9 d. Žalgirio rinktinės V.Kudirkos kuopos **II** būrio partizanas. Šeima išvežta į Sibirą, sodyba sunaikinta. 1947 m. sausio 1 d. paskirtas II būrio būrininku, o gegužės 12 d. — V.Kudirkos kuopos vadu. Rugpjūčio 19 d. labai gerai pirmas baigė mokomąją kuopą, jam suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis, apdovanotas vardiniu laikrodžiu ir pagyrimo raštu. 1948 m. balandžio 2 d. paskirtas Žalgirio rinktinės Ūkio skyriaus viršininku. Gruodžio 22 — 1949 m. kovo 10 d. lydėjo į Žemaitiją Pietų Lietuvos srities vadą A. Ramanauską-Vanagą ir Tauro apygardos vadą A. Grybiną-Faustą. Grįžus į apygardą, birželio 1 d. paskirtas Žalgirio rinktinės štabo viršininku, rugpjūčio 5 d. — Tauro apygardos atstovu Pietų Lietuvos srities vadovybėje. Rugsėjo 22 d. — PL Srities štabo Ūkio skyriaus viršininku ir laikinai eiti srities vado adjutanto pareigas. Gruodžio 24 d. apdovanotas II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi. 1950 m. sausio 30 d. paskirtas Vyriausios ginkluotųjų pajėgų vadovybės (LA) štabo Ūkio skyriaus viršininku ir suteiktas viršilos laipsnis. Nuo lapkričio 1 d. paskirtas LA pagalbiniu pareigūnu ryšių ir aprūpinimo reikalams, o gruodžio 10 d. greta tiesioginių pareigų — laikinai eiti LA štabo Žvalgybos-organizacinio

poskyrio viršininko pareigas. 1951 m. vasario 16 d. suteiktas laisvės kovotojo-partizano jaun. leitenanto laipsnis. Žuvo išduotas 1951 m. vasario 14 ar 15 d. Jaunionių k., Lelionių apyl., Prienų r.

2000 m. jam suteiktas (po mirties) majoro laipsnis.

65 Perkūnas — **Antanas Gudaitis**-Perkūnas, g. 1924 m. Šikutiškių k., Jankų vls., Šakių aps. Žuvo 1946 m. birželio 12 d. Agurkiškės k., Lukšių vls., Šakių aps., lydėdamas Tauro apygardos vadą Mykolą-Joną į Žemaitiją.

66 Vaidila — **Jonas Vilionis**-Vaidila, iš Kauno. 1941 m. birželio mėn. sukilimo dalyvis Kaune. Dalyvavo operacijoje gelbstint nuo susprogdinimo Vilijampolės tiltą per Nerį. 1946 m. Raudondvario partizanų grupės kovotojas. Žuvo 1946 m. birželio 12 d. Agurkiškės k., Lukšių vls., Šakių aps., lydėdamas Tauro apygardos vadą Mykolą-Joną į Žemaitiją.

67 Laimutė — **Domicėlė Dičpinigaitytė**-Laimutė (Laima) iš Bagotosios k., Kazlų Rūdos vls., Marijampolės aps. Marijampolės ligoninės medicinos sesuo. Nuo 1945 m. gegužės mėn. Geležinio Vilko rinktinės partizanė, štabo Sanitarinio poskyrio viršininkė. Žuvo 1946 m. birželio 7 d. Pagraižio miške, Šilavoto vls. kartu su rinktinės vadu J. Stravinsku-Žiedu.

68 Vijūnas — **Vladas Čibirka**-Vikis, Vijūnas, g. 1895 m. Zariškių k., Kazlų Rūdos vls., gyveno Bagotosios k., Marijampolės aps. Stalius, socialdemokratų partijos narys. Prieš karą dirbo tarnautoju prekyboje. 1945 m. vasarą, sutikęs pažįstamą Lietuvos kariuomenės pulkininką L. Butkevičių, kuriam buvo reikalinga pagalba pogrindinio laikraščio "Girios balsas" spausdinimui, ėmėsi jam padėti: parūpino rašomąją mašinėlę, popieriaus, kalkės, spausdino laikraštį ir jį platino. Susiorganizavus Tauro apygardos štabui, paskirtas jo ryšininku, o 1945 m. rugsėjo mėn. — Stirnos bataliono Ūkio, vėliau Spaudos ir propagandos skyriaus viršininku. 1946 m. kovo 30 d. suimtas ir rugsėjo 30 d. nuteistas 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Jarcevo lageryje, Archangelsko sr., ir Minlage, Komijoje. 1955 m. lapkričio 24 d. paleistas į tremtį Maklakove, Jeniseisko r., Krasnojarsko kr. 1964 m. kovo 30 d. paleistas, 1965 m. grįžo į Lietuvą. 1974 m. mirė. Palaidotas Ąžuolų Būdos kapinėse.

69 Genys — **Vladas Kučiauskas**-Genys, g. 1922 m. Kaušių k., Vilkaviškio vls. Pabėgęs iš okupantų kariuomenės, nuo 1945 m. pradžios — Vytauto (vėliau Žalgirio) rinktinės P.Plechavičiaus kuopos partizanas, skyriaus vadas. 1946 m. spalio 1 d. apdovanotas juostele „Už narsumą". 1947 m. pavasarį perkeltas į Maironio kuopą, įsteigtą prie apygardos štabo. Žuvo 1947 m. liepos 10 d. Pilviškių vls.

70 Ąžuolis — Žalgirio rinktinės P.Plechavičiaus kuopos partizanas.

71 Gediminas — **Alfonsas Vabalas**-Gediminas, g. 1909 m. Virbalyje. Juridinių mokslų daktaras. Studijavo Prancūzijoje, Sorbonos universitete. Laisvai kalbėjo prancūziškai, vokiškai, rusiškai. Dirbo Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijoje, telegramų agentūros ELTA

atstovu Paryžiuje. 1940 m. iš Paryžiaus atšauktas į Lietuvą. Vokiečių okupacijos metais dirbo Kaune, suaugusiųjų institute inspektoriumi. Dalyvavo pogrindinėje veikloje, organizavo Tautos Tarybos Užsienio reikalų skyrių. 1944 m. rudenį dirbo Teisingumo komisariate Vilniuje. 1945 m. persikėlė į Kauną. Dirbo Energetikos valdybos amatų mokyklos direktoriumi ir dėstė suaugusiųjų progimnazijoje. 1946 m. pavasarį pakviestas docentu į Kauno universitetą dėstyti prancūzų kalbos, tačiau prasidėjus MGB persekiojimui, siekiant užverbuoti, birželio mėn. išėjo pas partizanus. Dirbo Tauro apygardos štabe. 1946 m. rugsėjo 1 d. paskirtas štabo Politinės dalies viršininku. Nuo rugpjūčio 15 d. ėjo apygardos laikraščio „Laisvės Žvalgas" redaktoriaus ir KLT pirmininko pareigas. Gruodžio 24 d. apdovanotas juostele „Už uolumą". 1947 m. birželio mėn., susidarius štabe įtemptai padėčiai, iš pareigų atleistas su teise vykti iš apygardos ribų. Prisidėjo prie naujo BDPS kūrimo, buvo jo prezidiumo nariu. Vertė į prancūzų kalbą dokumentus, ruošiamus išgabenti į Vakarus.

1948 m. birželio mėn. buvusi partizanų rėmėja iš Rokelių k., A.Panemunės vls., saugumo agentė, slapyvardžiu „Bronė", išdavė, kad Armališkių k., pas Varanavičių ir Petruškevičių lankosi partizanai. Kaime buvo surengtos pasalos. Birželio 25 d. sužinota, kad į kaimą atvyko 4 partizanai, tarp kurių yra svarbus viršininkas ir vadas. 26 d., 2 vai. Varanavičiaus ir Petruškevičiaus sodybos buvo apsuptos. Pas Varanavičių slėpęsis Gediminas, bandydamas pasitraukti, buvo sužeistas į koją. Atsišaudydamas traukėsi, kol iš automato jį nušovė persekiotojas Ischakov. Pas žuvusį Gediminą rastas suplėšytas Lietuvos žemėlapis ir pistoletas „parabelis" su 8 šoviniais. Agentei „Bronei" už išdavystę buvo išmokėta 400 rublių premija.

72 Plienas — nuo 1946 m. birželio 12 d. Žalgirio rinktinės štabo viršininkas. Žuvo 1946 m. liepos 24 d. prie Šilakojo miško.

73 Baltukės — Žalgirio rinktinės ryšininkės.

74 Čia minimas Zigmas Adomaitis-Vanagas, žr. 6.

75 Katinas — **Stasys Jakštas (Jakštavičius)**-Katinas, Diedukas, g. 1912 m. Juodeikių k., Žagarės vls., Šiaulių aps. 1933—1935 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Demobilizavosi turėdamas jaun. puskarininkio laipsnį. Nuo 1941 m. rugsėjo tarnavo savisaugos batalione puskarininkiu. Kovojo su raudonaisiais partizanais Baltarusijoje. 1943 m. liepos mėn. iš vokiečių kariuomenės pabėgo ir gyveno nelegaliai žmonos tėviškėje Krušinskų k. 1944 m. gruodžio mėn. įstojo į A. Arlausko partizanų kuopą ir buvo paskirtas būrio vadu. 1945 m. vasario 26 d. žuvus A. Arlauskui su būriu veikė savarankiškai. Liepos mėn. Katino būrys kaip kuopa (Ąžuolo grupė) įsijungė į Stirnos (vėliau Žalgirio) rinktinę. 1946 m. gegužės 20 d. oficialiai paskirtas Žalgirio rinktinės 53-os kuopos vadu. Spalio

1 d. apdovanotas juostelėmis "Už uolumą" ir "Už narsumą", o spalio 10 d. suteiktas viršilos laipsnis. 1947 m. sausio mėn. kuopa perduota Birutės rinktinei. S. Jakštas paskirtas rinktinės štabo viršininku, o rinktinės vadui J. Lukšai-Skirmantui išvykus į Vakarus, balandžio 28 d. laikinai ėjo jo pareigas. Buvo drąsus, energingas ir veiklus, sumanus organizatorius ir vadas. 1947 m. rugsėjo 21 d. Kaune pateko į pasalą ir buvo suimtas. Tardymo metu palūžo ir daug išdavė. Ypatingojo pasitarimo 1948 m. balandžio 8 d. nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Steplage, Karagandos sr., ir Dubrovlage, Mordovijoje. 1962 m. lapkričio 14 d. paleistas. Liko gyventi Vidurinėje Azijoje. Apie septintą dešimtmetį buvo pasirodęs Lietuvoje, bet vėl grįžo į Rusiją, kur mirė.

76 Katino kuopa — veikė Garliavos ir Zapyškio vls., Kauno aps., Veiverių ir rytinėje dalyje Kazlų Rūdos vls., Marijampolės aps. Iki 1947 m. pradžios — Žalgirio rinktinės 53-ia, vėliau Dariaus ir Girėno kuopa. 1947 m. sausio mėn. perduoda naujai formuojamai Birutės rinktinei. 1949 m. pavasarį kuopa grąžinta į Žalgirio rinktinę.

77 Faustas — **Aleksandras Grybinas**-Faustas, g. 1920 m. Lukšiuose, Šakių aps. Baigęs Marijampolės mokytojų seminariją mokytojavo. Šaulių sąjungos narys. 1944 m. artėjant frontui, buvo mobilizuotas į vokiečių kariuomenę ir kovojo fronte. Vokietijai kapituliavus bandė pereiti į amerikiečių pusę, tačiau ant tilto per Elbę buvo čekų sargybinių sulaikytas ir grąžintas atgal. Grįžęs į Lietuvą slapstėsi. 1945 m. birželio 5 d. įstojo į Stirnos rinktinės Lapės kuopą. 1946 m. balandžio mėn. pervestas į gen. P.Plechavičiaus kuopą, o birželio mėn. paskirtas Žalgirio rinktinės štabo adjutantu. Spalio mėn. jam suteiktas grandinio laipsnis, apdovanotas juostele "Už narsumą". 1947 m. gegužės 12 d. paskirtas rinktinės žvalgybos skyriaus viršininku. Baigus mokomąją kuopą, suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. Spalio 1 d. paskirtas Spaudos ir informacijos skyriaus viršininku. 1948 m. gegužės 5 d. — rinktinės štabo viršininku, spalio 20 d. — laikinai eiti Tauro apygardos vado pareigas. Gruodžio 15 d. vyko į Žemaitiją, kur 1949 m. vasario mėn. dalyvavo Lietuvos apygardų vadų suvažiavime. Vasario 16 d. jam buvo suteiktas Laisvės kovotojų-partizanų kapitono laipsnis ir apdovanotas II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais). į apygardą grįžo kovo mėn. Grįždamas į štabą po Birutės rinktinės vizitacijos, 1949 m. rugsėjo 28 d. išduotas užėjo į pasalą Šunkarių miške, Jankų vls., netoli savo bunkerio, buvo sužeistas ir nusišovė.

1998 m. jam suteiktas (po mirties) pulkininko laipsnis.

78 Stepas — **Jonas Čižeika**-Stepas iš Kybartų, g. 1925 m. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Baigęs žvalgybos mokyklą metų pabaigoje su radijo stotimi ir dviem žvalgybininkais nuleistas parašiutu Kazlų Rūdos miškuose. Įstojo į A. Arlausko-Geležinio Vilko būrį. 1946 m. gegužės

20 d. paskirtas Žalgirio rinktinės 53-os kuopos vado pavaduotoju, o spalio 24 d. — rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku ir apdovanotas juostele "Už uolumą". 1947 m. balandžio 28 d. perkeltas į Birutės rinktinę toms pačioms pareigoms. Žuvo išduotas 1947 m. rugsėjo 24 d. okupantų kareiviams užpuolus rinktinės štabo bunkerį prie Veiverių.

1999 m. jam suteiktas (po mirties) vyresniojo leitenanto laipsnis.

79 Žaliukas — **Algirdas Varkala**-Žaliukas, Daumantas, g. 1927 m. rugpjūčio 17 d. Valengiškės (Šaltupio) k., Prienų vls., Marijampolės aps. Baigęs Prienų "Žiburio" gimnaziją. 1944 m. kovo 29—gegužės 12 d. tarnavo gen. P. Plechavičiaus Vietinėje rinktinėje ir mokėsi rinktinės Karo mokykloje Marijampolėje. Vokiečiams naikinant rinktinę suėmimo išvengė. Rusams okupavus Lietuvą, vengdamas mobilizacijos stojo į Kauno universiteto Medicinos fakultetą, bet nebuvo priimtas dėl socialinės kilmės. 1944 m. gruodžio 17 d. įstojo į partizanų gretas, Prienų būrį. 1945 m. kovo 1 d. paskirtas skyrininku, nuo gegužės 1 d. — būrio vadu, lapkričio 1 d. — Geležinio Vilko rinktinės štabo skyriaus viršininku. Nuo 1946 m. sausio 1 d. ėjo rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas iki rugpjūčio 15 d. — paskyrimo rinktinės vadu. 1946 m. lapkričio 22 d. suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis, gruodžio 31 d. — puskarininkio, o 1947 m. vasario 15 d. — viršilos laipsnis. Sausio 6 d. slapyvardį Žaliukas pakeitė į Daumantą. Spalio 10 d. paskirtas Tauro apygardos štabo Žvalgybos skyriaus Lokalinės žvalgybos poskyrio viršininku, o gruodžio 15 d. — laikinai eiti apygardos Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas, liekant ir rinktinės vadu. 1948 m. kovo 18 d. Čiudiškių k., Prienų vls. žuvo — traukdamasis nuo okupantų kareivių persekiojimo, sužeistas į koją nusišovė.

1999 m. jam suteiktas (po mirties) majoro laipsnis.

80 Dešinys — **Kazimieras Pinkvarta**-Dešinys, g. 1919 m. Liepalotų k., Prienų vls., Marijampolės aps. Lietuvos kariuomenės puskarininkis. 1942-1944 m. vokiečių kariuomenės gretose kovojo Rytų fronte, kelis kartus sužeistas. Vienas iš Geležinio Vilko rinktinės organizatorių ir kūrėjų. Nuo 1945 m. rudens Kęstučio kuopos vadas. 1946 m. vasarą paskirtas rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininku, o po metų — 53-os kuopos (nuo 1948 m. vasario mėn. tėvūnijos) vadu. 1946 m. gruodžio 28 d. suteiktas viršilos laipsnis. Žuvo išduotas 1949 m. birželio 6 d. Skirptiškės k., Gudelių vls., pas Kazimierą Janulį.

1950 m. vasarą apdovanotas (po mirties) II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais). 1998 m. suteiktas majoro laipsnis.

81 Vytis — **Juozas Lukša,** g. 1921 m. Juodbūdžio k., Veiverių vls., Marijampolės aps. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto architektūros fakulteto studentas. Į partizaninį judėjimą įsijungė 1945 m. pavasarį. Slapyvardžiai: Juodis — Lietuvos partizanų sąjūdžio Organizacinio

skyriaus viršininkas ir Geležinio Vilko rinktinės partizanas, Kazimieras — Vyriausio ginkluotų pajėgų štabo (VGPŠ) Vilniuje adjutantas, Vytis — Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininkas, spaudos ir propagandos skyriaus viršininkas ir Tauro apygardos organo „Laisvės Žvalgas" redaktorius, Skirmantas — Birutės rinktinės vadas, Arminas — apygardos štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas, Kęstutis — ekspedicijos į Lenkiją ryšio atstatymui su užsieniu vadovas, Skrajūnas — Lietuvos partizanų BDPS prezidiumo įgaliotinis Vakaruose, Daumantas — Vakaruose parašytos knygos „Partizanai už geležinės uždangos" autorius, S.Mykolaitis — LLKS Visuomeninės dalies Politinio skyriaus viršininkas ir LLKS atstovas užsieniui. Žuvo 1951 m. rugsėjo 5 d. prie Pažėrų, Garliavos apyl. Išsamesnę biografiją žr. *Juozas Daumantas. Partizanai. 5-as leidimas. Kaunas 2005.*

82 Minimas tas pats rinktinės vadas Jurgis Ilgūnas-Šarūnas, žr. 19.

83 Jovaras — **Viktoras Lelešius**-Jovaras, g. 1922 m. Navasodų k., Igliškėlių vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. — Geležinio Vilko rinktinės Šarūno kuopos partizanas. Metų pabaigoje paskirtas šios kuopos vadu. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 30 d. Raišupio k., Marijampolės vls., pas Karčiauską.

1950 m. spalio 2 d. apdovanotas (po mirties) III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

84 Pinavijas — **Jurgis Petruškevičius**-Pinavijas, g. 1916 m. Gyviškių k., Sasnavos vls., Marijampolės aps. Buvęs policininkas. 54-os (Apynio) kuopos II būrio vadas. Žuvo 1946 m. lapkričio 4 d. Smolinyčios k., Sasnavos vls.

85 Šrapnelis — **Albinas Seliokas**-Šrapnelis, Kazimieras, g. 1918 m. Šarabūdės k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. Lietuvos kariuomenėje tarnavo ulonų pulke, baigė mokomąją puskarininkių kuopą. 1940 m. sovietams okupavus Lietuvą paleistas į atsargą. Vokiečių okupacijos metais tarnavo Savisaugos daliniuose, kovojo su rusų partizanais Baltarusijoje. 1944 m. rudenį organizavo partizaninę kovą gimtinėje. 1945 m. pavasarį jo partizanai susijungė su J.Demikio-Almo, Eumo būriu, veikusiu Sasnavos ir Igliškėlių vls. 1946 m. kovo 1 d. paskirtas Vytauto partizanų grupės vado pavaduotoju, vėliau ėjo 1-os kuopos II būrio vado, žvalgybos viršininko pareigas. Slapyvardį pakeitė į Kazimierą. Gruodžio 2 d. apdovanotas juostele "Už narsumą", paskirtas 1-os kuopos vado adjutantu. Žuvo 1947 m. kovo 18 d. Šinkaviškio k., Sasnavos vls. slėptuvėje pas Juozą Večerskį.

1950 m. lapkričio 17 d. apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus Pasižymėjimo lapu.

86 Dėdžiukas — **Pranas Starkevičius**-Dėdžiukas, g. 1898 m. Nedėlberžio k., Kazlų Rūdos vls., Marijampolės aps. Nepriklausomybės kovų

savanoris-kūrėjas, Vyties kryžiaus kavalierius. Nuo 1945 m. pavasario — Stirnos rinktinės partizanas, būrio vado pavaduotojas. 1946 m. vasarą paskirtas Žalgirio rinktinės 51-os kuopos I būrio vadu, o rudenį — kuopos vado pavaduotoju. 1947 m. sausio 21 d. Armališkių k., Kazlų Rūdos vls., bunkeryje paimtas į nelaisvę. 1948 m. vasario 13 d. Karo tribunolo nuteistas 25 m. lagerio, kalėjo Uchtižemlage, Komijoje, ir Oziorlage, Irkustko sr. Dalyvavo Vorkutos lagerių kalinių sukilime. 1957 m. liepos 3 d. išleistas į tremtį Taišeto sr. grįžo į Lietuvą. Mirė 1979 m. Palaidotas Kazlų Rūdos kapinėse.

87 Skruzdė — **Salomėja Bučinskaitė-Petrulionienė**-Skruzdė, g.1922 m. Ėglupio k., Kazlų Rūdos vls. Nuo 1945 m. — Stirnos (Žalgirio) rinktinės ryšininkė. 1946 m. spalio 17 d. suimta ir gruodžio 25 d. Karo tribunolo nuteista 10 m. lagerio ir 5 m. tremties, kalėjo Temlage, Mordovijoje. 1955 m. spalio 28 d. paleista į tremtį Kuibyševo r., Novosibirsko sr. 1956 m. balandžio 17 d. paleista iš tremties. 1988 m. grįžo į Lietuvą.

88 Šarūnas — **Jonas Staniulis**-Šarūnas, g. Juodbariškių k., Kazlų Rūdos vls., Marijampolės aps. Žalgirio rinktinės kovotojas. Nuo 1946 m. birželio mėn. — 51-os kuopos vadas. Žuvo 1946 m. liepos 24 d. prie Šilakojo miško.

89 Bajoras — Žalgirio rinktinės štabo Globos poskyrio viršininkas. Žuvo 1946 m. liepos 24 d. prie Šilakojo miško.

90 Hansas — vokietis, Žalgirio rinktinės partizanas. Žalgirio rinktinės 1946 m. liepos 29 d. įsakyme Nr. 5 rašoma, kad liepos 24 d. žuvo vokiečiai Hansas, Fricas ir Paulius.

91 Paulius — vokietis, Žalgirio rinktinės partizanas. Žuvo 1946 m. liepos 24 d.

92 Karolis — vokietis, Žalgirio rinktinės partizanas. Žuvo 1946 m. liepos 24 d.

93 Žebenkšties rinktinės vadas — minima Kęstučio apygardos Žebenkšties rinktinė ir tikriausiai **Jonas Žemaitis**-Vytautas, g. 1909 m. Palangoje. Lietuvos kariuomenės kapitonas. 1941 m. birželio mėn. su 617-ojo artilerijos pulko kareiviais liko Lietuvoje. 1944 m. — Vietinės rinktinės 310 bataliono Seredžiuje vadas. Nuo gegužės mėn. slapstėsi. 1945 m. pavasarį tapo Žebenkšties rinktinės štabo viršininku. Rudenį parengė Raseinių aps. bei visos Lietuvos partizanų centralizacijos planą. Dalyvavo steigiant Jungtinę Kęstučio apygardą, užmezgant ryšius su Tauro apygarda. 1947 m. gegužės mėn. išrinktas Kęstučio apygardos, 1948 m. liepos mėn. — Vakarų srities vadu. 1949 m. vasario 1—22 d. įkūrus LLKS — Tarybos pirmininku ir Vyriausiuoju Ginkluotųjų pajėgų vadu. Suteiktas generolo laipsnis. 1953 m. gegužės mėn. išdavus suimtas. 1954 m. birželio 7 d. Karo tribunolo pasmerktas sušaudyti ir lapkričio 26 d. nužudytas Maskvoje.

94 Šturmas — **Vincas Štrimas**-Šturmas, g. 1921 m. Vėdarų k., Barzdų vls., Šakių aps. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Statybos fakulteto studentas. 1944 m. rudenį įstojo į partizanų gretas. 1946 m. balandžio 20 d. paskirtas Žalgirio rinktinės 55-os kuopos vado pavaduotoju, o liepos 10 d. — 54-os kuopos vadu. Spalio 1 d. apdovanotas juostele "Už narsumą", 10 d. — pakeltas į grandinius, o lapkričio 22 d. paskirtas KLT nariu. 1947 m. sausio 4 d. paskirtas laikinai eiti Žalgirio rinktinės vado pareigas, kuriose sausio 12 d. patvirtintas. Sausio 30 d. apdovanotas juostele "Už uolumą", 31 d. pakeltas į puskarininkius, o vasario 15 d. — į viršilas. 1948 m. balandžio 10 d. šalia tiesioginių pareigų paskirtas laikinai eiti apygardos štabo viršininko pareigas. Vienas sumaniausių ir autoritetingiausių vadų apygardoje. Buvo geras, gailestingas, linksmas, mėgstantis juoką, santūrus žmogus. Apygardos vado Žvejo labai vertinamas ir gerbiamas partizanas.

Žuvo išduotas 1948 m. balandžio 28 d. Kulčikų k., Barzdų vls. Su keturių vyrų palyda dienojo sodyboje ant tvarto šiene. Pavakare sodybą ėmė supti stribai ir kareiviai. Partizanai atsišaudydami pasitraukė į Juodišiaus alksnyną. Stribai lįsti į alksnyną temstant pabijojo. Rytojaus dieną, stribams sugrįžus į sodybą, alksnyne pasigirdo sprogimas. Būdamas sunkiai sužeistas, nepajėgdamas pasitraukti, kad nepatektų priešui į rankas, V. Štrimas susisprogdino. Buvo užkastas Barzduose, už Pranaičio tvarto. 1996 m. spalio 27 d. palaikai perlaidoti į Barzdų kapines.

1950 m. rugpjūčio 7 d. apdovanotas (po mirties) II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

95 Mindaugas — **Vladas Stepulevičius-Stepulis**-Mindaugas, g. 1903 m. Janėnų k., Šventažerio vls., Seinų aps. Baigęs Kaune Karo mokyklą. Partizanas nuo 1944 m. vasaros, A apygardos Šarūno rinktinės Veisiejų bataliono Mindaugo grupės vadas, vėliau Tauro apygardos Gedimino rinktinės vadas. Nuo 1946 m. vasaros — Šarūno rinktinės vadas. 1947 m. pradžioje perkeltas darbui į Tauro apygardos štabą. Žuvo išduotas 1947 m. gegužės 18 d. Janėnų k., Šventažerio vls., Lazdijų aps.

96 Ramonis — koks svečias minimas nėra aišku. Galbūt, turimas galvoje apygardos štabo ryšininkas Kazys Matulevičius-Radvila.

97 Kurtas — **Klemensas Baltrušaitis**-Kurtas, Skirgaila, g. 1924 m. Mikalinės k., Prienų vls., Marijampolės aps. Mokėsi Kauno lengvosios pramonės mokykloje. 1944 m. paimtas į kariuomenę, tačiau iš surinkimo punkto Kaune pabėgo ir 1945 m. pradžioje įstojo į V.Senavaičio-Žaliavelnio partizanų būrį. Formuojant Geležinio Vilko rinktinę, 1946 m. sausio 1 d. paskirtas Algirdo kuopos vadu. Gegužės 5 d. — rinktinės Ryšių skyriaus, o metų pabaigoje — dar ir Ūkio skyriaus viršininku. 1946 m. gruodžio 2 d. apdovanotas juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą". 1947 m. liepos 2 d. slapyvardį Kurtas pakeitė į Skirgailą. Liepos pabaigoje,

apygardos vado Žvejo įsakymu, su Žvalgybos skyriaus viršininku S. Lukša-Tautvydu surado ir likvidavo MGB agentą F. Kutkaitį-Žalgirį. Už tai buvo pareikšta tarnybinė padėka ir pagyrimas. Buvo nepaprastai drąsus, du kartus slinkiai sužeistas. Po vieno sužeidimo su fiktyviais dokumentais paguldytas į Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninę. Iškilus suėmimo pavojui, padedant Chirurginio skyriaus seselei E. Nausėdaitei-Daliai, pabėgo ir baigė gydytis partizanų gretose. 1947 m. gruodžio 26 d. Šiūrupio k., Šilavoto vls., pas Juodsnukį apsistojęs Skirgaila užkluptas enkavedistų. Besitraukiant sunkiai sužeistas, suimtas, atvežtas į Šilavotą ir žiauriai nukankintas. Palaidotas Šilavoto kapinėse.

98 Kairys— **Petras Mockapetris**-Kairys, g. 1925 m. Čepeliškų k., Prienų vls., Marijampolės aps. 1944 m. pabaigoje įstojo į partizanų gretas. 1945 m. pradžioje puolant Šilavotą buvo sunkiai sužeistas. 1946 m. pabaigoje paskirtas Geležinio Vilko rinktinės štabo Okio skyriaus Globos poskyrio viršininku ir apdovanotas juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą". 1947 m. pradžioje paskirtas 3-os kuopos II būrio vadu, o pavasarį — kuopos (vėliau Vyčio tėvūnijos) vadu. 1948 m. pabaigoje, baigus mokomąją kuopą, suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. 1949 m. lapkričio 12 d. MGB užverbuoto rėmėjo išduotas ir klastingai suimtas Naujojo Klebiškio k., Šilavoto vls. 1951 m. sausio 26 d. nuteistas mirties bausme sušaudant. Kadangi tardymo metu nurodė daug partizanų bunkerių, rėmėjų ir ryšininkų, 1950 m. kovo 25 d. apygardos įsakymu atiduotas partizanų KLT.

99 Dešinio kuopa — Geležinio Vilko rinktinės Kęstučio, vėliau Vytauto, 1-a, 54-a kuopa. Nuo 1949 m. balandžio mėn. — Dešinio tėvūnija. Vadinama vado slapyvarde.

100 Tvorelė — **Vincas Gerulis**-Tvora, g. 1920 m. Šauliškių k., Prienų vls., Marijampolės aps. Geležinio Vilko rinktinės partizanas, skyrininkas, nuo 1946 m. pradžios — būrio vadas. Žuvo 1946 m. rugsėjo 6 d. bunkeryje, Čiudiškių k., Prienų vls.

1950 m. apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus Pasižymėjimo raštu.

101 Griausmas — **Klemensas Maceina**-Griausmas, g. 1923 m. Giniūnų k., Prienų vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. balandžio 28 d. Geležinio Vilko rinktinės 3-os kuopos I skyriaus partizanas, skyrininkas. 1946 m. gruodžio 2 d. apdovanotas juostele "Už narsumą". 1947 m. kovo mėn. pakeltas į grandinius. Žuvo 1947 m. kovo 5 d. Jurginiškių k., Garliavos vls., pas Antaną Gylį.

102 Tigras — **Juozas Baltrušaitis**-Tigras, g. 1926 m. Mikalinės k., Prienų vls., Marijampolės aps. Mokėsi Prienų gimnazijoje, vėliau Kauno amatų mokykloje. 1945 m. pradžioje įstojo į Geležinio Vilko pulko V.Senavaičio-Žaliavelnio partizanų būrį. 1946 m. sausio 1 d. paskirtas

Geležinio Vilko rinktinės Ryšių skyriaus viršininku. Gegužės 5 d. iš šių pareigų atleistas ir paskirtas Algirdo partizanų kuopos vadu, o spalio 5 d. — 2-os kuopos vadu, vėliau — rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku. Gruodžio 2 d. apdovanotas juostelėmis "Už uolumą" ir "Už narsumą". 1947 m. vasario 16 d. iš Žvalgybos skyriaus viršininko pareigų atleistas ir balandžio 10 d. perkeltas į apygardos štabo apsaugos Maironio kuopą, pavaldžią apygardos vadui. Liepos 30 d. paskirtas apygardos štabo Ryšių poskyrio viršininku. Rugpjūčio 19 d., baigus mokomąją kuopą, jam suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. 1948 m. balandžio 4 d. paskirtas laikinai eiti į Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas, kuriose spalio 8 d. patvirtintas. Gruodžio 31 d. suteiktas puskarininkio, o 1949 m. gegužės 5 d. LLKS Tarybos Prezidiumo pirmininko 1949 m. vasario 16 d. aktu Nr. 5 — Laisvės kovotojo-partizano leitenanto laipsnis. Žuvo 1949 m. liepos 23 d. Latvaičio sodyboje, Kuprių k., Veiverių vls.

103 Uosis — **Vytautas Čėpla**-Uosis, g. 1926 m. Elveriškių k., Rudaminos vls., Lazdijų aps. Nuo 1945 m. pradžios — Perkūno rinktinės partizanas. 1946 m. vasarą išformavus Gedimino (buvusią Perkūno) rinktinę, perkeltas į Vytauto rinktinę. Žuvo 1947 m. gruodžio 20 d. Išlandžių k., Krosnos vls., Marijampolės aps., pas Grebliką.

104 Našta — Šarūno rinktinės ryšininkas.

105 Ramunis — Šarūno rinktinės partizanas.

106 Lakūnas — **Jonas Neifalta**-Lakūnas, g. 1915 m. Šventažeryje, Lazdijų aps. Lietuvos kariuomenės ulonų puskarininkis. Partizanas nuo 1944 m., kuopos vadas. Po Kalniškės mūšio Šarūno rinktinės Mindaugo grupės būrio vadas. Žuvo 1945 m. lapkričio 20 d.

107 Baravykas — Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas. Žuvo 1946 m. rudenį.

108 Ateitis — **Antanas Aleškevičius-**Ateitis. Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas. Žuvo 1946 m.

109 Krūmas — **Vaclovas Kavaliauskas**-Krūmas. A apygardos vado adjutantas, Šarūno rinktinės štabo viršininkas. 1946 m. pabaigoje perkeltas į Tauro apygardos štabą ir gruodžio 26 d. paskirtas apygardos vado adjutantu. 1947 m. gegužės mėn. grįžo į Šarūno rinktinę ir rugpjūčio mėn. paskirtas rinktinės vadu. Žuvo išduotas 1947 m. rugpjūčio 11 d. Dainavos apygardos štabo bunkeryje, Punios šile, kartu su apygardos vadu ir kitais štabo pareigūnais.

110 Kazokas — **Stasys Vaičiulevičius**-Kazokas, g. 1917 m. 1939 m. Lietuvos kariuomenėje baigęs husarų mokomąją kuopą puskarininkiu. Vokiečių okupacijos metais tarnavo policijos vachmistru. Nuo 1945 m. pradžios — Geležinio Vilko pulko (rinktinės) partizanas. Balandžio mėn. paskirtas skyriaus vadu, 1946 m. pradžioje — būrio vadu, o 1947 m.

pabaigoje — 54-os kuopos vadu. Žuvo išduotas 1947 m. gruodžio 25 d. Šerninės k., Kazlų Rūdos vls., Marijampolės aps., patekęs į pasalą.

111 Gediminas — **Jonas Petras Aleščikas**-Gediminas, Gintautas, Margis, Rymantas, g. 1917 m. Miškinių k., Rudaminos vls., Seinų aps. Šaulių sąjungos narys, Lietuvos kariuomenės priešlėktuvinės tarnybos leitenantas. 1941 m. pasitraukė iš Lietuvos ir tarnavo vokiečių kariuomenėje karininku. 1944 m. grįžo į Lietuvą ir perėjo į pogrindį. 1945 m. rudenį Dzūkų grupės vado Kazimieraičio paskirtas organizuojamos Algimanto (Gedimino) rinktinės Lazdijų aps. vadu, slapyvardžiu Gediminas. 1946 m. gegužės 1 d. iš rinktinės vado pareigų atleistas ir paskirtas Pietų Lietuvos srities vado adjutantu. Rudenį perkeltas į Tauro apygardos štabą, spalio 20 d. pakeitė slapyvardį į Gintautą ir 22 d. paskirtas laikinai eiti apygardos adjutanto pareigas. Gruodžio 2 d. patvirtintas tose pareigose ir slapyvardį pakeitė į Margį, o 26 d. paskirtas apygardos štabo Rikiuotės skyriaus viršininku ir KLT prokuroru. Slapyvardį pakeitė į Rymantą. 1947 m. rugpjūčio 2 d., organizuojant partizanų mokymą puskarininkio laipsniui gauti, paskirtas apygardos štabo Organizacinio skyriaus viršininku ir egzaminų komisijos pirmininku. Žuvus Birutės rinktinės vadovybei, 1947 m. rugsėjo 24 d. iš Rikiuotės skyriaus viršininko pareigų atleistas ir paskirtas Birutės rinktinės vadu.

1948 m. vasario 1 d. žuvus Žvejui, balandžio 4 d. perėmė vadovavimą apygardai, pasilikdamas Birutės rinktinės vado pareigose. Žuvo rugpjūčio 10 d. Jonučiuose, prie Garliavos, rinktinės štabo būstinėje pas Dagilį, kartu su dviem štabo pareigūnais.

1999 m. jam suteiktas (po mirties) majoro laipsnis.

112 Žalgiris — **Alfonsas Trakimavičius**-Žalgiris, g. Pagrūdų k., Rudaminos vls. Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas. Žuvo 1949 m. vasario mėn.

113 Balandis — **Stasys Marijauskas**-Balandis, g. 1909 m. Pagrūdų k., Rudaminos vls. Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas. Suimtas 1947 m. liepos 25 d.

114 Varis — Šarūno rinktinės Mindaugo grupės ryšininkas.

115 Gluosnis — **Vytautas Keršulis**-Gluosnis, g. Kirsnelės k., Rudaminos vls. Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas. Žuvo 1948 m. Simno vls.

116 Aidas — Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas.

117 Vargdienio kuopa — Šarūno rinktinės 1-a kuopa, Mindaugo grupė, tėvūnija. Vadinama vado slapyvarde.

Vincas Mikelionis-Vargdienis, g. 1913 m. Bajoriškės k., Lazdijų aps. Nuo 1944 m. — Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas, vėliau kuopos ir tėvūnijos vadas. 1947 m. gegužės — rugsėjo 25 d. laikinai ėjo rinktinės vado pareigas. Žuvo 1948 m. kovo 19 d. Laibagalių k., Lazdijų aps.

118 Vilkas — **Pranas Milkevičius**-Vilkas, g. 1922 m. Spartų k. Šarūno rinktinės Mindaugo grupės (1-os kuopos) partizanas, I būrio skyriaus vadas.

119 Kalnius — **Jurgis Gylys**-Kalnius, g. 1915 **m.** Gaištų k.. Šarūno rinktinės Mindaugo grupės (1-os kuopos) partizanas, I būrio vadas.

120 Klajūnas — **Vytas Bučinskas**-Klajūnas, g. 1920 m. Taizininkų k., Šventažerio vls. Nuo 1945 m. rudens — Šarūno rinktinės Mindaugo grupės (1-os kuopos) partizanas. Skyriaus vadas. Žuvo 1947 m. balandžio 9 d.

121 Jokeris — **Antanas Stravinskas**-Jokeris, g. 1922 m. Jovaišių k., Leipalingio vls., Lazdijų aps. Nuo 1946 m. — Šarūno rinktinės Kar. Juozapavičiaus grupės partizanas,, būrio vadas. Žuvo 1949 m. lapkričio 11 d. Jovaišių k.

122 Sakalas — **Juozas Jurelionis**-Sakalas, g. 1922 m. Paserninkų k., Seirijų vls., Alytaus aps. Nuo 1945 m. — Šarūno rinktinės Kar. Juozapavičiaus grupės partizanas, būrio vadas. 1950 m. liepos 12 d. paskirtas rinktinės vadu. Žuvo 1951 m. vasario 6 d. Paserninkų k.

123 Rimgaudas - g. 1909 m. Mikaliūnų k. Nuo 1945 m. kovo 12 d. — Šarūno rinktinės Vytenio grupės partizanas, skyriaus vadas. Suimtas (žuvo) 1947 m. sausio 11 d.

124 Nevėžis — **Antanas Radžiukynas**-Nevėžis, g. 1918 m. Leipalingyje, Veisiejų vls., Lazdijų aps. Nuo 1945 m. sausio 3 d. — Šarūno rinktinės partizanas. Nuo 1947 m. gruodžio mėn. — Vytenio grupės vadas. Žuvo 1948 m. gegužės 3 d. Gerviškių k..

125 Skroblas — **Jonas Leizinėkas**-Skroblas, g. 1919 m. Nemobolių k., Veisiejų vls., Lazdijų aps. Nuo 1945 m. balandžio mėn. — Šarūno rinktinės partizanas, Vytenio grupės skyriaus vadas. Žuvo 1948 m. gegužės 3 Gerviškių k.

126 Ąžuolas — **Antanas Bučionis**-Ąžuolas, g. 1904 m. Buteliznos k., Leipalingio vls., Lazdijų aps. Nuo 1945 m. birželio 10 d. — Šarūno rinktinės partizanas, Veisiejų bataliono vadas. Žuvo 1946 m. spalio 4 d.

127 Siaubas — **Antanas Grušauskas**-Siaubas, g. 1901 m. Radyščiaus k., Merkinės vls., Alytaus aps. Nuo 1944 m. rudens Šarūno rinktinės partizanas, Seirijų bataliono (vėliau pavadinto Kar. Juozapavičiaus grupe) organizatorius ir vadas. Žuvo 1947 m. spalio 31 d. Ežerynų k., Merkinės vls.

128 Butageidis — **Juozas Marčiulionis**-Butageidis, g. 1912 m. Judonių k., Seirijų vls. Nuo 1945 m. vasaros — Šarūno rinktinės Kar. Juozapavičiaus grupės partizanas, būrio vadas. Žuvo 1948 m. vasario 26 d. Krikštonių k., Seirijų vls.

129 Liepa — **Jurgis Ptakauskas**-Liepa, g. 1912 m. Mizerų k., Veisiejų vls., Lazdijų aps. Nuo 1944 m. spalio 28 d. — Šarūno rinktinės partizanas.

Nuo 1946 m. spalio mėn. — Vytenio grupės vadas. Žuvo 1947 m. gruodžio 14 d. Miliūnų k.

130 Kęstučio batalionas — Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės DLK Kęstučio grupė, veikusi Alytaus aps.

131 Negras — **Jonas Grincevičius**-Negras, g. Tauragės aps. Nuo 1945 m. — Dzūkų rinktinės Kęstučio grupės partizanas. Nuo 1947 m. rudens — Kęstučio grupės vadas. Žuvo 1948 m. balandžio 17 d. Obelijos k., Simnovls.

132 Tarzanas — Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas. Žuvo 1947 m. balandžio mėn. Stonkūnų k. per šv. Velykas.

133 Gintaras — **Vladas Neifalta**-Gintaras, g. Šventažeryje. Šarūno rinktinės Mindaugo grupės partizanas. Žuvo 1947 m.

134 Aguonėlė — Šarūno rinktinės Mindaugo grupės ryšininkė.

135 Kerštas — neaišku apie kokį būrį kalbama.

136 Saulutė — **Janina Kazelytė**-Saulutė, g. 1922 ar 1925 m. Žydronių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. Mokėsi Marijampolės Žemės ūkio mokykloje, Kauno konservatorijoje. Buvo muzikali, dainininkė, gerai grojo akordeonu ir gitara. Nuo 1945 m. Vytauto rinktinės ryšininkė. Išvežus tėvus į Sibirą, nutraukusi studijas gyveno nelegaliai. 1946 m. gegužės 15 d. įstojo į partizanų gretas. Dirbo rinktinės štabe. Rugsėjo 24 d. apdovanota juostele „Už narsumą". Viena iš 1947 m. vasario 19 d. „Sužadėtuvių baliaus" organizatorė ir dalyvė. Operacijos metu sužeista. Kovo 6 d. už šią operaciją apygardos vadas jai pareiškė tarnybinę padėką ir pagyrimą. Žuvo išduota 1947 m. spalio 28 d. Geisteriškių k., Keturvalakių vls., pas Švedą bunkeryje, kartu su kuopos vadu Perlu ir dviem štabo pareigūnais.

1950 m. lapkričio 3 d. apdovanota (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus I rūšies Pasižymėjimo lapu.

137 Kunigaikštis — **Vytautas Vabalas**-Grambuolys, žr. 31.

138 Tauras — Žalgirio rinktinės sanitarinio poskyrio viršininkas.

139 Briedis — Žalgirio rinktinės Vyčio kuopos partizanas.

140 Jūreivis — Žalgirio rinktinės generolo Plechavičiaus kuopos vado pavaduotojas.

141 Paukštis — Žalgirio rinktinės generolo Plechavičiaus kuopos partizanas.

142 Andrius — **Vytautas Stanevičius-Staneika**-Andrius, Meškis, Oskaras, Stuoga, g. 1913 m. Šiaulių aps. 1936 m. baigė Karo mokyklą. Lietuvos kariuomenės leitenantas, tarnavo Karo mokykloje aspirantų kuopos vadu. Voldemarininkas. Vokiečių okupacijos metais dirbo Savitarpinėje pagalboje. LLK sąjungos narys. Už pogrindinę veiklą 1943 m. kovo mėn. vokiečių suimtas ir išvežtas į Štuthofo koncentracijos stovyklą. 1945 m. žiemą išvaduotas ir mobilizuotas į rusų armiją. Vežant per

Lenkiją iššoko iš traukinio vagono ir slapstėsi. 1946 m. sausio mėn. perėjo sieną ir atvyko į anglų zoną.

1947 m. gegužės mėn. su J.Deksniu-Daunoru, kaip Vakaruose kovojančių lietuvių atstovas, slaptai atvyko į Lietuvą. Dalyvavo pasitarimuose su partizanų vadovybe, BDPS ir VLAK įsteigime. Naktį į birželio 26 d. su žmona Jūrate partizanų pervestas atgal į Lenkiją ir išvyko į Švediją. Dirbo VLAK Užsienio delegatūroje. Persikėlė į JAV, 1953— 1956 m. Čikagoje redagavo „Laisvąją Lietuvą". Gyveno Floridoje. Mirė 1977 m.

143 Hektoras — **Jonas Deksnys**-Daunoras, Alfonsas, Hektoras, Prapuolenis, g. 1914 m. Daugpilyje, geležinkeliečio šeimoje. 1918 m. su tėvais grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Rokiškio aps. 1932 m. atvyko į Kauną, eksternu baigė Suaugusiųjų gimnaziją. 1936 m. pašauktas į kariuomenę. Tarnavo Priešlėktuvinės apsaugos rinktinėje. Po tarnybos įstojo į Kauno VDU Gamtos-matematikos fakulteto Fizikos-chemijos skyrių. Buvo imlus ir gabus. Per trumpą laiką išmoko anglų, latvių, rusų ir vokiečių kalbas. Domėjosi teise, sociologija ir ekonomika.

1940 m. dalyvavo antisovietiniame pasipriešinime, buvo suimtas ir įkalintas Kauno IX forte. Karui prasidėjus išlaisvintas, paskirtas LAF generaliniu sekretoriumi. Vėliau priklausė Lietuvos Laisvės kovotojų sąjungai (LLKS), dirbo laikraščio „Laisvės kovotojas" redaktoriumi. 1943 m. pabaigoje LLKS atstovas VLIK. Už antinacinę veiklą 1944 m. balandžio pabaigoje vokiečių suimtas ir įkalintas. Baigiantis karui amerikiečių išvaduotas iš Bairoito (Bayreuth) kalėjimo.

1945 m. vasarą J.Deksnys nusprendė vykti į Lietuvą ištirti padėties. Pirmą kartą atvyko 1945 m. rudenį, kaip į tėvynę grįžtantis repatriantas. Čia susitiko su Dzūkijos partizanų vadu plk. ltn. J. Vitkumi-Kazimieraičiu ir jo partizanais, susipažino su padėtimi ir naktį į gruodžio 1 d. partizanų buvo pervestas atgal į Lenkiją. Antrą kartą į Lietuvą atvyko slapta 1946 m. pavasarį. Sieną pereiti padėjo Lenkijoje esantys Tauro apygardos Vytauto rinktinės 4-os (Ožio) kuopos partizanai. Jie suvedė jį su partizanų vadovybe. Susisiekė su J. Markuliu-Ereliu. J. Deksnio iniciatyva įkurtas Bendras Demokratinio Pasipriešinimo Sąjūdis (BDPS) ir Vyriausias Lietuvos Atstatymo komitetas (VLAK). Kadangi J. Deksnys siekė karinę pogrindžio veiklą perorganizuoti į politinį pasyvų pogrindinį judėjimą, jį ėmė kontroliuoti MGB agentai. Jis buvo panaudojamas netiesiogiai (jam pačiam nežinant). Siekiant suskaldyti užsienio lietuvių organizacijas, partizanų sąjūdį bei perimti jų ryšius, netrukdomai išleistas atgal į Lenkiją, o vėliau į Švediją. Ten atstovavo Lietuvos rezistenciją, sukūrė BDPS Užsienio delegatūrą, tapusią VLIK priešprieša. Būdamas MGB agentų įtakoje ir naudodamasis jų dezinformacija veikė prieš VLIK. 1948 m. liepos 7 — 9 d. dalyvavo Baden Badeno konferencijoje. Buvo išlaikomas ir remiamas anglų žvalgybos.

1949 m. pavasarį trečią kartą jūros desantu su grupe atvykęs į Lietuvą, gegužės 7 d. MGB smogikų suimtas ir užverbuotas Petrenko (Petrausko) slapyvardžiu. MGB jį panaudojo išaiškinant kitus partizanų junginius, dėl jo parodymų suimta 15 žmonių, sukompromituota daugybė lietuvių pasipriešinimo dalyvių, ypač Vakaruose. Padėjo dezinformuoti Vakarus (1949— 1952 m. radijo žaidimams MGB bylose „Volna" ir „Les" parengė virš 150 dezinformacinių tekstų). 1960 m. vasario 20 d. „Tiesoje" ir „Švyturyje" išspausdinta jo „išpažintis", juodinanti Lietuvos rezistenciją, su atgailavimais dėl veiklos prieš „tarybinę Lietuvą".

Mirė 1982 m. Vilniuje.

144 Markulis — **Juozas Albinas Markulis**-Erelis, dr. Narutavičius, prof. Šalčiūnas, KGB agentas „Ąžuolas", „Noreika", provokatorius Peslys, g. 1913 m. Pitsberge, JAV. Iki 1935 m. mokėsi kunigų seminarijoje. Iš jos išstojęs 1936 m. baigė Karo mokyklą ats. leitenanto laipsniu. 1941 m. — Kauno VDU Medicinos fakultetą ir iki 1943 m. jame dėstė. Uždarius universitetą persikėlę į Ukmergę. 1944 m. antrosios rusų okupacijos pradžioje paskirtas Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Anatomijos katedros vedėju. Docentas, profesorius (1970 m.). Medicinos mokslų kandidatas (1956 m.), daktaras (1969 m.).

1943— 1945 m. buvo LLA rezervinis narys. 1945 m. sausio mėn. MGB užverbuotas vidaus agentu slapyvardžiu „Ąžuolas".

1946 m. balandžio mėn. MGB per J. A. Markulį ėmė vaizduoti Lietuvos tautinės tarybos atkūrimą iš jos likučių. 1946 m. gegužės 28 d. kaip Aukštaičių partizanų štabo įgaliotinis Erelis susitiko su Pietų Lietuvos partizanų vadovybe. Pasitarimo klausimai rodo, kad jo uždavinys tuo metu dar apsiribojo įprastine maršrutinio agento užduotimi lokalizuoti partizanų vadovybę, jos ryšių tvarką. Po agento apsilankymo tuoj pat įvyko kariuomenės siautimai, kuriems vadovavo pats MVD ministras J. Bartašiūnas. Padėtis pasikeitė, kai birželio 6 d. J. A. Markulis gavo Tauro apygardos ryšininkų kvietimą susitikti su atvykusiais iš užsienio "žurnalistais". Birželio 18 d. Geležinio Vilko rinktinės štabo būstinėje pasitarime su J. Deksniu-Daunoru ir V. Staneika-Meškiu buvo įsteigtas Bendras demokratinio pasipriešinimo sąjūdis (BDPS), o asmeniniame agento pokalbyje su J. Deksniu ir VLAK. Po šios sėkmės sukurtas MGB planas „Vakarai" („Zapad") įkišti savo agentus į kuriamą vyriausiąją Pasipriešinimo vadovybę, perimti ryšius su Vakaruose esančiais lietuvių centrais bei panaudoti BDPS kaip ginklą, nuslopinant partizaninį pasipriešinimą. „Siekiant šio uždavinio man, kaip BDPS generaliniam sekretoriui, MGB iškėlė uždavinį sujungti, vadovaujant BDPS, visas Lietuvos teritorijoje antisovietines organizacijas... BDPS turėjo vykdyti teroro nutraukimo politiką iš ginkluoto pogrindžio narių pusės", — teigė 1956 m. J. A. Markulis.

Rugpjūčio 12 d. Vilniuje jis organizavo apygardų vadų pasitarimą, kuriame dalyvavo beveik vieni MGB agentai. Pasitarimo priedangoje atviliotas į Vilnių ir suimtas Didžiosios Kovos apygardos vadas, aktyvus pasipriešinimo judėjimo organizatorius J. Misiūnas-Žaliasis Velnias.

1946 m. pabaigoje J. Markulis apsilankė pas Žemaitijos ir Aukštaitijos partizanus. Visur skleidė pasyvios kovos ir partizanų legalizavimosi idėją. Gruodžio 5 d. J. Lukšos tėviškėje susitiko su Tauro apygardos vadu A. Baltūsiu-Žveju.

Netrukdama Erelio veikla bei kai kurių pogrindžio veikėjų suėmimai sukėlė įtarimą ir 1947 m. sausio pradžioje J. A. Markulis buvo demaskuotas kaip MGB agentas. Tauro, Dainavos ir Kęstučio apygardos nuo jo veiklos atsiribojo. Žvejys įsakė Erelį likviduoti ir dėjo pastangas įspėti visų apygardų štabus apie atskleistą provokacinę Erelio veiklą.

Bijant atpildo, 1948— 1954 m. J. Markulis buvo išsiųstas į Leningradą Pavlovo fiziologijos institutą „pasitobulinti". Dėl to, kad išdavikiška veikla tapo žinoma lietuvių išeivijai Vakaruose, 1956 m. buvo išbrauktas iš agentūrinio tinklo į rezervą. Grįžęs į Lietuvą dirbo Teismo medicinos laboratorijos vedėju ir dėstė Vilniaus universitete. Nuo 1977 m. dirbo universiteto Patologinės fiziologijos ir anatomijos katedros vedėju, dėstė oratorinį meną. 1982 m. jam buvo suteiktas LTSR nusipelniusio kultūros veikėjo vardas. Parašė vadovėlį „Teismo medicina" (1969), knygą „Oratorinio meistriškumo pagrindai" (1981).

Mirė 1987 m. Vilniuje.

145 Ąžuolis — **Dominykas Jėčys**-Ąžuolis, g. 1896 m. Medžiūnų k., Vabalninko vls., Biržų aps. 1919 m. savanoriu įstojo į besikuriančią Lietuvos kariuomenę, dalyvavo nepriklausomybės kovose, pateko į lenkų nelaisvę, žiemą pabėgo. Bėgdamas nušalo kojas ir rankas. Gydėsi Kauno Karo ligoninėje. 1920 m. baigė Karo mokyklos I laidą. Tarnavo XI pėstininkų pulke Alytuje, vėliau Ukmergės aps., Tauragėje, Zarasuose. 1930— 1936 m. Utenos II Šaulių rinktinės komendantas, 1936—1940 m. — Alytuje XIX rinktinės vado pavaduotojas. Lietuvos kariuomenės kapitonas. 1940 m. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, paskirtas Lazdijų aps. komendantu. 1941 m. birželio mėn. vengdamas suėmimo slapstėsi. Užėjus vokiečiams paskirtas Alytaus aps. komendantu. Vėliau dirbo apskrities Socialinio aprūpinimo skyriaus vedėju. 1944 m. pavasarį paskirtas Vietinės rinktinės dalinio vadu Alytuje. Rinktinę sunaikinus slapstėsi. 1944 m. pabaigoje pradėjo organizuoti partizanus. 1945 m. birželio mėn. išrinktas Dzūkų rinktinės, o nuo 1946 m. balandžio mėn. A (vėliau Dainavos) apygardos vadu. Žuvo išduotas 1947 m. rugpjūčio 11 d. štabo bunkeryje Punios šile.

1998 m. suteiktas (po mirties) pulkininko laipsnis.

146 Kapsas — **Antanas Martinaitis**-Kapsas, g. 1928 m. Subačiškės k., Sasnavos vls., Marijampolės aps. Veiverių gimnazijos moksleivis. 1944 m.

pabaigoje įstojo į partizanų gretas. 1946 m. rugsėjo 2 d. paskirtas Žalgirio rinktinės Susisiekimo ir apginklavimo poskyrio viršininku, vėliau štabo Ryšių skyriaus viršininku. Spalio 10 d. apdovanotas juostele „Už narsumą". Lapkričio 21 d. paskirtas rinktinės štabo Okio skyriaus vir-šininku. Žuvo išduotas 1947 m. sausio 4 d. Kampinių k., Veiverių vls., pas Vagonį. Gulėjo Veiveriuose ant gatvės grindinio.

147 Daktaras — **Antanas Kulikauskas**-Daktaras, g. 1918 m. Suvalkuose. Alytaus mokytojų seminarijoje dėstė matematiką ir chemiją. 1945 m. balandžio mėn. kartu su Adolfu Ramanausku pasitraukė iš seminarijos ir įstojo į Putino vadovaujamą partizanų būrį, veikusį Alytaus aps. Birželio mėn. vadovavo partizanams kautynėse Varčios miške. Daug prisidėjo organizuojant A (vėliau Dainavos) apygardą ir vienijant partizanų būrius. Paskirtas PLP štabo II (Spaudos ir propagandos) skyriaus viršininku ir laikraščio "Laisvės Varpas" redaktoriumi. 1946 m. rudenį išvyko į Vilnių kaip Dainavos apygardos atstovas BDPS štabe. Kaip Lietuvos rezistencijos atstovas išvyko į Vakarus, neįtardamas, kad jo kelionę organizavo MGB. Lapkričio 24 d. traukinyje Vilnius — Lvovas suimtas ir po metų tardymo 1947 m. lapkričio 15 d. Ypatingojo pasitarimo nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Pečiorlage, Komijoje, Dubrovlage, Mordovijoje, ir Steplage, Karagandos sr. 1956 m. birželio 22 d. paleistas iš lagerio į tremtį Irkutsko sr. Į Lietuvą negrįžo — liko gyventi Irkutske.

148 Žemaitis — **Zigmas Žemaitis** (1884— 1969), matematikas, profesorius (1922 m.). Iki 1940 m. dėstė Kauno Vytauto Didžiojo, vėliau Vilniaus universitete, buvo Matematikos-gamtos fakulteto dekanu, Geometrijos katedros vedėju. 1944— 1964 m. Matematinės analizės katedros vedėjas, 1946—1948 m. universiteto rektorius. 1947—1950 m. — LTSR Aukščiausios tarybos deputatas. LTSR nusipelnęs mokslo veikėjas.

149 Dabušis — neaišku, koks profesorius minimas.

150 Tautvaiša— **Algimantas Vincas Zaskevičius**-Šalna, Tautvaiša, Narimantas, g. 1917 m. Seliščės mstl., Ašmenos aps. Lietuvos kariuomenės majoro, vėliau generolo Stasio Zaskevičiaus sūnus. Baigęs gimnaziją įstojo į Karo mokyklą, kurią baigęs 1939 m. gavo ats. jaun. leitenanto laipsnį. Vokiečiams užpuolus Lenkiją, paskirtas internuotų lenkų kareivių lagerio viršininko adjutantu Kulautuvoje. Mokėjo prancūzų, vokiečių, rusų ir lenkų kalbas. Buvo labai gabus mokslui ir geras sportininkas. 1942 m. baigė Vilniaus universiteto Filologijos fakultete rusų kalbos ir literatūros studijas. Liko dirbti universitete, Slavistikos katedroje, asistentu lektoriumi. Rudenį įstojo į LLA organizaciją Utenoje. Paskirtas Ginklavimosi skyriaus viršininku, vėliau apskrities štabo vadu. 1943 m. rugsėjo mėn. persikėlė į Vilnių ir paskirtas LLA Vyr. štabo Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininku. Redagavo ir leido LLA štabo leidinį

„Karinė ir politinė apžvalga". 1944 m. vasarą su štabu pasitraukė į Žemaitiją, vykdė įvairias partizanų-vanagų organizavimo užduotis. Frontą praleido slėptuvėje Kelmės apylinkėse. Užėjus rusams, Raseinių aps. organizavo partizaninį sąjūdį. 1945 m. gegužės mėn. paskirtas Vėgėlės (vėliau Žebenkšties) rinktinės štabo Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininku. Bandė organizuoti Vyties, Žaibo apygardas, prisidėjo prie Jungtinės Kęstučio apygardos kūrimo. 1946 m. rugsėjo mėn. kaip jos atstovas išvažiavo į Vilnių ir įsijungė į BDPS veiklą. Dirbo VGPŠ. Išaiškėjus Erelio provokacijai, 1947 m. sausio mėn. atvyko į Tauro apygardą ir paskirtas apygardos vado pavaduotoju. Buvo numatyta jį su J.Lukša-Skirmantu išsiųsti į Vakarus.

Kovo 11 d. Kaune lankydamas gimines buvo suimtas. Tardymo metu išdavė daug Kęstučio ir Tauro apygardų partizanų, ryšininkų ir rėmėjų. Užverbuotas MGB agentu-smogiku, slapyvardžiais „Bagdonas", „Benamis". Dirbdamas priešui pasižymėjo ypatingu žiaurumu, išradingumu, ištverme ir šaltakraujiškumu. Jo dėka okupantai įvairiose Lietuvos vietose sunaikino daug partizanų skyrių, apygardų ir rinktinių štabų, atvykusių iš Vakarų žvalgybininkų, partizanų ryšininkų ir rėmėjų. Asmeniškai nužudė Palemono partizanus ir jų rėmėjų Grikšelių šeimą ir kt. Vadovavo smogikų būriui suimant J. Deksnio žvalgybininkų grupę. Už išdavikišką veiklą 1950 m. apdovanotas LTSR AT Prezidiumo Garbės raštu. 1965 m. gegužės mėn. LTSR AT Prezidiumo įsakymu išimties tvarka nuo bausmės už buvusią antisovietinę veiklą atleistas.

151 Skirmantas — **Juozas Lukša**-Vytis, žr. 81.

152 Rimvydas — **Jurgis Krikščiūnas**-Rimvydas, Vytautas, g. 1919 m. Samaroje, Rusijoje. 1940 m. baigė Karo mokyklos aspirantūros XV laidą, ats. jaun. leitenantas. Kauno universiteto studentas geodezininkas. 1944 m. gruodžio mėn. MGB suimtas už antisovietinių lapelių. 1945 m. paleistas, įstojo į Vaidoto grupės partizanų gretas. 1946 m. vasarą paskirtas Dainavos apygardos Mindaugo partizanų grupės vadu, vėliau — Žvalgybos skyriaus, dar vėliau — apygardos štabo Organizacinio skyriaus viršininku. 1947 m. gegužės 12 d. su J.Lukša-Kęstučiu kaip VGPŠ įgaliotinis atliko žygį į Lenkiją ryšio su užsieniu atstatymo reikalais. Grįžęs liepos mėn. paskirtas Dainavos apygardos štabo viršininku. Antras jo išvykimas per Lenkiją į Vakarus ryšių reikalais organizuotas 1949 m. pavasarį. Perėjus sieną, Rimvydui pavyko perduoti atsigabentą medžiagą tolyn į Vakarus, bet pats gruodžio 15 d. Šlynakiemio k., Punsko vls., Seinų aps., išduotas žuvo.

1949 m. vasario 16 d. jam suteiktas Laisvės kovotojo-partizano kapitono laipsnis. 1950 m. gruodžio 31 d. apdovanotas (po mirties) I laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais), kartu suteikiant Laisvės Kovotojo Karžygio vardą. 1998 m. gegužės 15 d. jam suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis.

153 Klajūno kuopa — vadinama vado slapyvarde.

Jonas Brazys-Klajūnas, g. 1921 m. Opšrūtų k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. Nuo 1946 m. pavasario Vytauto rinktinės partizanas. 1947 m. sausio 1 d. paskirtas laikinai eiti Kęstučio rinktinės gen. P.Plechavičiaus kuopos vado pareigas, o sausio 6 d. paskirtas Kęstučio rinktinės vadu, einant ir kuopos vado pareigas. Gegužės 10 d. apdovanotas juostele „Už uolumą", o rugpjūčio 28 d. — dar viena juostele „Už narsumą". Rugpjūčio 19 d. baigė mokomąją kuopą, suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. 1949 m. kovo 21 d. paskirtas Kęstučio tėvūnijos vadu, birželio 30 d. perkeltas į Žalgirio rinktinę ir paskirtas apygardos štabo aprūpinimo poskyrio viršininku. 1949 m. gegužės 5 d. LLKS prezidiumo aktu Nr. 12 jam suteiktas Laisvės kovotojo-partizano jaun. leitenanto laipsnis. Žuvo išduotas 1949 m. spalio 16 d. Gražiškių k., Barzdų vls.

1950 m. rugpjūčio 7 d. apdovanotas (po mirties) II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

154 Vilius — pabėgęs iš nelaisvės ir įstojęs į partizanus vokiečių vermachto kareivis. Žuvo 1947 m. vasario 9 d.

155 Apynys — **Pranas Kučinskas**-Apynys, žr. 36.

156 Tranvilis — **Jonas Miliauskas**-Tranvilis, g. 1925 m. Beržinių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. Nuo 1945 m. pavasario — Vytauto rinktinės partizanas. 1946 m. pabaigoje paskirtas 1-os kuopos I būrio vadu, o 1947 m. kovo mėn. — rinktinės štabo Aprūpinimo ir maitinimo poskyrio viršininku. Žuvo 1947 m. kovo 19 d. Šimulių k. kautynėse su Liudvinavo stribais ir MGB kareiviais. Palaidotas Skardupių kapinėse, Marijampolės vls.

157 Viesulas — **Jonas Valaitis**-Viesulas, g. 1927 m. Trakiškių k., Marijampolės vls. Nuo 1945 m. rudenio iki 1946 m. vasaros buvo Marijampolėje veikusio rezervinio partizanų būrio „Vytenis" vado pavaduotoju. Mokėsi gimnazijoje. 1946 m. liepos mėn. suimtas, užverbuotas ir paleistas su užduotimi įstoti į partizanus ir išduoti rinktinės ir apygardos štabus. Grįžęs įstojo į Vytauto rinktinės 2-ą kuopą ir ryšius su MGB nutraukė. 1946 m. rugsėjo mėn. paskirtas rinktinės 3-os kuopos vadu. Pasižymėjo kaip drąsus ir sumanus vadas. 1947 m. spalio 24 d. Trakiškių k. rastas slėptuvėje, pasidavė. 1948 m. balandžio 12 d. nuteistas už akių 25 m. lagerio. Už didelius išdavimus atiduotas partizanų Karo Lauko Teismui. 1958 m. gruodžio 19 d. iš lagerio paleistas. Grįžęs į Lietuvą gyvena Kaune.

158 Peteris — pabėgęs iš rusų nelaisvės vokiečių kareivis. Nuo 1945 m. spalio mėn. Tauro apygardos partizanas. Žuvo 1947 m. Valavičių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps.

159 Mažytis — **Kazimieras Pyplys,** Mažytis, Mažvydas, Mindaugas, Audronis, g. 1923 m. Kėbliškių k., Pakuonio vls., Kauno aps. Mokėsi Kauno „Aušros" berniukų ir Jėzuitų gimnazijose. 1943 m. baigė Kauno Aukštesniosios technikos mokyklos du kursus. Šaulių sąjungos narys, geras sportininkas, boksininkas, džiu-džitsu žinovas, taiklus šaulys. 1940 m. rusams okupavus Lietuvą, lapkričio 4 d. suimtas, bet nesudarius bylos paleistas. 1941 m. birželio 24 d. įstojęs į Pakuonio sukilėlių būrį dalyvavo sukilime.

1944 m. liepos 23 d. įstojo į Aro partizanų būrį. 1945 m. pirmąjį pusmetį Tigro slapyvardžiu buvo Viesulo kuopos būrio vadas. Sužeistas gydėsi ir gyveno nelegaliai Kaune. Pažinojo pik. L. Butkevičiaus-Luobo sūnų Algirdą, todėl rugpjūčio mėn. įkūrus Tauro apygardą atvyko į štabą, įsikūrusį Skardupių klebonijoje, ir buvo paskirtas ypatinguoju pareigūnu. Gruodžio mėn. grįžo į Geležinio Vilko rinktinę kuopos vado Viesulo adjutantu. 1946 m. balandžio mėn. paskirtas rinktinės vado adjutantu, o liepos mėn. dar ir Žvalgybos skyriaus viršininku. 1947 m. sausio mėn. perėjo į Vytauto rinktinės štabą. Kovo mėn. paskirtas apygardos štabo apsaugos Maironio kuopos vadu, liepos mėn. — štabo ypatinguoju pareigūnu. 1947 m. gruodžio 13 d. paskirtas BDPS prezidiumo įgaliotiniu užsieniui, Audronio slapyvardžiu, ir su J. Lukša-Skrajūnu išvyko į Vakarus.

Būdamas Švedijoje mokėsi naudotis slaptaraščiu, dirbti radijo siųstuvu. 1949 m. gegužės 1 d. jūros desantu grįžo į Lietuvą. Išvengęs provokotarių, kurie suėmė visą desantininkų grupę, grįžo į Tauro apygardą. Alytaus aps., Kalesninkų miške susitiko su LLKS ginkluotųjų pajėgų vadu A. Ramanausku-Vanagu ir pranešė apie padėtį užsienyje. Žuvo išduotas rugpjūčio 23 d. Kalesninkų miške, Dainavos apygardos štabo bunkeryje kartu su Juozu Makarevičiumi-Žilvičiu.

K. Pyplys dalyvavo aštuoniolikoje kautynių, kuriose pasirodė kaip ypatingai sumanus ir narsus laisvės kovotojas. Keturis kartus sužeistas, 1946 m. gruodžio 28 d. apdovanotas juostelėmis „Už narsumą" ir „Už uolumą", suteiktas grandinio, o 1949 m. — partizanų leitenanto laipsnis.

1950 m. gruodžio 31 d. apdovanotas (po mirties) I laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais), suteikiant Laisvės Kovotojo Karžygio garbės vardą. 1997 m. apdovanotas Vyčio Kryžiaus I laipsnio ordinu. 1998 m. suteiktas kapitono laipsnis.

160 Pušelė— **Anelė Julija Senkutė**-Pušelė, g. 1922 m. Kazliškių k., Šunskų vls., Marijampolės aps. Nuo 1946 m. pavasario Vytauto rinktinės partizanų ryšininkė. Rudenį rinktinės štabo vadovybės pavedimu apsigyveno Marijampolėje. Dirbo Vykdomojo komiteto Socialinio aprūpinimo skyriuje vyr. buhaltere. Spalio 15 d. įtraukta į rinktinės laisvės kovotojų eiles. 1947 m. vasario 19 d. Vytauto rinktinės vado

V. Gavėno-Vampyro įsakymu organizavo „Sužadėtuvių balių", kurio priedangoje buvo numatyta sunaikinti Marijampolės partinio aktyvo darbuotojus. Kartu su Vytauto rinktinės štabo pareigūnu K. Pypliu-Mažyčiu — savo „sužadėtiniu" likvidavo penkis pareigūnus. Pati lengvai sužeista. Po įvykio pasitraukė į aktyviųjų partizanų eiles. 1947 m. kovo 22 d. už operacijos atlikimą jai pareikšta apygardos vado tarnybinė padėka ir pagyrimas. Kovo 20 d. paskirta rinktinės iždo poskyrio viršininke.

Žuvo išduota 1947 m. balandžio 27 d. rinktinės štabo bunkeryje „Seklyčioje", Gulbiniškių k., Liudvinavo vls., pas A. Štreimikienę, kartu su dviem štabo pareigūnais.

1947 m. rugsėjo 4 d. apdovanota (po mirties) juostele „Už narsumą".

161 Šturmas — **Albinas Bajoraitis**-Šturmas, g. 1922 m. Ožkasvilių k., Marijampolės vls. Nuo 1944 m. rugsėjo 21 d. — Vytauto rinktinės partizanas. 1946 m. rugsėjo 24 d. apdovanoras juostele „Už uolumą". Rugsėjo mėn. paskirtas 1-os kuopos I būrio vadu, o metų pabaigoje — rinktinės ūkio būrio vadu. Žuvo išduotas 1947 m. kovo 7 d. Gurbšilio k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps., kartu su kitais penkiais kuopos kovotojais.

Po mirties apdovanoras juostele „Už narsumą".

162 Teras — **Alfonsas Arlauskas**-Teras, g. 1924 m. Žydronių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. Nuo 1945 m. balandžio 17 d. — Vytauto rinktinės 2-os kuopos partizanas. 1946 m. gruodžio 8 d. suteiktas partizanų grandinio laipsnis. Žuvo išduotas 1947 m. kovo 7 d. Gurbšilio k., Pilviškių vls., kartu su kitais penkiais kuopos kovotojais. Palaikai išniekinti Gižuose.

163 Žilvitis — **Jonas Žiūrys**-Žilvitis, g. 1924 m. Balsupių k., Marijampolės vls. Nuo 1945 m. balandžio 17 d. — Vytauto rinktinės 1-os kuopos partizanas. Žuvo išduotas 1947 m. kovo 7 d. Gurbšilio k., Pilviškių vls., kartu su kitais penkiais kuopos kovotojais. Palaikai išniekinti Gižuose.

164 Debesys — **Vainius Glinskas**-Debesys, g. 1927 m. Sardokų k., Vilkaviškio vls. Vytauto rinktinės ūkio būrio kovotojas. Žuvo išduotas 1947 m. kovo 7 d. Gurbšilio k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps., kartu su kitais penkiais kuopos kovotojais.

165 Vikis — **Algirdas Žaldaris**-Vikis, Klajūnas, g. 1927 m. Gižų k., Vilkaviškio vls. 1944 m. įstojo į stribus, dirbo partizanų naudai. Iškilus išaiškinimo pavojui, 1945 m. pabaigoje perėjo į Vytauto rinktinės 1-ą kuopą. Žuvo išduotas 1947 m. kovo 7 d. Gurbšilio k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps., kartu su kitais penkiais kuopos kovotojais.

166 Špokas — **Sergijus Bendaravičius**-Špokas, g. 1918 m. Pasūduonio k., Kalvarijos vls. Lietuvos pasienio policininkas. 1944 m. vasarą įstojo į partizanų gretas. Perkūno rinktinės štabo Okio skyriaus viršininkas, 1945 m. rudenį paskirtas 4-os kuopos kuopininku, 1947 m. kovo 4 d. —

kuopos vadu. Žuvo, kai 1947 m. birželio 10 d. po išdavystės Gintautų k., Kalvarijos vls., pas Bronių Zavecką, kareiviai surado „Panerių" slėptuvę, kurioje gydėsi sužeistas Špokas.

167 Aušrelė — **Angelė Senkutė**-Aušrelė, g. 1921 m. Tursučių k., Šunskų vls., Marijampolės aps. 1943 m. baigė medicinos seserų kursus Kaune, dirbo Marijampolės ligoninėje gailestingąja sesele. Partizanė nuo 1946 m. gegužės mėn. Vytauto rinktinės sanitarinio poskyrio viršininkė. 1949 m. rudenį, be šių pareigų, paskirta dar rinktinės Visuomeninės dalies Tautinio skyriaus viršininke ir rinktinės raštvedybos vedėja. Žuvo išduota 1952 m. birželio 23 d. Laibikių k., Kalvarijos r.

168 Aitvaras — **Juozas Kmieliauskas**-Aitvaras, Napoleonas, g. 1922 m. Pasuduonio k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. vasaros — Vytauto rinktinės partizanas. 1948 m. pabaigoje paskirtas 43-os kuopos I būrio vadu, 1949 m. pabaigoje — Gedimino tėvūnijos I grandies vadu, 1950 m. pavasarį — Vytauto rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininku, rugsėjo mėn. — rinktinės štabo Okio skyriaus viršininku, o spalio mėn. — rinktinės vado pavaduotoju. 1950 m. lapkričio 3 d. apdovanotas Laisvės Kovos Kryžiaus I rūšies Pasižymėjimo raštu. Žuvo išduotas 1952 m. sausio 21 d. Patilčių k., Vilkaviškio r., kartu su rinktinės vadu ir trimis rinktinės štabo pareigūnais.

169 Perlas — **Vladas Žalongeris**-Perlas, g. 1921 m. Geisteriškių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. Nuo 1946 m. rudens — Vytauto rinktinės 1-os kuopos partizanas. 1947 m. vasarą paskirtas I būrio vadu, o rudenį — 42-os kuopos vadu. Žuvo išduotas 1947 m. saplio 28 d. Palaimos k., Keturvalakių vls., kuopos štabo bunkeryje, kartu su kitais trimis štabo pareigūnais.

170 Kovas — **Sigitas Kajokas**-Kovas, Audra, Varniukas, g. 1925 m. Aguonio k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. 1944 m. iš mokytojų seminarijos įstojo į gen. P. Plechavičiaus Vietinę rinktinę. Mokėsi Marijampolės Karo mokykloje. Rinktinę sunaikinus, išvengė suėmimo ir pradėjo slapstytis. 1946 m. pradžioje įstojo į Perkūno rinktinės partizanų gretas. 1947 m. pradžioje paskirtas Vytauto rinktinės 4-os kuopos I būrio vadu, vasarą — 2-os kuopos vadu, rudenį — rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininku. Pablogėjus sveikatai po sužeidimo, 1948 m. pradžioje iš partizanų gretų pasitraukė ir su fiktyviais dokumentais apsigyveno Kaune, vėliau Alytuje. Gyvendamas Kaune, priklausė pogrindinei organizacijai „Laisvos Lietuvos Gynimo frontas". Turėjo slapyvardį Varniukas. Dalyvavo išvežtų į Sibirą lietuvių gelbėjimo darbe. 1950 m. rudenį susektas, suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio. Grįžo į Lietuvą.

171 Nykštukas — **Stasys Gurevičius**-Nykštukas, g. 1918 m. Senabūdžio k., Liubavo vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. pradžios Lenkijos pasienyje veikusio dalinio, vėliau Vytauto rinktinės 4-os kuopos kovotojas.

1947 m. gegužės mėn. vadovavo J.Lukšos-Kęstučio ir J.Krikščiūno-Vytauto perėjimui į Lenkiją. Birželio pradžioje paskirtas I būrio ir Lenkijoje esančio partizanų būrio vadu. Rugsėjo 20 d. apdovanotas juostele „Už uolumą". Žuvo 1951 m. Augustavo apylinkėse, Lenkijoje.

1951 m. vasario 4 d. apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus I rūšies Pasižymėjimo lapu.

172 Ateitis — **Vincas Gurevičius**-Žebrys, Aleksa, Ateitis, g. 1928 m. Giluišių k., Sangrūdos vls., Lazdijų aps. Buvęs gimnazistas, Vytauto rinktinės 4-os kuopos partizanas. Nuo 1946m. pabaigos — kuopos raštvedys. Žuvo 1947 m. birželio 12—13 d. kareiviams suradus štabo slėptuvę J. Pupkos sodyboje, Menkupių k., Kalvarijos vls. Bunkeris buvo užminuotas, tačiau jį išsprogdinti nepavyko. Minai nesprogus, Ateitis nusišovė.

173 Ukraina — Vytauto rinktinės 4-os kuopos štabo bunkeris Janaukos k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps., pas Praną Okelį.

174 Baritonas — **Antanas Pečiulis**-Baritonas, g. 1923 m. Mockavos k., Būdviečio vls., Seinų aps. Dirbo Sangrūdoje paruošų agentu. Nuo 1946 m. pavasario Vytauto rinktinės 4-os kuopos partizanas, vėliau paskirtas rinktinės globos poskyrio viršininku. Vienas iš Kaune veikusios pogrindinės organizacijos „Laisvos Lietuvos gynimo frontas", kuri rūpinosi teikti pagalbą išvežtiesiems į Sibirą, organizatorių. Narsus, sumanus, šaltakraujis. Gerai mokėdamas rusų kalbą, persirengęs rusų MVD kariuomenės kapitono uniforma bendraudavo su kariškiais, važinėjo į Kauną ir kitur partizanų reikalais. Žuvo (susisprogdino) 1947 m. balandžio 27 d. Gulbiniškių k., Liudvinavo vls., pas Adelę Štreimikienę įrengtame Vytauto rinktinės štabo bunkeryje „Seklyčia" kartu su štabo pareigūnais Kunigaikščiu ir Pušele.

1947 m. rugsėjo 6 d. apdovanotas (po mirties) juostele „Už narsumą".

175 Vidginas — **Vytautas Didvalis**-Vidginas, g. 1926 m. Kaune. Gyveno Marijampolėje. Nuo 1947 m. pradžios — Vytauto rinktinės 4-os kuopos III būrio partizanas. Žuvo kautynėse su NKVD kariuomene 1948 m. vasario 13 d. Būdviečių k., Liubavo vls., kartu su kitais šešiais kuopos partizanais

176 Baltieji rūmai — Vytauto rinktinės 4-os kuopos štabo bunkeris Menkupių k.., Kalvarijos vls., Marijampolės aps., pas Joną Pupką.

177 Karvelis — **Feliksas Čereška**-Karvelis, g. 1912 m. Brazavo k., Kalvarijos vls., Marijampolės aps. Buvęs policininkas. 1944 m. vasarą įstojo į partizanų būrį. 1945 m. pabaigoje paskirtas Perkūno rinktinės 4-os kuopos II būrio vadu. 1946 m. birželio mėn. perkeltas į Vytauto rinktinę. 1947 m. pavasarį apdovanotas juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą". Vasarą paskirtas Kalvarijos rajono žvalgybos viršininku, o metų pabaigoje — 44-os kuopos vadu. 1948 m. vasario 9 d. Žaliosios

miške, Liudvinavo vls., kautynių metu sužeistas, nušalo kojas ir buvo atleistas iš kuopos vado pareigų. 1949 m. pabaigoje paskirtas Vytauto rinktinės Gedimino tėvūnijos 2-os grandies vadu. 1950 m. pabaigoje jam suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. 1951 m. balandžio 2 d. apdovanotas Laisvės Kovos Kryžiaus I rūšies Pasižymėjimo lapu. Gegužės 5 d. paskirtas į rinktinės štabą Visuomeninės dalies viršininku, vėliau ėjo štabo viršininko pareigas. Žuvo išduotas 1952 m. sausio 21 d. Patilčių k., Vilkaviškio r., kartu su rinktinės vadu ir trimis štabo pareigūnais.

1999 m. jam suteiktas (po mirties) leitenanto laipsnis.

178 Tigras — **Aleksas Keleris**-Tigras, g. 1921 m. Vaitokiemio k., Punsko vls., Seinų aps. 1928 m. šeima persikėlė gyventi į Lietuvą, Liubavo vls. Lietuvos vokietis. 1940 m. už aktyvią visuomeninę veiklą Nepriklausomoje Lietuvoje sovietų okupantų suimtas ir įkalintas Kauno IX forte. Išsilaisvino prasidėjus karui, įstojo į savisaugos batalioną, kovojo Rytų fronte, buvo sužeistas. 1945 m. pavasarį pateko į anglų-amerikiečių nelaisvę, užsiverbavo į žvalgybos mokyklą, kurią baigęs per klaidą nuleistas parašiutu Lenkijoje. Metų pabaigoje perėjo į Lietuvą ir įstojo į Perkūno rinktinės 4-os kuopos II būrio partizanų gretas. 1946 m. birželio mėn. perkeltas į Vytauto rinktinę. 1947 m. gegužės mėn. 4-os kuopos I būrio vadui S. Gurevičiui-Nykštukui perėjus į Lenkiją, laikinai ėjo būrio vado pareigas. Dalyvavo operacijose pervedant iš Lenkijos į Lietuvą atvykusius iš Vakarų pasiuntinius, išvedant iš Lietuvos į Lenkiją lenkų šeimas, lydėjo į Lenkiją ir atgal J. Lukšą-Kęstutį ir J. Krikščiūną-Vytautą.

1947 m. vasarą susirgo plaučių uždegimu. Gydėsi bunkeryje Saulėgrąžių k., Liubavo vls., pas Dadurkevičius. Liepos 31 d. kareivių surastas, suimtas ir nuteistas 25 m. lagerio. 1956 m. grįžo į Lietuvą, sukūrė šeimą. 1981 m. mirė. Palaidotas Gražiškių kapinėse, Vilkaviškio r.

179 Pempė — **Vytautas Matulevičius**-Pempė, Mindaugas, g. 1921 m. Kazlavo k., Liubavo vls., Marijampolės aps. Nuo 1945. vasaros — Perkūno rinktinės partizanas. 1946 m. vasarą paskirtas 4-os kuopos III būrio vadu. Išformavus Perkūno rinktinę 1946 m. birželio mėn. perkeltas į Vytauto rinktinę ir 1947 m. vasarą paskirtas žvalgybos rajono viršininku. 1948 m. pradžioje paskirtas 43-os kuopos žvalgybos skyriaus viršininku, 0 balandžio mėn. — ir kuopos II būrio vadu, einant ankstesnes pareigas. 1949 m. rugsėjo pradžioje perkeltas į Kęstučio tėvūniją vado pavaduotoju. 1949 m. pabaigoje susirgo plaučių uždegimu ir 1950 m. sausio 5 d. mirė.

1951 m. pradžioje apdovanotas (po mirties) Lietuvos Laisvės Kryžiaus 1 rūšies pasižymėjimo raštu.

180 Negras — **Julius Bervingė**-Negras, vokietis, g. 1921 m. Grybinės k., Marijampolės vls. Nuo 1946 m. pabaigos — Vytauto rinktinės 1-os kuopos partizanas. 1947 m. rugsėjo 9 d. okupantams suradus bunkeryje Žydronių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps., pasidavė. Tardymo metu daug išdavė.

181 Radastas — **Albinas Švedas**-Radastas, g. 1927 m. Marijampolėje. 1946 m. pavasarį įstojo į Raginio būrį, veikusį Balbieriškio vls. 1946 m. pabaigoje perėjo į Geležinio Vilko rinktinę, paskirtas 1-os kuopos vadu. 1948 m. — rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku. 1949 m. vasarą perėjo į Vytauto rinktinės štabą, Žvalgybos skyriaus viršininko pareigoms. Nuo spalio mėn. paskirtas dar ir Visuomeninės dalies viršininku, o nuo metų pabaigos — rinktinės revizijos komisijos pirmininku. Žuvo išduotas 1950 m. vasario 9 d. Vižaidų k., Gižų vls., Vilkaviškio aps., kartu su rinktinės vadu ir Ūkio skyriaus viršininku.

182 Gintaras — Geležinio Vilko rinktinės **1**-os kuopos partizanas.

183 Klevas — Geležinio Vilko rinktinės 1-os kuopos pasyvus kovotojas.

184 Arūnas — **Antanas Lukša**-Arūnas, g. 1923 m. Juodbūdžio k., Veiverių vls., Marijampolės aps. Baigęs Kauno Aušros gimnaziją ir mokytojų seminariją, įstojo į Kauno universiteto statybos fakulteto geodezijos skyrių. Partizanų vadovybės pavedimu 1946 m. rugsėjo mėn. persikėlė mokytojauti į Kaišiadorių aps. Prisidėjo prie J.Markulio-Erelio išdavystės išaiškinimo. Iškilus suėmimo pavojui, perėjo į pogrindį. 1947 m. vasario 10 d. paskirtas Geležinio Vilko rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku, o balandžio 3 d. A.Baltūsis-Žvejys jį pasiėmė į štabą etatiniu pareigūnu (tiesiogiai pavaldžiu vadui) — Tauro apygardos štabo Ryšių poskyrio viršininku. Jis palaikė ryšius tarp apygardos vado, štabo pareigūnų, rinktinių bei padalinių vadų. Kartu ėjo ir Birutės rinktinės štabo pareigūno pareigas: padėjo broliui Juozui-Skirmantui organizuoti Birutės rinktinę Kaune.

1947 m. gegužės mėn. Tabariškių k. įvyko Birutės rinktinės padalinių (kuopų ir būrių) vadų pasitarimas su apygardos vadu A.Baltūsiu-Žveju. Juos atlydėjo A. Lukša-Arūnas. Po pasitarimo apygardos kapelionas J. Lelešius-Grafas priėmė iškilmingą kovotojų vadų priesaiką.

1947 m. birželio 12 d. suimtas Kaune. Rugsėjo 24-30 d. MVD Lietuvos pasienio apygardos Karo tribunolas nuteisė 25 metams lagerių ir 5 metams tremties. Kalėjo Komijoje, Tiumenės sr. Už streikų organizavimą ir dalyvavimą sukilime perkeltas į Taišeto lagerį (Bratską), Irkutsko sr., o vėliau — į Sevostlagą (Kolymą), Magadano sr. 1956 m. birželio 27 d. paleistas. Grįžo į Lietuvą, gyvena Kaune.

185 Juodvarnis — **Stasys Lukša**-Juodvarnis, g. 1926 m. Juodbūdžio k., Veiverių vls., Marijampolės aps. Nuo 1946 m. pradžios — Geležinio Vilko rinktinės partizanas. Rugsėjo mėn. išvyko į Vilnių kaip BDPS centro ryšininkas. Po Markulio išdavystės 1947 m. sausio mėn. vėl grįžo į kuopą ir balandžio 3 d. paskirtas Geležinio Vilko rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininku. Gegužės 15 d. suteiktas grandinio laipsnis ir pareikšta tarnybinė padėka bei pagyrimas „už ypatingai aktyvią veiklą ir sugebėjimą žvalgybos srityje, už bylų užvedimą bolševikiškiems nusikaltėliams, už

organizacijos naudingą veiklą kuopose ir tarybiniame aparate". Liepos 2 d. pakeitė slapyvardį į Tautvydą. Rugsėjo 12 d. Kazlų Rūdos miškuose, priešui užpuolus partizanų puskarininkių ruošimo mokomąją kuopą, kulkosvaidžiu dengdamas partizanų pasitraukimą žuvo.

186 Kirstukas — **Algirdas Šimanskis**-Kirstukas, Algirdas, g. 1925 m. Petkeliškių k., Veiverių vls. 1945 m. vasario 1 d. iš septintos gimnazijos klasės išėjo į partizanus — Dariaus ir Girėno kuopą. 1946 m. spalio 15 d. apdovanotas juostele „Už uolumą". 1947 m. sausio mėn. kuopą įjungus į Birutės rinktinę, paskirtas rinktinės štabo adjutantu, spalio 15 d. — Spaudos-informacijos skyriaus viršininku. 1948 m. gegužės 12 d. apdovanotas juostele „Už narsumą". Gegužės 15 d. baigusiam antrąją mokomosios kuopos laidą, suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. Rugpjūčio 10 d., žuvus J.Aleščikui-Rymantui, paskirtas rinktinės vadu. Žuvo išduotas 1948 m. lapkričio 3 d. Kajackų k., Kazlų Rūdos vls., kartu su rinktinės štabo viršininku Algirdu Stačioku-Arūnu.

187 Aras - **Vytautas Mikalauskas**-Aras, g. 1925 ar 1927 m. Skriaudžių k., Veiverių vls., Marijampolės aps. Iš gimnazijos suolo 1945 m. pavasarį įstojo į Stirnos rinktinės partizanų gretas. 1947 m. balandžio 28 d. perkeltas iš Žalgirio rinktinės į Birutės rinktinę, štabo Ryšių poskyrio viršininku. Spalio 15 d. iš šių pareigų atleistas ir paskirtas štabo Žvalgybos skyriaus viršininku. 1948 m. sausio 18 d. paskirtas Brolių teismo pirmininku. Žuvo 1948 m. vasario 10 d. Dygrių k., Garliavos vls., nelaimingo atsitikimo metu. Palaidotas Dygrių kapinėse.

188 Šaulys — **Juozas Skučas**-Šaulys, g. 1920 m. Veiverių vls., Marijampolės aps. 1944 m. rudenį įstojo į partizanų būrį. Nuo 1947 m. pradžios — Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos I būrio, o nuo rudens — kuopos vadas. Žuvo išduotas 1948 m. rugpjūčio 10 d. Jonučių k., Garliavos vls., Kauno aps., rinktinės štabo bunkeryje, kartu su Tauro apygardos vadu.

189 Viesulas — Birutės rinktinės partizanas.

190 Dariaus ir Girėno kuopa — buvusi Katino kuopa, žr. 76.

191 Sakalas — **Vincas Kleiza**-Sakalas, g. 1921 m. ar 1925 m. Pačiudiškių k., Klebiškio vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. kovo 25 d. Geležinio Vilko rinktinės partizanas. Paskirtas 3-os kuopos I būrio skyrininku. 1946 m. gruodžio 2 d. apdovanotas juostele „Už narsumą". 1947 m. kovo 8 d. pakeltas į grandinius, o rugpjūčio 14 d. patvirtintas 52-os (buvusios 3-os) kuopos I būrio vadu. 1948 m. rugpjūčio 11 d. patvirtintas rajono žvalgybos viršininku. Rugsėjo 23 d., baigus II mokomąją kuopą, pakeltas į jaun. puskarininkius. Spalio 29 d. vakare Kaune, susidūręs su priešu, kautynėse nukovė Kauno karinio komisariato viršininko pavaduotoją vyr. ltn. Frolovą, sužeidė ltn. Jurčenką ir milicijos įgaliotinį Ivanauską. Pats sunkiai sužeistas sugebėjo pasitraukti ir

pasislėpti pas Antaną Šidlauską, Meno mokyklos mokytoją, tačiau 31 d. nuo žaizdų mirė.

1950 m. lapkričio 11 d. apdovanotas (po mirties) II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su Kardais).

192 Daumantas — Algirdas Varkala, žr. 79.

193 Žalgiris — **Feliksas Kutkaitis**-Žalgiris, g. 1900 m. Vandenių k., Višakio Rūdos vls., Marijampolės aps. Buvęs Kazlų Rūdos durpyno direktorius. 1944—1945 m. pradžioje Pakaunėje organizavo partizanų būrius ir jiems vadovavo. Partizanų tituluojamas pulkininku. Dirbo Geležinio Vilko pulko Propagandos skyriaus instruktoriumi. 1945 m. lapkričio 1 d. paskirtas Tauro apygardos štabo bendradarbiu ypatingiems reikalams karininko vietoje, o 1946 m. pavasarį — apygardos vado pavaduotoju aprūpinimo reikalams, vėliau — Politinės mokyklos viršininku. 1946 m. birželio 1 d. Mikalinės miške, Šilavoto vls., Puziškės k. kareiviams užpuolus išduotą bunkerį, kuriame slėpėsi F. Kutkaitis, šis pasidavė ir tapo išdaviku. Jo išduoti žuvo apie 20 partizanų. 1947 m. vasarą, Tauro apygardos vado įsakymu, partizanai K. Baltrušaitis-Skirgaila ir S. Lukša-Tautvydas F. Kutkaitį surado ir likvidavo.

194 Naktis — **Justinas Jasaitis**-Naktis, g. 1917 m. Kaune. Lietuvos kariuomenės jaun. leitenantas. Studentas. 1944 m. įstojo į partizanų gretas. Paskirtas Geležinio Vilko rinktinės Gedimino kuopos vado pavaduotoju. 1946 m. vasarą žuvus kuopos vadui, paskirtas vadu. Gruodžio 26 d. perkeltas į Žalgirio rinktinę ir 1947 m. gegužės 20 d. paskirtas Tauro apygardos adjutantu. Rugpjūčio 2 d. paskirtas pirmos mokomosios kuopos vadu ir egzaminų komisijos nariu. 1948 m. sausio 5 d. iš apygardos adjutanto pareigų atleistas ir paskirtas Kęstučio rinktinės vadu. Vykdamas į paskyrimo vietą išduotas ir sausio 6 d. Pinčiškės k., Veiverių vls. su trimis jį lydėjusiais pareigūnais žuvo.

195 Lapaitis — **Juozas Antanas Petraška**-Patrimpas, Lapaitis, g. 1916 m. Mardosų k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Baigė Žemės ūkio mokyklą. 1938 m. pašauktas atlikti karinę prievolę tarnavo 2-ajame DLK Birutės ulonų pulke Alytuje. Baigė puskarininkių mokyklą ir pakeltas į jaun. puskarininkius. 1940 m. balandžio mėn. paleistas į atsargą.

1944 m. užėjus rusams slapstėsi. 1945 m. pavasarį įstojo į K.Degučio-Raginio partizanų būrį Balbieriškio miške. Paskirtas būrio štabo viršininku. 1946 m. birželio 13 d. žuvus K. Degučiui-Raginiui, paskirtas Vaidoto grupės vadu. Patrimpo slapyvardį pakeitė į Lapaitį. 1947 m. rugpjūčio 11 d. Punios šile okupantų kareivių užpultame Dainavos apygardos štabe kontūzytas ir paimtas gyvas. Ypatingojo pasitarimo 1948 m. sausio 17 d. nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Minlage ir Intoje, Komijoje. 1958 m. vasario 24 d. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Alytuje.

1992 m. suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis. Apdovanotas I laipsnio Vyčio kryžiaus ordinu ir Lietuvos Nepriklausomybės medaliu. Suteiktas Garbės savanorio vardas.

Parašė atsiminimus „Žvilgsnis atgal" (T. 1—2. V. 1992).

Mirė 2001 m. gegužės mėn.

196 Skirgaudas — Geležinio Vilko rinktinės 4-os kuopos partizanas. 1947 m. pavasarį paskirtas rinktinės štabo adjutantu, o nuo gegužės 15 d. — ir rinktinės štabo viršininku. Žuvo 1947 m. gegužės 22 d. Šimėkių k., Veiverių vls., Marijampolės aps.

197 Radvila — **Kazimieras Matulevičius**-Radvila, g. 1924 m. Vidgirių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. Nuo 1945 m. rudens — Vytauto rinktinės partizanas. 1946 m. pavasarį paskirtas Tauro apygardos štabo ryšininku ypatingiems reikalams. Nuo rudens dirbo apygardos štabo Politinės dalies skyriuje. Daug prisidėjo prie apygardos laikraščio „Laisvės Žvalgas" leidimo. 1947 m. birželio 22 d. Kaune, surengtoje pasaloje, suimtas ir nuteistas 10 m. lagerio.

198 Papartis — **Vytautas Gudynas**-Papartis, g. 1922 m. Gustaitynės k., Prienų vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. gegužės 20 d. Geležinio Vilko pulko (rinktinės) partizanas, 3-os (vėliau 52-os) kuopos II būrio vadas. 1946 m. gruodžio 2 d. apdovanotas juostele „Už narsumą". Žuvo 1947 m. vasario 5 d. Gražučių k., Prienų vls., pas Jundilus.

199 Kalnas — **Juozas Luiza**-Kalnas, g. 1898 m. Panemunėje, Kauno aps. Lietuvos kariuomenės atsargos karininkas. Nuo 1945 m. pabaigos — Geležinio Vilko rinktinės partizanas. Žuvo (susisprogdino bunkeryje) 1946 m. spalio 30 d. Mozūriškių miške, prie Garančiškės k., Veiverių vls.

1946 m. gruodžio 2 d. apdovanotas (po mirties) juostele „Už narsumą".

200 Žaibas — **Antanas Markauskas**-Žaibas, g. 1922 m. Ilgakiemio k., Garliavos vls., Kauno aps. Nuo 1944 m. pabaigos — Geležinio Vilko pulko (rinktinės) partizanas, Dešinio kuopos būrio vadas. Žuvo (susisprogdino bunkeryje) 1946 m. spalio 30 d. Mozūriškių miške, prie Garančiškės k., Veiverių vls.

201 Linas — **Kazys Stravinskas,** g. 1925 m. Ilgakiemio k., Garliavos vls., Kauno aps. Nuo 1944 m. gruodžio 20 d. Dešinio kuopos partizanas. Žuvo (susisprogdino bunkeryje) 1946 m. spalio 30 d. Mozūriškių miške, prie Garančiškės k., Veiverių vls.

1946 m. gruodžio 2 d. apdovanotas (po mirties) juostele „Už narsumą".

P.Buzas-Žvejas teigia, kad tai **Albinas Slavinskas,** g. 1923 m.

202 Žvejas — **Povilas Buzas**-Žvejas, g. **1919** m. Bačkininkų k., Pakuonio vls., Kauno aps. Geležinio Vilko rinktinės 3-os kuopos II būrio partizanas nuo **1946** m. pradžios. **1946** m. spalio 30 d., kareiviams suradus Mozūriškių miške, prie Garančiškės k., partizanų bunkerį, kontūzytas pateko priešams.

Atvežtas tardymui į Marijampolę, jis sugebėjo išsilaisvinti surištas rankas, bandė nuginkluoti sargybinį ir bėgti, tačiau nepavyko. 1947 m. kovo 20 d. Karo tribunolo nuteistas 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Pečioros, Intos, Abezės lageriuose, Komijoje. Nuo 1955 m. balandžio 20 d. iki 1956 m. lapkričio 18 d. išbuvo tremtyje Komijoje. Grįžo į Lietuvą.

203 Krūmas — Geležinio Vilko rinktinės 3-os kuopos partizanas.

204 Šarvas — **Simonas Kleiza**-Šarvas, g. 1908 m. Čiudiškių k., Prienų vls. Nuo 1945 m. rudens — Geležinio Vilko rinktinės 3-os kuopos I būrio partizanas. 1947 m. kovo 8 d. Mačiūnų k., Prienų vls. buvo suimtas. Rugpjūčio 13 d. Karo tribunolo nuteistas 25 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Oziorlage, Irkutsko sr. 1956 m. liepos 31 d. paleistas grįžo į Lietuvą, kur 1957 m. rugsėjo 26 d. vėl suimtas. 1963 m. birželio 18 d. paleistas iš Dubrovlago, Mordovijoje. Grįžo į Lietuvą.

205 Aušrelė — **Anastazija Kleizaitė**-Aušrelė, Rasa, g. 1922 m. Pakampiškių k., Klebiškio vls., Marijampolės aps. Kauno universiteto Medicinos fakulteto IV kurso studentė, nuo 1945 m. spalio 2 d. Geležinio Vilko rinktinės medicinos sesuo. Žuvo išduota 1947 m. vasario 5 d. Gražučių k., Prienų vls., Jundilų sodyboje, kartu su broliu Krienu ir būrio vadu Paparčiu.

206 Tvora — **Vincas Gerulis,** žr. 100.

207 Audra — **Vincas Morkūnas**-Audra, g. 1925 m. Mačiūnų k., Prienų vls., Marijampolės aps. Nuo 1944 m. pabaigos — Geležinio Vilko pulko (rinktinės) 3-os kuopos partizanas. Žuvo 1946 m. rugsėjo 6 d. bunkeryje, Čiudiškių k., Prienų vls.

208 Genys — **Jurgis Kučinskas**-Genys, g. 1920 m. Dirbo eiguliu Mačiūnuose, Prienų vls., Nuo 1944 m. pabaigos — Geležinio Vilko pulko (rinktinės) 3-os kuopos partizanas. Žuvo 1946 m. rugsėjo 6 d. bunkeryje, Čiudiškių k., Prienų vls.

209 Ispanas — **Motiejus Franka**-Ispanas, g. 1924 m. Čiudiškių k., Prienų vls. Nuo 1945 m. pavasario — Geležinio Vilko rinktinės 3-os kuopos partizanas. Žuvo 1946 m. rugpjūčio 8 d. Šauliškių k., Prienų vls.

1950 m. rudenį apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus Pasižymėjimo raštu.

210 Beržas — **Jurgis Pinkvarta**-Beržas, g. 1927 m. Giniūnų k., Prienų vls. Nuo 1944 m. pabaigos — Geležinio Vilko pulko (rinktinės) 3-os kuopos partizanas. Žuvo 1946 m. rugpjūčio 8 d. Šauliškių k., Prienų vls.

211 Stuobris — **Mataušas Šalčius**-Stuobris, g. 1916 m. Prienlaukio k., Prienų vls. Nuo 1945 m. pavasario — Geležinio Vilko rinktinės 3-os kuopos partizanas. Žuvo 1946 m. balandžio 22 d. Šauliškių k., Prienų vls.

212 Kaspinas — **Kazimieras Aukštikalnis**-Kaspinas, g. 1921 m. Šauliškių k., Prienų vls. Nuo 1945 m. pavasario — Geležinio Vilko rinktinės 3-os kuopos partizanas. Žuvo 1946 m. balandžio 22 d. Šauliškių k.,

Prienų vls. Sužeistas, degdamas išbėgo iš degančio tvarto ir, kieme parkritęs, mirė.

213 Čempijonas — **Jonas Valenta**-Čempijonas, g. 1914 m. Trakiškių k., Marijampolės vls. 1944 m. rudenį įstojo į partizanų gretas. Vadovavo būriui. 1946 m. pabaigoje apdovanotas juostele „Už narsumą". 1947 m. pavasarį paskirtas Geležinio Vilko rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininku, o po metų — laikinai eiti Ūkio skyriaus viršininko pareigas. 1948 m. vasarą paskirtas mokomosios kuopos antros laidos puskarininkių egzaminų komisijos pirmininku. 1949 m. pavasarį perkeltas į Vytauto rinktinę Žvalgybos skyriaus viršininku, tačiau žuvus Geležinio Vilko rinktinės vadui Tigrui grįžo ir paskirtas rinktinės vadu. Žuvo išduotas 1949 m. lapkričio 14 d. Prankiškės k., Šilavoto vls., rinktinės štabo bunkeryje.

214 Šarūnas — **Vytautas Juodis-**Šarūnas, g. 1922 m. Kėbliškių k., Pakuonio vls., Kauno aps. 1945 m. sausio 6 d. įstojo į partizanų gretas. Nuo 1945 m. spalio 30 d. Geležinio Vilko rinktinės Gedimino (Viesulo) kuopos II būrio vadas. 1946 m. rugsėjo 10 d. paskirtas 4-os kuopos vadu, gruodžio 2 d. apdovanotas juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą". Suteiktas grandinio laipsnis. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 17 d. bunkeryje Ašmintos k., Prienų vls. su 6 kovos draugais.

1950 m. spalio 2 d. apdovanotas (po mirties) III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

215 Pavasaris — **Juozas Batutis**-Pavasaris, g. 1921 m. Pagaršvio k., Prienų vls. Nuo 1945 m. pradžios — Geležinio Vilko pulko (rinktinės) partizanas, 4-os kuopos kuopininkas. 1947 m. — I būrio būrininkas. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 17 d. bunkeryje Ašmintos k., Prienų vls. su 6 kovos draugais.

1950 m. rudenį apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus Pasižymėjimo raštu.

216 Serbentas — **Bronius Jurevičius**-Serbentas, g. 1921m. Mauručių k., Veiverių vls., Marijampolės aps. Baigęs dvi gimnazijos klases. 1939 — 1941 m. tarnavo 3-e artilerijos pulke, baigė mokomąją kuopą. Prasidėjus karui, su okupantais nesitraukė, liko Lietuvoje. Įstojo į savisaugos dalinius, kovojo Rytų fronte; suteiktas puskarininkio laipsnis. Nuo 1945 m. vasaros — Geležinio Vilko rinktinės partizanas, paskirtas 4-os kuopos I būrio vadu. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 17 d. bunkeryje Ašmintos k., Prienų vls. su 6 kovos draugais.

1950 m. rudenį apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus Pasižymėjimo raštu.

217 Bitinas — **Povilas Šiugždinis**-Bitinas, g. 1925 m. Alksniakiemio k., Prienų vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. pradžios iki 1947 m. vasaros vadovavo atskirai veikiančiam partizanų būriui prie Nemuno, Prienų vls. Būriui prisijungus prie Geležinio Vilko rinktinės 4-os kuopos, paskirtas

darbui į rinktinės štabą. Gerai kalbėjo vokiškai. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 17 d. bunkeryje Ašmintos k., Prienų vls. su 6 kovos draugais.

1950 m. lapkričio mėn. apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus Pasižymėjimo lapu.

218 Šermukšnis — **Kazys Grajauskas**-Šermukšnis, g. 1925 m. Gervėnupio k., Aukštosios Panemunės vls., Kauno aps. Nuo 1946 m. gegužės mėn. — Geležinio Vilko rinktinės 4-os kuopos I būrio partizanas. 1947 m. pavasarį perkeltas į 3-ą kuopą. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 17 d. bunkeryje Ašmintos k., Prienų vls. su 6 kovos draugais.

1950 m. rudenį apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus Pasižymėjimo raštu.

219 Meteoras — **Vincas Prajara**-Meteoras, g. 1923 m. Vilkabūdės k., Igliškėlių vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. pradžios — Geležinio Vilko rinktinės 4-os kuopos I būrio partizanas, paskirtas I būrio skyriaus vadu, vėliau — būrininku. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 17 d. bunkeryje Ašmintos k., Prienų vls. su 6 kovos draugais.

1950 m. rudenį apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiaus Pasižymėjimo raštu.

220 Merkys — **Algirdas Juodis**-Vermachtas, Merkys, g. 1924 m. Kėbliškių k., Pakuonio vls., Kauno aps. 1945 m. sausio 1 d. įstojo į partizanų gretas. 1946 m. gegužės 19 d. paskirtas Mindaugo partizanų grupės vadu. Vėliau ši grupė tapo Geležinio Vilko rinktinės 5-a (Žiedo) kuopa. 1946 m. gruodžio 28 d. apdovanotas juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą". Žuvo išduotas 1947 m. liepos 17 d. bunkeryje Ašmintos k., Prienų vls.

221 Jūratė — **Aldona Kazlauskaitė-**Jūratė. Geležinio Vilko rinktinės ryšininkė. 1947 m. liepos 26 d. suimta Ašmintos k., Prienų vls.

222 Ramunė — **Elena Sabastijauskaitė**-Ramunė, g. 1923 m. Kaune. Geležinio Vilko rinktinės ryšininkė, gyveno Kaune, Gedimino 4, bt. 5. 1946 m. gruodžio mėn. apdovanota juostele „Už uolumą". 1947 m. liepos 26 d. suimta Ašmintos k., Prienų vls., kalinta Kaune, vėliau išvežta į Unžlagą, Gorkio sr., kur Ypatingojo pasitarimo gruodžio 20 d. nuteista 10 m. lagerio. Paleista 1955 m. grįžo į Lietuvą.

223 Bijūnas — **Albinas Buzas**-Bijūnas, g. 1926 m. Kazimieravo k., Prienų vls., Marijampolės aps. Geležinio Vilko rinktinės 3-os kuopos II būrio skyrininkas. 1946 m. gruodžio 28 d. apdovanotas juostele „Už narsumą". 1947 m. rudenį perkeltas į 54-ą kuopą. Žuvo išduotas 1947 m. gruodžio 25 d. Šerninės k., Sasnavos vls., užvažiavęs į pasalą.

224 Speigas — **Antanas Gudynas**-Speigas, g. 1921 m. Gustaitynės k., Prienų vls., Marijampolės aps. Vytauto-Paparčio brolis. Okupacijos pradžioje 1945 m. buvo stribu Veiveriuose ir dirbo partizanams. Geležinio Vilko rinktinės partizanas, nuo 1946 m. būrio vado, vėliau Vyčio tėvūnijos

vado pavaduotojas. Žuvo 1953 m. liepos 3 d. Bačkininkų miške — nušautas MGB agento „Vacio".

225 Barsukas — **Jurgis Brazaitis**-Barsukas, g. 1922 m. Girininkų **II** k., Veiverių vls., Marijampolės aps. Buvęs policininkas. Nuo 1944 m. — Arlausko kuopos, vėliau įėjusios į Žalgirio rinktinę, partizanas, paskirtas **II** būrio vadu. Nuo 1948 m. pradžios — rinktinės Broliško teismo narys. 1949 m. vasarą paskirtas Dariaus-Girėno tėvūnijos štabo viršininku. Žuvo 1951 m. spalio 23 d. Marvos miške, Kauno aps.

226 Naras — **Pranas Kazlauskas**-Naras, g. 1923 m. Purvininkų k., Aukštosios Panemunės vls., Kauno aps. Nuo 1945 m. pavasario — Geležinio Vilko rinktinės partizanas. 1946 m. birželio 12 d. kautynių metu Garliavos miške sužeistas. Liepos 27 d. rastas miręs Kozerų miškelyje, Prienų vls. Palaidotas Klebiškio partizanų kapinėse.

227 Šiaurys — **Vincas Senavaitis**-Žaliavelnis, Šiaurys, g. 1923 m. Pakiauliškio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps., daugiavaikėje ūkininko šeimoje. Kovą su bolševikais pradėjo 1940 m. dar mokydamasis gimnazijoje. 1943 m. baigė Vilniaus miškų mokyklą, dirbo Vilniaus krašte, Kenos urėdijoje girininku. 1944 m. balandžio 3 d. įstojo į Lietuvos Vietinę rinktinę savanoriu. Rinktinę sunaikinus, slapstėsi gimtinėje, įsidarbino Klebiškio girininkijoje. Lapkričio mėn. iš Pakiauliškio kaimo jaunimo organizavo pirmąjį partizanų būrį ir jam vadovavo. Vėliau Prienų būrio vadas. Ltn. M. Kuzmickui-Briedžiui perėmus vadovavimą, V. Senavaitis paskirtas būrio Orientacinio skyriaus viršininku. 1945 m. balandžio mėn., žuvus Briedžiui, greta tiesioginių ėjo ir Prienų būrio vado pareigas. 1945 m. gegužės mėn. būrys performuotas į Geležinio Vilko pulko 8-ą kuopą, kurios vadu išrinktas P. Kučinskas-Klevas, Apynys, o Šiaurys paskirtas kuopos Orientacijos skyriaus viršininku. Birželio 17 d. kautynėse Degimų k., Prienų vls. sunkiai sužeistas ir, partizanams traukiantis, miške paslėptas. Grįžę po kautynių partizanai sužeistojo nerado. Jis dingo be žinios. Jo garbei kuopa pavadinta Šiaurio vardu.

228 Anbo — **Jonas Bulota**-Anbo, g. 1917 m. Mielaišupio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. Karo lakūnas, puskarininkis. Bolševikams okupavus Lietuvą paleistas į atsargą. 1944 m. pabaigoje įstojo į partizanų eiles. Paskirtas būrio, kuopos vado pavaduotoju. 1945 m. spalio 30 d. — Geležinio Vilko rinktinės adjutantu, 1947 m. rugpjūčio 14 d. — rinktinės 2-os kuopos vadu, o rugpjūčio 20 d. — laikinai eiti Birutės rinktinės vado pareigas. Antros mokomosios kuopos puskarininkiams lektorius. Žuvo išduotas 1947 m. rugsėjo 24 d. rinktinės štabo bunkeryje prie Veiverių su apygardos kapelionu ir 4 pareigūnais.

1947 m. lapkričio 4 d. apdovanotas (po mirties) juostele „Už narsumą".

229 Rambynas — **Juozas Morkūnas**-Rambynas, g. 1910 m. Mačiūnų k., Prienų vls., Marijampolės aps. Vienas iš keturių brolių partizanų. Nuo 1945 m. kovo mėn. Geležinio Vilko pulko Dešinio kuopos partizanas. Žuvo 1946 m. sausio 7 d. kautynėse prie Rimų ūkio, Rutkiškių k., Prienų vls.

230 Jungas — **Juozas Kleiza**-Jungas, g. 1916 ar 1918 m. Pačiudiškių k., Prienų vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. kovo 25 d. — Geležinio Vilko rinktinės 3-os kuopos I būrio partizanas. Buvo paskirtas skyrininku, vėliau — būrininku. Žuvo 1946 m. gegužės 9 d. Šauliškių k., Prienų vls. Perlaidotas į Garliavos kapines.

1950 m. spalio 2 d. apdovanotas (po mirties) III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

231 Robinzonas — **Antanas Kasperavičius**-Robinzonas, g. 1921 m. Ilgakiemio k., Garliavos vls., Kauno aps. 1944 m. pabaigoje įstojo į besiformuojančią Geležinio Vilko partizanų grupę. Žuvo 1947 m. kovo 5 d. Jurginiškių k., Garliavos vls.

232 Jaunutis — **Vytautas Jundila**-Jaunutis, g. 1922 m. Gražučių k., Klebiškio vls., Marijampolės aps. Nuo 1947 m. pradžios — Geležinio Vilko rinktinės 3-os (Kęstučio) kuopos I būrio partizanas, vėliau paskirtas skyriaus vadu, o metų pabaigoje — būrio vadu. Žuvo 1948 m. kovo 18 d. Čiudiškių k., Prienų vls., kartu su rinktinės vadu Daumantu ir kitais štabo pareigūnais.

233 Leitenantas — **Jonas Ulevičius**-Leitenantas, Ainis. Geležinio Vilko rinktinės 2-os kuopos II būrio vadas. 1947 m. pavasarį iš pareigų atleistas ir pervestas į I būrį eiliniu kovotoju. Metų pabaigoje paskirtas šio būrio vadu. 1948 m. pabaigoje paskirtas rinktinės štabo spec. pareigūnu. Žuvo 1949 m. vasario mėn. Prienšilyje.

234 Rymantas — **Jonas Petras Aleščikas**-Gediminas, žr. **111.**

235 Žilvitis — **Antanas Popiera**-Žilvitis, g. 1929 m. Dambraukos k., Marijampolės vls. Nuo 1946 m. pradžios — Geležinio Vilko rinktinės partizanas. Paskirtas 6-os kuopos I būrio skyrininku. Žuvo išduotas 1948 m. birželio 7 d. Nendriniškių k., Marijampolės vls.

236 Šaulys, Leninas — **Vladas Senkus**-Uosis, Leninas, Šaulys, g. 1915 m. Kiršų k., Gižų vls., Vilkaviškio aps. Gyveno Marijampolėje. Priklausė Šaulių Sąjungai. 1945 m. pavasarį suimtas, užverbuotas ir paleistas. Atėjus paskirto susitikimo su MGB darbuotojais dienai, įstojo į partizanus. 1947 m. liepos mėn. paskirtas Kęstučio rinktinės štabo viršininku. Žuvo liepos 29 d. Liepynų k., Marijampolės vls., vykdamas į paskyrimo vietą kartu su kitais dviem štabo pareigūnais.

237 Šarūnas — **Vincentas Žvingila**-Šarūnas, g. 1924 m. Baraginės k., Liudvinavo vls., Marijampolės aps. Studentas. 1946 m. įstojo į Geležinio Vilko rinktinės 6-os kuopos partizanų gretas. Gruodžio 26 d. apdovanotas

juostele „Už narsumą". 1947 m. vasario 25 d. paskirtas I būrio vadu, suteiktas grandinio laipsnis. Liepos mėn. paskirtas darbui į Kęstučio rinktinės štabą. Žuvo liepos 29 d. Liepynų k., Marijampolės vls., vykdamas į paskyrimo vietą kartu su kitais dviem štabo pareigūnais.

238 Delfinas — **Petras Medelis**-Delfinas, g. 1923 m. Patašinės k., Marijampolės vls. Geležinio Vilko rinktinės 6-os kuopos Sanitarinio skyriaus viršininkas, vėliau 55-os kuopos I būrio vadas. 1947 m. liepos mėn. paskirtas darbui į Kęstučio rinktinės štabą. Žuvo liepos 29 d. Liepynų k., Marijampolės vls., vykdamas į paskyrimo vietą kartu su kitais dviem štabo pareigūnais.

239 Liūtas — **Juozas Stanaitis**-Liūtas, g. 1912 m. Būdninkų k., Gudelių vls., Marijampolės aps. Lietuvos kariuomenės viršila. Nuo 1945 m. partizanas, Geležinio Vilko rinktinės 1-os kuopos III būrio vadas. 1946 m. gruodžio 28 d. apdovanotas juostele „Už narsumą". Žuvo išduotas 1947 m. liepos 30 d. Raišupio k., Marijampolės vls., pas Karčiauską.

240 Šalmas — **Jonas Popiera**-Šalmas, g. 1925 m. Dambravos k., Marijampolės vls. Nuo 1946 m. pradžios Geležinio Vilko rinktinės 6-os kuopos partizanas. 1947 m. pradžioje perkeltas į 1-ą (vėliau 54-ą) kuopą būrininko pareigoms. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 30 d. Raišupio k., Marijampolės vls., pas Karčiauską.

1950 m. spalio 2 d. apdovanotas (po mirties) II laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

241 Žaibas — **Vincas Bridžius**-Žaibas, g. 1910 ar 1920 m. Žaliosios ar Pagirėlių k., Sasnavos vls., Marijampolės aps. Geležinio Vilko rinktinės 1-os kuopos II būrio skyrininkas. 1947 m. sausio 12 d. suteiktas grandinio laipsnis. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 30 d. Raišupio k., Marijampolės vls., pas Karčiauską, kartu su kitais penkiais kovotojais.

1950 m. spalio 2 d. apdovanotas (po mirties) III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

242 Lakūnas — **Kazimieras Mykolaitis**-Lakūnas, g. Trakiškių k., Marijampolės vls. Geležinio Vilko rinktinės 1-os (vėliau 54-os) kuopos partizanas. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 30 d. Raišupio k., Marijampolės vls., pas Karčiauską , kartu su kitais penkiais kuopos kovotojais.

1950 m. spalio 2 d. apdovanotas (po mirties) III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi.

243 Aidas — **Vytautas Mykolaitis**-Aidas, g. 1928 m. Trakiškių k., Marijampolės vls. Geležinio Vilko rinktinės 1-os (vėliau 54-os) kuopos partizanas. Žuvo išduotas 1947 m. liepos 30 d. Raišupio k., Marijampolės vls., pas Karčiauską.

1950 m. spalio 2 d. apdovanotas (po mirties) III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su Kardais).

244 Bizūnas — **Stasys Vasiliauskas**-Bizūnas iš Aukšto-Balbieriškio k., Marijampolės aps., 1944 m. rudenį įstojo į besiformuojantį partizanų būrį. Nuo 1947 m. pradžios — Geležinio Vilko rinktinės 2-os kuopos II būrio skyrininkas, kuopininkas. Vasarą paskirtas kuopos vadu, tačiau po mėnesio iš pareigų atleistas. Žuvo 1948 m. liepos 30 d. — nusišovė nenorėdamas patekti gyvas, okupantų kareiviams ieškant bunkerio, kuriame slėpėsi.

245 Žaibas — **Kazys Urbonavičius**-Žaibas, g. 1925 m. Dūmiškių k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. Baigęs 6 gimnazijos klases. 1945 m. pradžioje įstojo į Vinco Senavaičio-Žaliavelnio organizuojamą partizanų būrį. 1946m. birželio—rugsėjo mėn. partizanavo Dainavos apygardoje Jono Kučinsko-Spyruoklio būryje. Grįžęs į Geležinio Vilko rinktinės 2-os kuopos Pjūklo būrį, ėjo kuopininko pareigas. 1948 m. pradžioje laikinai paskirtas 53-os kuopos vadu, o vasarą — rinktinės štabo Okio dalies viršininku. 1949 m. gruodžio 26 d. klastingai suimtas ir 1951 m. sausio 26 d. pasmerktas sušaudyti.

1950 m. rudenį apdovanotas (po mirties) Laisvės Kovos Kryžiumi III laipsnio (su kardais).

246 Briedis — **Martynas Kuzmickas**-Briedis, g. 1910 m. Navickų k., Alytaus vls. Lietuvos kariuomenės Alytaus ulonų pulko kavalerijos leitenantas. 1944 m. artinantis rusams, pasitraukė į Vakarus. 1945 m. sausio mėn. su 14-os lietuvių parašiutininkų grupe grįžo į Lietuvą, nusileido Gudelių vls. Buvo išrinktas Geležinio Vilko partizanų pulko vadu. Žuvo 1945 m. balandžio 13— 14 d. naktį Pabrasčių (ar Ringėnų) k., Balbieriškio vls., traukiantis po Būdninkų kautynių.

247 Judošius — **Vytautas Urbonavičius**-Judošiukas, g. Dūmiškių k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. Geležinio Vilko pulko partizanas. Žuvo 1945 m. vasario 22 d. Šilavoto puolimo išvakarėse Naujasodžio k. Palaidotas Skersabalio miške.

248 Perkūnas — **Jonas Gelčys**-Perkūnas, g. 1920 m. Kalvių k., Kruonio vls., Kaišiadorių aps. Partizanas nuo 1944 m. rugsėjo 20 d. Kitapus Nemuno, Darsūniškio ir Kalvių k. apylinkėse, veikusio būrio, vėliau Geležinio Vilko rinktinės 8-os kuopos II būrio vadas. Žuvo 1945 m. spalio 16 d. Vangų k., Pakuonio vls. patekęs į pasalą. Žuvusio kūną rusai nusivežė į Pakuonį ir užkasė Bajoraičio sodybos patvoryje. 1991 m. palaikai perlaidoti Jonučių kapinėse.

249 Mačys — **Juozas Liniauskas**-Mačys, g. 1923 m., iš Pakiauliškio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. Geležinio Vilko pulko partizanas. Žuvo 1945 m. vasario 22 d. Šilavoto puolimo metu: sužeistas mirė pakeliui į Prienų šilą. Palaidotas Skersabalio miške.

250 Rainys — **Jonas Senavaitis**-Rainys, g. 1925 m. Pakiauliškio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps., daugiavaikėje ūkininko šeimoje. Nuo

1944 m. lapkričio mėn. brolio Vinco-Žaliavelnio būrio, vėliau Geležinio Vilko rinktinės partizanas. Žuvo 1947 m. gegužės mėn. kautynėse sunkiai sužeistas, atvežtas į Prienų MVD būstinę ir stribų užmuštas.

251 Katiuša — **Juozas Šiugždinis**-Katiuša, g. 1916 m. Pakampiškių k., Prienų vls. Geležinio Vilko pulko (rinktinės) partizanas. Degimų kautynėse 1945 m. birželio 11 d. sunkiai sužeistas ir mirė liepos 17 d. tėviškėje, kur sode ir palaidotas. Perlaidotas į Šilavoto kapines.

252 Lazdynas — neišaiškintas.

253 Balkis — **Juozas Malinauskas**-Balkis, g. 1920 m. Kazlų k., Kazlų Rūdos vls., Marijampolės aps. 1945 m. pavasarį įstojo į Briedžio organizuojamą partizanų būrį, paskirtas į trečią skyrių. Būdninkų kautynių metu nežuvo, bet gyvas pateko priešui į rankas.

254 sanitarijos sesuo — **Marytė Senavaitytė**-Mirta, g. 1921 m. Pakiauliškio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps., daugiavaikėje ūkininko šeimoje. Medicinos sesuo, dirbo ligoninėje Vilniuje. Broliui Vincui-Žaliavelniui organizuojant partizaninį pasipriešinimą okupantams, įstojo į jo Prienų būrį. Žuvo 1945 m. balandžio 13 d. Būdninkų kautynėse, teikdama pagalbą sužeistam partizanui. Partizanai žuvusiąją palaidojo Dūmiškių k. pamiškėje. 1989 m. palaikai perlaidoti Šilavoto kapinėse.

255 Šaltis — Geležinio Vilko pulko Dešinio būrio partizanas.

256 Aršusis — **Jonas Kisielius**-Aršusis, g. 1924 m., iš Sarginės k., Šilavoto vls. Prienų „Žiburio" gimnazijos auklėtinis. Geležinio Vilko pulko Dešinio būrio partizanas. Žuvo (sužeistas susisprogdino) 1945 m. balandžio 4 d. Žemaitkiemio kautynėse. Palaikus artimieji palaidojo Plutiškių kapinėse.

257 Išdykėlis — 1945 m. pavasarį vadovavo Sasnavos vls. susikūrusiam partizanų būriui.

258 Trakėnas — **Jonas Ališauskas**-Trakėnas iš Žemaitkiemio k., Šilavoto vls., Marijampolės aps. Geležinio Vilko pulko Dešinio būrio partizanas. Žuvo 1945 m. balandžio 4 d. Žemaitkiemio kautynėse.

259 Pjūklas — **Zigmas Juška**-Pjūklas, g. 1923 m. Vilkaviškio vls., gyveno Panevėžio vls. Vokiečių kariuomenės gretose kovojo Rytų fronte. Pateko į rusų nelaisvę. Pabėgęs iš belaisvių lagerio parsigavo į Lietuvą ir Alytaus aps. įstojo į partizanų būrį. 1945 m. pavasarį perėjo į Geležinio Vilko rinktinę. 1946 m. gegužės 14 d. paskirtas Šiaurio kuopos vadu, vėliau 2-os kuopos vadu. Gruodžio 2 d. apdovanotas juostelėmis „Už uolumą" ir „Už narsumą". 1947 m. liepos 9 d. iš 2-os kuopos vado pareigų atleistas. Rugpjūčio 14 d. pakeitė slapyvardį į Zigmantą. 1948 m. sausio 18 d. paskirtas rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininku. Žuvo išduotas 1948 m. kovo 17 d. Čiudiškių k., Prienų vls., kartu su rinktinės vadu, kitais štabo pareigūnais ir partizanais.

1950 m. spalio 2 d. apdovanotas (po mirties) III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais).

Parengė *Kęstutis Kasparas*

Naudota pirmosios „Dienoraščio" laidos pavardžių rodyklė (parengė Dalia Kuodytė) ir Juozo Daumanto „Partizanų" 5-os laidos paaiškinimai (parengė Kęstutis Kasparas ir Bonifacas Ulevičius)

ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

Abramavičius-Abramaitis Bronius — Spyglys 37, 147, 181, 186, 190
Adomaitis Zigmas - Vanagas, Plienas 28-29, 93, 182, 199
Aguonėlė (sl.) 140, 209
Aidas (sl.) 125, 207
Aidas, žr. Mykolaitis Vytautas
Ainis, žr. Kučinskas Pranas
Aitvaras, žr. Kmieliauskas Juozas
Akucevičius 78, 81
Aleksa, žr. Gurevičius Vincas
Aleščikas Jonas Petras — Gediminas, Gintautas, Margis, Rymantas 124, 170, 176, 207, 222, 229
Aleškevičius Antanas — Ateitis 122—123, 206
Alfonsas, žr. Deksnys Jonas
Algis, žr. Bacevičius Vytautas
Ališauskas Jonas — Trakėnas 180, 232
Almas, žr. Demikis Jonas
Anbo, žr. Bulota Jonas
Andrius, žr. Staneika Vytautas
Apynys, žr. Kučinskas Pranas
Aras (sl.) 50-54, 71, 73, 76, 194
Aras, žr. Mikalauskas Vytautas
Arlauskas Alfonsas — Geležinis Vilkas 199-201
Arlauskas Alfonsas — Teras 158, 217
Arminas, žr. Lukša Juozas
Aršusis, žr. Kisielius Jonas
Arūnas, žr. Lukša Antanas
Arūnas, žr. Stačiokas Algirdas
Ateitis, žr. Aleškevičius Antanas
Ateitis, žr. Gurevičius Vincas
Audra, žr. Morkūnas Vincas
Audronis, žr. Pyplys Kazimieras
Auksutis, žr. Navickas Vaclovas
Aukštikalnis Kazimieras — Kaspinas 172, 226
Aušrelė, žr. Kleizaitė Anastazija
Aušrelė, žr. Senkutė Angelė

Ąžuolas (sl.) 40-41, 191
Ąžuolas, žr. Brokas Albinas
Ąžuolas, žr. Bučionis Antanas
Ąžuolas, žr. Račius Vytautas
Ąžuolis (sl.) 90, 198
Ąžuolis, žr. Jėčys Dominykas

Bacevičius Vytautas — Algis, Vygandas, Jurgis Baltrušaitis 34, 74, 147, 150, 167, 185-187, 189
Bajoraitis Antanas — Šturmas 158, 217
Bajoras (sl.) 100, 203
Bakūnas 89
Balandis (sl.) 57, 195
Balandis, žr. Labūnaitis Juozas
Balandis, žr. Marcinonis Antanas
Balandis, žr. Marijauskas Stasys
Balandis, žr. Varnagiris Vitalius
Balinis, žr. Butanavičius Justinas
Baliukevičius Lionginas — Dzūkas 11
Balkis, žr. Malinauskas Juozas
Balkus Dominykas — Tūzas 68, 196
Balsys Juozas — Dobilas 184
Balsys V. 20
Baltrušaitis Juozas — Tigras 118, 170, 206, 226
Baltrušaitis Jurgis, žr. Bacevičius Vytautas
Baltrušaitis Klemensas — Kurtas, Skirgaila 113, 165, 179, 204-205, 223
Baltrušaitis Motiejus 184
Baltukės (sl.) 92, 199
Baltūsis Antanas - Žvejys 25, 32-33, 46, 48-49, 80, 83-88, 105, 113, 136, 142-143, 146-148, 150-151, 153, 155-156, 167-170, 182-184, 189, 194, 204, 212, 221
Baravykas (sl.) 122, 125, 140, 206
Baritonas, žr. Pečiulis Antanas
Barsukas, žr. Brazaitis Jurgis
Bartašiūnas J. 211
Basanavičius, žr. Lasavickas Jonas
Batutis Juozas — Pavasaris 172, 226
Bendaravičius Sergiejus — Špokas 65, 159—160, 162, 218
Bervingė Julius — Negras 163, 170, 221
Beržas, žr. Pinkvarta Jurgis
Bijūnas, žr. Buzas Albinas

Bitinas, žr. Šiugždinis Povilas
Bizūnas, žr. Vasiliauskas Stasys
Borisevičius Vincentas 20
Boruta Juozas — Kaributas 194
Brangutė, žr. Sidabra Juozas
Brazaitis Jurgis — Barsukas 173, 228
Brazauskas Bronius - Sakalas 82-83, 92, 189
Brazys Jonas — Klajūnas 156, 215
Briedis (sl). 142-143, 209
Briedis, žr. Dubickas Jonas
Briedis, žr. Kuzmickas Martynas
Bridžius Vincas — Žaibas 177, 230
Brokas, žr. Pileckis Jonas
Brokas Albinas — Ąžuolas 39, 191
„Bronė" (ag. sl.), MGB agentė 199
Bučinskaitė-Petrulionienė Salomėja — Skruzdė 99, 203
Bučinskas Vytas - Klajūnas 126-127, 130-133, 208
Bučionis Antanas — Ąžuolas 127, 208
Bulota Jonas - Anbo 22, 24, 174, 176, 228
Burba Antanas - Ledas 55-57, 62, 70, 76-77, 119, 122-123, 141, 194
Butageidis, žr. Marčiulionis Juozas
Butanavičius Justinas — Balinis, Gegužis 55, 77, 194
Butkevičius Algirdas 216
Butkevičius Liudvikas - Luobas 187, 189, 198, 216
Butvydas Vincas, jo dukros Audronė, Lee, Kristina 5
Butvydienė Viltis 5
Buzas Albinas - Bijūnas 173, 176, 227
Buzas Povilas - Žvejas 172, 224-225

Ciplijauskas Jonas — Sakalas 39, 190

Čegelinas Boleslovas 20
Čempijonas, žr. Valenta Jonas
Čereška Feliksas - Karvelis 161-162, 219
Černiauskas Juozas — Žaibas, Gintaras, Vasaris 28, 31—32, 182
Čėpla Stasys - Vilkas 57, 62-64, 68, 71, 77, 192, 195
Čėpla Vytautas - Uosis 119-120, 206
Čibirka Vladas Vikis, Vijūnas 89-91, 198
Čiuplys Pranas 196
Čižeika Jonas - Stepas, Survila 22-24, 95, 201
Čygas 19

Dabrila J. 20
Dabušis 154, 213
Dadurkevičiai 220
Dagilis 207
Dagilis, žr. Šliaužys Antanas
Dailidė Urbantas - Tauras 82-83, 196
Dainius, žr. Salinka Albinas
Daktaras, žr. Kulikauskas Antanas
Dalia, žr. Nausėdaitė Elena
Daumantas, žr. Lukša Juozas
Daumantas, žr. Varkala Algirdas
Daunoras 22 — 23
Daunoras, žr. Deksnys Jonas
Debesys, žr. Glinskas Vainius
Degučiai 194
Degutis Kazys — Raginis 221, 223
Deksnys Jonas — Daunoras, Alfonsas, Hektoras, Prapuolenis 145, 150, 196, 210-211, 214
Delfinas, žr. Medelis Petras
Demikis Jonas — Eumas, Almąs 189, 202
Dešinys, žr. Pinkvarta Kazimieras
Dėdžiukas, žr. Starkevičius Pranas
Dičpinigaitytė Domicėlė — Laimutė 83, 198
Didvalis Vytautas - Vidginas 160, 219
Diedukas, žr. Jakštas (Jakštavičius) Stasys
Diemedis, žr. Šeferis Jonas
Dobilas, žr. Balsys Juozas
Dobilas, žr. Valenta Vitalius
Drunga Zigmas — Šernas, Mykolas Jonas 9, 33, 34, 46-48, 75, 81—83, 87, 145, 168, 181, 183-185
Dubickas Jonas — Briedis 78, 196
Dulskis 89-91
Dzūkas, žr. Baliukevičius Lionginas

Erelis, žr. Markulis Juozas
Eumas, žr. Demikis Jonas

Faustas, žr. Grybinas Aleksandras
Franka Motiejus — Ispanas 172, 174, 225
Frolovas 223

Garnatkevičius Albinas — Vilkas 194
Garnys, žr. Gresser Helmut
Gavėnas Vytautas - Vampyras, Granitas 30-33, 46, 48-49, 74, 76, 80 82-87, 106, 112, 141-142, 145, 154, 157-158, 160, 170, 182- 183, 189 193- 194, 217
Gediminas, žr. Aleščikas Jonas Petras
Gediminas, žr. Vabalas Alfonsas
Gedvilas 152
Gegutė, žr. Lasavickienė-Valentaitė Petronė
Gegužis, žr. Butanavičius Justinas
Gelčys Jonas — Perkūnas 178, 231
Geležinis Vilkas, žr. Arlauskas Alfonsas
Genys, žr. Kučiauskas Vladas
Genys, žr. Kučinskas Jurgis
Gerulis Vincas - Tvora 114, 172, 174, 205, 225
Gicevičius Antanas — Vanagas 76, 196
Giedrulis, žr. Senkus Jonas
Gintaras (sl.) 164, 221
Gintaras, žr. Černiauskas Juozas
Gintaras, žr. Neifalta Vladas
Gintautas, žr. Aleščikas Jonas Petras
Girininkas, žr. Kvietkauskas Bronius
Gylys Antanas 205
Gylys Jurgis — Kalnius 126, 508
Glambinskas Bronius 76
Glinskas Vainius — Debesys 158, 217
Gluosnis, žr. Keršulis Vytautas
Grafas, žr. Lelešius Justinas
Grajauskas Kazys — Šermukšnis 172, 227
Grambuolys, žr. Vabalas Vytautas
Granitas, žr. Gavėnas Vytautas
Greblikas 195, 206
Greblikas Kazimieras — Sakalas 170, 176, 194
Gresser Helmut — Garnys 52, 194
Griausmas, žr. Maceina Klemensas
Grikšeliai 214
Grincevičius Jonas — Negras 137, 209
Grybinas Aleksandras - Faustas 95-97, 197, 200
Grušauskas Antanas — Siaubas 128, 138, 208
Gudaitis Antanas - Perkūnas 83, 198
Gudynas Antanas — Speigas 173, 228

Gudynas Vytautas - Papartis 172, 224-225, 228
Gurevičius Stasys - Nykštukas 160-161, 219-220
Gurevičius Vincas — Žebrys, Aleksa, Ateitis 160

Hansas (sl.) 100, 203
Hektoras, žr. Deksnys Jonas
Hitleris 16

Ilgūnas Jurgis - Šarūnas 35-37, 46-48, 82-83, 92, 94-100, 102-105, 112, 142-143, 147, 189, 202
Ischakov 199
Ispanas, žr. Franka Motiejus
Išdykėlis (sl.) 180, 232
Ivanauskas 223

Ylius Antanas - Vilkas 187, 189

Jakštas (Jakštavičius) Stasys — Katinas, Diedukas 93—95, 166, 199—200
Jakštys Juozas — Tarzanas 27, 89, 91, 153, 181
Janulis Kazimieras 201
Jasaitis Justinas - Naktis 191, 168, 170-171, 223
Jasiulaitis Juozas - Turklys, Kazokas 28, 32, 36, 84-91, 95, 103, 112, 181, 145, 147-149, 153-154
Jaunutis, žr. Jundila Vytautas
Jėčys Dominykas — Ąžuolis 146, 212
Jokeris, žr. Stravinskas Antanas
Jovaras, žr. Lelešius Viktoras
Judošius, žr. Urbonavičius Vytautas
Jundila Vytautas — Jaunutis 176, 229
Jundilai 224-225
Jungas, žr. Kleiza Juozas
Juodis, žr. Lukša Juozas
Juodis Algirdas — Vermachtas, Merkys 172, 227
Juodis Vytautas — Šarūnas 172, 226
Juodsnukis 205
Juodvarnis, žr. Lukša Stasys
Juodzevičiai 52, 54
Juodzevičius Juozas 194
Juodzevičiūtė-Žilionienė Regina 194
Jurčenka 223
Jurelionis Juozas — Sakalas 126—127, 208

Jurevičius Bronius — Serbentas 172, 226
Jurgelaitis Jonas — Kardas 80, 197
Juselytė Vitalija - Naktibalda 80, 197
Juška Zigmas — Pjūklas 180, 232
Jūratė, žr. Kazlauskaitė Aldona
Jūreivis (sl.) 142-143,209

Kairys, žr. Mockapetris Petras
Kajokas Sigitas — Kovas, Audra, Varniukas 65, 160—162, 218
Kalnas, žr. Luiza Juozas
Kalnius, žr. Gylys Jurgis
Kapsas, žr. Martinaitis Antanas
Karčiauskas 202, 230
Kardas, žr. Jurgelaitis Jonas
Kardas, žr. Stravinskas Juozas
Kaributas, žr. Boruta Juozas
Karijotas, žr. Kavaliauskas Bronius
Karolis (sl.) 100, 203
Karvelis, žr. Čereška Feliksas
Kasparas Kęstutis 12
Kasperavičius Antanas — Robinzonas 175, 229
Kaspinas, žr. Aukštikalnis Kazimieras
Kašėta Algis 8
Katinas, žr. Jakštas (Jakštavičius) Stasys
Katiuša, žr. Šiugždinis Juozas
Kavaliauskas Bronius — Karijotas 47, 53, 55, 76, 193
Kavaliauskas Vaclovas - Krūmas 122, 125, 140, 156, 167-168, 206
Kazelytė Janina - Saulutė 141, 157, 209
Kazimieraitis, žr. Vitkus Juozas
Kazimieras, žr. Lukša Juozas
Kazimieras, žr. Seliokas Albinas
Kazlauskaitė Aldona - Jūratė 172, 227
Kazlauskas Pranas — Naras 173, 228
Kazokas, žr. Jasiulaitis Juozas
Kazokas, žr. Vaičiulevičius Stasys
Keleris Aleksas — Tigras 161 — 162
Kelmas, žr. Milinkevičius Juozas
Keršulis Vytautas - Gluosnis 124, 172, 175, 207
Kęstutis, žr. Lukša Juozas
Kirstukas, žr. Šimanskis Algirdas
Kisielius Jonas — Aršusis 180, 232

Kižėnaitis Albinas — Šermukšnis 45, 52, 141, 192
Klajūnas, žr. Brazys Jonas
Klajūnas, žr. Bučinskas Vytas
Klajūnas, žr. Žaldaris Algirdas
Kleiza Jonas - Siaubas, Žalvaris 10, 27, 32, 143, 147, 181-182
Kleiza Juozas — Jungas 174, 229
Kleiza Vincas - Sakalas 166, 173-174, 176, 222
Kleiza Simonas — Šarvas 172, 225
Kleiza — Krienas 225
Kleizaitė Anastazija — Aušrelė, Rasa 172, 225
Klevas (sl.) 164-165,221
Klevas, žr. Kučinskas Pranas
Klevas, žr. Račius Vytautas
Kmieliauskas Juozas — Aitvaras, Napoleonas 159, 218
Kovas, žr. Kajokas Sigitas
Kovas, žr. Taunys Leonas
Krienas, žr. Kleiza
Krikščiūnas Jurgis - Rimvydas, Vytautas 155, 166, 170, 214, 218, 220
Kristupas, žr. Sasnauskas Adolfas
Krūmas (sl.) 172, 225
Krūmas, žr. Kavaliauskas Vaclovas
Kučiauskas Vladas - Genys 89-90, 198
Kučinskas Jonas — Spyruoklis 231
Kučinskas Jurgis — Genys 172, 225
Kučinskas Pranas — Ainis, Apynys, Klevas 46, 83, 97, 156—157, 176, 192, 215, 228
Kulikauskas Antanas — Daktaras 150, 213
Kunigaikštis, žr. Vabalas Vytautas
Kuodytė Dalia 11
Kupčinskas Juozas 61, 154, 195
Kurtas, žr. Baltrušaitis Klemensas
Kutkaitis Feliksas - Žalgiris 167, 205, 223
Kuzmickas Martynas - Briedis 178-179, 228, 231
Kvietkauskas Bronius — Girininkas 28, 93, 182

Labūnaitis Juozas — Balandis 28, 181
Laimutė, žr. Dičpinigaitytė Domicėlė
Lakūnas, žr. Mykolaitis Vytautas
Lakūnas, žr. Neifalta Jonas
Lapaitis, žr. Petraška Juozas Antanas
Lapėnas 107

Lasavickas Jonas — Basanavičius 65
Lasavickienė-Valentaitė Petronė — Gegutė, Pašvaistė 65
Latvaitis 206
Lazauskas Albinas — Šalmas 170
Lazdynas (sl.) 179, 232
Ledas, žr. Burba Antanas
Leitenantas, žr. Ulevičius Jonas
Leizinėkas Jonas — Skroblas 127, 136, 208
Lelešius 19
Lelešiuvienė-Draugeliūtė 15
Lelešiuvienė-Abraitytė Magdalena 15
Lelešius Antanas 15, 17, 21
Lelešius Juozas (sūnus) 15, 21
Lelešius Juozas (tėvas) 15
Lelešius Justinas - Krivaitis, Grafas 7, 9-12, 14-22, 24-27, 32-33, 35, 48-49, 86, 112, 189, 191, 221
Lelešius Kazimieras 19
Lelešius Viktoras - Jovaras 10, 15, 17-18, 20-21, 96-97, 114, 178, 202
Lelešius Vytautas 11,21
Lelešiūtė-Lelešiuvienė Marija 19
Lelešių dukros: Viktorija, Magdalena 15
Leninas, žr. Senkus Vladas
Leonavičius Algirdas - Vytis 39-41, 86, 191
Liepa, žr. Ptakauskas Jurgis
Linas, žr. Stravinskas Kazys
Liniauskas Juozas — Mačys 178, 231
Liūtas, žr. Stanaitis Juozas
Luiza Juozas — Kalnas 172, 224
Lukša Antanas — Arūnas 165, 170, 221
Lukša Juozas — Juodis, Vytis, Kazimieras, Skirmantas, Arminas, Kęstutis, Skrajūnas, Daumantas, Mykolaitis 10-11, 22, 95, 150, 155, 166, 170, 184, 200-202, 212, 214, 216, 218, 220-221
Lukša Stasys - Juodvarnis, Tautvydas 165, 172, 205, 221, 223
Luobas, žr. Butkevičius Liudvikas

Maceina Klemensas - Griausmas 114-118, 172, 175, 205
Mackevičius Antanas 20
Mačys, žr. Liniauskas Juozas
Makarevičius Juozas — Žilvitis 216
Malinauskas Juozas — Balkis 179, 232

Marcinonis Antanas — Balandis 65
Marčiulionis Juozas — Butageidis 128—131, 134, 208
Margiris 95, 159
Margis, žr. Aleščikas Jonas Petras
Marijauskas Stasys — Balandis 124, 141, 207
Markauskas Antanas — Žaibas 172, 224
Markulis Juozas — Erelis, dr. Narutavičius, prof. Šalčiūnas, „Ąžuolas", „Noreika", Peslys 145-146, 150-155, 167, 184, 210-212, 214, 221-222
Martinaitis Antanas — Kapsas 147 — 148,213
Matulevičius Kazys - Radvila 48, 112, 170, 204, 224
Matulevičius Vytautas — Pempė 162, 220
Mažytis, žr. Pyplys Kazimieras
Mažvydas, žr. Pyplys Kazimieras
Medelis Petras - Delfinas 176, 230
Merkys, žr. Juodis Algirdas
Meška, žr. Puišys Vytautas
Meškis, žr. Staneika Vytautas
Meteoras, žr. Prajara Vincas
Mikalauskas Vytautas — Aras 165, 222
Mikelionis Vincas — Vargdienis 125, 207
Miliauskas Ciprus — Sopranas 65
Miliauskas Jonas — Tranvilis 157, 160, 215
Milinkevičius Juozas — Kelmas 162
Milkevičius Pranas - Vilkas 125, 141, 208
Mindaugas, žr. Pyplys Kazimieras
Mindaugas, žr. Stepulevičius-Stepulis Vladas
Mirta, žr. Senavaitytė Marytė
Misiukevičius Petras — Strazdas 65
Misiūnas Jonas — Žaliasis Velnias 212
Mykolaitis, žr. Lukša Juozas
Mykolaitis Kazimieras — Lakūnas 177, 230
Mykolaitis Vytautas - Aidas 177, 230
Mykolas Jonas, žr. Drunga Zigmas
Mockapetris Petras — Kairys 113, 205
Montvila 22, 24
Morkūnas Juozas — Rambynas 174, 229
Morkūnas Vincas — Audra 172, 174, 225

Naktibalda, žr. Juselytė Vitalija
Naktis, žr. Jasaitis Justinas
Napoleonas, žr. Kmieliauskas Juozas

Naras, žr. Kazlauskas Pranas
Našta (sl.) 120, 206
Naujokienė 191
Nausėdaitė Elena — Dalia 205
Navickas Vaclovas — Perkūnas, Auksutis 43 — 44, 46 — 49, 51, 53 — 57, 62, 64-65, 68-69, 71-72, 75-77, 80, 83, 85-86, 124, 191
Negras, žr. Bervingė Julius
Negras, žr. Grincevičius Jonas
Neifalta Jonas — Lakūnas 120, 206
Neifalta Vladas - Gintaras 138, 140, 209
Nevėžis, žr. Radžiukynas Antanas
Nykštukas, žr. Gurevičius Stasys

Oželis, žr. Ratkelis Albinas
Ožys, žr. Valenta Adolfas

Paleckis 152
Papartis, žr. Gudynas Vytautas
Pašvaistė, žr. Lasavickienė-Valentaitė Petronė
Pavasaris, žr. Batutis Juozas
Paukštis (sl.) 142-143,209
Paulius (sl.) 100, 203
Pečiulis Antanas — Baritonas 65, 160, 165, 219
Pečkys Vincas — Voverukas 62 — 63, 195
Pempė, žr. Matulevičius Vytautas
Perkūnas, žr. Gelčys Jonas
Perkūnas, žr. Gudaitis Antanas
Perkūnas, žr. Navickas Vaclovas
Perlas, žr. Žalongeris Vladas
Peslys, žr. Markulis Juozas
Petraška Juozas Antanas — Lapaitis, Patrimpas 168, 223
Petrenko (Petrauskas), žr. Deksnys Jonas
Petrikas J. 20
Petruškevičius 199
Petruškevičius Jurgis — Pinavijas 97, 114—115, 202
Peteris 157, 189, 216
Pileckis Jonas - Brokas, Šarūnas 32-35, 48-49, 75, 80-85, 106, 112, 142, 183, 189,
Pinavijas, žr. Petruškevičius Jurgis
Pinkvarta Jurgis — Beržas 172, 225
Pinkvarta Kazimieras - Dešinys 95, 114, 117, 174, 176, 201

Pyplys Kazimieras — Tigras, Mažytis, Mažvydas, Mindaugas, Audronis 157-160, 163, 184, 216-217
Pjūklas, žr. Juška Zigmas
Plechavičius Povilas 201
Plienas (sl.) 92, 99-100, 199
Plienas, žr. Adomaitis Zigmas
„Plienas", MGB agentas 183
Popiera Antanas - Žilvitis 176, 229
Popiera Jonas — Šalmas 177, 230
Prajara Vincas - Meteoras 172, 227
Pranaitis 204
Prapuolenis, žr. Deksnys Jonas
Ptakauskas Jurgis — Liepa 136, 209
Puišys Vytautas - Meška 27, 82-83, 181
Pupka J. 219
Pušelė, žr. Senkutė Anelė Julija
Putinas (sl.) 213

Račius Jonas — Klevas 60, 195
Račius Vytautas — Ąžuolas 59, 68, 195
Radastas, žr. Švedas Albinas
Radvila, žr. Matulevičius Kazys
Radzevičius Vytautas — Vaidila 183, 186
Radžiukynas Antanas — Nevėžis 127, 136, 208
Raginis, žr. Degutis Kazys
Rainys, žr. Senavaitis Jonas
Ramanauskas Adolfas — Vanagas 197, 213, 216
Rambynas, žr. Gavėnas Vytautas
Rambynas, žr. Morkūnas Juozas
Ramonis (sl.) 112,204
Ramunė, žr. Sabastijauskaitė Elena
Ramunis (sl.) 120, 206
Rašytinis Juozas - Šarvas 80, 158, 160, 166, 197
Ratkelis Albinas - Oželis 50-53, 55-56, 60, 62, 65, 69-70, 73, 76-77, 79, 86, 106, 157, 160, 162-163, 193-194
Rimgaudas (sl.) 127, 136, 208
Rimvydas, žr. Krikščiūnas Jurgis
Rymantas, žr. Aleščikas Jonas Petras
Robinzonas, žr. Kasperavičius Antanas

Sabastijauskaitė Elena — Ramunė 172, 227
Sakalas, žr. Brazauskas Bronius
Sakalas, žr. Ciplijauskas Jonas
Sakalas, žr. Greblikas Kazimieras
Sakalas, žr. Jurelionis Juozas
Sakalas, žr. Kleiza Vincas
Salinka Albinas — Dainius 194
Sasnauskas Adolfas - Kristupas 59, 62, 73, 119-120, 195
Saulutė, žr. Kazelytė Janina
Seliokas Albinas - Šrapnelis, Kazimieras 98, 115-116, 118, 202
Senavaitis Jonas — Rainys 178, 232
Senavaitis Vincas - Žaliavelnis, Šiaurys 173-174, 204, 206, 228, 231
Senavaitytė Marytė — Mirta 232
Senkus Jonas — Giedrulis 39, 190
Senkus Vladas — Uosis, Leninas, Šaulys 176, 229
Senkutė AnelėJulija - Pušelė 157-158, 165, 216, 219
Senkutė Angelė — Aušrelė 159, 218
Serbentas, žr. Jurevičius Bronius
Siaubas, žr. Grušauskas Antanas
Siaubas, žr. Kleiza Jonas
Sidabra Juozas - Brangutė 82-83, 197
Skirgaila, žr. Baltrušaitis Klemensas
Skirgaudas (sl.) 169, 224
Skirmantas, žr. Lukša Juozas
Skydas, žr. Vasiliauskas Jurgis
Skrajūnas, žr. Lukša Juozas
Skroblas, žr. Leizinėkas Jonas
Skruzdė, žr. Bučinskaitė-Petrulionienė Salomėja
Skučas Juozas — Šaulys 167, 222
Slavickas 158
Slavinskas Albinas 224
Smetona Antanas 109, 137
Sopranas, žr. Miliauskas Ciprus
Speigas, žr. Gudynas Antanas
Spyglys, žr. Abramavičius Bronius
Spyruoklis, žr. Kučinskas Jonas
Stačiokas Algirdas — Arūnas 222
Stalinas 16, 110, 156
Stanaitis Juozas — Liūtas 177, 230
Staneika-Stanevičius Vytautas — Andrius, Meškis, Oskaras, Stuoga 145, 196, 209, 211

Staniulis Jonas — Šarūnas 99—100, 203
Starkevičius Pranas — Dėdžiukas 99—101, 203
Stepas, žr. Čižeika Jonas
Stepulevičius-Stepulis Vladas - Mindaugas 112, 121, 124-127, 129—130, 136-138, 204
Stravinskas Antanas - Jokeris 126-127, 129-131, 133, 136, 169, 208
Stravinskas Juozas — Kardas, Žiedas 46—48, 81—83, 192, 198
Stravinskas Kazys — Linas 172, 224
Strazdas, žr. Misiukevičius Petras
Stuobris, žr. Šalčius Mataušas
Sukackas 17
Survila, žr. Čižeika Jonas

Šalčius Mataušas — Stuobris 172, 225
Šalmas, žr. Lazauskas Albinas
Šalmas, žr. Popiera Jonas
Šalna, žr. Zaskevičius Algimantas Vincas
Šaltis (sl.) 179, 232
Šapalas, žr. Žaldaris Pranas
Šarūnas, žr. Ilgūnas Jurgis
Šarūnas, žr. Juodis Vytautas
Šarūnas, žr. Pileckis Jonas
Šarūnas, žr. Staniulis Jonas
Šarūnas, žr. Žaldaris Benjaminas
Šarūnas, žr. Žvingila Vincentas
Šarvas, žr. Kleiza Simonas
Šarvas, žr. Rašytinis Juozas
Šaulys, žr. Senkus Vladas
Šaulys, žr. Skučas Juozas
Šeferis Jonas - Diemedis 43, 50-53, 55, 60, 66, 69-71, 73, 76-77, 156-158, 191
Šermukšnis 22, 24
Šermukšnis, žr. Grajauskas Kazys
Šermukšnis, žr. Kižėnaitis Albinas
Šernas, žr. Drunga Zigmas
Šiaurys, žr. Senavaitis Vincas
Šidlauskas Antanas 223
Šimanskis Algirdas — Kirstukas, Algirdas 165, 222
Šiugždinis Juozas — Katiuša 178, 232
Šiugždinis Povilas — Bitinas 172, 227
Šliaužys Antanas — Dagilis 170

Špokas, žr. Bendaravičius Sergiejus
Šrapnelis, žr. Seliokas Albinas
Štreimikienė Adelė 192, 217, 219
Štrimas Vincas - Šturmas 103, 154, 158, 170, 204
Šturmas, žr. Bajoraitis Antanas
Šturmas, žr. Štrimas Vincas
Švedas 209
Švedas Albinas - Radastas 164-165, 221

Tamaliūnas J. 190
Tarzanas (sl.) 138, 140, 209
Tarzanas, žr. Jakštys Juozas
Taunys Leonas — Kovas 185
Tauras (sl.) 142-144,209
Tauras, žr. Dailidė Urbantas
Tautvaiša, žr. Zaskevičius Algimantas Vincas
Tautvydas, žr. Lukša Stasys
Teras, žr. Arlauskas Alfonsas
„Tiesa", MGB agentė 184
Tigras, žr. Keleris Aleksas
Tigras, žr. Pyplys Kazimieras
Trakėnas, žr. Ališauskas Jonas
Trakimavičius Alfonsas — Žalgiris 124, 141, 207
Tranvilis, žr. Miliauskas Jonas
Turklys, žr. Jasiulaitis Juozas
Tvora, žr. Gerulis Vincas
Tūzas, žr. Balkus Dominykas

Ulevičius Jonas — Leitenantas 176, 229
Uosis, žr. Čėpla Vytautas
Uosis, žr. Senkus Vladas
Urbonavičius Kazys - Žaibas 178-179, 231
Urbonavičius Vytautas — Judošiukas, Judošius 178, 231

Ūkelis Pranas 219

Vabalas Alfonsas - Gediminas 92, 99-102, 149-152, 170, 199
Vabalas Vytautas — Grambuolys, Kunigaikštis 43, 46, 52, 54 — 56, 62, 64, 70, 77, 80, 84-86, 141-142, 157, 159, 165-166, 191-192, 209, 219
Vagonis 181, 213
Vaičiulevičius Stasys - Kazokas 119, 123, 142-143, 206

Vaidila 22
Vaidila, žr. Radzevičius Vytautas
Vaidila, žr. Vilionis Jonas
Valaitis Jonas - Viesulas 157, 159, 163-164, 170, 215
Valenta Adolfas - Ožys 65-66, 68, 73, 158, 196
Valenta Jonas — Čempijonas 172, 226
Valenta Vitalius — Dobilas 65
Valtys Jonas 186
Vampyras, žr. Gavėnas Vytautas
Vanagas, žr. Adomaitis Zigmas
Vanagas, žr. Gicevičius Antanas
Vanagas, žr. Ramanauskas Adolfas
Varanavičius 199
Vargdienis, žr. Mikelionis Vincas
Varis (sl.) 124, 207
Varkala Algirdas - Žaliukas, Daumantas 21, 95, 113, 117, 150, 167, 176, 201, 223, 229
Varnagiris Vitalius — Balandis 45, 192
Vasaris, žr. Černiauskas Juozas
Vasiliauskas Jurgis — Skydas 76 — 80, 163, 196
Vasiliauskas Stasys — Bizūnas 178, 231
Večerskis Juozas 202
Venclova 152
Vermachtas, žr. Juodis Algirdas
Vidginas, žr. Didvalis Vytautas
Viesulas (sl.) 167, 222
Viesulas, žr. Valaitis Jonas
Vijūnas, žr. Čibirka Vladas
Vikis, žr. Čibirka Vladas
Vikis, žr. Žaldaris Algirdas
Vilionis Jonas — Vaidila 83, 198
Vilius (sl.) 156, 215
Vilkas, žr. Čėpla Stasys
Vilkas, žr. Garnatkevičius Albinas
Vilkas, žr. Ylius Antanas
Vilkas, žr. Milkevičius Pranas
Vitkauskas 152
Vitkus Juozas - Kazimieraitis 47, 145, 150, 168, 193, 207, 210
Vizgirda A. — Kapsas 181
Vygandas, žr. Bacevičius Vytautas
Vytautas, žr. Krikščiūnas Jurgis

Vytautas, žr. Žemaitis Jonas
Vytis, žr. Leonavičius Algirdas
Vytis, žr. Lukša Juozas
Voverukas, žr. Pečkys Vincas

Zaskevičius Algimantas Vincas — Šalna, Tautvaiša, agentas „Bagdonas", „Benamis" 155, 167, 213 — 214
Zaskevičius Stasys 213
Zaveckas Bronius 218

Žaibas, žr. Bridžius Vincas
Žaibas, žr. Černiauskas Juozas
Žaibas, žr. Markauskas Antanas
Žaibas, žr.Urbonavičius Kazys — Žaibas
Žaldaris Algirdas — Vikis, Klajūnas 158, 164, 217
Žaldaris Benjaminas — Šarūnas 163, 194
Žaldaris Pranas — Šapalas 184
Žalgiris, žr. Kutkaitis Feliksas
Žalgiris, žr. Trakimavičius Alfonsas
Žaliabarštis Juozas 17
Žaliasis Velnias, žr. Misiūnas Jonas
Žaliavelnis, žr. Senavaitis Vincas
Žaliukas, žr. Varkala Algirdas
Žalongeris Vladas - Perlas 159-160, 209, 218
Žalvaris, žr. Kleiza Jonas
Žebrys, žr. Gurevičius Vincas
Žemaitis Jonas — Vytautas 203
Žemaitis Zigmas 152, 213
Žiedas, žr. Stravinskas Juozas
Žilvitis, žr. Makarevičius Juozas
Žilvitis, žr. Popiera Antanas
Žilvitis, žr. Žiūrys Jonas
Žiūrys Jonas — Žilvitis 158, 217
Žvejas, žr. Buzas Povilas
Žvejys, žr. Baltūsis Antanas
Žvingila Vincentas — Šarūnas 176, 230
Žvinys Jonas 20

VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ

Abezė 225
Aguonis 218
Agurkiškė, k., miškas 82, 181, 190, 197-198
Alytus, aps. 208-209, 212-213, 218, 223-224, 231-232
Alksnėnai 181
Alksniakiemis 227
Alksniškė 185
Altajus 94, 109, 194
Amerika 171
Anglija 66, 171, 196
Antanava, vls. 189
Archangelskas, sr. 187, 198
Ariogala, vls. 187
Armališkių k. 199, 203
Arodiškė 191
Ašmena, aps. 213
Ašminta 226-227
Augustavas 219
Aukštaitija 212
Aukšto-Balbieriškis 231
Aukštoji Panemunė, vls. 199, 224, 227-228
Ąžuolų Būda 98, 115, 198

Bačkininkai 225, 228
Baden Badenas 211
Bagotoji 198
Bairoitas 210
Bajoriškė 207
Balbieriškis, vls. 179, 223, 231
Balsupiai 197, 217
Baltarusija 199, 202
Baltupiai 192
Bambiniai 196

Baraginė 230
Bardauskai 79
Bartininkai, vls. 17, 77, 189, 191, 193-194
Barzdai, vls. 181, 204, 215
Berlynas 108
Beržinių k. 215
Bestraigiškė 126
Biržai, aps. 212
Brasta 189
Brazavas 219
Bobiai 181
Borisovas 186
Briuselis 193
Budavonė 20
Buktiškių k. 181
Butelizna 208
Būda 190
Būdnykai (Būdninkai) 10, 179, 230-231
Būdviečiai 219
Būdvietis, vls. 219

Čepeliškės 174, 205
Černiachovskas 195
Čiudiškių k. 201, 205, 225, 229, 232

Daiginė 197
Dambrauka 229
Dambrava 230
Danivanka 77
Darsūniškis 231
Daugpilis 210
Degimai 173, 228
Degučiai 16, 182, 190
Deivoniškių k. 51-52, 196
Dygriai 222
Dovydai 181-182
Dubrovlagas 195, 200, 213, 225
Dusia, ežeras 121, 125, 137-138, 140
Dūmiškės 231
Dzūkija 119, 121, 125, 138, 142, 168-169, 185, 193, 210
Dženčelauka 17

Elbė 200
Ežerynai 208

Gaisteriškės 191
Gaištai 208
Garančiškė 224-225
Garlausgirė 113
Garliava, vls. 95, 175, 182, 200, 202, 205, 207, 222, 224, 228-229
Geisteriškių k. 209, 218
Gelvonys 188
Gervėnupis 227
Gerviškės 208
Giluišių k. 219
Giniūnai 205, 225
Gintautai 194, 196, 218
Giraitė 125
Girininkai II 228
Gižai, vls. 17, 183, 190, 192, 194, 217, 221, 229
Gyviškiai 114, 202
Gorkis, sr. 227
Grabava 176
Graužiniai 196
Gražiškiai, vls. 9, 16, 77, 196, 213, 220
Gražučiai 224-225, 229
Grikapolis 191
Griškabūdis 183
Grybinė 193, 221
Gudeliai I, vls. 179, 185, 201, 230-231
Gulbiniškių k. 183-184, 192, 194, 217, 219
Gurbšilis 191, 217
Gustaitynė 224, 228

Elveriškių k. 195, 206
Ėglupis 203

Igliškėliai, vls. 9, 16, 115, 176, 202, 227
Ilgakiemis 224, 229
Ilgalauka 195
Ingavangis 179
Inta 224-225

Irkutskas, sr. 182, 195, 203, 213, 221, 225
Išlandžiai 192, 195, 206
Išlaužas 113
Izraelis 187

Jakimavičiai 195
Janauka 219
Janėnai 204
Jankai, vls. 101, 181-183, 186, 190, 198, 200
Jarcevas 198
Jaunionys 198
JAV 211
Javaravas, vls. 9
Jeniseiskas, r. 198
Jonučiai 207, 222, 231
Jovaišiai 208
Judonių k. 208
Juodbariškių k. 203
Juodbūdis 202, 221
Juodeikiai 199
Jurginiškių k. 175, 205, 229
Jūrė 186

Kaišiadorys, aps. 221, 231
Kajackai 222
Kalesninkai, miškas 216
Kaliningradas, sr. 195
Kalvarija, vls., r. 51, 54, 68, 72, 186, 191-192, 194-196, 218-219
Kalviai 231
Kalniškė 71, 119-120, 122-123, 125, 138, 140, 177, 206
Kampinių k. 181, 213
Kamšai 195
Kapčiamiestis 126
Karaganda, sr. 182, 187-188, 196, 200, 213
Kargopollagas 187
Karužai 196
Katinai 181-182
Kaunas, aps. 11, 14, 19, 21-22, 25, 93, 107, 146, 166-167, 181-183, 185, 187-188, 190, 192-193, 195, 198-202, 204-205, 209-211, 213-214, 216, 218-229
Kaušių k. 198

Kazimieravas 227
Kazlai 232
Kazlavas 220
Kazliškių k. 190, 216
Kazlų Rūda, vls. 47, 82, 92, 98, 100, 186, 198, 200-201, 203, 207, 222, 232
Kelmė 214
Kena 228
Keturvalakiai, vls. 79, 191-192, 196, 209, 215, 217-218, 221, 224
Kėbliškių k. 216,226-227
Kėdainiai, aps. 187, 191
Kiduliai, vls. 197
Kirsna, upė 65, 70, 76 — 77
Kirsnelė 207
Kiršai 229
Kybartai 79, 201
Klaipėda 185
Klampučiai 40
Klebiškis, vls., miškas 173, 222, 225, 228-229
Klevinė 18
Kolyma 221
Komija 187, 197-198, 203, 213, 221, 224-225
Kovelis 188
Kozerai 228
Krasnojarskas, kr. 198
Krikštonys 129-131, 209
Krosna, vls. 195, 206
Kruonis, vls. 231
Krušinskai 199
Kuibyševas, r. 203
Kuktiškių k. 189
Kulautuva 213
Kulčikai 204
Kupriai 206
Kvietkinė 70

Laibagaliai 208
Laibikiai 218
Lankeliškės 9, 16-17, 20, 41, 78-79, 191
Latvija 151-152
Laukiniai 190
Lazdijai, aps. 71, 191, 195-196, 204, 206-209, 212, 219

Leipalingis, vls. 193, 208
Lekėčiai, miškas 181
Lelionys 198
Leningradas 212
Lenkija 67, 151-152, 160, 166, 183, 188, 196, 202, 209-210, 213-214, 219-220
Leščiai 187
Liepalotai 201
Liepynai 196, 229-230
Lietuva 7-8, 10-11, 17, 20, 36, 43, 45, 47, 57, 59, 61, 63, 67, 74, 80, 83-84, 92, 101, 104, 106-111, 114, 120-121, 136-139, 142-146, 149, 151-153, 155, 158, 164, 167-171, 174, 176, 182-188, 190-191, 193, 195-203, 207, 209-213, 216, 218-220, 223-228, 231-232
Liškiava 193
Liubavas 186, 191, 195, 219-220
Liudvinavas, vls. 159-160, 192, 194, 197, 215, 217, 219-220, 230
Lukšiai, vls. 190, 197-198, 200
Lvovas 213

Mačiūnai 225, 229
Maklakovas 198
Mardosai 223
Marijampolė, vls., aps. 9, 15-16, 19, 33, 47, 51, 53, 76, 91, 102, 116, 141, 157, 163, 176, 182-183, 185-198, 200-207, 209, 213, 215, 217-221, 223-232
Markovo dvaras 193
Marva 228
Maskva 107-108, 110, 156, 167, 174, 204
Mauručiai 226
Mažeikiai, aps. 193
Medviši ų k. 179
Medžiūnai 212
Menkupiai 219
Merkinė, vls. 208
Meškučiai 194
Metelių ež. 121
Mielaišupis 228
Mieldažiškių k. 192
Mikalinė 223
Mikaliūnai 208
Mikyčio Trakas 126

Miliūnai 209
Mindaugai 192
Mikalinė 204, 206
Minlagas 197, 224
Miškiniai 207
Mizerai 209
Mockava 219
Mokolai 197
Moliniškės 78
Mordovija 195, 200, 213, 225
Mozūriškių miškas 224 — 225

Naujasis Klebiškis 205
Naujasodis 231
Navasodai 9, 15, 18, 202
Navickai 231
Nedėlberžis 203
Nemoboliai 208
Nemunas 82, 94, 128, 170, 231
Nendriniškių k. 229
Neris 198
Norilskas 195
Novosibirskas, sr. 203

Obelija 209
Opšrūtai 215
Orija 195
Oziorlagas 182, 195, 203, 225
Ožkasviliai 182, 217

Pabaltijys 66-67
Pabradė 190
Pabrasčiai 231
Pačiudiškių k. 174, 222, 229
Paežeriai 39
Pagrašvio k. 226
Paginėvio k. 187
Pagirėliai 230
Pagyviškiai 185
Pagraižio miškas 83, 96, 116-117, 192, 198
Pagrūdai 207

Pajevonys 191, 195, 197
Pakampiškių k. 225, 232
Pakiauliškis 228, 231-232
Pakirsniai 191
Pakuonis, vls. 216, 225-227, 231
Palaima 218
Palanga 186, 203
Palemonas 214
Palios 73, 116
Paliūnai 124, 191
Panevėžys, vls. 184, 232
Paryžius 199
Paserninkai 208
Paskarlupiai 181
Pasūduonis 218
Pašelstva 192
Patašinė 230
Patilčiai 218, 220
Pažeimeniai 194
Pažėrai 202
Pečiora, Pečiorlagas 197, 213, 225
Penkiniai 192
Pervazininkai 197
Petkeliškių k. 222
Petrašiūnai 188, 190
Pietariai 18
Pilėnai 159
Pilviškiai, vls. 19, 88, 96, 102, 183-184, 189, 191, 198, 213, 217
Pinčiškės k. 191, 223
Pitsbergas 211
Plungė 185-186
Plutiškės 16, 97, 189, 232
Poltava 188
Pomeranija 190
Prancūzija 199
Prankiškės k. 226
Prienai, vls., aps., r. 116-117, 192, 198, 201, 204-206, 224-229, 232
Prienlaukis 225
Prienšilis 229, 231
Prūsija 17
Punios šilas 206, 212, 224

Punskas, vls. 196, 214, 220
Purvininkai 228
Puskelniai 17, 183
Puskepuriai 183
Puziškės k. 189, 223
Pūstapėdžiai 191
Pūščia 126-127, 129, 134-136

Radyščius 208
Raišupis 10, 20-21, 176, 202, 230
Raseiniai, aps., r. 187, 203, 214
Raudondvaris 198
Raudonoji jūra 162
Reketija 195
Ringėnai 231
Rokeliai 199
Rokiškis 184, 210
Rudamina, vls. 120, 123, 140-141, 195, 206-207
Runkiai 186
Rutkiškių k. 229
Rusija 43, 80, 130, 171, 190, 200, 214
Rūda 192
Rūdelė 65, 70-71

Samara 214
Sangrūda, vls. 191, 219
Santaka 194
Sardokai 193, 217
Sarginė 232
Sasnava, vls. 11, 18-19, 21, 91, 96, 99, 115, 176, 183, 189, 202, 213, 228, 230, 232
Saulėgrąžių k. 220
Seinai , aps. 191, 196, 204, 207, 214, 219-220
Seirijai, vls. 208-209
Seirijų Trakas 125—126
Seliščė 213
Senabūdis 219
Seredžius 203
Sevostlagas 221
Siberija 196
Sibiras 72, 21, 94, 104, 109, 138, 152, 159, 171, 190, 197, 209, 218-219

Simnas, vls. 207, 209
Skaisčiūnai 48
Skardupiai 34, 52, 55, 183-184, 186-188, 194, 196, 215-216
Skersabalis 231
Skirptiškės k. 201
Skriaudžiai 195, 222
Skuodo-Ketkūnai 193
Smolinyčia 202
Sodenai 197
Sorbona 199
Sovietų Sąjunga 182, 184, 186
Spartai 208
Starkai 181
Steplagas 182, 196, 200, 213
Stonkūnai 209
Subačiškė 213
Suvalkai 213
Suvalkija 7, 149, 185-186
Sūsninkai, k., miškas 56, 70, 73, 76-77, 119, 141, 192

Šakiai, aps. 181-183, 189-190, 197-198, 200, 204
Šarabūdė 202
Šauliškių k. 205, 225 - 226, 229
Šerninė 207, 228
Šeštokai 120
Šešupė 28-29, 55, 76-77, 91, 102, 119, 141, 161-162
Šėta, vls. 191
Šiauliai, aps., r. 187, 199, 209
Šikutiškių k. 198
Šilakojis 82, 91, 99, 199, 203
Šilavotas, vls. 10, 97, 178-179, 185, 189, 192, 198, 202, 205, 223, 226, 228, 231-232
Šilosėdai 191
Šilutė 19
Šimėkiai 96, 224
Šimuliai 197, 215
Šiupyliai 187
Šiūrupis 205
Šlynakiemis 214
Štuthofas 210
Šunkariai 190, 200

Šunskai, vis, 17, 53, 55, 76, 82, 91, 163, 183, 190, 193, 196, 217-218
Švedija 211,216
Šventaženis 191, 204, 206, 208-209

Tabarauskai 195
Tabariškių k. 221
Taišetas, sr., lageris 203, 221
Taizininkai 208
Tarybų Sąjunga 162, 168
Tauragė, aps. 209, 212
Temlagas 203
Tiumenė, sr. 221
Trakai 197
Trakiškių k. 186, 215, 226, 230
Turlojiškės 70
Tursučiai 218
Tuskulėnai 187

Uchtižemlagas 203
Ukmergė, aps. 211-212
Unžlagas 227
Utena, aps. 184, 212, 214
Užpaliai 184

Vabalninkas, vls. 212
Vaitokiemis 220
Valavičiai 52, 55, 216
Valengiškė (Šaltupis) 201
Valinčiai 196
Vandeniai 223
Vangai 231
Varčia, miškas 213
Varnabūdė, miškas 189, 113
Varniai 186
Varšuva 108
Veisiejai 136, 191, 204, 208-209
Veiveriai, vls. 10, 19, 20-21, 23-24, 25, 147, 181, 187, 191-192, 200-202, 206, 213, 221-224, 226, 228-229
Veizbūniškių k. 191
Vėdarai 204
Vidgiriai 224

Vidurinė Azija 200
Vilijampolė 198
Vilkabūdė 227
Vilkaviškis, vls., aps., r. 9, 16-17, 19, 181-183, 187, 189-194, 196—198, 209, 215-217, 232
Vilnius 145-146, 151, 156, 186, 188, 190-191, 193, 211-214, 218, 220-221, 224, 228-229, 232
Viltrakiai 142, 183, 189
Vincai 183
Virbalis 182, 199
Višakio Rūda, vls. 82, 92, 223
Vištytis 9, 16, 187
Vižaidų k. 183, 221
Vokietija 182, 200-201
Vorkuta 203
Vorkutlagas 187

Zapyškis, vls. 200
Zarasai 212
Zariškių k. 198
Zovada 196

Žagarė, vls. 199
Žagariai 137
Žaliamiškis 193
Žalioji, k., vls., miškas 73, 120, 160, 181, 220, 230
Žeimiai 188
Žemaičių Kalvarija 187
Žemaitija 47,81-82,87,97, 101, 145, 168, 181, 185-186, 197-198,212
Žemaitkiemis 180, 232
Žydronių k. 193, 209, 217, 221
Žvirgždaičiai 183, 189

TURINYS

Algis Kašėta Kunigas Justinas Lelešius:
neišdavęs Dievo ir Tėvynės 7
Kęstutis Kasparas Partizanų kapeliono palikimas 9
Vytautas Lelešius Prisiminimai apie kunigą Justiną 15
Juozas Daumantas Birutės rinktinės štabe nelaimė 22

PARTIZANO GRAFO -
KUNIGO JUSTINO LELEŠIAUS DIENORAŠTIS

1946 12 01 (antroji dalis) 27
Trečias skyrius 99
Tęsinys. Barbarai užplūdo. 1947 01 02 119
Kovotojo keliais 155

Kęstutis Kasparas Paaiškinimai 181
Asmenvardžių rodyklė 234
Vietovardžių rodyklė 251

Lelešius-Grafas, Justinas

Le-165 Partizanų kapeliono dienoraštis / Justinas Lelešius-Grafas. - Kaunas : „Į Laisvę" fondo Lietuvos filialas, 2006. - 264 p. : iliustr.

Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 234-262

ISBN 9986-541-21-2

Tauro apygardos kapelionas, štabo narys kunigas Justinas Lelešius-Grafas (1917—1947) nuosekliai pasakoja apie apygardos štabo ir atskirų jo padalinių veiklą, fiksuoja žūtis, apmąsto gyvenimo ir kovos prasmę. Dienoraštis prasideda nuo 1946 m. balandžio 19 d. ir baigiasi 1947 m. rugpjūčio mėn. Tai reikšmingas istorijos šaltinis bei įdomus rezistencinės literatūrinės minties paminklas, atskleidžiantis laisvės kovotojo mąstyseną, paties Pasipriešinimo esmę ir prasmę.

UDK 947.45.083 +321.6(474.5)]093)+
23/28(474.5):929Lelešius-Grafas + 888.2-94

Justinas Lelešius-Grafas
PARTIZANŲ KAPELIONO DIENORAŠTIS

Redaktorius *Kęstutis Kasparas*
Viršelis *Vidmanto Zavadskio*

2006 02 23. 16,5 sp. 1. Tiražas 1650 egz. Užsakymas 6-092.
Leidžia *Į Laisvę* fondo Lietuvos filialas.
Spaustuvė „MORKŪNAS ir Ko", Draugystės g. 17, LT-51229 Kaunas.